

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

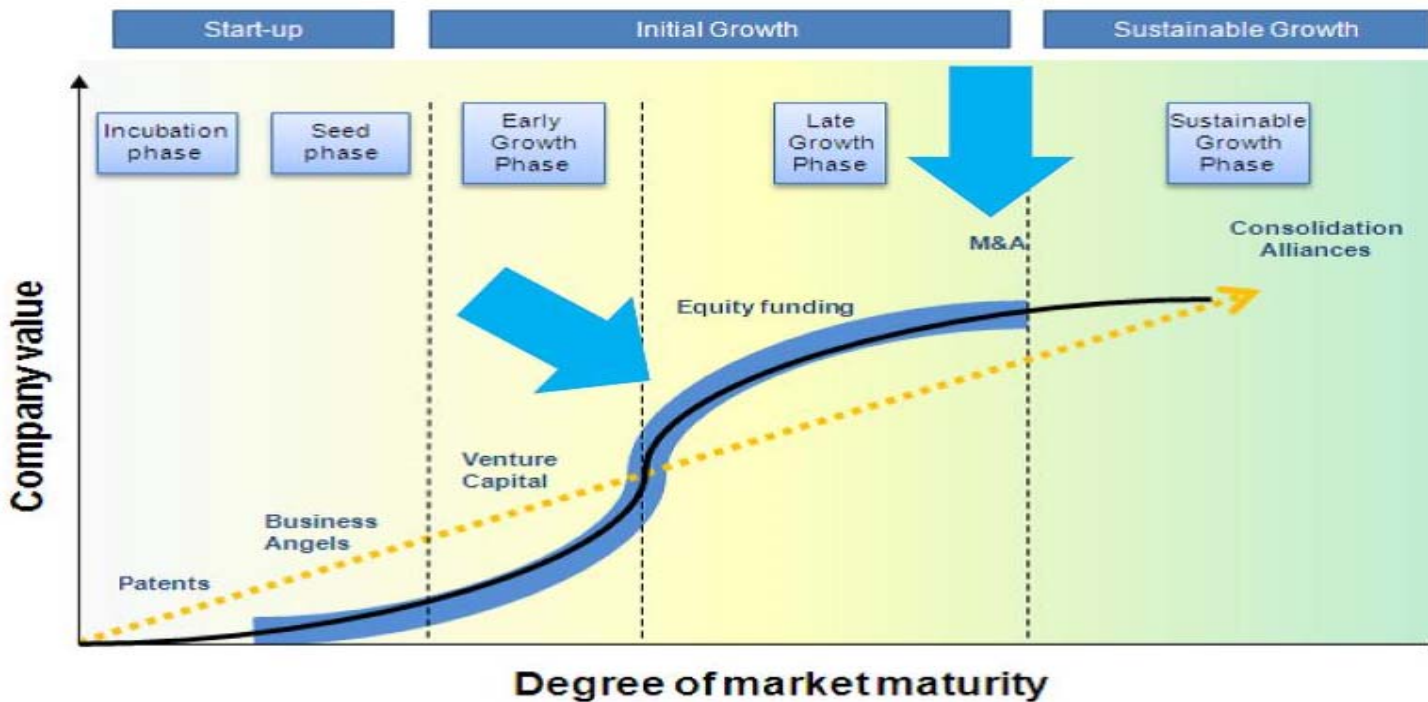
ΠΜΣ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΣ

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΣ ΤΗΣ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΠΜΣ ΜΕ ΤΙΤΛΟ:

«ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗΣ: Ο ΘΕΣΜΟΣ ΤΩΝ CLUSTERS»

ΣΥΓΓΡΑΦΗ: ΜΠΑΪΖΑΝΗ ΒΑΣΙΛΙΚΗ (Α.Μ.: 3312Μ003)

ΤΡΙΜΕΛΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:

ΤΣΟΤΣΟΡΟΣ ΕΥΣΤΑΘΙΟΣ - ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ

ΚΗΠΑΣ ΜΙΛΤΙΑΔΗΣ - ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ

ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ ΤΡΥΦΩΝ- ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ

ΑΘΗΝΑ 2014

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θερμά ευχαριστήρια στον καθηγητή μου **κ. Ευστάθιο Τσοτσορό** για την πολύτιμη καθοδήγησή του στην συλλογή στοιχείων και σύνταξη αυτής της διπλωματικής καθώς και στους κάτωθι αρμόδιους φορείς για την αυτοσυμπλήρωση του ερωτηματολογίου, τα οποία και παραθέτω αυτούσια στο παράρτημα Α': κ.κ. **Ρέκκα Τ & κ.Τσαγκρή** ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ & ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ-ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ-Δ/ΝΣΗ ΜΙΚΡΟΜΕΣΑΙΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ , **Νικολαΐδου Αναστασία, Σπιλιώτη Ανθή & Κράνα Γεωργία** από τη ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΈΡΕΥΝΑΣ & ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ-Γ.Γ.Ε.Τ., **Κωνσταντίνα Νεοφώτιστου** από το Corallia, **Αγγελάκη Αντώνιο** από την ΜΟΝΑΔΑ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΚΩΝ ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΩΝ ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ, **Κουτρούκη Ευθύμιο & Παπαδοπούλου Ελένη** από την ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ (ΕΠ.) ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ & ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ-ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ & ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ και την **Κατσώρχη Ελένη** από την ΕΛΣΤΑΤ για την αποστολή σχετικού πίνακα.. Σημειώνεται ότι αντίστοιχα ερωτηματολόγια απεστάλησαν και επισκέψεις έγιναν και στους λοιπούς αρμόδιους και εμπλεκόμενους φορείς, οι οποίοι όμως δεν απαντήσαν και περιορίστηκα στα παραδοτέα τους και στις μελέτες/προγράμματα /έργα που ανήρτησαν επίσημα στο διαδίκτυο.

Τέλος, αφιερώνω την εργασία αυτή στην μητέρα μου **Αικατερίνη Βαλατσού Μπαϊζάνη**, που απεβίωσε λίγο πρίν την παρουσίαση της εν λόγω διπλωματικής, και αποτελούσε, αποτελεί και θα αποτελεί φωτεινό φάρο και πηγή έμπνευσης για μένα και για πολλούς άλλους, για την ανθρωπιά και την αγωνιστικότητά της.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ:

ΕΙΣΑΓΩΓΗ		ΣΕΛ	4-6
1.	ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΗΣ ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ (1898-2010)	ΣΕΛ	6-11
1.1	-(1898-1970)	ΣΕΛ	6-8
1.2	-(1970-2000)	ΣΕΛ	8-10
1.3	-(2000-2010)	ΣΕΛ	10-11
2.	Ο ΘΕΣΜΟΣ ΤΩΝ CLUSTERS	ΣΕΛ	11-25
3.	ΤΑ ΔΙΕΘΝΗ CLUSTERS ΆΛΛΩΝ ΧΩΡΩΝ-ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΕΛΛΑΔΑ	ΣΕΛ	26-51
3.1	Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΣΥΣΤΑΔΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ & Η ΣΥΖΕΥΞΗ ΤΟΥΣ	ΣΕΛ	51-54
4.	ΟΙ ΕΛΛΗΝΙΚΟΙ ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΚΟΙ ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΙ - ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ	ΣΕΛ	56-85
4.1	ΑΠΟΔΟΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΩΝ CLUSTERS ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ /ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΩΣ ΜΙΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ/ΕΡΓΑΛΕΙΟ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ: ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΚΑΛΗΣ ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ CLUSTERS	ΣΕΛ	83-102
4.2	ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΞΕΝΩΝ CLUSTERS	ΣΕΛ	131-109
4.3	ΟΙ ΣΥΣΤΑΔΕΣ ΕΤΑΙΡΕΙΩΝ ΩΣ ΜΙΑ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΗ ΑΠΟΡΡΟΦΗΣΗΣ ΑΝΕΡΓΟΥ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΔΙΕΘΝΩΣ & ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	ΣΕΛ	109-110
5	ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΒΕΛΤΙΩΣΗΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ CLUSTERS ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΝΙΣΧΥΣΗ/ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗΣ	ΣΕΛ	110-115
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ		ΣΕΛ	116-117
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ		ΣΕΛ	117-124
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α΄		ΣΕΛ	125
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β		ΣΕΛ	126

*ενσωματωμένα links σε λέξεις & αναγραφόμενες ηλεκτρονικές δ/νσεις εντός της εργασίας και στην βιβλιογραφία

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Μετά μια περίοδο περιορισμένης ανάπτυξης στη διάρκεια του Α μέρους του 20^{ου} αιώνα, η εκβιομηχάνιση στην Ελλάδα και η επένδυση καπιταλιστικού κεφαλαίου σε παραγωγικές δραστηριότητες του δευτερογενούς τομέα εντείνονται κατά τις πρώτες μεταπολεμικές δεκαετίες. Η συμμετοχή του δευτερογενούς τομέα και ειδικότερα της μεταποίησης στο ελληνικό ακαθάριστο εγχώριο προϊόν μεγιστοποιείται στις αρχές της δεκαετίας του '70. Πλην όμως στη συνέχεια, από τα μέσα της δεκαετίας του '70 και εξής, η αδυναμία αποτελεσματικής αντιμετώπισης των επιπτώσεων της κρίσης του φορντικού μοντέλου παραγωγής, είχε ως συνέπεια τη σταδιακή αποδιάρθρωση της παραγωγικής βάσης της ελληνικής μεταποίησης, καθώς επίσης και την περαιτέρω ενίσχυση του ρόλου των μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Οι εξελίξεις αυτές ανέδειξαν την αναγκαιότητα και τη σημαντικότητα των στρατηγικών έμμεσης βελτίωσης της διεθνούς ανταγωνιστικότητας των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, στο πλαίσιο των οποίων αυξημένο ρόλο και σημασία έχει ο θεσμός των συσταδοποιημένων εταιρειών (*clusters*). Η παρούσα εργασία μετά συνοπτική προσέγγιση και παρουσίαση των δομικών χαρακτηριστικών της ελληνικής μεταποίησης στη διάρκεια του 20^{ου} αιώνα επικεντρώνεται στην αναπτυξιακή στρατηγική ενίσχυσης των ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων των μικρομεσαίων επιχειρήσεων και ειδικότερα στην εξέλιξη του θεσμού των *clusters* από τις τελευταίες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα και εξής.

Όπως είναι γνωστό ο θεσμός των *clusters* σημείωσε ιδιαίτερη επιτυχία στην Ευρώπη και ιδιαίτερα στις σκανδιναβικές και κεντροδυτικές χώρες από τη δεκαετία του '80 και ενδείκνυται για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις, που αποτελούν και την πλειοψηφία των ευρωπαϊκών εταιρειών. Ο παραπάνω θεσμός ενισχύθηκε, με τη συνθήκη της Λισσαβόνας για την επιχειρηματικότητα το 2004 & 2007, και της στρατηγικής «Ευρώπη 2020» & «Horizon 2020». Η πρόσφατη διεθνής κρίση του 2008 ανέδειξε περαιτέρω την ανισομερή τεχνολογική και βιομηχανική ανάπτυξη στον ευρωπαϊκό χώρο, συνέβαλε στην παγίωση της συντριπτικής πρωτοπορίας των βορείων και κεντροδυτικών χωρών σε σχέση με τον ευρωπαϊκό νότο αλλά και στην ενίσχυση των τάσεων αποδιάρθρωσης των δομών της μεταποίησης όπου κυριαρχούσαν τεχνολογίες της μεταπολεμικής περιόδου. Έτσι η Ελλάδα και γενικά ο ευρωπαϊκός νότος (Βαλκάνια, Μεσόγειος με κάποια σχετική εξαίρεση Γαλλία & Ιταλία) περιορίστηκαν κατά βάση στον τριτογενή τομέα - τουρισμό και υπηρεσίες - (εστίαση, ξενοδοχειακά) και στην παραγωγή κάποιων ενδιάμεσων αγαθών, από την άλλη το κατεξοχήν εισαγωγικό εμπόριο και η έλλειψη υποδομών βαριάς βιομηχανίας και επενδύσεων, εμπόδισαν την ανάπτυξη παραγωγικών οικονομικών δραστηριοτήτων. Σε συνδυασμό με την εξάπλωση και κυριαρχία των διεθνικών επιχειρήσεων (ιδίως πολυεθνικών εταιριών/ομίλων γερμανικών-ΗΠΑ) καθώς και της χρηματοπιστωτικής δανειοδότησης των εταιριών (παγκόσμια χρηματιστηριακή κρίση) με

αποκορύφωμα όλη την πρώτη δεκαετία του 2000, η ελληνική μεταποίηση υστέρησε και το αρνητικό εμπορικό ισοζύγιο αυξανόταν.

Η Ελλάδα είναι μέτρια αναπτυγμένη βιομηχανικά & τεχνολογικά χώρα όπως και τα άλλα μεσογειακά κράτη (εξάιρεση η Ιταλία και η Γαλλία), και χαρακτηρίζεται από τη διαχρονική κυριαρχία των μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Πλην όμως, με την ένταξη της Ελλάδας και άλλων νότιων κρατών στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στην Ευρωζώνη και ιδίως με την Συνθήκη της Λισσαβόνας 2004 και στρατηγικής Ευρώπης 2020 για την επιχειρηματικότητα και ανταγωνιστικότητα, χρηματοδοτήθηκαν και στην Ελλάδα κάποιες μεταποιητικές δομές και πολιτικές, εκ των οποίων και η δημιουργία και ανάπτυξη συστάδων εταιριών (clusters). Ο θεσμός των clusters εντάσσεται στο πλαίσιο των στρατηγικών ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας της μεταποίησης και στην παρούσα εργασία θα αναλυθούν τα ελληνικά προγράμματα δημιουργίας και ενίσχυσης των clusters, οι ελληνικές πρακτικές, με απολογισμό της αποδοτικότητάς τους και την συμβολή τους στην εθνική βιομηχανική ανάπτυξη, και θα ακολουθήσει η σύγκριση με διεθνή clusters. Στο πλαίσιο της μελέτης αναδεικνύεται η ανάγκη κοινής δικτυακής συνένωσης σε συσταδοποιημένες επιχειρήσεις (clusters) που ήδη εφαρμόζεται και στην ελληνική βιομηχανία, για να είναι πιο ανταγωνιστική και στα τρία επίπεδα (τοπικό/περιφερειακό, εθνικό & διακρατικό) και στο άνοιγμα νέων αγορών. Ο παγκόσμιος πρόσφατος μετασχηματισμός των καπιταλιστικών δομών απαιτεί και αντίστοιχη αναπροσαρμογή του διεθνούς καταμερισμού εργασίας. Ήδη με την παγκόσμια οικονομική και όχι μόνο οικονομική κρίση του 2008 που ξεκίνησε ένας νέος διεθνής καπιταλιστικός μετασχηματισμός, το διεθνές βιομηχανικό μοντέλο συνένωσης εταιριών για μεγάλες οικονομίες κλίμακας υπεραξίας (value chain), που ενδείκνυται όσο ποτέ.

Στην Ευρωπαϊκή Ένωση αλλά και στην Ευρώπη, συνεχίζεται σχετική διακρατική συνεργασία (Ευρώπη 2020 & Horizon 2020). Στην Ελλάδα, και με τα προηγούμενα κοινοτικά πλαίσια στήριξης (1ο, 2ο & 3ο ΚΠΣ) δημιουργήθηκε και αναπτύχθηκε ο θεσμός των δικτύων & clusters, αλλά η μεγάλη ανταγωνιστική οικονομία κλίμακος επιβάλλει την συνένωση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Πρόσφατα με τον νέο επενδυτικό νόμο και το νέο ρυθμιστικό(χωροταξικό) νομοσχέδιο αστικών πόλεων(2021) και του επιχειρησιακού προγράμματος του νέου ΕΣΠΑ 2014-2020 για την Επιχειρηματικότητα & Καινοτομία Ε.Π. ΕΠΑνΕΚ –κίνηση (συνέχεια του ΕΠΑΝ I-II), ενισχύεται ο θεσμός των επιχειρηματικών δικτύωσης και ελληνικών clusters, αλλά κρίνεται πλέον επιτακτική ανάγκη η θεσμική και νομική κατοχύρωσή του ως αυτόνομης εταιρικής μορφής. Τέλος, θα δοθούν προτάσεις και εναλλακτικές για την βελτίωση/ενίσχυση του ελληνικού clustering, εστιάζοντας και στην απασχολησιμότητα και την απορρόφηση ανέργων, με την δημιουργία νέων θέσεων εργασίας στις συσταδοποιημένες εταιρείες. Συνοψίζοντας, θα επαναλάβουμε τις κεντρικές ιδέες και το νόημα αυτής διαπραγμάτευσης και κάποια συμπεράσματα.

Λέξεις κλειδιά:

αργόσυρτη ελληνική εκβιομηχάνιση 1900-1939, εντατικοποίηση από 1948 έως και 1973 ελληνικών παραγωγικών μεταποιητικών δομών & δραστηριοτήτων, συσσώρευση καπιταλιστικού επενδυτικού κεφαλαίου, διεθνή κρίση φορντικού μοντέλου παραγωγής, μείωση υπεραξίας & παραγωγικότητας, ανισομερή βιομηχανική & τεχνολογική ανάπτυξη ευρωπαϊκού Βορρά-Νότου, ανάγκη αναπροσαρμογής διεθνούς καταμερισμού της εργασίας, συνθήκη Λισσαβόνας, ελληνικές μικρομεσαίες επιχειρήσεις, δίκτυα & συστάδες εταιριών(clusters), νέο επιχειρησιακό πρόγραμμα ΕΠΑνΕΚ –κίνηση 2014-2020 Επιχειρηματικότητας & Καινοτομίας, νέος ελληνικός επενδυτικός νόμος-εταιρικά δίκτυα και νέος χωροταξικός σχεδιασμός 2021, ελληνική ανταγωνιστικότητα-εξωστρέφεια, ελληνικές οικονομίες μεγάλης /διεθνούς κλίμακας και καινοτόμων προϊόντων(value chain).

1. ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΗΣ ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ (1898-2010)

- 1.1. (1898-1970)

Αυτή η χρονική περίοδος, δηλ το πρώτο μισό του 20ου αιώνα από 1900 έως και το 1939, χαρακτηρίζεται από την ελληνική αργόσυρτη εκβιομηχάνιση. Η εκβιομηχάνιση στην Ελλάδα είχε δυαδική λειτουργία, από την μια με ξένες κυρίως επενδύσεις, ιδίως τραπεζικές, με την μορφή μετοχικών, ανωνύμων εταιριών¹ και συγχωνεύσεις και από την άλλη με μικρές τοπικές οικογενειακές μονάδες απλής μεμονωμένης βιοτεχνικής παραγωγής (εσωστρεφείς μικρομεσαίες επιχειρήσεις). Όσον αφορά την μορφή των ελληνικών εταιριών, επικρατούν οι μονοπωλιακές ιδιωτικές επιχειρήσεις (λιπάσματα, πολεμικό υλικό κ.α) με την δημόσια στήριξη και προστατευτισμό μέσω δανειοδοτήσεων με την κρατική εγγυοδοσία, με τραπεζικά κεφάλαια. Η εντατικοποίηση των ελληνικών μεταποιητικών δομών και παραγωγικών δραστηριοτήτων πραγματοποιήθηκε τις πρώτες μεταπολεμικές δεκαετίες από 1950 με αποκορύφωμα τις αρχές της δεκαετίας του 1970 . Ειδικά, τα έτη 1948-1951 η Ελλάδα ενισχύθηκε οικονομικά από την αμερικάνικη βοήθεια-πακέτα Marsall, που διέθεταν οι ΗΠΑ για την ανασυγκρότηση των πληγέντων ευρωπαϊκών κρατών από τον πόλεμο, όπως σε όλη την Ευρώπη.

¹(Πηγή: Τσοτσορός Ευστάθιος(2004) -Συγκρότηση Βιομηχανικού κεφαλαίου στην Ελλάδα 1898-1939 Β' τόμ /α' ανατύπ, Ανώνυμες Εταιρείες, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα)

Και στην Ελλάδα χρηματοδοτήθηκαν καταρχάς στοιχειώδεις πολεοδομικές και μεταποιητικές δομές, όπως οδικά δίκτυα για τις μεταφορές, ρυμοτομία, χωροταξικό, κοινό δίκτυο ύδρευσης, ρεύματος και τηλεφώνου. Ο κλάδος της οικοδομής και των κατασκευών άνθησε λόγω της ανάγκης αστικής χωροταξικής ρύθμισης της αγροτικής εξόδου (αγροτική μεταρρύθμιση) και της ενσωμάτωσης των ελλήνων προσφύγων. Εκτός του κατασκευαστικού τομέα, άλλοι μεταποιητικοί κλάδοι που ευνοήθηκαν ήταν η κλωστοϋφαντουργία, η επεξεργασία τροφίμων, τα τσιγαρέττα-καπνός, η χημική βιομηχανία/χρώματα & τα πλαστικά, τα λιπάσματα, η πολεμικό υλικό, τα ορυκτά /μη & μεταλλεύματα. Αλλά και η ελληνική ναυτιλία αναπτύχθηκε ραγδαία, με τους έλληνες πλοιοκτήτες και ελληνικό εφοπλιστικό κεφάλαιο, να μεταφέρουν τις έδρες τους στα μεγάλα λιμάνια της χώρας, ιδίως του Πειραιά και δημιούργησαν μεγάλες ναυπηγοεπισκευαστικές ζώνες και ναυτιλιακό στόλο, όπου απορροφήθηκαν πολλοί έλληνες εργαζόμενοι. Η συμμετοχή του δευτερογενούς τομέα και ειδικότερα της μεταποίησης στο ελληνικό ακαθάριστο εγχώριο προϊόν μεγιστοποιείται στις αρχές της δεκαετίας του '70. Η ελληνική μεταποίηση ακολούθησε το επικρατούν μέχρι το 1970 παγκόσμιο βιομηχανικό φορντικό-τεϋλοριστικό μοντέλο, όπου στόχος ήταν η συσσώρευση εργασίας και παραγωγής με τον συνεχή καταμερισμό/κατάτμηση της εργασίας για αύξηση της παραγωγής. Στην μηχανική και αυτοματοποιημένη παραγωγική διαδικασία, υπεισέρχονταν κυρίως ανειδίκευτο εργατικό δυναμικό (πρώην αγρότες).

Εκτός από το εγχώριο επενδυτικό κεφάλαιο (με την αγροτική έξοδο πρώην πλοιοκτήτες έγιναν τραπεζίτες), δραστηριοποιήθηκε κυρίως το αντίστοιχο ιδιωτικό χρηματοπιστωτικό και τραπεζικό κεφάλαιο, που ενίσχυε κεφαλαιουχικά και με ρευστότητα τις μεγάλες τράπεζες στην Ελλάδα, Τράπεζα της Ελλάδος(1927), Εθνική Τράπεζα-ΕΤΕ(1928) και Αγροτική Τράπεζα-ΑΤΕ(1929) της Ελλάδος. Η νομική μορφή των παραπάνω τραπεζών είναι η ανώνυμη μετοχική, με το ελληνικό κράτος να κατέχει ένα μικρό ποσοστό (όχι πάνω από 35% στην Κεντρική Τράπεζα της Ελλάδος και ακόμα μικρότερο στις άλλες δύο. Αυτές με την σειρά τους χρηματοδοτούσαν το ελληνικό δημόσιο και με την εγγυοδοσία του ελληνικού κράτους δανειοδοτούσαν με ευνοϊκούς όρους (χαμηλό επιτόκιο και μακροπρόθεσμη διάρκεια αποπληρωμής) ιδιωτικές εταιρείες, ιδίως τις ελληνικές μικρομεσαίες μεταποιητικές και όχι μόνο επιχειρήσεις. Το 1925 συστάθηκε η Ελληνική Εταιρεία Υδάτων(1925) - η μεταγενέστερη ΕΥΔΑΠ- και στις αρχές της δεκαετίας του 1950 οι υπόλοιπες δύο επιχειρήσεις κοινής ωφελείας (ΔΕΚΟ), ΔΕΗ(1950) & ΟΤΕ(1949). Έγιναν συγχωνεύσεις και μετοχοποίηση κεφαλαίων(ανώνυμες εταιρίες), με τραπεζίτες να είναι στην διοίκηση τους και έτσι προωθήθηκαν οι μεγάλες βιομηχανικές μονάδες(οι περισσότερες αλλοδαπές θυγατρικές), που όμως είχαν εξαγωγικό και διεθνές προσανατολισμό, υποτιμώντας την εγχώρια αγορά.

Εντούτοις, υπήρχαν και ελληνικές εξαιρέσεις στην ελληνική μεταποίηση, όπως η εταιρεία του Μποδοσάκη, ΙΖΟΛΑ, Πίτσος, Λάρκο, Πειραιϊκή Πατραϊκή, Ολυμπιακή, Χρωπει Πειραιώς κ.α, στις οποίες απασχολήθηκαν μεγάλο ποσοστό ελλήνων εργατών. Ναυτιλιακά/μεταναστευτικά εμβάσματα, έσοδα από τον τουρισμό τόνωσαν τη ζήτηση για βιομηχανικά αγαθά (ενίσχυση εγχώριας αγοράς/υπερκατανάλωσης λόγω αύξησης μέσου βιοτικού επιπέδου). Η περίοδος 1960-1973 μέχρι την πτώση της χουντικής δικτατορίας του 1967, ήταν το αποκορύφωμα της ραγδαίας ανάπτυξης της ελληνικής εκβιομηχάνισης, λόγω της πολιτικής και οικονομικής σταθερότητας (στρατιωτική δικτατορία και κατέπνιξη εμφυλίου) και κρατικού προστατευτισμού για το ξένο κεφάλαιο. Έχουμε κατακόρυφη αύξηση των κατασκευών/οικοδομή όπου επένδυσε το τραπεζικό κεφάλαιο. Στην Ευρώπη, όπως και στην Ελλάδα, υιοθετήθηκε το κλασικό κεϋνσιακό μοντέλο των δημοσίων δαπανών, που περιλαμβάνει και χρηματοδότηση του ιδιωτικού τομέα(μέσω των δημόσιων προμηθειών & επενδύσεων). Όσον αφορά την μορφή των ελληνικών εταιρειών, επικρατούν οι μονοπωλιακές ιδιωτικές επιχειρήσεις(λιπάσματα, πολεμικό υλικό κ.α) με την δημόσια στήριξη και προστατευτισμό μέσω δανειοδοτήσεων με την κρατική εγγυοδοσία, με ξένα τραπεζικά κεφάλαια. Οι ελληνικές όμως μεταποιητικές επιχειρήσεις δεν διέθεταν δικτύωση με τους παραγωγούς, προμηθευτές, αντιπροσώπους, διανομείς, χονδρέμπορους ή λιανικούς εμπόρους, ως αποτέλεσμα μια περιορισμένη τοπική αγορά².

Σε συνδυασμό με την διεθνή κεϋνσιανή πολιτική πλήρους απασχόλησης, αύξησης των δημοσίων δαπανών, το παρεμβατικό κράτος ήταν παράλληλα και κοινωνικό, προστατεύοντας την εργασία και την ασφάλιση. Η αύξηση της παραγωγής και προσφοράς ζητούσε και αντίστοιχη αύξηση της κατανάλωσης. Έτσι ολοένα αυξάνοταν και οι μισθοί(η αγοραστική δύναμη) και ενισχύοταν ο ρόλος των εργατικών συνδικάτων. Η ελληνική μεταποίηση παρήγαγε ενδιάμεσα αγαθά (όχι κεφαλαιουχικά/βαριά βιομηχανία-μηχανήματα ούτε τεχνολογία/τεχνογνωσία, όπου κρατούσαν τον έλεγχο και το ολιγοπώλιο οι αναπτυγμένες Βόρειες & κεντροδυτικές ευρωπαϊκές χώρες) με πρωταρχικό στόχο την κάλυψη της εγχώριας αγοράς και κατανάλωσης και έπειτα των όποιων εξαγωγών. Αξίζει να σημειωθεί ότι η κεϋνσιανή πολιτική των δημοσίων δαπανών και του κοινωνικού κράτους συμβάδιζε με την άνοδο του σοσιαλισμού, κυρίως στις ευρωπαϊκές χώρες του Νότου και της Μεσογείου.

-1.2 (1970-2000)

²(Πηγή: Τσοτσόρος Ευστάθιος(2008)-Συγκρότηση Βιομηχανικού κεφαλαίου στην Ελλάδα 1898-1939 Ά τόμ /β' ανατύπ, Αργόσυρτη Εκβιομηχάνιση, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα)

Μετά το 1970 και την εγκαθίδρυση της δημοκρατίας το 1973, ενώ στην Ευρώπη γενικότερα επικράτησε το νεοφιλελεύθερο οικονομικό μοντέλο που πρέσβευε την πλήρη απελευθέρωση και ιδιωτικοποίηση της αγοράς εκτός κρατικού παρεμβατισμού, στην Ελλάδα παραδόξως και σε λίγα άλλα νότια ευρωπαϊκά κράτη(κυρίως Μεσογειακά, διατηρούνταν ακόμη ο σοσιαλισμός με την κενσσιανή πολιτική των δημοσίων δαπανών και της κοινωνικής προστασίας. Η πρώτη άνοδος ενός σοσιαλιστικού κόμματος στην εξουσία του ΠΑΣΟΚ(1981-1989) ενίσχυσε μεν τον κρατικό μηχανισμό και παρεμβατισμό και τις δημόσιες δαπάνες. Το ελληνικό δημόσιο κατείχε το μονοπώλιο όλων των συμβάσεων των κρατικών προμηθειών με τους ιδιώτες. Η ελληνική κυβέρνηση ήταν παρεμβατική στην οικονομία και εμπόδιζε την ανάπτυξη του ιδιωτικού τομέα με βαριά φορολογία των επιχειρήσεων και έλλειψη νομοθετικών ρυθμίσεων. Επίσης με την επάνοδο της δημοκρατίας το 1973 και την άνοδο του σοσιαλισμού κυρίως στον ευρωπαϊκό Νότο (ΠΑΣΟΚ στην Ελλάδα), τα παραγωγικά βιομηχανικά κεφάλαια όπως οι έλληνες εφοπλιστές, προτίμησαν να αποσύρουν τα καπιταλιστικά κεφάλαιά τους από την Ελλάδα (μεταφορά έδρας εταιρίας), αναζητώντας πιο επικερδείς αγορές³, αφήνοντας ελεύθερο το πεδίο στο τραπεζικό κεφάλαιο, που πίστωνε και παράλληλα υπερχρέωνε τις ελληνικές ιδίως μικρομεσαίες επιχειρήσεις, καθιστώντας τις προβληματικές και μη βιώσιμες, και με την προστασία του κράτους, προχωρούσε στην διατήρησή τους, αποκτώντας παράλληλα τις μετοχές τους και την διοίκησή τους. Παραγωγική βιομηχανική δραστηριότητα πλέον στην Ελλάδα δεν υπήρχε για να μπορέσουν οι ελληνικές εταιρίες να ξεπληρώσουν τα δάνεια και να μέσα από την παραγωγή να κερδοφορήσουν.

Παράλληλα, σε αυτό το πλαίσιο της αντιπαραγωγικής δραστηριότητας και συσσώρευσης πλασματικού κεφαλαίου, εξαπλώθηκε ο τραπεζικός και χρηματοπιστωτικός τομέας. Οι μισθοί με την διεκδίκηση των συνδικάτων αυξάνονται χωρίς την αντίστοιχη παραγωγικότητα και τα τραπεζικά (στεγαστικά, καταναλωτικά) δάνεια δίνονται χωρίς φειδώ, για να ενισχύσουν τον υπερκαταναλωτισμό. Από την άλλη, εισχωρούν οι διεθνικές επιχειρήσεις και ξένοι όμιλοι ανώνυμης πολυμετοχικής μορφής (πολυεθνικές) κυρίως γερμανικές & ΗΠΑ, όπου ναι μεν απασχολούν κάποιο ποσοστό ελλήνων εργαζομένων, αλλά οικειοποιούνται τις ελληνικές πρώτες ύλες και τα ενδιάμεσα αγαθά και τα επανεξάγουν ως δικά τους κεφαλαιουχικά. Ούτε και προσφέρουν τεχνολογική βοήθεια στις ελληνικές επιχειρήσεις, στις οποίες κυριαρχούν τα μονοπώλια και ολιγοπώλια με κρατικό προστατευτισμό(προμήθεια), έλλειψη τεχνολογικού εξοπλισμού και κοινού δικτύου προμηθευτών, αντιπροσώπων, διανομέων. Με αποτέλεσμα να περιορίζονται στην μικρή ντόπια αγορά και κατανάλωση.

³(πηγή:Κιντής Α.Ανδρέας(1982)Ανάπτυξη της ελληνικής Βιομηχανίας,Αθήνα, Gutenberg)

Η πλειοψηφία των ελληνικών μεταποιητικών εταιριών ήταν ομοειδείς ανελαστικές επιχειρήσεις, με μεγάλο ανταγωνισμό (υπερκορεσμό κλάδων, καρτέλ/ολιγοπώλια, κρατικό προστατευτισμό), με ανειδίκευτο προσωπικό και χωρίς τεχνικό εξοπλισμό. Το εισαγωγικό εμπόριο όμως άνθιζε καθώς περιελάμβανε, χονδρεμπόρους, μεταπράττες, κατασκευαστές ενδιάμεσων αγαθών κλπ). Επίσης στις αρχές της δεκαετίας του 1970, έχει αρχίσει η κρίση του φορντικού μοντέλου παραγωγής, με έλλειψη παραγωγικότητας, εργασιακής εξειδίκευσης και ανταγωνιστικότητας καινοτόμων προϊόντων.

Έτσι έχουμε κατακόρυφη πτώση της ελληνικής μεταποίησης λόγω έλλειψης παραγωγικών μονάδων και διατήρηση της που συνεχίστηκε και με την είσοδό μας στην ΕΟΚ, μετά ΕΕ & Ευρωζώνη, παρόλο μία κάποια ενίσχυση της ελληνικής μεταποίησης από τα πρώτα κοινοτικά χρηματοδοτικά πακέτα, που όμως προωθούσαν ουσιαστικά το εισαγωγικό εμπόριο. *«Σύμφωνα με τη πρώτη Κοινοτική Απογραφή της καινοτομίας (1990-1992) μόνο 297 μεταποιητικές επιχειρήσεις ανέπτυξαν κάποια μορφή καινοτομίας Την τριετία 1994-1996 ο αριθμός των καινοτόμων επιχειρήσεων(της μεταποίησης και των υπηρεσιών) υπερτριπλασιάζεται φτάνοντας τις 1045, ενώ κατά το διάστημα 1997-98 παρουσιάζεται νέα αύξηση της τάξης του 10% (ΓΓΕΤ, 2001). Κατά την πρώτη περίοδο (1994-96) οι καινοτόμες μεταποιητικές επιχειρήσεις αντιπροσώπευαν το 16,9% επί του συνόλου, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό για το κλάδο των υπηρεσιών κυμαίνονταν στο 10,1%. Για το επόμενο χρονικό διάστημα (1997-98) τα αντίστοιχα ποσοστά ανήλθαν στο 18,4% για τη μεταποίηση και στο 11,2% για τις υπηρεσίες»* (Πίνακας 4-παράρτημα Β').

-1.3 (2000-2010)

Με την εισαγωγή μας στο ευρώ, το ελληνικό νόμισμα αδύναμο σε συναλλαγματική ισοτιμία συγκριτικά με άλλα διεθνή, υποτιμήθηκε πολύ περισσότερο και έχασε τη ανταγωνιστικότητα και την αγοραστική του δύναμη πάνω από το 50%. Η περίοδος μέχρι την παγκόσμια κρίση του 2008, ήταν η διεθνής χρηματοπιστωτική έκρηξη (subprimes, CDSwaps, hedge funds,), με το διεθνές καπιταλιστικό κεφάλαιο να κάνει πλασματικές αντί παραγωγικές επενδύσεις (χρηματοστηριοποίηση). Η ελληνική μεταποίηση υστερούσε σε παραγωγικές δραστηριότητες. Και στην Ελλάδα ακολούθησε στασιμοπληθωρισμός, πτώση αγοραστικής δύναμης και κατανάλωσης, χρηματιστηριακή φούσκα μέχρι το 2010 όπου το ελληνικό κράτος υπέγραψε μνημόνια με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο για ριζικές δημοσιονομικές μεταρρυθμίσεις, μεταξύ άλλων και για την ενίσχυση της ελληνικής μεταποίησης. Κλείνοντας, παραθέτουμε πίνακα της Ελληνικής Στατιστικής Υπηρεσίας του 2011, για βιομηχανικές επιχειρήσεις στην Ελλάδα άνω των 10 ατόμων (βλέπε παράρτημα Β').

Στο παραπάνω αυτό διαρθρωτικό και μεταρρυθμιστικό πλαίσιο προτάθηκαν διάφορες στρατηγικές ανάπτυξης της ελληνικής βιομηχανίας, μέσω της υιοθέτησης ενός κοινού διεθνούς παραγωγικού βιομηχανικού μοντέλου (συνθήκη της Λισσαβόνας, Ευρώπη 2020) αποκρατικοποιήσεων και ιδιωτικοποίησης, ξένων και εγχώριων επενδύσεων, με ενίσχυση της ελληνικής εξωστρέφειας και ανταγωνιστικότητας των ελληνικών προϊόντων, με έμφαση στην έρευνα και καινοτομία. Επίκεντρο των νέων αυτών στρατηγικών βιομηχανικής ανάπτυξης είναι οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις (SMEs), τόσο στην Ελλάδα, όσο και στην Ευρωπαϊκή Ένωση και την υπόλοιπη Ευρώπη, αφού αποτελούν την πλειοψηφία των επιχειρήσεων. Μέχρι πρόσφατα οι ελληνικές μικρομεσαίες επιχειρήσεις, όπως και ο υπόλοιπος ευρωπαϊκός Νότος ήταν κυρίως εσωστρεφείς, εισαγωγικές και μή ανταγωνιστικές. Γι' αυτό και μια από τις στρατηγικές ανάπτυξης της ελληνικής μεταποίησης που προτείνεται είναι και ο θεσμός των clusters, που λειτουργεί πολλαπλασιαστικά, μέσω της συσταδοποίησης εταιριών (clustering) για τη δημιουργία υπεραξίας (ετήσιου τζίρου-refund) της επιχείρησης (value chain) και οικονομιών μεγάλης (και διεθνούς) κλίμακας, ιδίως στους αναδύομενους οικονομικούς βιομηχανικούς κλάδους (emerging industries).

2. Ο ΘΕΣΜΟΣ ΤΩΝ CLUSTERS

Επίσημοι ορισμοί:

α) "Clusters are geographically close groups of interconnected companies and associated institutions in a particular field, linked by common technologies and skills. They normally exist within a geographic area where ease of communication, logistics and personal interaction is possible. Clusters are normally concentrated in regions and sometimes in a single town" (Ευρωπαϊκή Επιτροπή-EU/ Γενική Δ/ση Βιομηχανίας & Επιχειρηματικότητας-Enterprise Directorate-General).

“Clusters are groups of independent companies and associated institutions that are:

- *Collaborating and competing;*
- *Geographically concentrated in one or several regions, even though the cluster may have global extensions;*
- *Specialised in a particular field, linked by common technologies and skills;*
- *Either science-based or traditional;*
- *Clusters can be either institutionalised (they have a proper cluster manager) or non-institutionalised.*

The cluster has a positive influence on:

- *Innovation and competitiveness;*
- *Skill formation and information;*
- *Growth and long-term business dynamics”.*

(2.1. Clusters - most widely used definition is Porter.s2: Final Report of the expert group on enterprise clusters and networks -Legal Notice /European Commission Enterprise Directorate-General(Unit B.1 Improving Business Support Measures)

β) Στη διεθνή βιβλιογραφία και πρακτική, ο όρος “clusters” έχει χρησιμοποιηθεί για να περιγράψει μια μεγάλη ποικιλία από επιχειρηματικές συμπράξεις που ξεκινούν από ομάδες επιχειρήσεων που έχουν συγκεντρωθεί σε μια συγκεκριμένη γεωγραφικά περιοχή με στόχο την μείωση του κόστους (cohesive clusters), έως και διασυνδεδεμένες σε αλυσίδα προστιθέμενης αξίας, αλληλοεξαρτώμενες επιχειρήσεις, που εξειδικεύονται σε τομείς υψηλής τεχνολογίας, αξιοποιούν την γνώση (new industrial districts) και αναπτύσσουν την καινοτομία εκμεταλλευόμενες το κοινωνικό κεφάλαιο και την συλλογική μάθηση (innovative milieux). Στις περισσότερες ωστόσο περιπτώσεις, η έννοια cluster εμπεριέχει τα στοιχεία της γεωγραφικής γειτνίασης, της δικτύωσης και της εξειδίκευσης (*Δημιουργία συνεργατικών σχηματισμών (clusters) παγκοσμίου κύρους - Ενισχύοντας την Αριστεία στα Clusters (Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα-Πλαίσιο για την Ανταγωνιστικότητα και την Καινοτομία (CIP)Υπουργείο Εσωτερικών, Τμήμα Αναπτυξιακών Προγραμμάτων)*

γ) (Clusters):Τυπικές και άτυπες τοπικές συστάδες επιχειρήσεων & clusters υψηλής έντασης(start up spin off-spin out) (*Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης -ΕΚΤ*).

δ) (Μετά από ερώτημα της κας Χ για την απόδοση του όρου *industry clustering*, υιοθετήθηκε η απόδοση *συσταδοποίηση βιομηχανιών με το ακόλουθο σκεπτικό*): Οι λέξεις *cluster* και *clustering* ως όροι άλλων τομέων (π.χ. πληροφορική) έχουν αποδοθεί, αντίστοιχα, ως *συστάδα* (και ως *ρήμα συσταδοποιώ*) και ως *συσταδοποίηση*. Εφόσον, λοιπόν, εδώ πρόκειται για "δημιουργία συστάδων (*clusters*) από βιομηχανίες (*industries*)" η εύλογη πρόταση είναι να χρησιμοποιηθεί ο όρος: *συσταδοποίηση βιομηχανιών (industry clustering)* και να χρησιμοποιηθούν – αν χρειάζεται – και οι όροι: *συστάδα (cluster)*, *συσταδοποιώ (cluster)*, *συσταδοποιημένος (clustered)*. (Ελληνική Εταιρεία Ορολογίας (ΕΛΕΤΟ)-Hellenic Society For Terminology/Γενικό Επιστημονικό Συμβούλιο (ΓΕΣΥ) απολογισμός εργασιών ορολογίας για το έτος 2012, 20ή Γενική Συνέλευση, 12 Ιουνίου 2013).

ε) «...γεωγραφικά κοντινές, ομάδες αλληλοσυνδεδεμένων επιχειρήσεων και συνεργαζόμενων ιδρυμάτων σε συγκεκριμένους τομείς, οι οποίες συνδέονται μέσω κοινών τεχνολογιών και ικανοτήτων. Η λειτουργία τους στην ίδια γεωγραφική περιοχή είναι πιθανή. Τα *clusters* συνήθως εστιάζονται σε περιφέρειες και ορισμένες φορές διευκολύνει την επικοινωνία, τις διαμεταφορές, αλλά και η προσωπική αλληλεπίδραση σε μία μόνο πόλη» (Σύμφωνα με τον **Michael Porter**, ο οποίος το 1990 πρωτοεισηγάγε στη βιβλιογραφία την έννοια του *clustering*, *συστάδες επιχειρήσεων clusters* 1 Porter, Michael E. (1990), *The Competitive Advantage of Nations*, New York: Free Press)

στ) «ένα σύνολο ισχυρά αλληλοεξαρτώμενων επιχειρήσεων συνδεδεμένων σε αλυσίδα προστιθέμενης αξίας, με στρατηγικές συμμαχίες με πανεπιστήμια, ερευνητικά κέντρα, προμηθευτές, πελάτες, όπου υπάρχει διάχυση πληροφοριών μεταξύ μελών και προάγεται η καινοτομία» (Οργανισμός Οικονομικής Συγκρότησης και Ανάπτυξης-ΟΟΣΑ)

ζ) «τα *Clusters* είναι ομάδες ανεξάρτητων επιχειρήσεων και σχετιζόμενων φορέων που:

συνεργάζονται και ανταγωνίζονται,

είναι **γεωγραφικά συγκεντρωμένες** σε μία ή περισσότερες περιφέρειες, αν και είναι πιθανό το *cluster* να έχει και διεθνείς διαστάσεις,

εξειδικεύονται σε ένα συγκεκριμένο τομέα – κλάδο επιχειρηματικής δραστηριότητας και συνδέονται μεταξύ τους με κοινές τεχνολογίες και ικανότητες,

το αντικείμενό τους μπορεί να είναι στηριγμένο σε **επιστημονική έρευνα** π.χ. επιστημονική έρευνα και ανάπτυξη η οποία συμβάλλει στην δημιουργία νέων προϊόντων, παραγωγικών διαδικασιών και στηρίζεται σε μεικτά σχήματα συνεργασιών μεταξύ επιχειρήσεων και ιδρυμάτων παραγωγής γνώσης (όπως τα πανεπιστήμια και τα ερευνητικά κέντρα) ή να είναι **συμβατικού χαρακτήρα** όπου αναπτύσσονται «κοινές»

δράσεις συνεργασίας σε θέματα προβολής και προώθησης, εφοδιασμού, ανάπτυξης και αξιοποίησης παραγωγικών υποδομών κλπ.,

μπορούν να έχουν είτε **τυπική μορφή** (δηλαδή να αποκτήσουν και θεσμικό χαρακτήρα) ή **άτυπη μορφή**». (Ευρωπαϊκή Ένωση-ΕΕ)

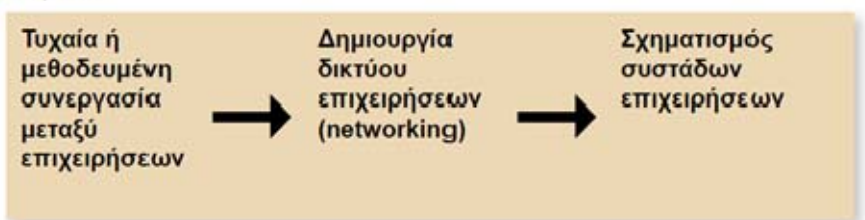
η) Schumpeter(1939) Clustering innovations: Οι καινοτομίες δεν είναι κατανεμημένες ισότροπα στον χώρο-χρόνο αλλά τείνουν να συγκεντρώνονται (clustering) γιατί οι επιχειρήσεις σταδιακά τείνουν να ακολουθούν τις επιτυχημένες καινοτομίες. (Προσδιοριστικοί παράγοντες και προβληματισμοί για το μέλλον της ελληνικής οικονομίας, Πραστάκος-Σπανός-Κωστόπουλος Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών 2013)

Συνοψίζοντας, ως Συνεργατικός Σχηματισμός (Cluster) ορίζεται η γεωγραφική συνάθροιση επιχειρήσεων σε συγκεκριμένες, σχετιζόμενες και/ή συμπληρωματικές δραστηριότητες, οι οποίες μοιράζονται έναν κοινό στόχο-όραμα, παρουσιάζουν οριζόντιες, κάθετες και/ή διαγώνιες διασυνδέσεις, δραστηριοποιούνται σε ένα υποστηρικτικό θεσμικό-κοινωνικό περιβάλλον, και παράλληλα συνεργάζονται και συναγωνίζονται σε εθνικό και διεθνές επίπεδο.

Βασικές Διαφοροποιήσεις των συνεργατικών σχηματισμών (clusters) και επιχειρηματικών δικτύωσης(δικτύων)

Ειδοποιός σωρευτική διαφορά & δομικά χαρακτηριστικά των clusters: α) συγκεντρωμένες επιχειρήσεις-μονάδες της συστάδας σε προσδιορισμένη γεωγραφική περιοχή, β) οι εταιρείες-μέλη έχουν τους ίδιους κλάδους δραστηριότητας ή παρόμοιους αλλά της ίδιας εφοδιαστικής αλυσίδας, γ) ισότιμη συμμετοχή εταίρων, δ) στενοί εταιρικοί δεσμοί εμπιστοσύνης, ε) μέλη τους κυρίως οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις (SMEs), στ) σύμπραξη νεοσύστατων & αναδυόμενων (emerging) βιομηχανικών μονάδων, ζ) ανάπτυξη διάχυση (spill over) νέων τεχνολογιών και καινοτομίας, βάση επιστημονικής έρευνας, η) δικτύωση με επιχειρήσεις του ίδιου κλάδου, με επενδυτές, ερευνητικούς φορείς και ακαδημαϊκά ιδρύματα, θ) συντονισμός ιδίως στην σύσταση της συστάδας από επιχειρηματικούς συμβούλους, που μπορεί να είναι και επίσημοι επενδυτές

Σχήμα 4:

Παρόλο αυτά όμως υπάρχουν σημαντικές διαφορές μεταξύ των συνεργατικών αυτών μορφών.

Η έννοια της δικτύωσης υπάρχει και στο επιχειρηματικό δίκτυο εταιριών, και στους ομίλους και στα clusters. Από την άλλη είναι παραπλήσιος ή συμπληρωματικός με τα Βιομηχανικά & Τεχνολογικά Πάρκα (Industrial Technology Parks) & Θερμοκοιτίδες Καινοτομίας (technology incubators). Δεν είναι απαραίτητο ένα δίκτυο ή ένας όμιλος να είναι και cluster. Υπάρχουν και άλλες άτυπες ή θεσμικές μορφές συμπράξεων εταιριών, όπως οι Συνεταιρισμοί (ΣΥΝ.ΠΕ), οι μη κερδοσκοπικοί οργανισμοί (Μ.Κ.Ο.), οι κοινοπραξίες και η κοινωνική επιχείρηση (θεσμός κοινωνικής οικονομίας με αποδέκτες τις ευπαθείς κοινωνικές ομάδες), το franchising και η σύμπραξη δημοσίων και ιδιωτικών φορέων (ΣΔΙΤ).

Πίνακας 3.3.1: Διαφορές των συστάδων – clusters από τα επιχειρηματικά δίκτυα

Συστάδες- clusters	Επιχειρηματικά Δίκτυα
• Ισότιμη συμμετοχή «Εταίρων»	• Ανάμεσα στα μέλη του Δικτύου υπάρχουν από την αρχή ή αναπτύσσονται ιεραρχικές σχέσεις
• Συνήθως οι επιχειρήσεις μέλη της συστάδας γειτνιάζουν	• Δεν τίθενται γεωγραφικοί περιορισμοί
• Όσο περισσότερα τα μέλη τόσο καλύτερα	• Ο αριθμός των μελών καθορίζεται εξαρχής και συνήθως δεν μεταβάλλεται
• Η συμμετοχή των μελών είναι ισότιμη	• Η συμμετοχή των μελών δεν είναι πάντα ισότιμη
• Οι σχέσεις είναι ελαστικές	• Οι σχέσεις των μελών είναι καθορισμένες
• Αποτελούν ξεχωριστή οντότητα που εξελίσσεται (νέα εταιρεία)	• Αποτελούν δραστηριότητα των επιχειρήσεων που τα αποτελούν
• Περιλαμβάνονται επιχειρήσεις και φορείς που παρέχουν υπηρεσίες στις επιχειρήσεις-μέλη τις συστάδας	• Περιλαμβάνουν μόνο ομοειδείς επιχειρήσεις
• Οι επιχειρήσεις - μέλη διαθέτουν συνήθως ανταγωνιστικά προϊόντα / υπηρεσίες	• Οι επιχειρήσεις μέλη των δικτύων συνεργάζονται, διαθέτουν συνήθως συμπληρωματικά προϊόντα / υπηρεσίες
• Ενθαρρύνουν την παροχή εξειδικευμένων υπηρεσιών σε συγκεκριμένη γεωγραφικά περιοχή	• Τα δίκτυα επιτρέπουν την ανάπτυξη εξειδικευμένων υπηρεσιών σε χαμηλότερο κόστος
• Δύνανται να περιέχουν δίκτυα επιχειρήσεων	• Δεν δύνανται να περιέχουν συστάδες
• Οι στόχοι μπορεί να είναι ποικίλοι και πάντως διαφορετικοί από τις επιχειρήσεις που τις απαρτίζουν (π.χ. εξυπηρέτηση του κοινού οφέλους)	• Οι στόχοι των δικτύων είναι ομοειδείς με τους στόχους των επιχειρήσεων που τα απαρτίζουν

(*Εγχειρίδιο Δικτύων Επιχειρηματικότητας (networking) & «Συστημάτων-Συστάδων» Επιχειρήσεων (clustering)*, EOMMEX & Εθνικό Παρατηρητήριο για τις Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις)

Οργανόγραμμα

Όσο αφορά το οργανόγραμμα ενός cluster, η εσωτερική διάρθρωση του μπορεί να είναι είτε οριζόντια μεταξύ παρόμοιων κλάδων των εταιριών/μελών, είτε κάθετη με ένα ή περισσότερους κλάδους της ίδιας εφοδιαστικής αλυσίδας παραγωγής. Επίσης, υπάρχουν και οι διαγώνιες συνεργασίες-σχήματα, από συμπληρωματικούς φορείς ή κλάδους ή και συνδυασμός των παραπάνω. Π.χ. παράδειγμα ενός οριζόντιου cluster είναι εταιρίες-βιβλιοπωλεία που συνενώνονται στη δημιουργία ενός ηλεκτρονικού βιβλιοπωλείου(e-

book store)στο διαδίκτυο. Παράδειγμα για το κάθετο cluster(συνήθως παραδοσιακό) οι εταιρίες που συμπράττουν να δραστηριοποιούνται στο κλάδο της ξυλείας, με επιχειρήσεις διαφόρων τομέων της ίδιας εφοδιαστικής αλυσίδας, π.χ. παραγωγοί, μεταποιητές, προμηθευτές και αντιπρόσωποι, εξαγωγείς ξυλείας ως πρώτης ύλης και προϊόντων παραγώγων της. Η διοίκηση των clusters αποτελείται από τα στελέχη των βασικών εταιριών του κορμού του συνεργατικού σχηματισμού, κατόπιν αρχικής συνδρομής εκείνων με την πρωτοβουλία της συστάδας(clustering). Αυτοί μπορεί να είναι ήδη εταίροι ή να είναι επιχειρηματικοί σύμβουλοι ή και επενδύτες(Business Angels) ή να προωθούν τη δικτύωση των επιχειρήσεων(facilitators) δικτυομεσίτης. Και με μια ενιαία διοίκηση που οι ενέργειές της επηρεάζουν τη κάθε εταιρεία μέλος της συστάδας.

Συνήθως υπογράφεται πρωτόκολλο συνεργασίας από τους επιμέρους προέδρους των συμμετεχόντων εταιρειών-μελών του cluster με τα κοινά συμφωνηθέντα. Με άλλα λόγια είναι ένα ενιαίο σώμα, ένας κορμός από επιχειρήσεις, με τη κοινή δικτύωση(ένα ή περισσότερα δίκτυα)των εταιριών μελών της και αναλογική ισοτιμία ως δομικά στοιχεία της. Επίσης συστατικό στοιχείο των clusters είναι η υιοθέτηση κοινών εργασιακών εργαλείων και με την είσοδο της νέας τεχνολογίας/πληροφορικής, κοινό δίκτυο εκπαίδευσης, τεχνογνωσίας (Technology & Knowledge Transfer Networks), για ανταγωνιστικά προϊόντα στη ζήτηση της αγοράς. Εκτός από την εκμάθηση, η ύπαρξη ενός cluster διευκολύνει τη συνεργασία για τη κοινή χρηματοδότηση, το μάρκετινγκ και τη διανομή του εμπορεύματος/των υπηρεσιών. Αυτό που ξεχωρίζει ένα συνεργατικό σχηματισμό (cluster) ο μεγαλύτερος αριθμός των εταιριών /μελών (σύνηθες πλαφόν οι τρεις(3) με έξι(6) εταιρείες και άνω), ο συγκεκριμένος γεωγραφικός προσδιορισμός και η χωροταξική συγκεντρωσή του αλλά και η ύπαρξη πολλαπλών παράλληλων δικτύων σε διάφορα επίπεδα. Η ένωση αυτή των επιχειρήσεων διακρίνεται από τον υψηλό βαθμό εμπιστοσύνης και συνεργασίας, με ευέλικτα σχήματα ανατροφοδότησης (feedback) μεταξύ των εταιρικών μονάδων μέσω της δικτύωσης, με άμεση προσαρμογή στις ζητήσεις της αγοράς. Σε αυτό βοηθάει και η έγκαιρη και συνεχής κοινή χρηματοδότηση από το κεφάλαιο ή το αποθεματικό του cluster.

Εκτός από την εσωτερική δικτύωση και συντονισμό εντός του cluster υπάρχει και η εξωτερική με άλλους κρατικούς και ιδιωτικούς φορείς της αγοράς και της κοινότητας. Για έρευνα με τα πανεπιστήμια, τεχνολογικά ιδρύματα, για χρηματοδότηση με τράπεζες και άλλα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, με προμηθευτές και αντιπροσώπους του εμπορίου, της μεταποίησης και των υπηρεσιών. Και τέλος, συνεργασία για διαφήμιση και κοινοποίηση του έργου και προσέλκυση αποδεκτών (επιχειρήσεις και ελεύθεροι επαγγελματίες) με εργοδοτικές οργανώσεις και συλλόγους, όπως τα τοπικά εμπορικά Επιμελητήρια, ενώσεις εμποροβιοτεχνών και βιομηχάνων κ.α. Τον ίδιο σκοπό εξυπηρετούν η τοπική

περιφέρεια και ο δήμος με τις αστικές επιχειρήσεις του και των δράσεών του. Αυτό το μικρό και μέσο επίπεδο δήμος-περιφέρεια είναι και το πιο σημαντικό και αποτελεί τη ραχοκοκαλιά ενός cluster. Και αυτό γιατί στη αρχική φάση δημιουργίας του, συσπειρώνονται εταιρείες του ίδιου γεωγραφικού χώρου (δήμος, περιφέρεια) και μετά επεκτείνονται αλλά στην ίδια γεωγραφική περιοχή. Συνήθως το μέγεθος των μελών-εταιριών ενός cluster ανήκει στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ)κάτω των 250 εργαζομένων (πλαφόν 250 για τις μεσαίες και έως 50 για τις μικρές), αλλά δεν αποκλείονται και μεγαλύτερα σχήματα

Οφέλη για τις επιχειρήσεις
Άμεση και έγκαιρη πληροφόρηση
Ευκολότερη πρόσβαση σε νέες τεχνολογίες και αγορές
Συσσώρευση συμπληρωματικών δεξιοτήτων
Πρόσβαση σε εξειδικευμένο προσωπικό
Πρόσβαση στις αγορές κεφαλαίου
Ανάπτυξη καινοτομίας
Βελτίωση διαπραγματευτικής ικανότητας
Επίτευξη οργανωτικών βελτιώσεων (εισαγωγή νέων τεχνολογιών)

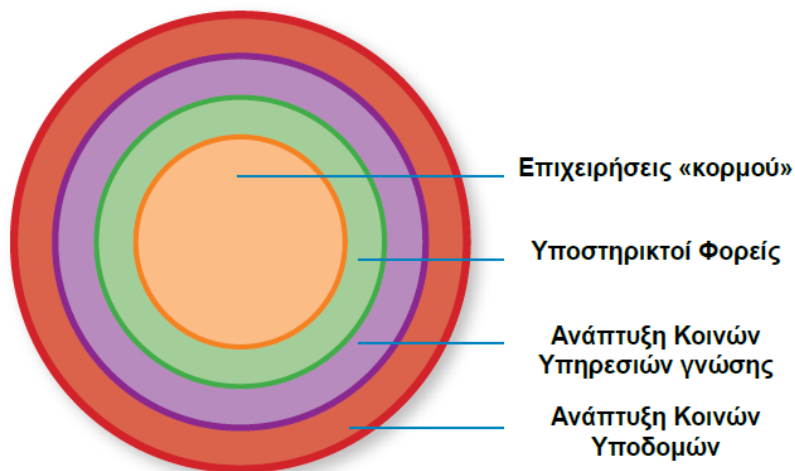
(ΕΟΜΜΕΧ-Εθνικό Παρατηρητήριο για τα clusters)

Η ύπαρξη σε μια καθορισμένη γεωγραφική περιοχή προσφέρει στην ευρύτερη τοπική ανάπτυξη, με έργα υποδομών και θέσεις εργασίας. Έτσι το κάθε cluster και όλα μαζί συνεισφέρουν και στην εθνική ανάπτυξη μιας χώρας, της επαρκούς εγχώριας αγοράς και των ανταγωνιστικών εξαγωγών. Μέσω του συνεργατικού σχηματισμού επιτυγχάνεται η άμεση και επαρκής ανταπόκριση στην αυξημένη ζήτηση ενός προϊόντος, ή η εξειδίκευσή του και με προδιαγραφές ποιότητας, όταν η εξωτερική προσφορά της αγοράς είναι μεγάλη. Παράλληλα, δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στη βελτίωση του προϊόντος με καινοτομικά προϊόντα μέσω της έρευνας και νέας τεχνολογίας, μέσω της συνεχούς ροής διάχυσης και ανατροφοδότησης πληροφοριών (spill over) μεταξύ των επιχειρησιακών μονάδων ενός cluster. Έτσι συνεπακόλουθο είναι τόσο η βιωσιμότητα των προϊόντων όσο και της ίδιας της συστάδας εταιρειών και των μελών της ως επιχειρησιακών μονάδων. Μια συστάδα επιχειρήσεων μπορεί να είναι αστική, αγροτική και σε τοπικό, εθνικό και διεθνές επίπεδο. Επίσης διακρίνεται σε παραδοσιακό cluster εμπορίου/βιομηχανίας και σε τεχνολογικό, όταν κύριος κλάδος του είναι η παραγωγή νέας εξειδικευμένης τεχνολογίας. Βέβαια, οι νέες τεχνολογίες και η πληροφορική εφαρμόζονται μέσω και του αυτοματισμού σε όλες πλέον τις επιχειρήσεις, απλώς διαφέρει η ένταση. Και εδώ παίζει πρωτεύοντα ρόλο το εξειδικευμένο και προσαρμοστικό εργατικό δυναμικό του cluster στις νέες

τεχνολογίες και αλλαγές της αγοράς, μέσω της συνεχούς ανατροφοδότησης(feedback)εντός και εκτός του cluster, της έρευνας αγοράς και των συγκριτικών μετρήσεων (benchmarking)Εν κατακλείδι, στόχος λοιπόν ενός cluster είναι ένα ανταγωνιστικό προϊόν είτε ως προς τη τιμή και τη ποσότητα, όσο και προς τη ποιότητα και εξειδίκευση, αλλά και ενός καινοτόμου προϊόντος.

Οι τρεις(3) κύριες φάσεις πορείας του cluster είναι: 1)σύσταση-δημιουργία συστάδας εταιρειών (start-ups, joint ventures και spin offs), 2) ανάπτυξη-ωρίμανση, 3) μετασχηματισμός. Στην τελευταία φάση μπορεί να προκύψει και συγχώνευση ή αγορά, από τον επενδυτή. Έτσι, παραδοσιακά clusters μετασχηματίζονται, μέσω της επένδυσης σε αναδύμενες βιομηχανίες(emerging industries). Ο ρόλος των επενδυτών είναι εξίσου σημαντικός. Αυτοί ως acquirers(επενδυτές κεφαλαίων που αναζητούν υπεραξία και πολλαπλασιαστικά κέρδη) ήδη επιχειρηματίες με μεγάλο κύκλο εργασιών για να στηρίξουν όλη ή μέρος της χρηματοδότησης

Σχήμα 2: ΜΙΑ ΤΥΠΙΚΗ ΔΟΜΗ ΜΙΑΣ ΣΥΣΤΑΔΑΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ (CLUSTER) ³

(άλλη η τράπεζα), επιλέγουν τις μικρομεσαίες(SMEs) επιχειρήσεις(targets) που έχουν τη δυνατότητα ανάπτυξης και επενδύουν σε αυτές, στον μετασχηματισμό τους από παραδοσιακές σε καινοτόμες τεχνολογικές μονάδες. Είτε ή ίδιοι λειτουργούν απλώς σαν επιχειρηματικοί σύμβουλοι(Business Angels)έχοντας γνώση της αγοράς και των νέων συνθηκών προσαρμογής είτε πιο ενεργά επενδύοντας τα κεφάλαια ή τις μετοχές τους(Equity deals), αν είναι ήδη εταίροι(Capital Angels). Κατοχυρώνουν δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας(Intellectual Property Protector(ID) και στο καινοτόμο προϊόν/ παραγόμενη υπηρεσία. Εφαρμόζουν οι ίδιοι ή αναθέτουν σε management το εργασιακό πλάνο(Business Plan) για την οργάνωση και τον συντονισμό των επιλεγθεισών εταιριών σε μια εύρυθμη και αποδοτική συστάδα επιχειρήσεων(cluster), διεκδικώντας δικαιωματικά ποσοστό των κερδών. Προφανώς συνάγεται η σπουδαιότητα της καλής διαχειριστικής διοίκησης(business management) και το εξειδικευμένο εργατικό

δυναμικό για την ανάπτυξη και βιωσιμότητα του cluster. Κατόπιν μπορεί ο επενδυτής μέσα από συμφωνίες συγχώνευσης/ απόκτησης, αυτό το cluster να το εντάξει είτε με συγχώνευση(merger)στη δική του επιχείρηση ή όμιλο(πολυεθνική) είτε ως απόκτημα(aquirement)

Πίνακας 3.5.1 Ενδεικτικές δράσεις που υλοποιούν οι συστάδες

Ανάπτυξη των επιχειρήσεων – εταιρών της συστάδας	
Ενθάρρυνση εισαγωγής νέας τεχνολογίας στις επιχειρήσεις – εταιρους:	• Διοργάνωση σεμιναρίων, συναντήσεων, ομάδων εργασίας για τη διάχυση νέας τεχνολογίας στις επιχειρήσεις που απαρτίζουν το cluster
	• Ίδρυση κέντρων που αναπτύσσουν και εφαρμόζουν νέες τεχνολογίες και νέες διαδικασίες
	• Δημιουργία ενός μηχανισμού παρακολούθησης και ενημέρωσης επί τεχνικών θεμάτων και εξελίξεων

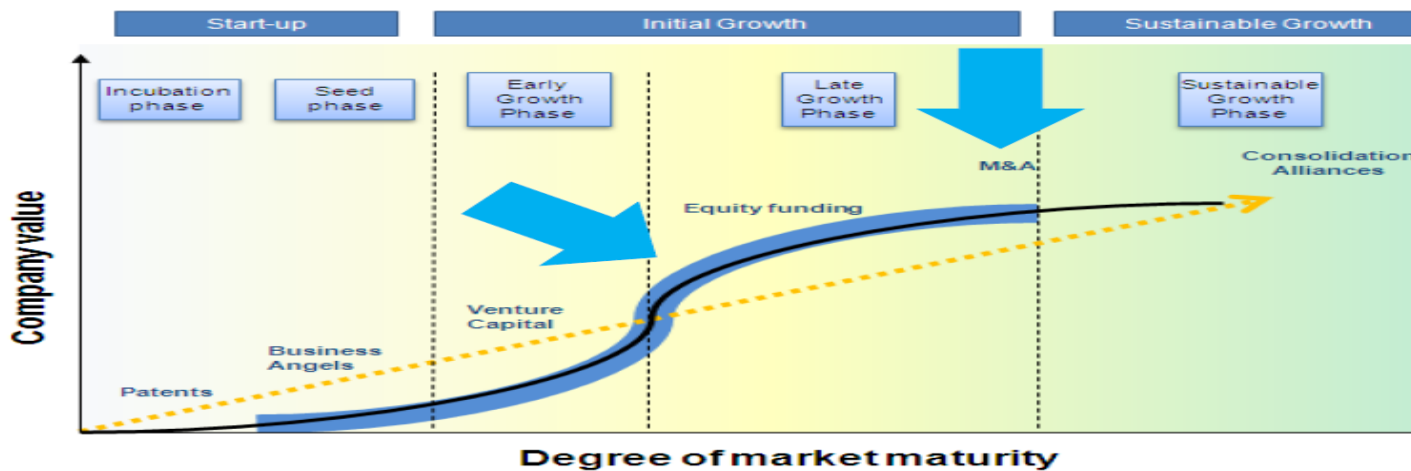
Υποστήριξη των επιχειρήσεων που απαρτίζουν τα cluster	<ul style="list-style-type: none"> • Ενθάρρυνση δικτύων επιχειρηματικότητας • Παροχή υποστήριξης στις επιχειρήσεις- εταιρους • Ανάληψη πρωτοβουλιών για την προώθηση και διαφήμιση των επιχειρήσεων του cluster • Βελτίωση των χρηματοδοτικών εργαλείων για τις νέες επιχειρήσεις (spin offs)
Ανάπτυξη δικτύων	<ul style="list-style-type: none"> • Ανάπτυξη σχέσεων μεταξύ των επιχειρήσεων - εταιρών του cluster • Παροχή διευκολύνσεων για την ανάπτυξη σχέσεων με την αγορά • Από κοινού αξιοποίηση των προσωπικών δικτυώσεων
Ενίσχυση εμπορικών συνεργασιών	<ul style="list-style-type: none"> • Ανάπτυξη δικτύου εξαγωγών • Οργάνωση προμηθειών • Ανάπτυξη τεχνικών προδιαγραφών
Ανάπτυξη ερευνητικών συνεργασιών	<ul style="list-style-type: none"> • Από κοινού συμμετοχή των εταιρών του cluster σε ερευνητικά προγράμματα
Ενδυνάμωση της συστάδας - cluster	
Ανάλυση του cluster	<ul style="list-style-type: none"> • Ανάλυση των δυνάμεων και αδυναμιών του cluster • Εκπόνηση μελέτης για την ανάπτυξη στρατηγικής του cluster • Διεξαγωγή συγκριτικών μετρήσεων (benchmarking) • Οργάνωση και διάχυση πληροφοριών • Παροχή υπηρεσιών • Ανάπτυξη καναλιών επικοινωνίας • Καλλιέργεια της ταυτότητας του cluster μεταξύ των εταιρών (improve firms' cluster awareness) • Διευκόλυνση της επικοινωνίας μεταξύ των μελών του cluster και φορέων της διοίκησης (αυτοδιοίκηση, υπουργεία κτλ.)
Βελτίωση του εξωτερικού περιβάλλοντος	
Εξειδικευμένο ανθρώπινο δυναμικό	<ul style="list-style-type: none"> • Παροχή σεμιναρίων για τη βελτίωση των δεξιοτήτων του προσωπικού και την εξειδίκευσή τους
Εξειδικευμένο ανθρώπινο δυναμικό	<ul style="list-style-type: none"> • Αξιοποίηση του cluster ως περιβάλλον για εκμάθηση και βελτίωση των ικανοτήτων του προσωπικού • Δημιουργία κέντρων ανάπτυξης και αξιοποίησης ανθρώπινου δυναμικού • Προσέλκυση νέων και ταλαντούχων ανθρώπων

Εξειδικευμένες αγορές κεφαλαίου	• Ιεράρχηση επενδύσεων
	• Παροχή κινήτρων ή διασφάλιση πόρων για την υλοποίηση επενδυτικών προγραμμάτων με τη συμμετοχή πολλών μελών του cluster
	• Προώθηση της κοινής χρηματοδότησης, τη δημιουργία ειδικού ταμείου επενδύσεων ή την παροχή εγγυήσεων
	• Προώθηση της κοινής χρηματοδότησης, τη δημιουργία ειδικού ταμείου επενδύσεων ή την παροχή εγγυήσεων
	• Ενθάρρυνση ανάληψης ρίσκου από κοινού μεταξύ των μελών του cluster
	• Βελτίωση της πρόσβασης και της χρήσης φυσικών πόρων
Υποδομές	• Ανάπτυξη νέων ή βελτίωση υφιστάμενων υποδομών μέσα από κοινές ενέργειες των μελών και νέα χρηματοδοτικά μοντέλα
	• Υλοποίηση ιδιωτικών επενδυτικών έργων
Κοινωνικό κεφάλαιο	• Ανάπτυξη των προσωπικών διασυνδέσεων και σχέσεων
	• Βελτίωση της διεταιρικής επικοινωνίας των εταιρών και αύξηση της συμμετοχής τους σε δίκτυα ή σε άλλες συστάδες
	• Ανάπτυξη συνεργασιών, καλλιέργεια της αποδοχής και της στήριξης από την τοπική κοινωνία

(Εγχειρίδιο Δικτύων Επιχειρηματικότητας (networking) & «Συστημάτων-Συστάδων» Επιχειρήσεων (clustering), EOMMEX & Εθνικό Παρατηρητήριο για τις Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις)

Figure 4: Two signals in the industry life cycle for identify emerging industries equity investments and M&A deals

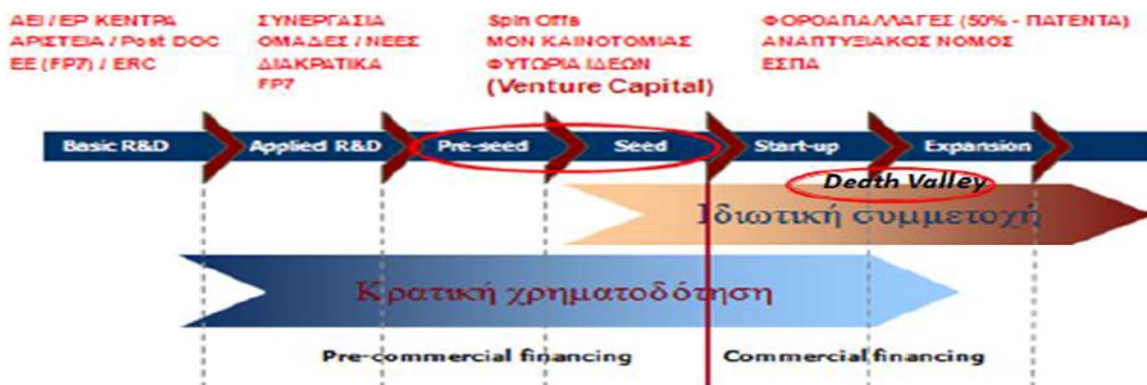
(Πηγή: “Emerging industries”: report on the methodology for their classification, on most active and successful newly emerging industrial sectors, and on their geographical localization”2012, Europe innovation support(INNOVA),European Cluster Observatory)

Σχήμα 5⁶:

(Εγχειρίδιο Δικτύων Επιχειρηματικότητας (networking) & «Συστημάτων-Συστάδων» Επιχειρήσεων (clustering), ΕΟΜΜΕΧ & Εθνικό Παρατηρητήριο για τις Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις) Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή (European Commission)

Ρόλος κράτους στη χρηματοδότηση του κύκλου Έρευνα & Ανάπτυξη

Σχήμα 3: Ο ρόλος του κράτους στην χρηματοδότηση του κύκλου Έρευνας και Ανάπτυξης

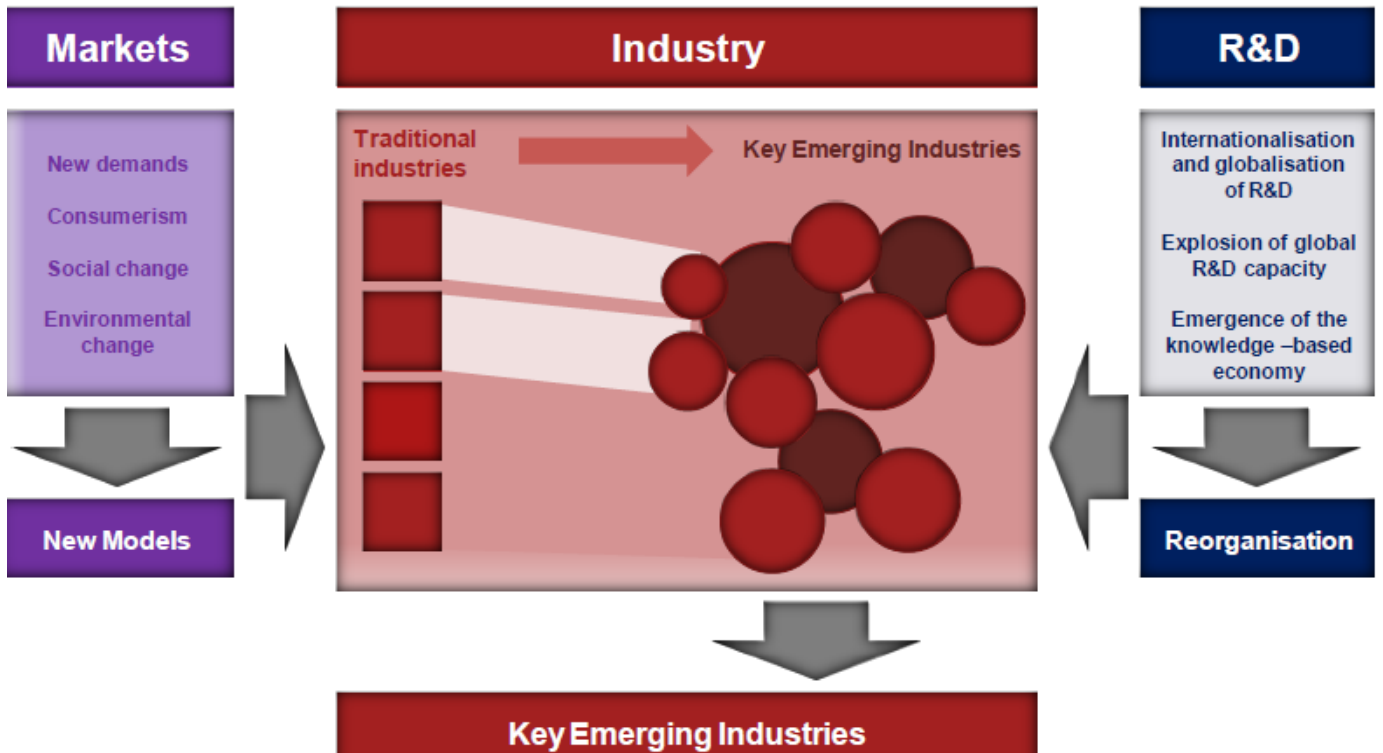
Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή (European Commission)

Σχήμα 3: ΔΙΚΤΥΑΚΟ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΚΑΙ ΑΛΛΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ ⁴

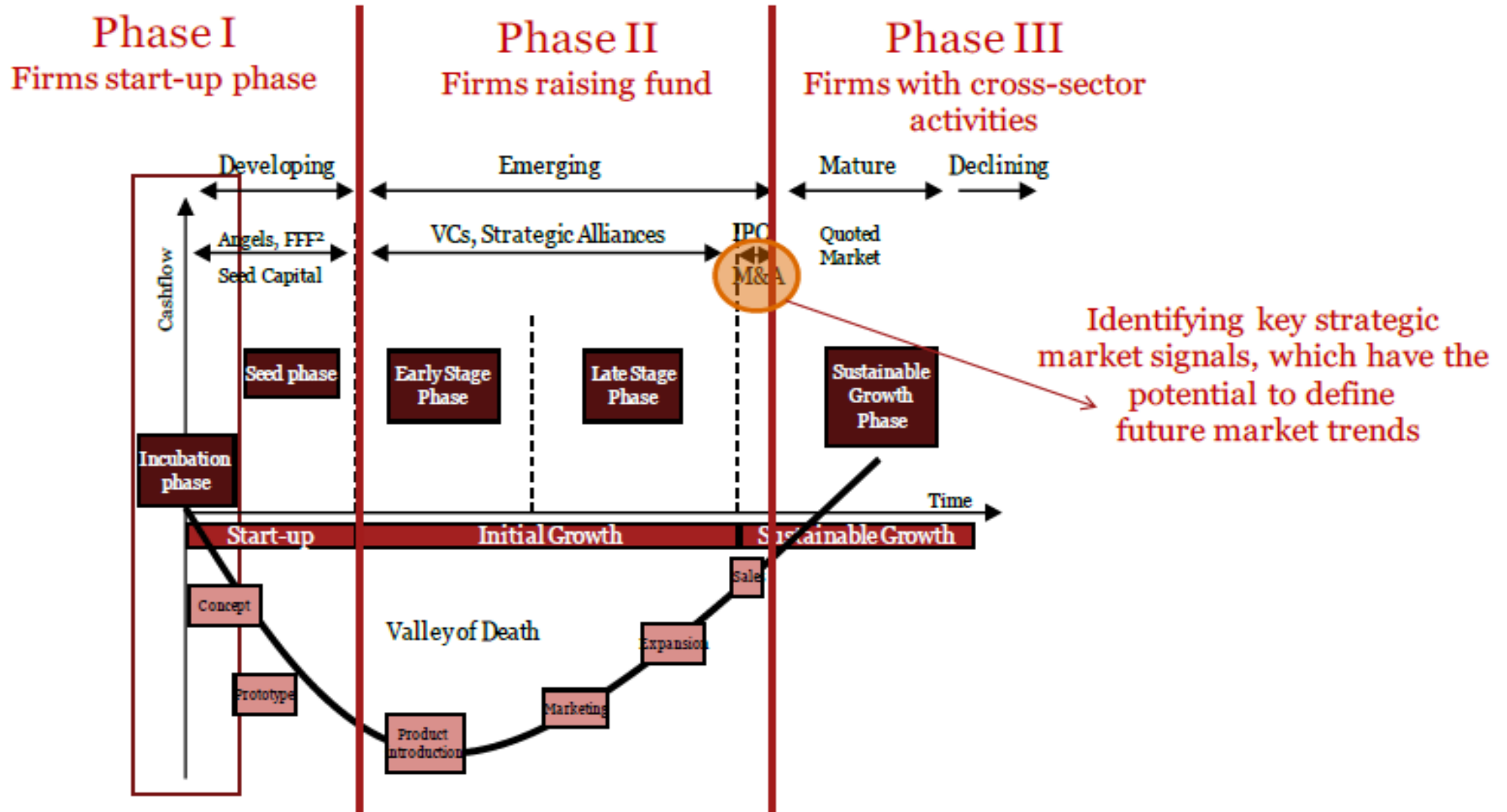

(ΕΟΜΜΕΧ-Εθνικό Παρατηρητήριο για τα clusters)

Figure 2: Paradigm shifts in terms of markets and R&D drive the transformation from traditional industries to key emerging industries

Figure 15: Industry growth cycle

3. ΤΑ ΔΙΕΘΝΗ CLUSTERS ΆΛΛΩΝ ΧΩΡΩΝ-ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΕΛΛΑΔΑ

Στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε.), από το 2008 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή (European Commission) επίσημα είχε εντάξει στην ευρωπαϊκή και διεθνή της βιομηχανική και επιχειρηματική πολιτική τον θεσμό των clusters και των συνεργατικών σχηματισμών. Ήδη στο πλαίσιο του προγράμματός της Προγράμματος – Πλαισίου για την Ανταγωνιστικότητα και την Καινοτομία» (2007-2013), ζητείται δράση «για την επιδίωξη καινοτομίας, ομαδοποιήσεων, δικτύων καινοτομίας, συμπράξεων δημοσίου και ιδιωτικού τομέα με στόχο την καινοτομία και συνεργασιών με συναφείς διεθνείς οργανισμούς με εξειδίκευση στον τομέα, και τη διαχείριση της καινοτομίας». Η EC αναγνωρίζει και συγκεκριμένα τον θεσμό των clusters ως μια από τις εννέα ευρωπαϊκές στρατηγικές καινοτομίας. Ένας άλλος μεγάλος βιομηχανικός τομέας clusters που αναφέρει το Παρατηρητήριο είναι αυτός της βιομηχανίας αναψυχής-“Experience Industries” με τους έξι μεγάλους υποτομείς(ξενοδοχεία & τουριστικά γραφεία, τρόφιμα/ποτά, μουσεία/πάρκα, ψυχαγωγία-αθλητικά και τέχνες). Στο σύνολο και των έξι υποτομέων, απασχολείται μεγάλος αριθμός εργαζομένων, με μεγαλύτερους των τροφίμων/ποτών και των ξενοδοχείων και τουριστικών γραφείων. Τα clusters των “Experience Industries” προσφέρουν εξειδικευμένες υπηρεσίες και δραστηριοποιούνται κυρίως στη Μεσόγειο, Άλπεις και Κεντρική Ευρώπη(Πράγα). Οι βιομηχανίες αναψυχής είναι μέρος ενός ευρύτερου βιομηχανικού κλάδου, των αναδύμενων βιομηχανιών(Emerging Industries) που στοχεύουν σε καινοτόμα(patents) και ανταγωνιστικά προϊόντα μέσω των νέων τεχνολογιών και διεύρυνση του πελατολογίου τους.

Το *ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο για τα Clusters(ECO-European Cluster Observatory)*, επίσημος φορέας βιομηχανικής εκπαίδευσης και πολιτικής με τη στήριξη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής(Γενική Δ/ση Επιχειρηματικότητας & Βιομηχανίας),εφάρμοσε τρία διαδοχικά στάδια (ECO I, II & III) (<http://www.clusterobservatory.eu/index.html>). Στο ECO I, έγινε η πρώτη συστηματική στατιστική χαρτογράφηση των clusters Ένωσης σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο(πάνω από 2000) στα μέλη ΕΕ-27, καθώς και στην Ισλανδία, Ισραήλ, Νορβηγία, Ελβετία & Τουρκία. Αντίστοιχα χαρτογραφικά προγράμματα είναι τα:“Europe INNOVA Cluster Mapping Project” & CLUNET (2008) & “European Cluster Management and Cluster Programme Benchmarking(2012). Χαρακτηριστικό αυτών η επιλογή του πεδίου εφαρμογής(κυρίως το περιφερειακό για τα μεγάλα κράτη ως 2η φάση) και ως 1η το εθνικό για τα μικρότερα). Αυτό σημαίνει ότι οι μεγάλες χώρες έχουν ξανατρέξει παλιά σε εθνικό επίπεδο clusters. Στο 50% των ανωτέρω δράσεων προωθούνταν και η διασυνοριακή συνεργασία, γιατί προηγείτο πρώτα η υποστήριξη της εγχωρίου αγοράς. Ανάλογες έρευνες για το clustering έγιναν το 2003 από IRE subgroup, “Final Report of the Expert Group on Enterprise Clusters and Networks”, European Commission, DG Enterprise (2003 Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ΓΔ Επιχειρήσεων και Βιομηχανίας, Cluster Policy

http://ibr.hi.is/sites/ibr.hi.is/files/FINAL_REPORT_OF_THE_EXPERT_GROUP_ON_ENTERPRISE_CLUSTERS_AND_NETWORKS.pdf), “Innovative Clusters - Drivers of national innovation systems”, OECD(OOΣA) (2001& 2010), “Regional clusters in Europe”, Observatory of European SMEs (2002), “The Cluster Initiative Green book”, Örjan, Sölvell, Göran Lindqvist, Christian Ketels (2003), “The Cluster Policies Whitebook”, IKED - International Organisation for Knowledge Economy and Enterprise Development (2004). Η κεντρική κοινοτική πρωτοβουλία για την Έρευνα & Καινοτομία,ιδίως για Μικρομεσαίες επιχειρήσεις(SMEs) **HORIZON 2020** (<http://ec.europa.eu/research/participants/portal/desktop/en/opportunities/h2020/calls/h2020-smeinst-1-2014.html>)(συνέχεια του Προγράμματος FP7) & **EUREKA EUROSTARS**(www.eurekanetwork.org/), σε διεθνή δίκτυα έρευνας και τεχνολογίας με διακρατικές εταιρικές σχέσεις μεταξύ επιχειρήσεων και εκπαιδευτικών ιδρυμάτων υπό μορφή «συμμαχιών γνώσης» και «συμμαχιών τομέων δεξιοτήτων», επίσης προωθεί τον θεσμό των clusters εντός και εκτός ένωσης.

Στο ECO II, συνελέχθησαν τόσο ειδικότερα στατιστικά για τα clusters όσο και γενικά στοιχεία τοπικής επιχειρηματικής πολιτικής. Σκοπός ήταν η διαμόρφωση βιομηχανικών πολιτικών που προωθούν το θεσμό των clusters και ανάπτυξη σχετικών πρωτοβουλιών από κυβερνητικούς και ιδιωτικούς φορείς. Επίσης εξαγωγή συμπερασμάτων του τρόπου που η γεωγραφική βιομηχανική εξειδίκευση προωθεί την οικονομική ευημερία. Γι αυτό και παρόμοιος ή συμπληρωματικός θεσμός των clusters είναι και τα βιομηχανικά/επιστημονικά πάρκα και οι τεχνολογικές θερμοκοιτίδες,(technology incubators) που υπάρχουν και στην Ελλάδα, ενταγμένες στον επενδυτικό νόμο.Το στάδιο ECO III(2011-2013),εστίασε στην ανάπτυξη και εφαρμογή αποτελεσματικότερων πολιτικών για τα clusters, σε ευρωπαϊκό, εθνικό και τοπικό τομέα. Εκτός από το Παρατηρητήριο, άλλα κοινοτικά προγράμματα είναι η Πλατφόρμα Συνεργασίας Ευρωπαϊκών Cluster (European Cluster Collaboration Platform) καθώς και οι πρωτοβουλίες **Cluster Excellence**(http://ec.europa.eu/enterprise/newsroom/cf/itemdetail.cfm?item_id=6578&tpa=0&tk=&lang=el)(Αριστεία συστάδων εταιριών μέσω του εργαλείου ανάλυσης benchmarking) και European Cluster Alliance.

Τα συμπεράσματα από την χαρτογράφηση των συστάδων εταιρειών του πρώτου σταδίου, έδειξαν ότι τα clusters ήδη σε σύνολο κοινότητας αλλά και διεθνώς έχουν εγκαθιδρυθεί σε επαρκές ποσοστό, με περαιτέρω στόχους την μελλοντική βιωσιμότητά τους, παράλληλα με τη σύσταση και ανάπτυξή τους. Το ζητούμενο είναι η δημιουργία παγκόσμιου ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος για την Ένωση, τα μέλη της και την υπόλοιπη Ευρώπη. Αυτά περιλαμβάνουν και την χαρτογράφηση των αναδύμενων βιομηχανιών(emerging)

και, μέσω κωδικών NACE(ευρωπαϊκοί κωδικοί εμπορικής δραστηριότητας-

Table 19: European Cluster Observatory website: cluster mapping and organisation mapping sectors

Cluster mapping sectors	Organisation mapping sectors
Standard sector Creative and Cultural Knowledge intensive business services Life sciences	Standard sector Creative and Cultural Green technologies Micro and nanotechnologies Optics and Photonics

The following two tables (Table 20 and Table 21) show how we integrated the ECO sectors with our seven emerging sectors.

Table 20: ECO Sectors v PwC selected sectors for Cluster Mapping

Euro Cluster Observatory Sectors for Cluster Organisation Mapping	Breakdown of Sector – as per Euro Cluster Observatory	PwC's classification – 6 New sectors	Disaggregation of Standard Sectors to fit PwC's classification
Creative and Cultural	Artistic & Literary Creation Culture Design Fashion General Creative Industry	2. Creative and Cultural	Already matching
Green Technologies	Bioenergy / Eco-Construction / Environmental Technology Hydrogen and Fuel Cells / Recycling / Renewable Energy Solar Energy / Wind Energy / Sustainability Water / Wind Energy	3. Eco	Already matching
Standard Sectors	Aerospace / Agricultural Products / Apparel / Automotive / Biotech / Building Fixtures / Business Services / Chemical / Construction / Distribution / Education / Energy / Entertainment / Farming and Animal Husbandry / Financial Services / Fishing / Food / Footwear / Forest Products / Furniture / Health / Heavy Machinery / Instruments / IT / Jewellery and Precious Metals / Leather / Lighting and Electrical Equipment / Maritime / Materials / Media and Publishing / Medical Devices / Metal Manufacturing / Miscellaneous / Oil and Gas / Pharmaceuticals / Plastics / Production Technology / Sporting and Children's Goods / Stone Quarries / Telecom / Textiles / Tobacco / Tourism / Transportation and Logistics	1. New Health 4. Mobile 5. Experience 6. Mobility	Biotech, Medical, Health, Pharmaceuticals, Medical devices Telecom, IT Entertainment Media and Publishing Tourism Aerospace, Automotive Transportation and Logistics

ΣΤΑΚΟΔ & ΚΑΔ), GINI και της Ευρωπαϊκής Τράπεζας πληροφοριών(Eurostat) με αντιπαράθεση και σύγκριση της Κοινότητας με αντίστοιχα διεθνή, όπως στις ΗΠΑ, Καναδά, Ρωσία, Αυστραλία, Ιαπωνία, Κίνα και αλλού. Η Eurostat επίσης συλλέγει εταιρικά στοιχεία όπως για τον ετήσιο τζίρο, την εργατική δύναμη και την προστιθέμενη αξία(turnover, employment, added value). Άλλες τράπεζες σχετικών πληροφοριών(business data banks), όπως το *Zephyr*, που περιλαμβάνει στατιστικά για εταιρικές επενδυτικές συμφωνίες κεφαλαίου(Equity risk capital, private venture or common stocks, business/capital angels) καθώς

για συμβάσεις συγχώνευσης και απόκτησης κεφαλαίου(M&A-cross sector investments)που κάνει μια εταιρία σε άλλες για τους ίδιους ή άλλους τομείς δραστηριότητας. Ενδεικτικά τον Ιούλιο 2011 το *Zephyr*, είχε καταγράψει 900000 σχετικές συμφωνίες. Άλλες πηγές επιχειρηματικών πληροφοριών αντλούνται από την Europe Unlimited(ήδη με 10000 επιχειρήσεις να ψάχνουν για επενδυτές) και η ευρωπαϊκή υπηρεσία ευρεσιτεχνιών(European Patent Office(EPO)). Όλες οι ανωτέρω τράπεζες πληροφοριών έχουν κοινή συνισταμένη την καταγραφή και ανάδειξη του μεγέθους των τομέων και τη δυνατότητα ανάπτυξης, διάχυσης/επέκτασης & συνδυασμών (sector size, growth potential & cross-sector spillovers and combinations). Έτσι, παραδοσιακά clusters μετασχηματίζονται, μέσω της επένδυσης σε αναδυόμενες βιομηχανίες([www.emerging industries](http://www.emergingindustries.com) & *European Cluster Group* <http://www.clusterexcellence.eu/5220.html> και

(<http://www.clustercollaboration.eu>, <http://www.emergingindustries.eu/default.aspx> & <http://www.clusterobservatory.eu/system/modules/com.gridnine.opencms.modules.eco/providers/getpdf.jsp?uid=b20af4e5-581d-4462-a3eb-d178e4754011>

(Πηγή:“Emerging industries”: report on the methodology for their classification, on most active and successful newly emerging industrial sectors, and on their geographical localization”2012, Europe innovation support(INNOVA),European Cluster Observatory)

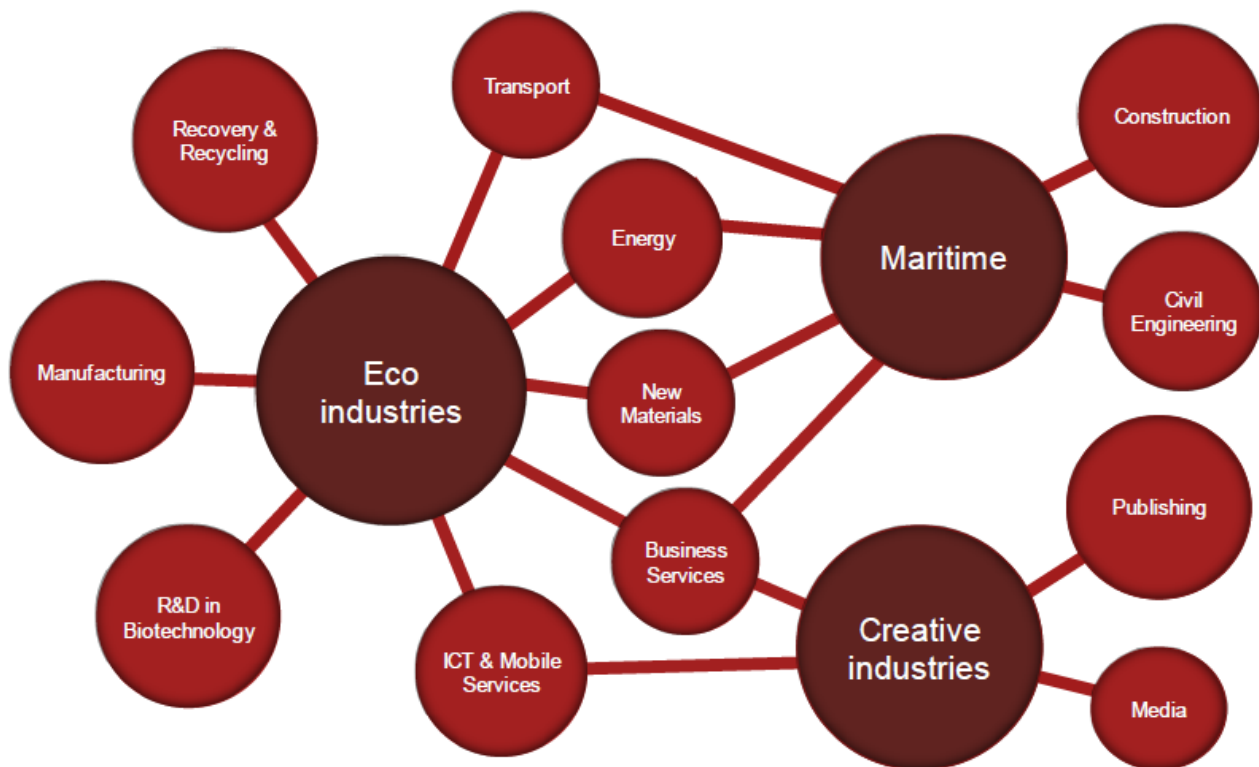
) <http://www.clusterobservatory.eu/index.html#!view=mainMenu>

Table 21: ECO Sectors v PwC selected sectors for Organisation Mapping

Euro Cluster Observatory Sectors for Cluster Mapping	Breakdown of Sector – as per Euro Cluster Observatory	PwC’s classification – 6 New sectors	Disaggregation of Standard Sectors to fit PwC’s classification
Life Sciences	Biotech Medical Services Pharmaceuticals	1. New Health	Biotech Medical Services, Pharmaceuticals
Creative and Cultural	Advertsing / Artistic creation and literary creation Museums and preservation of historical sites and buildings / Other / Printing and publishing / Radio and television / Retail and distribution / Software	2. Creative and Cultural	Matching (confirm)
Standard Sectors	Aerospace / Agricultural Products / Apparel / Automotive / Biotech / Building Fixtures / Business Services / Chemical / Construction / Construction Materials/ Distribution / Education and Knowledge Creation / Entertainment / Farming and Animal Husbandry / Financial Services / Footwear / Furniture / Heavy Machinery / Instruments / IT / Jewellery and Precious Metals / Leather / Lighting and Electrical Equipment / Maritime / Materials/ Media and Publishing / Medical Devices / Metal Manufacturing / Oil and Gas / Paper Products / Pharmaceuticals / Plastics / Power generation and transmission / Processed food / Production technology / Sporting, recreational and children’s goods / Stone quarries / Telecom / Textiles / Tobacco / Tourism and hospitality / Transportation and logistics	3. Eco	Construction, Construction materials, Oil and Gas Power generation and transmission
		4. Mobile	Telecom, IT
		5. Experience	Entertainment Tourism and Hospitality
		6. Mobility	Aerospace, Automotive Transportation and Logistics

Τα συμπεράσματα που εξάγονται από αυτές τις έρευνες έχουν ως σκοπό την βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του ευρωπαϊκού προϊόντος ως πλεονέκτημα και εν γένει της ευρωπαϊκής οικονομίας στη παγκόσμια βιομηχανία. Σύμφωνα με το ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο για τα Clusters(ECO) λοιπόν οι επτά (7) επιλεγθείσες κατηγορίες αναδύομενων βιομηχανιών που δύνανται να εκπληρώσουν τα παραπάνω (Key Enabling Technologies-KETs) είναι: 1)περιβαλλοντική (ECO), 2)αναψυχής, 3)ναυτιλία, 4)κινητή τηλεφωνία-ασύρματα δίκτυα (Wi-Fi), 5)μεταφορές, 6)πολιτιστικές(creative industries-περιλαμβάνουν και διαφήμιση, δημόσιες σχέσεις,MME) & 7)εξατομικευμένη παροχή υπηρεσιών υγείας (περιλαμβάνει και κοινωνική εργασία και βοηθητικό τεχνικό εξοπλισμό). Εδώ σημειώνεται και η στενή συνεργασία με το αντίστοιχο ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο για τις Μικρομεσαίες επιχειρήσεις(SMEs), αφού αυτές αποτελούν τη ραχοκοκαλιά των clusters. Στατιστικά, σε σύνολο ευρεσιτεχνιών 8%, το 24% προέρχεται από SMEs των ΗΠΑ, που αποτελούν τα αναδύομενα clusters εκεί. Τα πορίσματα για τις χώρες που με τις περισσότερες

Figure 18: New industry configurations based on financial transactions between firms

αναδύομενες παραγωγικές βιομηχανίες έχουν ως εξής: Πρώτες έρχονται το Ισραήλ και Ιαπωνία, ακολουθούν η Ευρώπη και οι ΗΠΑ. Η ΕΕ-27 και οι Σκανδιναβικές (και Φιλανδία) είναι οι πιο ενεργές, με την Ολλανδία, Γερμανία, Αυστρία, Βέλγιο να ακολουθούν, ενώ χώρες όπως η Ιταλία, Γαλλία & Ην. Βασίλειο έχουν μικρότερα μεγέθη. Όσο αφορά την επενδυτική δραστηριότητα, αυτή συγκεντρώνεται σε γεωγραφικά στρατηγικά σημεία, όπως το Παρίσι, Λονδίνο και στις βόρειες χώρες(Στοκχόλμη, Κοπενχάγη, Όσλο).

Μια λοιπόν από τις διαχειριστικές πολιτικές που καθιερώθηκαν είναι το ευρωπαϊκό ανοιχτό συνέδριο συνεργασίας συστάδων επιχειρήσεων (“European Cluster Cooperation Forum”-ECCF), που εκτός από εκπαιδευτικό ρόλο εκμάθησης καλών πρακτικών και μοντέλων, διαμορφώνει και τη βιομηχανική πολιτική στους επιχειρηματικούς σχηματισμούς και συμπράξεις, και στα τρία γεωγραφικά επίπεδα. Γίνεται προσπάθεια καθιέρωσης ενός κοινού λειτουργίας(κανονισμός). Στόχος η ανάπτυξη αναδυόμενων παγκόσμιων clusters (“emerging world-class clusters”): Επίσης, αποτελεί έναν πιλοτικό οδηγό αξιολόγησης clusters μέσω της συνολικής βαθμολόγησης (“European Cluster Excellence Scoreboard”) του μεγέθους και της δυναμικής των μονάδων-εταιριών και της διάδicktύωσης τους με επενδυτές και ερευνητές. Επιπροσθέτως, εκτιμάται η ποιότητα διοίκησης και διαχείρισης των συνεργατικών αυτών σχηματισμών και των οργανισμών τους(μικρομεσαίες εταιρείες start ups & spin in-out). Στο ίδιο πλαίσιο, η σχετική πρωτοβουλία της ΕΕ “European Cluster Excellence(Αριστεία) Initiative” *European Cluster Excellence Initiative (ECEI)*, (www.cluster-excellence.eu)θεσμοθετεί την πιστοποίηση της αριστείας των clusters με στόχο την ανάδειξη καλών πρακτικών(case studies) και ενός κανονισμού(framework). Η υποστήριξη των clusters στην αρχική φάση των νέων αναδυόμενων εταιριών είναι μεγάλη, καθώς προωθούν τη σύζευξη και δικτύωση με άλλες αναδυόμενες επιχειρήσεις, επενδυτές και ερευνητικούς φορείς. Επομένως, τα clusters καθίστανται ως ένα κρίσιμο εργαλείο ανάπτυξης των emerging industries.

Η αρχή έγινε με το σκεπτικό ότι η «πράσινη ανάπτυξη»(“eco-systems”)εκτός της περιβαλλοντικής ωφέλειας, αποτελεί οικονομική και πιο η αποτελεσματική εναλλακτική για τις επιχειρήσεις και το άνοιγμα των αγορών τους, με τη εισαγωγή των νέων τεχνολογιών. Η συνθήκη της Λισσαβόνας(2004) και η Στρατηγική «Ευρώπη 2020» προώθησε μεταξύ άλλων και το τρίπτυχο «λιγότερη χρήση άνθρακα, επάρκεια πηγών ενέργειας(eco-εναλλακτικές) και έξυπνη βασισμένη στη νέα τεχνολογία οικονομία/ανάπτυξη. Στην Ελλάδα, (όπως και σε όλη την Ευρώπη αλλά και στις ΗΠΑ/Καναδά που έχουν την πρωτοπορία στην έρευνα/τεχνολογία), αυτό εφαρμόστηκε επιτυχώς στις SMEs με συγχρηματοδότηση της Ένωσης την τριετία 2010-2013. Στο ίδιο πλαίσιο η Γενική Δ/ση Βιομηχανίας Επιχειρηματικότητας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής δημοσίευσε το 2009 μια

ολοκληρωμένη

μελέτη

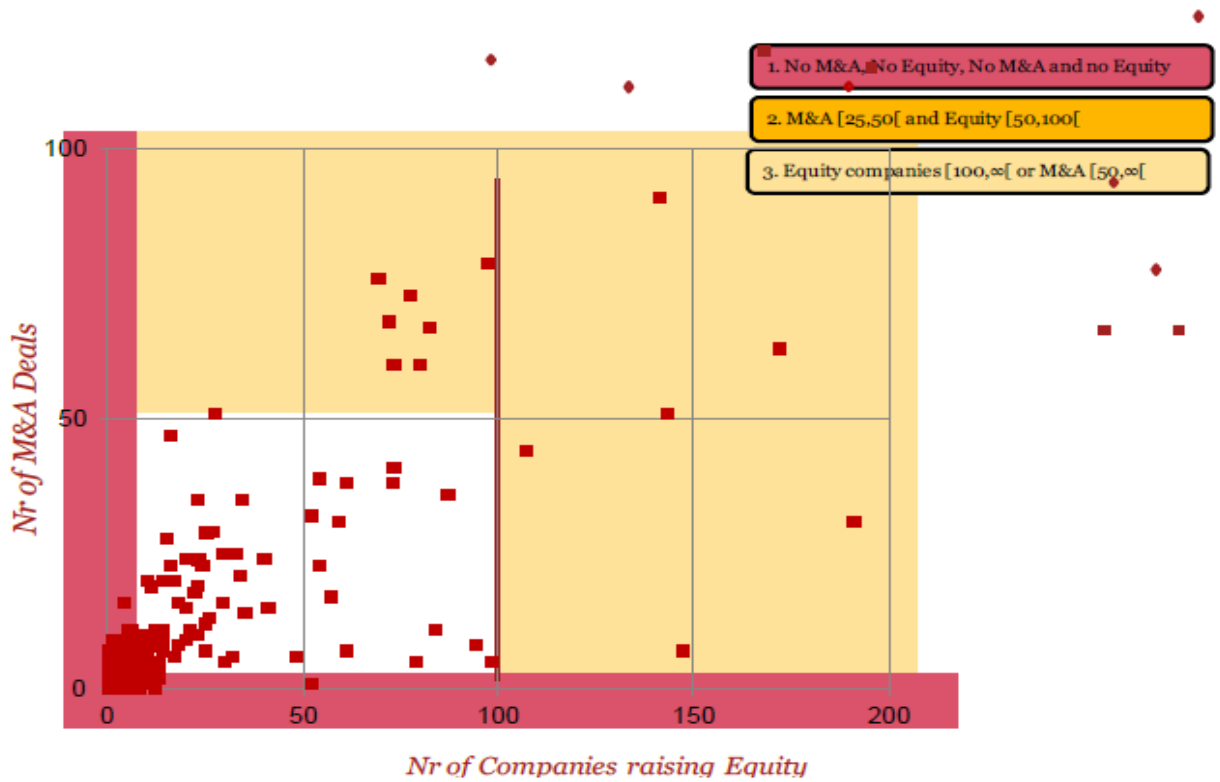
http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/files/docs/sba/report_think_small_first_en.pdf

για τα ευρωπαϊκά επιχειρησιακά clusters και τα δίκτυα, αντλώντας πληροφορίες από την χαρτογράφηση και τα πορίσματα του *European Cluster Observatory(ECO)* για τα εμπόδια και προτάσεις για την λύση τους. Η Επιτροπή συγκέντρωσε μέσω ερωτηματολογίου στα clusters και συνόψισε στρατηγικές και εργαλεία καλών πρακτικών και άριστης διαχείρισης των συστάδων επιχειρήσεων, εστιάζοντας στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις(SMEs)-που αποτελούν την πλειοψηφία της ευρωπαϊκής κοινότητας- και στην ανταγωνιστικότητά τους μέσω της ένταξής τους σε συνεργατικούς σχηματισμούς clustering (*EU/Enterprise Directorate-General/2.1. Clusters - most widely used definition is Porter.s2: Final Report of the expert group*

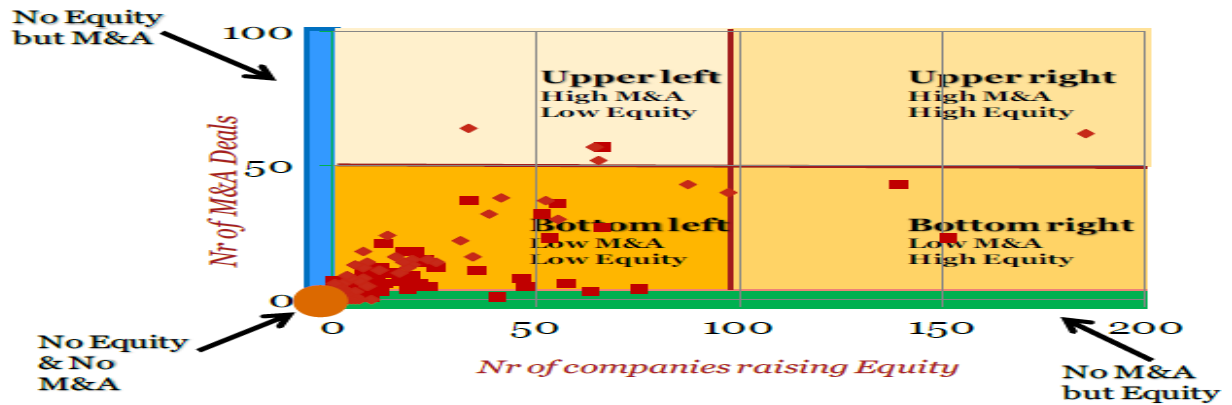
*on enterprise clusters and networks -Legal Notice /European Commission Enterprise Directorate-General-
Unit B.1 Improving Business Support Measures)*

Σε μια πιο συγκεντρωτική ανάλυση και επίσημη κατηγοριοποίηση(classification)οι emerging industries χωρίζονται σε δύο μεγάλους υποτομείς; α) μεταποιητικές βιομηχανίες(manufacturing industries) με στόχο την εμπορευματοποίηση των προϊόντων/υπηρεσιών & β) βιομηχανίες πληροφορικής & νέων τεχνολογιών(Information industries) με αρχική τους δραστηριότητα την παραγωγή νέας τεχνολογικής γνώσης και καινοτόμα προϊόντα/υπηρεσίες(Key Enabling Technologies-KETs).Όμως διαπιστώνεται μια έλλειψη επαρκούς ενημέρωσης και υιοθέτησης των παραπάνω τόσο από τους επιχειρηματίες, όσο και από τους επενδυτές και τις κυβερνήσεις και οι προσπάθειες εστιάζονται στην κάλυψη του κενού της νέας τεχνολογίας και της ζήτησης του πελάτη/αγοράς. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η αναδυόμενη βιομηχανία της εξατομικευμένης παροχής ιατρικής φροντίδας, είναι ότι οι νέες τεχνολογίες δημιουργούν καινοτόμα φάρμακα που ανεβάζουν τον δείκτη βιωσιμότητας του ανθρώπου. Αυτό βέβαια επιβαρύνει με επιπλέον συντάξεις τα κρατικά ασφαλιστικά ταμεία, αλλά παράλληλα εξυπηρετεί την είσοδο στην αγορά των ιδιωτικών οργανισμών ασφάλισης/περίθαλψης. Επιπλέον κριτήρια επιλογής- κατά το ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο- για τα Clusters εταιριών προς επένδυση, είναι σωρευτικά :α)οι SMEs, β)εργαζόμενοι κάτω από 250, γ)ετήσιος κύκλος εργασιών(τζίρος) όχι πάνω από €50 M, δ)νεοσυσταθείσες επιχειρήσεις ή συγχωνευμένες ή με εξαγορά μετά το 2000. Ήδη το *Zephyr* όπως είπαμε, έχει καταχωρήσει 900.000 συμφωνίες equity & M&A. Αντιστοίχως, το εθνικό μας ΓΕΜΗ(Γενικό Μητρώο Επιχειρήσεων) καταχωρήσει ξεχωριστά τις εταιρείες που ιδρύθηκαν από τις 11 Απριλίου 2011 και μετά.

Figure 30: Schema illustrating the detailed analysis performed for the emerging industries

Figure 31: Schema illustrating the segmentation of the emerging industries into 7 categories (focusing on no M&A, no Equity, no M&A and no equity)

Table 18: Summary table for all the different segments within each emerging industries

NACE codes	Creative industries		Eco industries		Experience industries		Maritime industries		Mobile services industries		Mobility industries		Personalised Medicine industries	
	nr	%	nr	%	nr	%	nr	%	nr	%	nr	%	nr	%
Upper Right	12	18%	6	13%	7	13%	4	10%	14	37%	11	14%	12	30%
Upper Left	2	3%	1	2%	3	5%	1	2%	3	8%	4	5%	0	0%
Bottom Right	3	4%	2	4%	0	0%	1	2%	1	3%	3	4%	2	5%
Bottom Left	30	45%	26	58%	31	56%	26	62%	17	45%	42	55%	24	60%
M&A but no Equity	8	12%	7	16%	4	7%	2	5%	1	3%	3	4%	2	5%
Equity but no M&A	3	4%	2	4%	4	7%	1	2%	1	3%	4	5%	0	0%
No M&A and no Equity	9	13%	1	2%	6	11%	7	17%	1	3%	10	13%	0	0%
	67		45		55		42		38		77		40	

Τα μεγαλύτερα επενδυτικά κέντρα αναδυόμενων βιομηχανιών & clusters εντοπίζονται γεωγραφικά πρώτα στις ΗΠΑ & ΕΕ-27, με πρώτο το Λονδίνο και το Ην. Βασίλειο, μετά το Παρίσι, Στοκχόλμη. Ακολουθούν οι σκανδιναβικές/βαλτικές χώρες(Ταλίν, Βίλνιους, Ρίγκα), κατόπιν η Γερμανία, τα κράτη της Benelux(Βέλγιο, Ολλανδία, Λουξεμβούργο). Μετά έρχεται η κεντροανατολική Ευρώπη, (Βαρσοβία, Βουδαπέστη), όπου μαζί με τις βαλτικές και τις μεσογειακές εντάσσονται στο πλαίσιο της ανασυγκρότησης που χρηματοδοτεί η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Ανασυγκρότησης& Ανάπτυξης(European Bank of Reconstruction & Development-EBRD). Εκτός Ευρώπης και Ένωσης, οι περισσότερες αντίστοιχες επενδύσεις γίνονται στη Ρωσία, ΗΠΑ, Ιαπωνία. Αξίζει να σημειωθεί ότι ενώ στις ΗΠΑ οι επενδυτικές δραστηριότητες είναι καταναμημένες στις διάφορες Πολιτείες, στην Ρωσία συγκεντρώνεται στις δύο μεγάλες πόλεις, Μόσχα και Αγ.Πετρούπολη. Όσο αφορά τον επενδυτικό κλάδο, η εκτίμηση επένδυσης δεν συμπίπτει με την εφαρμογή, αφού η πρώτη δείχνει την μελλοντική δυναμική ενώ οι εταιρείες/επενδυτές εστιάζουν στην άμεση αγορά & κατανάλωση. Έτσι η κινητή τηλεφωνία και οι βιομηχανίες δημιουργίας πολιτισμού(creative industries) είναι στη πρώτη θέση λόγω μεγάλης αγοραστικής ζήτησης και καταναλωτισμού, ενώ οι λιγότερες επενδύσεις γίνονται στην γαιομηχανική και νέα υλικά, αφού ακόμα δεν έχουν εδραιωθεί στη συνείδηση και γνώση των εταιριών και επενδυτών.

Από την άλλη, το 2005-2011, στον τομέα των βιομηχανιών πληροφορικής(Information Communication Industries-ICT)κατεγράφησαν 314 deals,έναντι 139 σε μεταποιητικές εμπορευματικές (manufacturing industries). Επίσης, η βιομηχανία της πληροφορίας και νέων τεχνολογιών επενδύει περισσότερο(330 deals) στη βιομηχανία δημιουργίας πολιτισμού(creative industries, από τις επενδύσεις που κάνει η βιομηχανία πολιτισμού στην βιομηχανία πληροφορικής(314 deals). Από εδώ εξάγεται το συμπέρασμα ότι οι αναδυόμενη βιομηχανία(emerging industry)είναι αντικείμενο(target) περισσότερων επενδύσεων απ'ότι η παραγωγή πληροφορίας και οι νέες τεχνολογίες. Αυτό εξηγείται με δύο τρόπους: α)η τρέχουσα ζήτηση της

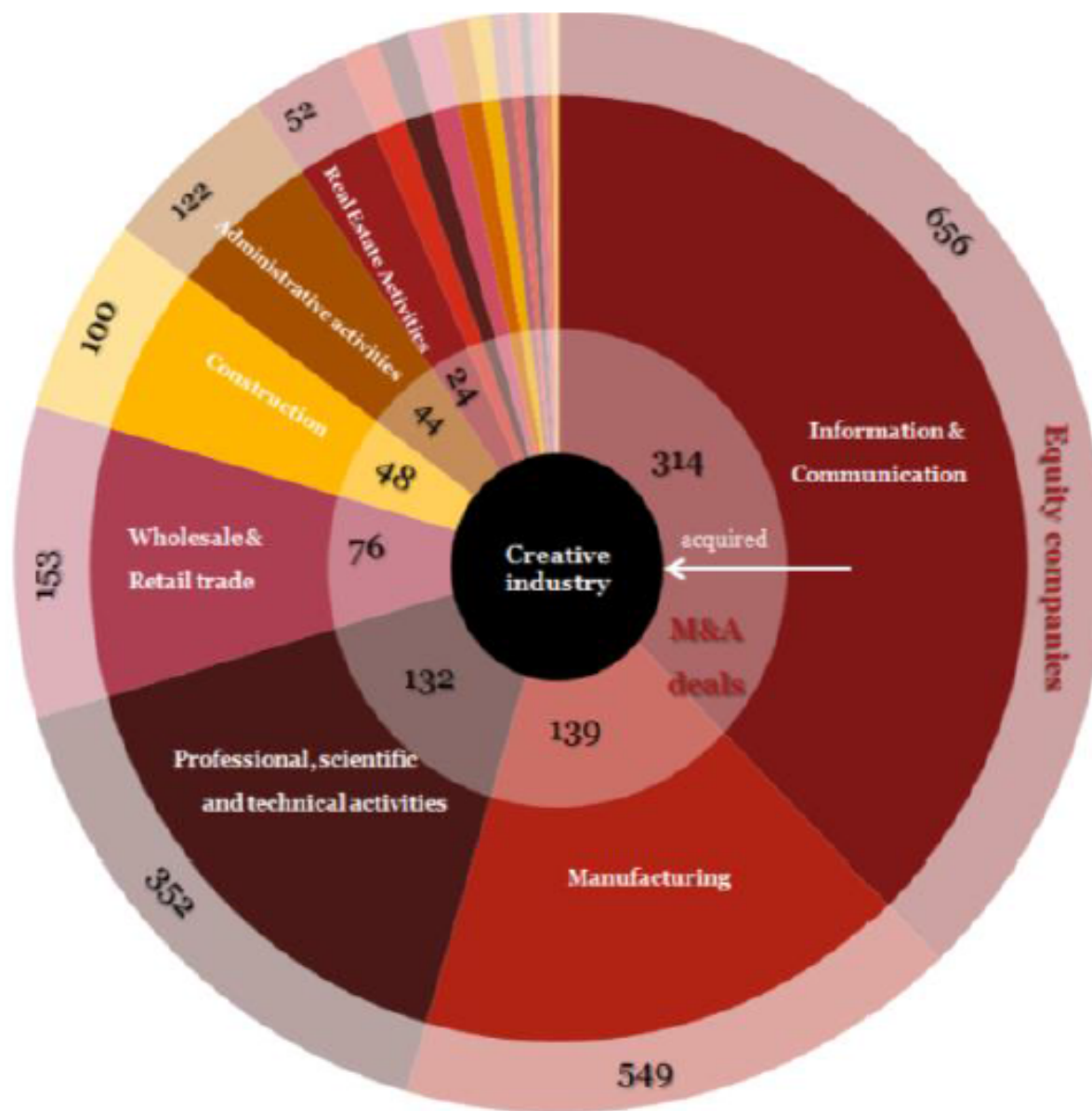
αγοράς/κατανάλωση και β) η έλλειψη ενημέρωσης και πολιτικής της νέας τεχνολογίας τόσο μεταξύ των επιχειρηματιών και επενδυτών όσο των κυβερνήσεων.

Table 13: Ranking the candidate emerging industries

Emerging Industry	Rank - M&A	Rank - Equity	Rank - Turnover	Rank - Value added	Rank - Employment	Average rank
Construction	3	3	2	2	2	2.4
Creative industries	2	2	5	3	4	3.2
Eco industries	9	9	3	6	8	7.0
Experience industries	7	7	8	5	3	6.0
Finance	6	5	11	8	9	7.8
Food	10	10	6	10	11	9.4
Geoengineering	13	13	13	12	13	12.8
Management & Business services	5	6	9	7	5	6.4
Maritime	11	11	10	11	7	10.0
Mobile services	1	1	4	4	6	3.2
Mobility industries	4	8	1	1	1	3.0
New Materials	12	12	12	13	12	12.2
Personalised medicine	8	4	7	9	10	7.6

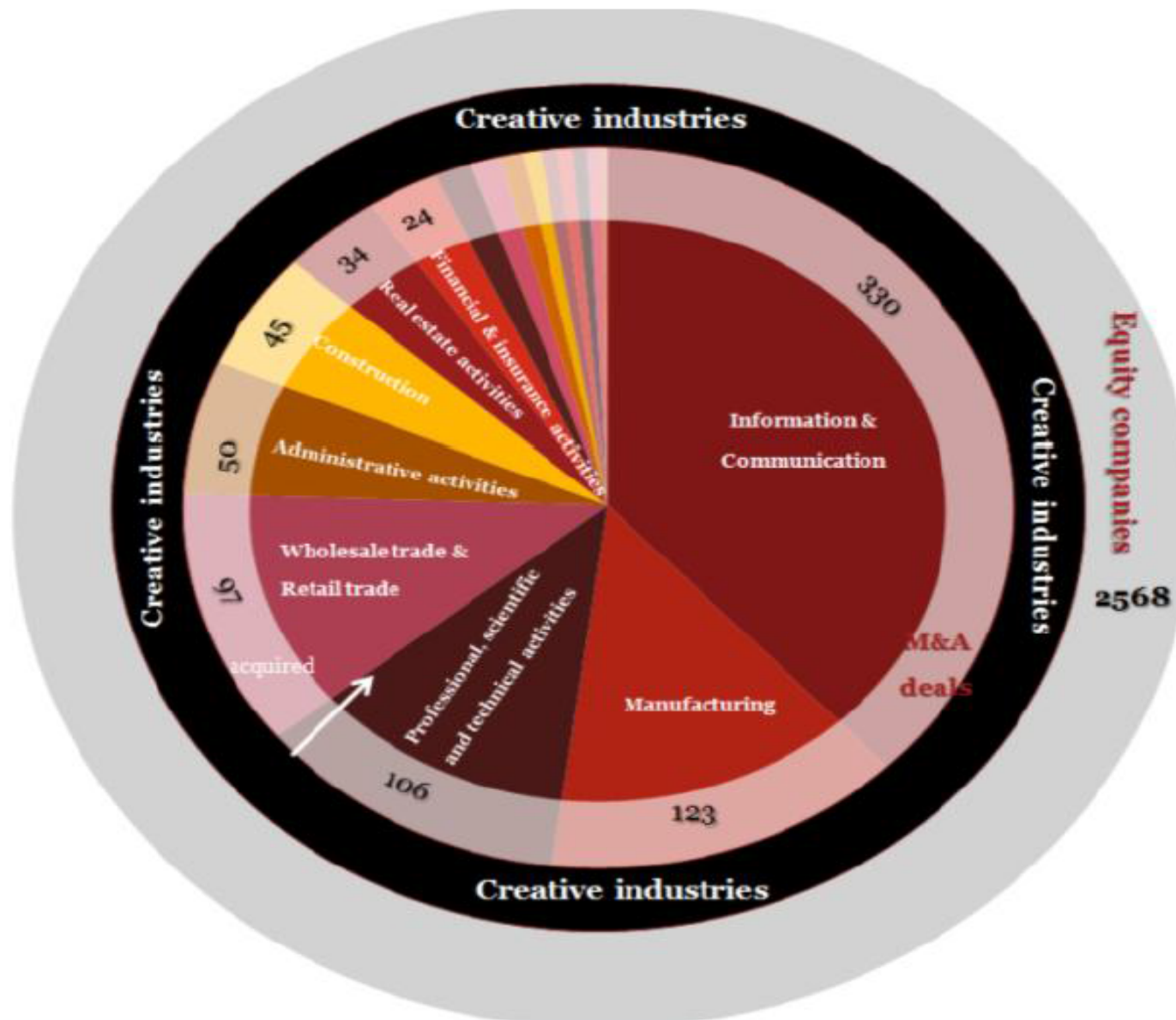

Figure 20: The creative industries as a 'target' of other industries in Europe (2005-2011)

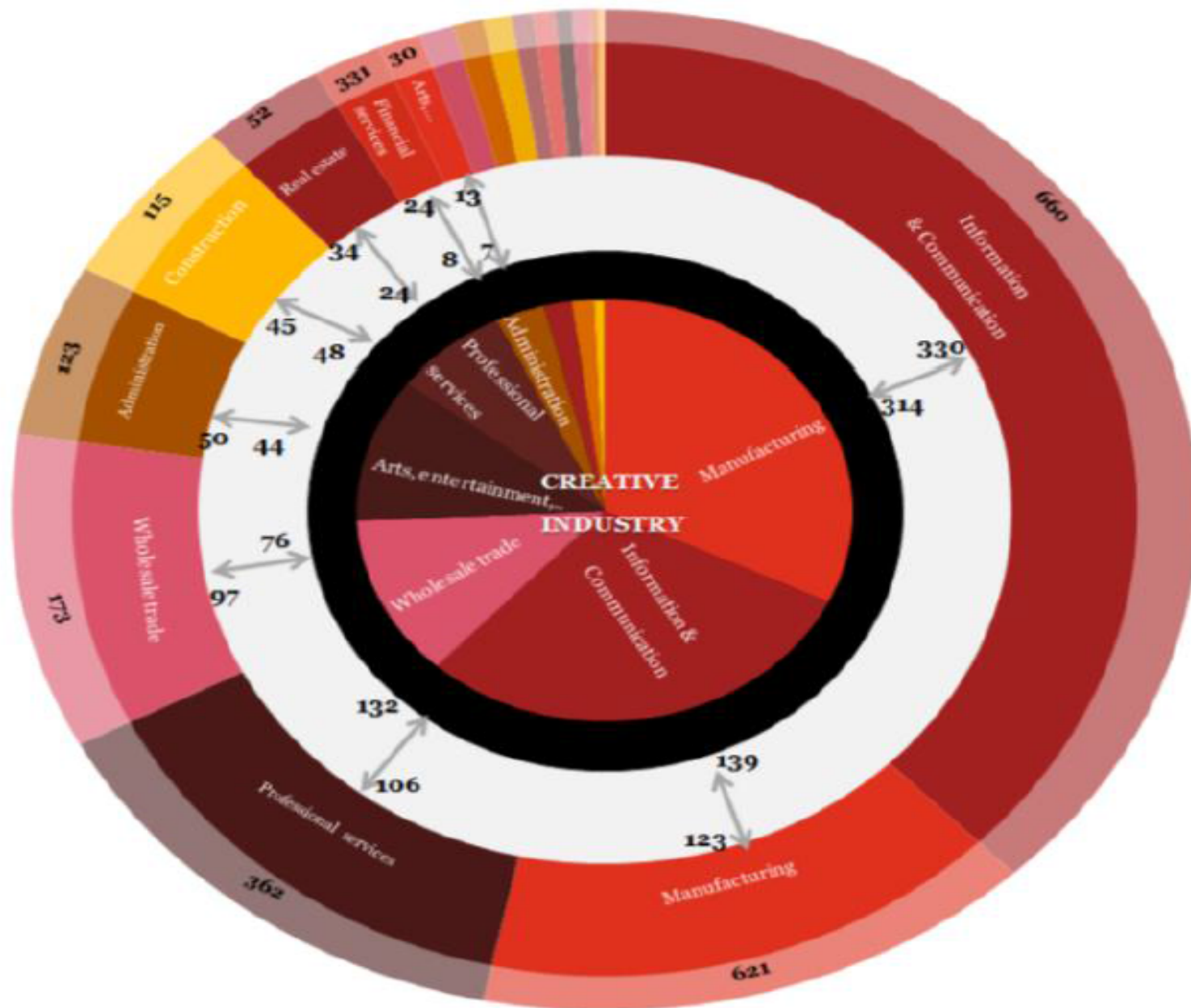

Figure 21: The creative industries as ‘acquirer’ of other industries in Europe (2005-2011)

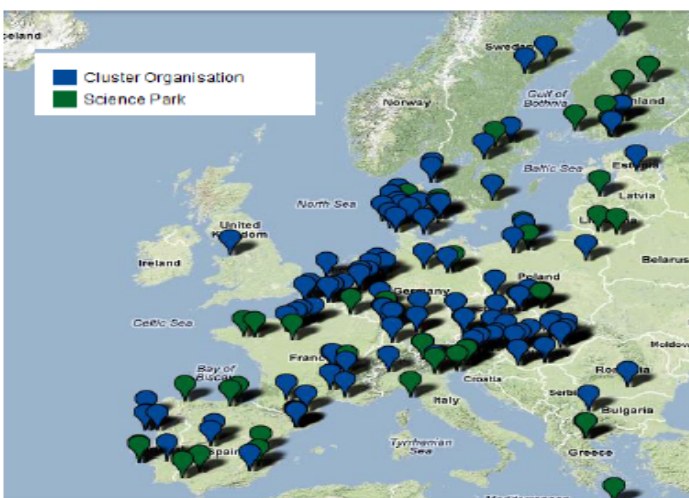
Figure 22: Total deal activity for the creative industries in Europe (2005-2011)

Στον τομέα των καινοτόμων ευρεσιτεχνιών(patent), πρώτη έρχεται η Σκανδιναβία, ακολουθούν οι Ολλανδία, Γερμανία, Αυστρία, Βέλγιο και Λουξεμβούργο. Το τελευταίο όμως έχει το ειδικό προνομιακό καθεστώς για τους επιχειρηματίες να διατηρούν εκεί την έδρα της εταιρείας τους αλλά να διαμένουν σε άλλη χώρα. Στο τέλος έρχονται κράτη όπως οι Ιταλία, Γαλλία & Ην.Βασίλειο, λόγω και της έλλειψης επενδύσεων και χρηματοδότησης. Συγκριτικά τόσο για το 2002 όσο και το 2008, η αναδυόμενη βιομηχανία με το υψηλότερο ποσοστό patents ήταν της κινητής τηλεφωνίας και των ασύρματων δικτύων, μαζί με πράσινη ανάπτυξη(eco systems) και την εξατομικευμένη παροχή ιατρικής φροντίδας. Σχετικές χώρες η Σουηδία, Ολλανδία, Γερμανία, Δανία και ακολουθούν Λουξεμβούργο & Αυστρία. Αυτό δείχνει ότι η Ευρώπη διαθέτει επιστήμονες και ερευνητές που παράγουν νέα γνώση. Όμως από τα στατιστικά δεδομένα δεν υπάρχει η αντίστοιχη επενδυτική χρηματοδότηση, αφού οι επενδυτές προτίμησαν την άμεση καταναλωτική αγορά και γρήγορο κέρδος της κινητής τηλεφωνίας και συστημάτων από την επένδυση σε εναλλακτικές περιβαλλοντικές μορφές, που η απόσβεση γίνεται αργότερα και αφού δημιουργηθεί επιχειρηματική περιβαλλοντική συνείδηση. Σχετικά με τον αριθμό των εργαζομένων, το μεγαλύτερο ποσοστό συγκεντρώνεται στο Ην. Βασίλειο, Γερμανία & Ιταλία. Ακολουθούν η Ουκρανία και Ρωσία. Σε αριθμό εταιριών(χωρίς διαθέσιμα στοιχεία για το Ην. Βασίλειο) επικρατούν οι Ιταλία, Γερμανία, Γαλλία, Πολωνία και Τουρκία. Ως προς τα επίσημα θεσμοθετημένα clusters και τους οργανισμούς τους καθώς και τα παράπλευρα τους βιομηχανικά, τεχνολογικά Πάρκα & Θερμοκοιτίδες καινοτομίας(Clusters & Clusters Organisations and Science Parks), κυρίως συγκεντρώνονται στην Ιταλία, Πορτογαλία, Ουγγαρία, Βέλγιο, Ολλανδία και νότια Γερμανία. Στην Ελλάδα υπάρχουν ήδη τα αντίστοιχα βιομηχανικά, τεχνολογικά Πάρκα & Θερμοκοιτίδες καινοτομίας κυρίως στην περιοχή της Αττικής και στην Κρήτη.

Figure 51: Eco industries: geographical localisation based on data from the European Cluster Observatory website

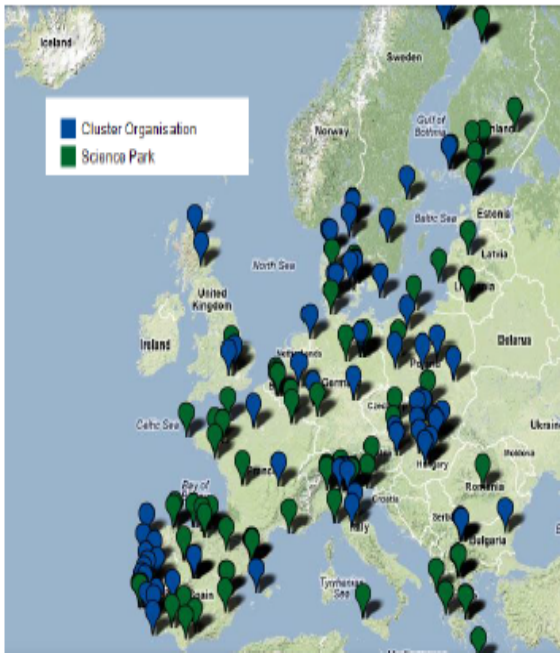
Cluster Organisations and Science Parks

Cluster organisations and Science parks are spread all around Europe, and reach the highest critical mass in Belgium, NL, Hungary, and Czech Republic.

Figure 53: Experience industries: geographical localisation based on data from the European Cluster Observatory website

Cluster Organisations and Science Parks

Cluster organisations and Science parks are spread all around Europe, and reach the highest critical mass in Italy and in Portugal

Figure 56: Mobile services industries: geographical localisation based on data from the European Cluster Observatory website

Cluster Organisations and Science Parks

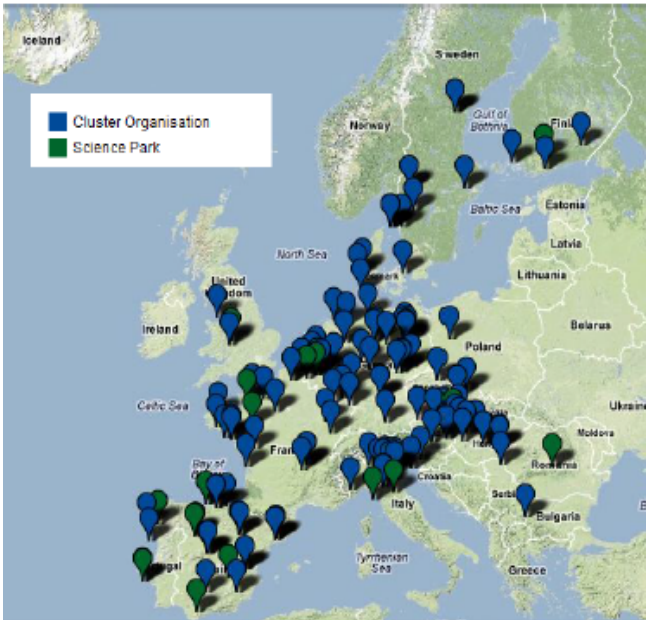

In the 'Mobile' sector cluster organisations are spread all around Western Europe. Eastern countries look like being mostly uncovered.

Figure 58: Mobility industries: geographical localisation based on data from the European Cluster Observatory website

Cluster Organisations and Science Parks

Cluster organisations and Science parks are spread all around Europe, and reach the highest critical mass in Italy, Hungary, Belgium, NL and Northern Germany.

Figure 60: Personalised medicine industries: geographical localisation based on data from the European Cluster Observatory website

Cluster Organisations and Science Parks

In 'E-Health & Personalised Medicine' sector cluster organisations and Science Parks reach a critical mass in western Europe only.

Παραρτήματα

Παράρτημα Ι: Χαρτογράφηση πολιτικών / προγραμμάτων cluster στις ευρωπαϊκές χώρες (2005)

Χώρες	Αρμόδιοι φορείς	Πολιτικές / Πρωτοβουλίες cluster	Βασικοί Στόχοι	Τομείς εστίασης	Οικονομική Ενίσχυση	Ενδεικτικά αποτελέσματα / παραδείγματα cluster
Βέλγιο	Flemish Region Walloon Region	VIS Flemish Συνεργατικά Δίκτυα για Καινοτομία (2002 -2012) Contrat d' Avenir pour la Wallonie Promethee Programme (clusters τεχνολογίας)	<ul style="list-style-type: none"> • Προώθηση εφαρμοσμένης έρευνας και καινοτομίας • Ανάπτυξη περιφερειακής βιομηχανικής δυναμικής • Τεχνολογική Ανάπτυξη 	<ul style="list-style-type: none"> • Ενθάρρυνση δημιουργίας cluster • Παροχή στρατηγικών συμβουλών • Σχήματα συνεργασίας σε θέματα έρευνας και ανάπτυξης • Εκπαίδευση & κατάρτιση • Ηλεκτρονική πλατφόρμα ανταλλαγής πληροφοριών 	Παροχή δημόσιας χρηματοδότησης μέσω πρόσκλησης υποβολής προτάσεων	<ul style="list-style-type: none"> • Digital Signal Processing Valley- (DSP) • Walloon Aeronautical Cluster (EWA)
Δανία	Υπουργείο Οικονομίας και Επιχειρήσεων (Υλοποίηση: τοπική αυτοδιοίκηση)	Clusters of Competence	<ul style="list-style-type: none"> • Υποστήριξη cluster με υψηλή δυναμική ανάπτυξης 	<ul style="list-style-type: none"> • Δικτύωση και πλατφόρμες συνεργασίας • Επενδύσεις σε υποδομές • Κοινές προωθητικές ενέργειες και branding • Προσέλκυση χρηματοδοτικών κεφαλαίων (V.C funds) • Κίνητρα για την προσέλκυση ξένων επιχειρήσεων 		<ul style="list-style-type: none"> • Medicon Valley • NorCom Wireless Communication Cluster

Χώρες	Αρμόδιοι φορείς	Πολιτικές / Πρωτοβουλίες cluster	Βασικοί Στόχοι	Τομείς εστίασης	Οικονομική Ενίσχυση	Ενδεικτικά αποτελέσματα / παραδείγματα cluster
Γερμανία	Υπουργείο Εκπαίδευσης & Έρευνας	Διαγωνισμός BioRegio (1996, 2001)	<ul style="list-style-type: none"> • Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας του κλάδου βιοτεχνολογίας σε προηγμένες περιοχές 	<ul style="list-style-type: none"> • Ερευνητικά προγράμματα • Επενδύσεις σε υποδομές • Προσέλκυση χρηματοδοτικών κεφαλαίων (V.C funds) 	Παροχή δημόσιας χρηματοδότησης μέσω πρόσκλησης υποβολής προτάσεων	BioRegio München
	Υπουργείο Εκπαίδευσης & Έρευνας	EXIST University based start-ups (1998-2001)	<ul style="list-style-type: none"> • Προώθηση της επιχειρηματικότητας στα ανώτερα εκπαιδευτικά ιδρύματα 	<ul style="list-style-type: none"> • Δικτύωση μεταξύ επιχειρήσεων και ανώτερων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων 	Παροχή δημόσιας χρηματοδότησης μέσω πρόσκλησης υποβολής προτάσεων	5 περιοχές
Ισπανία	Περιφερειακή κυβέρνηση της Γαλικίας (Galicia)	Galician Cluster Policy	<ul style="list-style-type: none"> • Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της Περιφέρειας • Προώθηση της σύστασης cluster 	<ul style="list-style-type: none"> • Διαχείριση cluster • Συνεργατικά έργα έρευνας και ανάπτυξης • Εκπαίδευση & κατάρτιση • Κοινές ενέργειες έρευνας αγοράς 	Περιφερειακοί πόροι	4 clusters, π.χ.: Galician Automotive Industry (CEAGA)
Γαλλία	Εθνική κυβέρνηση (DATAR) (Υλοποίηση: τοπική αυτοδιοίκηση)	SPL ⁸³ Policy (1997-2000)	<ul style="list-style-type: none"> • Ανάπτυξη περιφερειακής ευημερίας • Εντοπισμός και ενθάρρυνση ανάπτυξης Τοπικών Παραγωγικών Συστημάτων 	<ul style="list-style-type: none"> • Διαχείριση cluster • Δίκτυα και συνεργατικές πλατφόρμες • Κοινά συστήματα παραγωγής • Ηλεκτρονικές πλατφόρμες ανταλλαγής πληροφοριών 	Παροχή δημόσιας χρηματοδότησης μέσω πρόσκλησης υποβολής προτάσεων	100 έργα cluster, π.χ.: Bresle Glass Valley, Spectacle Manufacturers of Jura

⁸³ Système Productif Local

Χώρες	Αρμόδιοι φορείς	Πολιτικές / Πρωτοβουλίες cluster	Βασικοί Στόχοι	Τομείς εστίασης	Οικονομική Ενίσχυση	Ενδεικτικά αποτελέσματα / παραδείγματα cluster
Ιρλανδία	Enterprise Ireland & Industrial Development Agency (Υλοποίηση: τοπική αυτοδιοίκηση)	Βιομηχανική Πολιτική	<ul style="list-style-type: none"> Εστίαση σε τομείς ανάπτυξης Προσέλκυση ξένων επιχειρήσεων 	<ul style="list-style-type: none"> Κοινές δράσεις μάρκετινγκ & branding Παροχή στρατηγικής συμβουλευτικής υποστήριξης Έρευνα Εκπαίδευση & κατάρτιση Επενδύσεις σε υποδομές Εξορθολογισμός διαδικασιών παραγωγής Διεθνές μάρκετινγκ Πρόσβαση σε πηγές χρηματοδότησης 	Δημόσια χρηματοδότηση	
Λουξεμβούργο	Υπουργείο Οικονομίας	Technology Policy (Πρωτοβουλία για τη συσπείρωση ομάδων επιχειρήσεων σε τεχνολογικά cluster (2000)	<ul style="list-style-type: none"> Ενθάρρυνση ανταγωνιστικότητας επιχειρήσεων μέσω τεχνολογικής αναβάθμισης 	<ul style="list-style-type: none"> Εντοπισμός καίριων τεχνολογιών Διαχείριση cluster (Luxembourg Agency for Innovation & Research) Πρόγραμμα προώθησης της καινοτομίας Διεθνή δίκτυα και συμπράξεις επιχειρήσεων Ηλεκτρονικές πλατφόρμες ανταλλαγής πληροφοριών 	Δημόσια χρηματοδότηση	SurfMat

Χώρες	Αρμόδιοι φορείς	Πολιτικές / Πρωτοβουλίες cluster	Βασικοί Στόχοι	Τομείς εστίασης	Οικονομική Ενίσχυση	Ενδεικτικά αποτελέσματα / παραδείγματα cluster
Κάτω Χώρες	Υπουργείο Οικονομικών Υποθέσεων	Ad-hoc πολιτικές cluster	<ul style="list-style-type: none"> Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των cluster Αύξηση καινοτομικών επιδόσεων των επιχειρήσεων – μελών cluster 	<ul style="list-style-type: none"> Διαμεσολάβηση για την ενθάρρυνση σύστασης cluster Εξασφάλιση πολιτικής στήριξης Δημόσιες σχέσεις - lobbying 	Δεν προβλέπεται χρηματοδότηση	Genomics Katalyse
Αυστρία	Ομοσπονδιακή κυβέρνηση (Υλοποίηση: περιφερειακές κυβερνήσεις)	Στρατηγικό Πρόγραμμα Upper Austria 2000+ Στρατηγικό Πρόγραμμα Vorarlberg 2005+	<ul style="list-style-type: none"> Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των cluster Αύξηση καινοτομικών επιδόσεων των επιχειρήσεων – μελών cluster Προώθηση διαπεριφερειακών συνεργασιών μεταξύ cluster σε όμορες επαρχίες 	<ul style="list-style-type: none"> Διαχείριση cluster Συνεργασία μεταφοράς τεχνολογίας έρευνας & ανάπτυξης και τεχνολογίας Δράσεις εκπαίδευσης & κατάρτισης 	Δημόσια χρηματοδότηση	Automobile Cluster
Ηνωμένο Βασίλειο	Εθνική κυβέρνηση (Υλοποίηση: περιφερειακές αναπτυξιακές εταιρίες)	Πολιτικές για την ανάπτυξη cluster & καινοτομίας (2000)	<ul style="list-style-type: none"> Ανάπτυξη περιφερειακών ευημεριών 	<ul style="list-style-type: none"> Σύσταση Steering Committee με τη συμμετοχή των αρμόδιων υπουργείων για τον 		The East Midland Clothing and Textile Cluster

Χώρες	Αρμόδιοι φορείς	Πολιτικές / Πρωτοβουλίες cluster	Βασικοί Στόχοι	Τομείς εστίασης	Οικονομική Ενίσχυση	Ενδεικτικά αποτελέσματα / παραδείγματα cluster
				<p>εντοπισμό εμποδίων στη σύσταση clusters και την υποβολή προτάσεων νέων πολιτικών cluster</p> <ul style="list-style-type: none"> • Διαχείριση cluster • Χαρτογράφηση cluster • Προγράμματα ενθάρρυνσης καινοτομίας • Εκπαίδευση & κατάρτιση • Επενδύσεις σε υποδομές • Ηλεκτρονικές πλατφόρμες ανταλλαγής πληροφοριών • Έρευνα αγοράς 		Encluster
Βουλγαρία	Υπουργείο Οικονομικών Υποθέσεων	Μελέτη: «Ενδυνάμωση ικανοτήτων για την επιτάχυνση της ανάπτυξης των ΜΜΕ στη Βουλγαρία» στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού προγράμματος PHARE	<ul style="list-style-type: none"> • Ανάπτυξη στρατηγικής για cluster • Προσδιορισμός ώριμων κλάδων για τη σύσταση clusters • Διαμόρφωση θεσμικού πλαισίου • Εκπαίδευση & κατάρτιση 			Εντοπισμός 5 clusters

Χώρες	Αρμόδιοι φορείς	Πολιτικές / Πρωτοβουλίες cluster	Βασικοί Στόχοι	Τομείς εστίασης	Οικονομική Ενίσχυση	Ενδεικτικά αποτελέσματα / παραδείγματα cluster
Τσεχία	Εθνική Κυβέρνηση	Πρόγραμμα Συνεργασίας στο πλαίσιο του προγράμματος ενίσχυσης των ΜΜΕ	<ul style="list-style-type: none"> • Σύσταση και ανάπτυξη clusters 	<ul style="list-style-type: none"> • Εντοπισμός καίριων κλάδων • Εκπαίδευση • Οργάνωση κοινών προμηθειών, πωλήσεων, μάρκετινγκ και κατάρτισης 	Δημόσια χρηματοδότηση	39 projects υποστηρίχθηκαν το 2002
Εσθονία	Υπουργείο Οικονομικών Υποθέσεων & Επικοινωνιών	<p>Competence Centre Programme (έναρξη 2003)</p> <p>Technology Programmes (planning phase)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Δημιουργία κέντρων συνεργασίας επιχειρήσεων - έρευνας • Έμφαση σε καίριες τεχνολογίες και ερευνητικά πεδία 	<ul style="list-style-type: none"> • Σε εξάρτηση από την πρόσκληση • Τρία βασικά πεδία: βιοτεχνολογική πληροφορική & τεχνολογία υλικών) 	<p>Δημόσια / ιδιωτική χρηματοδότηση</p> <p>Λοιποί μηχανισμοί</p>	
Λετονία	Εθνική κυβέρνηση	Εκπόνηση μελέτης «Υποστήριξη της αναδιάρθρωσης βιομηχανικών cluster» στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού προγράμματος PHARE (2000-2001)	<ul style="list-style-type: none"> • Ενίσχυση βιομηχανικής ανταγωνιστικότητας • Έναρξη διαλόγου μεταξύ βιομηχανίας και πολιτείας 	<ul style="list-style-type: none"> • Παροχή στρατηγικής συμβουλευτικής υποστήριξης • Εντοπισμός και βελτίωση αδυναμιών στη αγορά • Δικτύωση και συνεργασίες • Ηλεκτρονικές πλατφόρμες ανταλλαγής πληροφοριών 	Δημόσια χρηματοδότηση	Εντοπισμός 4 clusters
Λιθουανία	Υπουργείο Οικονομικών	Προπαρασκευαστική εργασία: «Ανάλυση των απαιτούμενων	<ul style="list-style-type: none"> • Εντοπισμός ώριμων κλάδων • Ανάδειξη της 			

Χώρες	Αρμόδιοι φορείς	Πολιτικές / Πρωτοβουλίες cluster	Βασικοί Στόχοι	Τομείς εστίασης	Οικονομική Ενίσχυση	Ενδεικτικά αποτελέσματα / παραδείγματα cluster
		συνθηκών για clustering και κατευθύνσεις ανάπτυξης» (2002)	ανάγκης και των πλεονεκτημάτων σύστασης cluster			
Πολωνία	Ίδρυμα για την ανάπτυξη και προώθηση των ΜΜΕ	SME Clustering and Networking Programme (1998) στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού προγράμματος PHARE	<ul style="list-style-type: none"> Ενθάρρυνση σύστασης cluster 	<ul style="list-style-type: none"> Εκπαίδευση μεσιτών δικτύωσης 	Δημόσια χρηματοδότηση	Προετοιμασία σχεδίων cluster σε 16 επαρχίες της χώρας
Ρουμανία	Εθνική κυβέρνηση	Μελέτη – σχέδιο δράσης για την ανάπτυξη clusters	<ul style="list-style-type: none"> Ανάπτυξη του τομέα των ΜΜΕ 	<ul style="list-style-type: none"> Εντοπισμός αδυναμιών στην αγορά Απλοποίηση διοικητικών διαδικασιών και φορολογικού συστήματος Πρόσβαση σε πηγές χρηματοδότησης και πληροφόρησης 		
Σλοβακία	Υπουργείο Οικονομικών Υποθέσεων	Μελέτη για τη δημιουργία σχεδίου δράσης στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Χάρτη για τις μικρές επιχειρήσεις (2000)	<ul style="list-style-type: none"> Αναβάθμιση των τεχνολογικών ικανοτήτων των ΜΜΕ Εντοπισμός αναδυόμενων cluster 			
Σλοβενία	Υπουργείο Οικονομικών	Πρόγραμμα Cluster (2000-2003) στο	<ul style="list-style-type: none"> Ανάδειξη της ανάγκης και 	<ul style="list-style-type: none"> Ανάπτυξη κλίματος επιχειρηματικής 	Δημόσια Χρηματοδότηση	15 έργα cluster το 2002, π.χ.:

Χώρες	Αρμόδιοι φορείς	Πολιτικές / Πρωτοβουλίες cluster	Βασικοί Στόχοι	Τομείς εστίασης	Οικονομική Ενίσχυση	Ενδεικτικά αποτελέσματα / παραδείγματα cluster
	Υποθέσεων	πλαίσιο της βιομηχανικής πολιτικής	των πλεονεκτημάτων σύστασης cluster <ul style="list-style-type: none"> Ενδυνάμωση της εθνικής πολιτικής cluster 	συνεργασίας και δικτύωσης <ul style="list-style-type: none"> Αναβάθμιση προμηθευτικής και παραγωγικής αλυσίδας Σχήματα συνεργασίας σε έρευνα και ανάπτυξη Κοινές δράσεις μάρκετινγκ & branding Επενδύσεις σε οργάνωση και σε υποδομές πληροφορικής 		Toolmakers Cluster of Slovenia (TCS)

Πηγή: IRE subgroup 'Regional clustering and networking as innovation drivers' Design of cluster initiatives – An overview of policies and praxis in Europe – Learning module 1 – Ενεργειακή SPEED ΑΕ

Με ορίζοντα το νέο ευρωπαϊκό στρατηγικό πλαίσιο στήριξης 2014-2020, στη Νοτιοανατολική Ευρώπη τα Προγράμματα **ClusterPoliSEE** (<http://www.clusterpolisee.eu/el>) & Μακροπεριφερειακών στρατηγικών, ιδίως στις παραδουνάβιες περιοχές Βαλτική και Αδριατική – Ιόνιο (EUSAIR) & στη Μεσόγειο(SMEs Mediteranne) προωθούν τα clusters. Χαρακτηριστικό το πρόσφατο διεθνές Συνέδριο για Πολιτικές Δικτύωσης Συστάδων στην Προγραμματική Περίοδο 2014-2020 στη Βοϊβοντίνια της Σερβίας, όπου συγκέντρωσε 25 εταιρούς από 12 περιφέρειες της Νοτιοανατολ. Ευρώπης. Στόχοι των παραπάνω προγραμμάτων και γενικότερα της

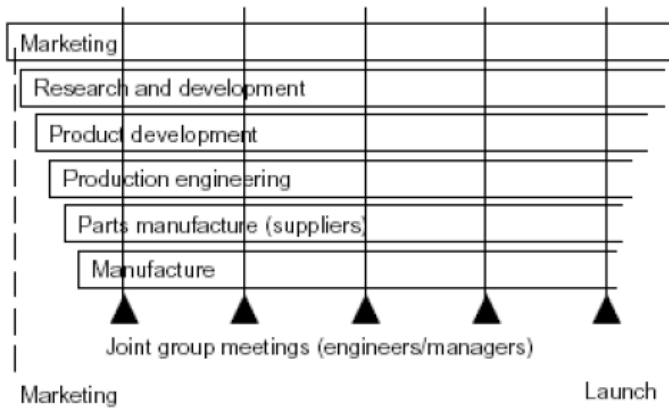
ευρωπαϊκής πολιτικής clusters στοχεύουν στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις(SMEs). Παράδοση σε αυτή την πολιτική από τα τέλη της δεκαετίας του '80, έχουν όπως προαναφέραμε οι Σκανδιναβικές χώρες (Δανία), Ολλανδία, Μεγ. Βρετανία(και Σκωτία). Το πρώτο επίσημο πρόγραμμα πολιτικής cluster έκανε η Δανία το 1989, εμπνευσμένο από τους στενούς εταιρικούς δεσμούς της Β.Ιταλίας & Ν.Γερμανίας. Η Δανία λοιπόν εντός τετραετίας(1989-1993) δημιούργησε 150 δίκτυα(περιλαμβάνονται τα clusters) με 650 επιχειρήσεις. Ακολούθησε η Νορβηγία(1991-1998) με 700 δίκτυα από 2700 εταιρίες, κυρίως SMEs. Η περιφέρεια των Βάσκων στην Ισπανία(αλλά και Καταλονία). Ενώ όμως στην βόρεια και κεντροδυτική Ευρώπη έχει ήδη καθιρρωθεί ο θεσμός των επιχειρησιακών δικτύων & του clustering, στην Ανατολική Ευρώπη, Βαλκάνια & Μεσόγειο, έχει καθυστερήσει και πρόσφατα γίνεται συστηματική προσπάθεια ένταξής τους στους δύο ανωτέρω θεσμούς. Αυτό έχει τις αιτίες του στην διατήρηση και έλεγχο του συγκριτικού πλεονεκτήματος του πλούσιου Βορρά έναντι του φτωχού ευρωπαϊκού Νότου ως προς την οικονομία και τον έλεγχο της τεχνολογίας. Παρατηρούμε λοιπόν τον μετασχηματισμό του νεοφιλελεύθερου καπιταλισμού για περιφερειακό άνοιγμα της διεθνούς αγοράς αλλά συγκεντρωτικής διοίκησης(M&A).

Στο πλαίσιο του *South East Europe Transnational Programme*(Evnlia) και του έργου του ClusterPoliSEE, επιλέχθηκαν έξι περιφέρειες της Νοτιοανατολικής Ευρώπης για εφαρμογή των εξής πιλοτικών δράσεων(2013-2014): 1. «*Μελλοντικές Δεξιότητες Cluster για τους φορείς χάραξης πολιτικής*» θα ελεγχθούν από την περιοχή *Marche, Ιταλία*, 2. «*Vinistra: Cluster Κρασιού - Διαχείριση των αποβλήτων και δυναμική παραγωγή ενέργειας*» θα ελεγχθούν από την περιοχή *Ιστρια, Κροατία*, **3. «Σύσταση ενός Cluster Αγροτικής Καλλιέργειας» θα ελεγχθεί από την Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας, Ελλάδα**, 4. «*Ολοκλήρωση Cluster Εφοδιαστικής Αλυσίδας*» για τη διευκόλυνση της έξυπνης εξειδίκευσης» - θα ελεγχθεί από τη Βορειοανατολική περιφέρεια, *Ρουμανία*, 5. «*Δικτύωση, διεθνοποίηση και ανταλλαγή τεχνογνωσίας των TGSR clusters*» - θα ελεγχθούν από την περιοχή *Trnava, Σλοβακία*, 6. «*Μελλοντικές δεξιότητες cluster στον τομέα της βιώσιμης κατασκευής*» θα ελεγχθούν από την περιοχή *Μάριμπορ, Σλοβενία*. Ένα άλλο ευρωπαϊκό έργο για τα clusters, είναι το **2InS Clusters SMEs** Innovation & Internationalization Support Clusters, ειδικά για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις (<http://www.2insclusters.net/el>).

Για αυτές η EU προωθεί ήδη από το 2012 το άνοιγμα τους στις διεθνείς αγορές και κυρίως Ασία, Λατινική Αμερική Βόρεια Αμερική και Ρωσία, ιδίως στους κλάδους βιοτεχνολογίας, εναλλακτικές πηγές ενέργειας, eco-systems & αθλητικών ειδών, με την συνδρομή του Ευρωπαϊκού Helpdesk & των 600 κέντρα υποστήριξης των επιχειρήσεων του Δικτύου Enterprise Europe Network. Ήδη υπάρχει ένας σημαντικός αριθμός συνεργατικών σχηματισμών(clusters) στην Ευρώπη - πάνω από 1.000 - και σχεδόν άλλες τόσες

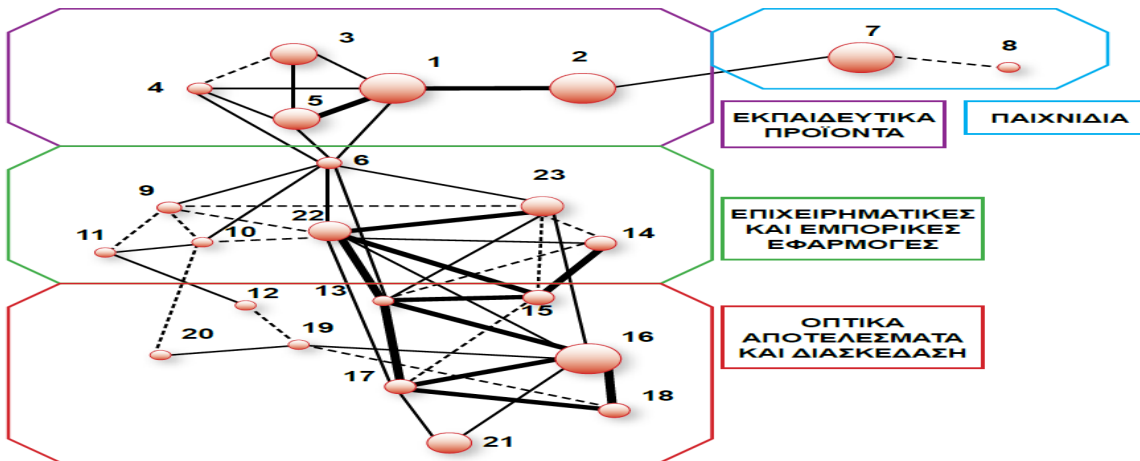
οργανώσεις συνεργατικών σχηματισμών (εκ των οποίων 495 έχουν υπογράψει την Ευρωπαϊκή Πλατφόρμα Συνεργασίας Clusters. Τα έργα δικτύωσης, περιλαμβάνουν 20 οργανώσεις από την Ελλάδα, την Ιρλανδία, την Ουγγαρία και την Τουρκία συμπεριλαμβάνοντας περαιτέρω τους εταίρους από τη Βουλγαρία, την Τσεχική Δημοκρατία, την Κροατία, την Ισλανδία, την Πολωνία, Πορτογαλία, Ρουμανία, Σερβία, Σλοβακία και Ισπανία. Παραδείγματα διεθνών καλών πρακτικών είναι τα clusters οίνου & παιχνιδιών στην Καλιφόρνια καθώς και στα τέλη '80 – αρχές '90 η Silicon Valley των ΗΠΑ, όπου η τελευταία συγκέντρωσε τότε το 20% της παγκόσμιας βιομηχανίας τεχνολογίας με μέσο μισθό το 1,5 του μέσου μισθού ΗΠΑ. Άλλες καλές πρακτικές clustering είναι: ο Sophia Antipolis τεχνολογικό πάρκο Νίκαια Γαλλία • Τορίνο (Ιταλία), • Λονδίνο (Μ. Βρετανία) • Βαρκελώνη (Ισπανία), • Σιέννα (Ιταλία), • Stratford-upon-Avon (Μ. Βρετανία), Fermano-Maceratese, Vitaroga -Ιταλία(οδηγός MME IME ΓΣΒΕΕ 2014) (Πηγή: *Εγχειρίδιο Δικτύων Επιχειρηματικότητας (networking) & «Συστημάτων-Συστάδων» Επιχειρήσεων (clustering), EOMMEX & Εθνικό Παρατηρητήριο για τις Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις*). Επίσης Green Synergy Cluster – ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ, TowardsGreen Energy – ΡΟΥΜΑΝΙΑ, Reko Energijtjanst – ΣΟΥΗΔΙΑ, Sistema Energia – ΙΤΑΛΙΑ, MID PANNON – ΟΥΓΓΑΡΙΑ (Πηγή: *Συγκρότηση Επιχειρηματικής Συστάδας – Cluster - στον Πειραιά με Πόλο την Ναυπηγοεπισκευαστική Βιομηχανία ΕΒΕΠ 2013*).

Επίσης τα λιμενικά – ναυτιλιακά clusters Ρότερνταμ/ Βαρκελώνης/ Σκανδιναβικό)(*Συγκρότηση Επιχειρηματικής Συστάδας – Cluster - στον Πειραιά με Πόλο την Ναυπηγοεπισκευαστική Βιομηχανία ΕΒΕΠ 2013*). Στο μεσογειακό χώρο έχουμε από τη μια τα clusters των Πολύ Μικρών Επιχειρήσεων-βιοτεχνιών της Κεντρικής Ιταλίας είναι τα κεραμικά της Faenza, μάλλινα είδη του Prato Από την άλλη οι τεχνοβλαστοί που αποκόπηκαν από μεγάλες παραδοσιακές βιομηχανίες για άνοιγμα της δικής τους επιχείρησης με δικό τους πελατολόγιο(βιομηχανία παπουτσιών στην περιφέρεια Marche, η βιομηχανία πλεκτών στο Carpi, τα έπιπλα στο Bassano del Grappa κ.ά). Στο σχήμα 13, βλέπουμε την καλή καινοτομική πρακτική της αυτοκινητοβιομηχανίας Nissan και των λοιπών ιαπωνικών εταιριών, που ενώνει όλα τα λειτουργικά τμήματα για την επίτευξη του κοινού στόχου (νέο προϊόν / υπηρεσία / διαδικασία), συμπιέζοντας το χρόνο που μεσολαβεί μέχρι την εισαγωγή της καινοτομίας στην αγορά, γεγονός που επιφέρει σημαντικά ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα. Το δίκτυο των σχέσεων συνδέει τις διάφορες επιχειρησιακές λειτουργίες (Ε&Α, παραγωγή, μάρκετινγκ / πωλήσεις) και διαμορφώνει τους διαύλους επικοινωνίας και αλληλόδρασης μεταξύ της επιχείρησης και της επιστημονικής κοινότητας καθώς και της αγοράς.

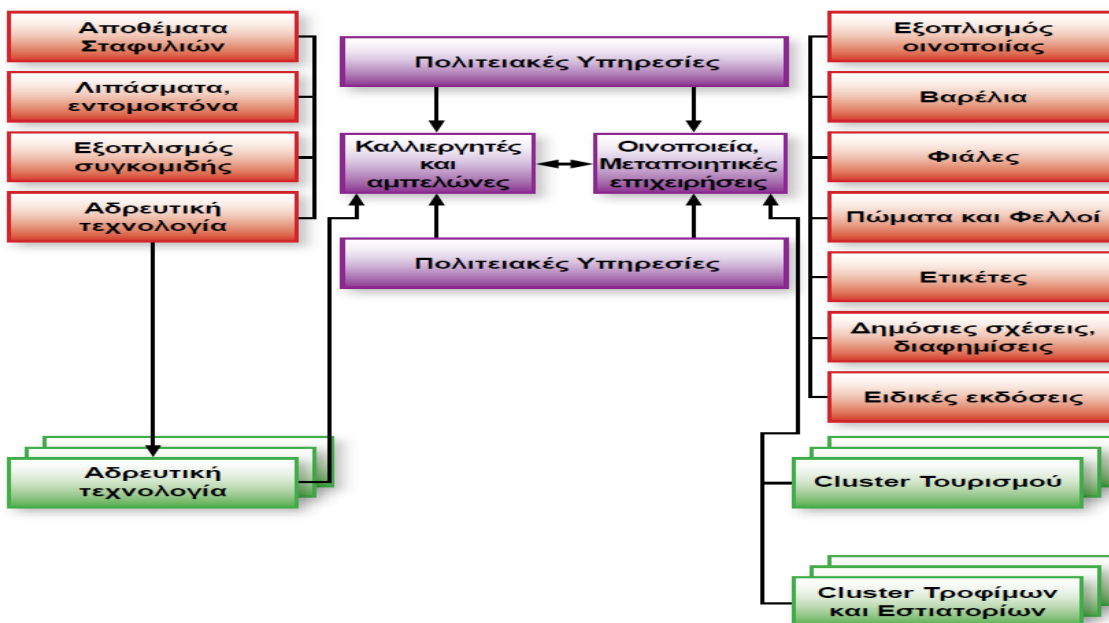

Σχήμα 13: Τέταρτη γενεά καινοτομικής διαδικασίας – το παράδειγμα της Nissan⁴⁰

Σχήμα 9: ΣΥΝΕΡΓΑΖΟΜΕΝΑ CLUSTERS ΣΤΟΝ ΚΛΑΔΟ ΤΩΝ ΠΟΛΥΜΕΣΩΝ ΤΗΣ ΚΑΛΙΦΟΡΝΙΑΣ¹²

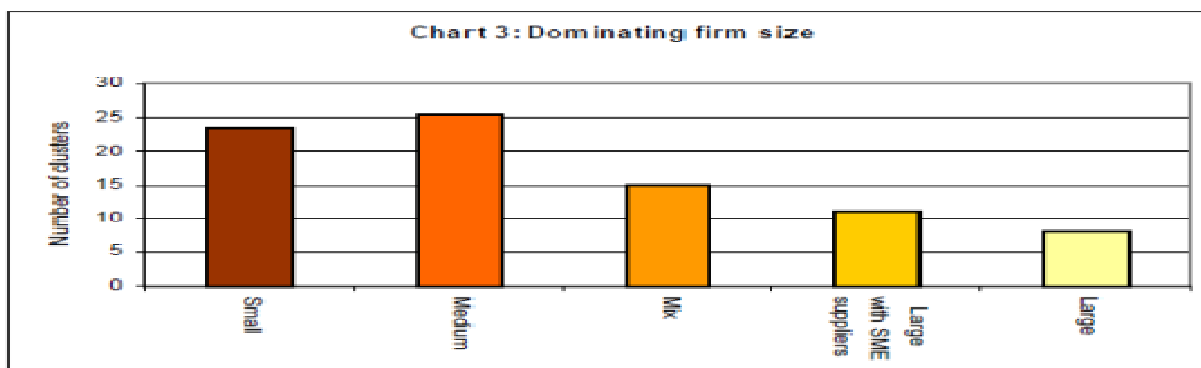
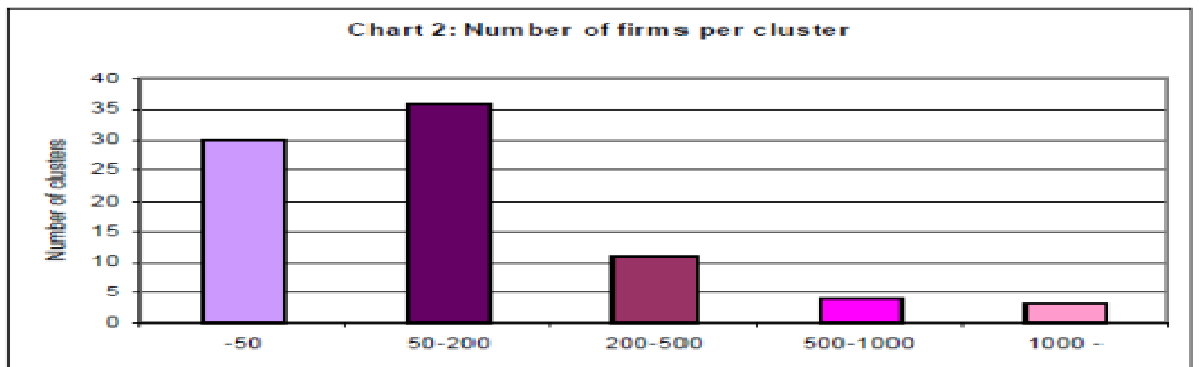
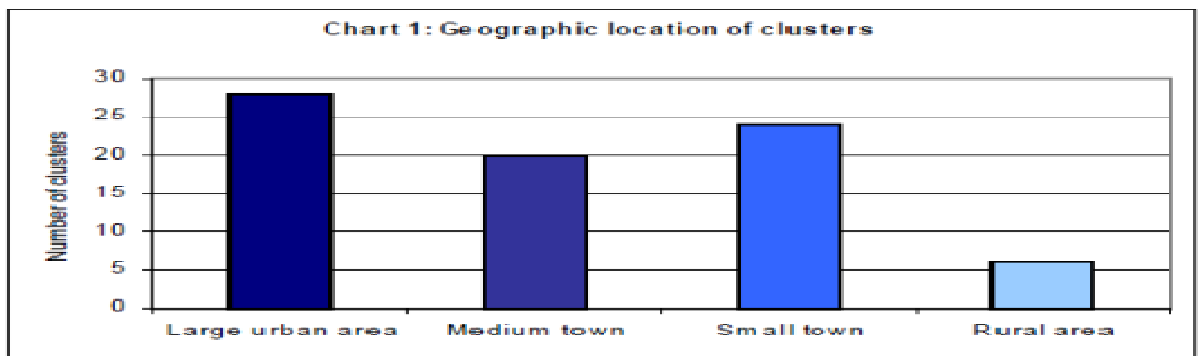

Σχήμα 7: ΑΝΑΤΟΜΙΑ ΤΟΥ CLUSTER ΟΙΝΟΥ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ ΤΗΣ ΚΑΛΙΦΟΡΝΙΑΣ

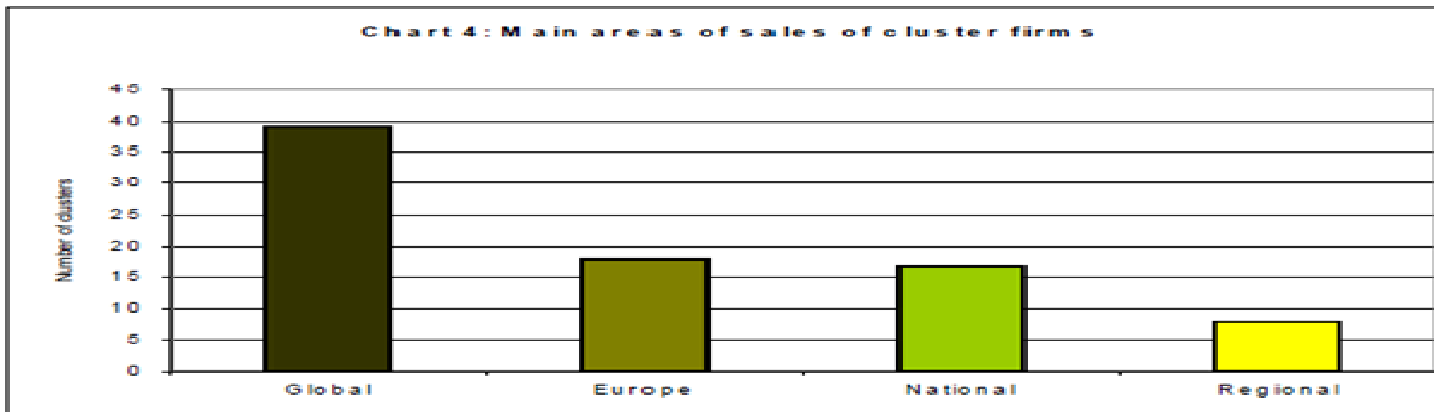
10 Clusters Of Grapes And Wine, Rolf A.E. Mueller Department of Agricultural Economics, University at Kiel, Germany and Daniel A. Sumner University of California Agricultural Issues, 2005

Στα κάτωθι σχήματα(chart 1-4) της τελικής έκθεσης της Δ/σης Βιομηχανίας/Επιχειρηματικότητας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τα επιχειρηματικά clusters και δίκτυα του 2003(*Final Report of the Expert Group on Enterprise Clusters and Networks*”, European Commission, DG Enterprise (2003 Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ΓΔ Επιχειρήσεων και Βιομηχανίας, Cluster Policy), παρατηρούμε ότι στην πλειοψηφία τους, τα clusters συγκεντρώνονται πρωτίστως στις βιομηχανικές περιοχές(ΒΙ.ΠΕ) των αστικών μεγαλουπόλεων (σχολή Σικάγο-ομόκεντροι κύκλοι), απαριθμούν 50-200 μέλη και κατόπιν 50 μέλη, οι εταιρίες-μέλη είναι μικρομεσαίες-SMEs, με μικρή υπεροχή των μεσαίων) & με εξαγωγική δραστηριότητα πρωτίστως σε παγκόσμιο επίπεδο και μετά συμβαδίζει η ευρωπαϊκή και εθνική αγορά. Σήμερα υπάρχει σαφώς αύξηση των ποσοστών, αλλά η στρατηγική βιομηχανικής πολιτικής παραμένει η ίδια.

Source: Data provided by the expert group members based on a questionnaire compiled by the Enterprise Directorate-General and approved by the experts¹.

¹ The same trend has been observed in the Observatory of European SMEs report on Regional clusters (2002/No3 p.30)

Source: Data provided by the expert group members based on a questionnaire compiled by the Enterprise Directorate-General and approved by the experts¹.

(FINAL REPORT OF THE EXPERT GROUP ON ENTERPRISE CLUSTERS AND NETWORKS)
 (http://ibr.hi.is/sites/ibr.hi.is/files/FINAL_REPORT_OF_THE_EXPERT_GROUP_ON_ENTERPRISE_CLUSTERS_AND_NETWORKS.pdf)
http://ec.europa.eu/enterprise/newsroom/cf/itemdetail.cfm?item_id=867)

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή (European Commission-EC) προωθεί σχέδια ενίσχυσης των Μμε για εξωστρέφεια και διεθνή ανταγωνιστικότητα και σε επίπεδο clustering στον τομέα των καθαρών τεχνολογιών, ανανεώσιμες πηγές, βιοτεχνολογία και αθλητικά είδη, προς την Ασία, Λατινική Αμερική, Βόρεια Αμερική και Ρωσία. Το δίκτυο Enterprise Europe Network ((περιλαμβάνει την Αίγυπτο, Μαρόκο, Τυνησία, χώρες που Ουκρανία, Μολδαβία, Αλβανία) βοηθάει τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις, μέσω των 600 και άνω κέντρων υποστήριξης, εκτείνεται σε 51 χώρες (ευρωπαϊκό & παγκόσμιο επίπεδο) με αντίστοιχους οργανισμούς εταίρους (οι κοινοπραξίες που υλοποιούν τις δράσεις του Δικτύου περιλαμβάνουν εμπορικά επιμελητήρια, φορείς παροχής υπηρεσιών σε επιχειρήσεων, οργανισμούς περιφερειακής ανάπτυξης, ερευνητικά ινστιτούτα, πανεπιστήμια, τεχνολογικά κέντρα και κέντρα καινοτομίας). Ιδίως το Ευρωπαϊκό Helpdesk σχετικά με την Κίνα, Ιαπωνία βοηθάει τις Μμε σε θέματα κατοχύρωσης & ασφάλειας πνευματικής ιδιοκτησίας-patents (Γραφείο για την πνευματική ιδιοκτησία (IPR) και τις ΜΜΕ). «*Ηδη υπάρχει ένας σημαντικός αριθμός συνεργατικών σχηματισμών (clusters) στην Ευρώπη - πάνω από 1.000 - και σχεδόν άλλες τόσες οργανώσεις συνεργατικών σχηματισμών (εκ των οποίων 495 έχουν υπογράψει την Ευρωπαϊκή Πλατφόρμα Συνεργασίας Clusters)*» με εμπειρογνώμονες, εκπαιδευτές και αξιολογητές benchmarking (συγκριτικής αξιολόγησης). Υπολογίζεται ότι 80 οργανώσεις συνεργατικών σχηματισμών θα υπογράψουν την Ευρωπαϊκή Πλατφόρμα Συνεργασίας Clusters μέσω της οποίας θα τους δοθεί η δυνατότητα να προβληθούν διεθνώς και έτσι να προσδώσουν νέες ευκαιρίες συνεργασίας για τις επιχειρήσεις τους. Τα έργα δικτύωσης, θα περιλαμβάνουν 20 οργανώσεις από την Ελλάδα, την Ιρλανδία, την Ουγγαρία και την Τουρκία συμπεριλαμβάνοντας περαιτέρω τους εταίρους από τη Βουλγαρία, την Τσεχική Δημοκρατία, την Κροατία, την Ισλανδία, την Πολωνία, Πορτογαλία, Ρουμανία, Σερβία, Σλοβακία και Ισπανία.» (Πηγή: Κοινοτικές πρωτοβουλίες για την εξωστρέφεια των ΜΜΕ Μέσω της ενίσχυσης των

συνεργατικών σχηματισμών,εφημερίδα ΜΙΚΡΟΜΕΣΑΙΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ Παρασκευή, 20 Απριλίου 2012 - 07:00www.georgepapatrifiantafillou.files.wordpress.com/).

3.1 Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΣΥΣΤΑΔΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ & Η ΣΥΖΕΥΞΗ ΤΟΥΣ

Όπως αναφερθήκαμε στο προηγούμενο κεφάλαιο, υπάρχουν μια σειρά από ηλεκτρονικές εκπαιδευτικές πλατφόρμες για τα clusters(πολιτικές και καλές πρακτικές), είτε αυτόνομα διαδικτυακά, είτε εντασσόμενα σε sites για την υποστήριξη των SMEs. Μεταξύ άλλων είναι το Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο Cluster (European Cluster Observatory) και από το 2007 λειτουργεί επίσημο διαδικτυακό site, η Πλατφόρμα Συνεργασίας Ευρωπαϊκών Cluster (European Cluster Collaboration Platform), καθώς και οι πρωτοβουλίες Cluster Excellence και European Cluster Alliance (IME-ΓΣΒΕΕ) . Επίσης, η πλατφόρμα εκμάθησης Πολιτικών (www.clusterpolisees3.eu), το ευρωπαϊκό ανοιχτό συνέδριο συνεργασίας συστάδων επιχειρήσεων(“European Cluster Cooperation Forum”-ECCF) με εκπαιδευτικό ρόλο εκμάθησης καλών πρακτικών και μοντέλων,. Μέσω συγχρηματοδοτούμενων προγραμμάτων και δράσεων, διακρατικά σχετικά έργα που περιλαμβάνουν και πολιτικές εκμάθησης clustering είναι τα: “Europe INNOVA Cluster Mapping Project”, “European Cluster Management and Cluster Programme Benchmarking και το CLUNET. Διοργανώνονται σεμινάρια, συνέδρια και διακρατικές διεθνείς συνεργασίες, με κύριες ομάδες στόχου:α)κυβερνήσεις & εργοδοτικούς οργανισμούς (διαμόρφωση βιομηχανικής πολιτικής), β) διοίκηση(management) των clusters & γ) τα ερευνητικά και ακαδημαϊκά ιδρύματα. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή(EC) από το 1994 εφαρμόζει στρατηγικές εκμάθησης clusters & καινοτομίας, μέσω κυρίως προγραμμάτων στήριξης των SMEs (“SME Programme”). Ο ρόλος της νέας & βιοτεχνολογίας στη βιομηχανία είναι σημαντικός κλάδος και τον εφαρμόζουν και τα clusters. Οι εταίροι του ClusterPoliSEE υπό τον συντονισμό της, Corallia, δημιούργησαν στη Σλοβενία το έργο (Clusters Initiative(I-TECH Innovative and supporting technologies in medicine) με τη μορφή σύμπραξης του ιδιωτικού – δημόσιου τομέα(www.i-tech.si). Πρότυπο καλής πρακτικής είναι η πρωτοβουλία “NanoMat – Competence Network for Nanotechnology Materials”(Γερμανία-www.nanomat.de), με επιχειρηματική ενημερωτική ημερίδα και work-shops στη νανοτεχνολογία και δικτύωσης με ερευνητικά και ακαδημαϊκά κέντρα.

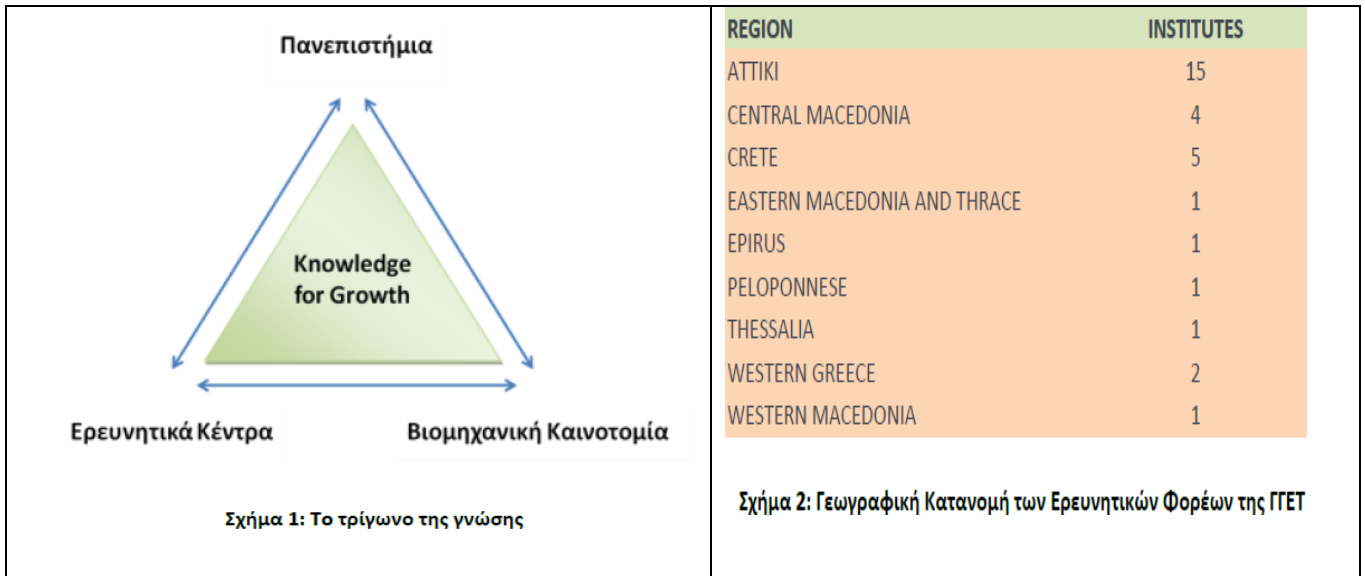
Αξίζει να σημειωθεί εδώ ότι την πρωτοπορία της νέας τεχνολογίας έχουν οι Η.Π.Α και κάνουν την διάχυση(spill over) μέσω της εκπαίδευσης στην Ευρώπη και αλλού, αλλά διατηρούν τον έλεγχο ως

συγκριτικό πλεονέκτημα, ξεκινούν και διαμορφώνουν τις εξελίξεις. Εκπαιδευτικό ρόλο στην εκμάθηση εργαλείων και στρατηγικών μοντέλων, όπως αναφερθήκαμε στο προηγούμενο κεφάλαιο, παίζει το Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο για τα Clusters σε συνεργασία με το αντίστοιχο Παρατηρητήριο για τις SMEs(1992). Το τελευταίο κάνει σύγκριση μεταξύ 34 ευρωπαϊκών clusters και αναφέρεται στη σημαντικότητα αλλά και τις επιπλοκές των πολιτικών και στα τρία επίπεδα. Επιπλέον, τονίζει την ανάγκη θεσμοθέτησης των τοπικών συστάδων επιχειρήσεων και προτείνει νέες πολιτικές βιομηχανικής ανάπτυξης. Συγκεκριμένα, προτείνει την αναβάθμιση των υποανάπτυκτων clusters μέσω της συνεχούς δικτύωσης με εταιρίες πληροφορικής και τεχνολογίας. Ένα τέτοιο δίκτυο είναι το National Contact Points for the R&D Framework Programme (NCP), το PAXIS και the Euro Info Centre network (EIC) (<http://ec.europa.eu/enterprise/networks/eic/eic.html>), που μεταξύ άλλων εφαρμόζει και ευρωπαϊκές πρωτοβουλίες καινοτομίας/έρευνας. Μέρος του δικτύου είναι και τα Business and Innovation Centres (BICs) όπως και στην Ελλάδα το Bic of Attica. (<http://europa.eu.int/comm/enterprise/networks/eic/eic.html>, <http://europa.eu.int/ISPO/ecommerce/godigital/Welcome.html>) καθώς και Το Europe Enterprise Network-Hellas, το οποίο συντονίζεται από το Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης (ΕΚΤ). Η διαπίστωση του Παρατηρητηρίου, πέρα από την χαρτογράφηση και συγκριτική ανάλυση των επίσημων clusters της Δυτικής Ευρώπης είναι ότι υπάρχουν στην Ευρώπη εν δυνάμει πιο πολλές άτυπες τοπικές συστάδες επιχειρήσεων, ιδίως στην κατασκευαστική βιομηχανία. (*Final Report of the Expert Group on Enterprise Clusters and Networks*, European Commission, DG Enterprise (2003 Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ΓΔ Επιχειρήσεων και Βιομηχανίας, Cluster Policy).(<http://www.be360.ro/wp-content/uploads/2010/02/8-studii-de-caz-EN1.pdf>).

Στο πλαίσιο της δικτύωσης, τα Διαπεριφερειακά Πλάνα Καινοτομίας (Trans-regional Innovation Projects (TRIP) projects) εφαρμόζουν υποστηρικτικές ασκήσεις καινοτομίας RITTS/RIS, ανταλλαγής εμπειριών, καθώς και παραδείγματα καλής πρακτικής, βελτιστοποίησης κρατικής επιχορήγησης και στοχοθεσίας.

Η Έρευνα, Τεχνολογία και Καινοτομία είναι η νέα γνώση βιομηχανικής ανάπτυξης και ανταγωνιστικότητας. Η Γενική Διεύθυνση Έρευνας και Καινοτομίας (DG Research & Innovation) της EC σε κοινοτικό επίπεδο όπως σε στην Ελλάδα και στα τρία επίπεδα η Γενική Γραμματεία Έρευνας & Τεχνολογίας (ΓΓΕΤ), συντονίζουν αντίστοιχες πολιτικές και προγράμματα, μέσω των Στρατηγικών Ευφυούς Εξειδίκευσης για την Έρευνα και την Καινοτομία (Research and Innovation Strategies for Smart Specialization - RIS3). European Research Area – (http://ec.europa.eu/research/era/index_en.htm) Για την πιο αποτελεσματική γεωγραφική κατανομή και συντονισμό, η ΓΓΕΤ συντονίζει Δημόσια Ερευνητικά Κέντρα που λειτουργούν ως community anchors (σημεία παροχής προηγμένων υπηρεσιών τοπικών κοινοτήτων) και ως πόλοι καινοτομίας (innovation poles), σύμφωνα με το πρότυπο των ΗΠΑ και της Ευρώπης και τις προδιαγραφές(ISO) της E.E.

Τη σημαντικότητα των δαπανών για Έρευνα-Τεχνολογία, έχει τονίσει σε μελέτη του και ο IOBE (Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών). Εξάλλου μελέτη της EC διερεύνησε την σχέση της Έρευνας & Ανάπτυξης με τον ρυθμό οικονομικής ανάπτυξης για την περίοδο 2001-2009 για 19 Κράτη Μέλη της Ε.Ε. και κατέληξε στο συμπέρασμα ότι κάθε μεταβολή 1% στις δαπάνες για E&T στον ιδιωτικό τομέα - περίπου 4 εκ. € κατά τα δύο προηγούμενα έτη -, επέφερε αύξηση του ΑΕΠ κατά 0.07%, δηλαδή περίπου 140 εκ €. Οι αναπτυξιακές συνιστώσες Εκπαίδευση, Έρευνα και Καινοτομία, είναι άρρηκτα συνδεδεμένες μεταξύ τους, δεν έχουν συγκεκριμένη τομεακή διάσταση, αλλά διαθέτουν οριζόντιο χαρακτήρα που άπτεται όλων των οικονομικών δραστηριοτήτων και διαχέονται σε όλους τους οικονομικούς και κοινωνικούς τομείς (βιομηχανία, αγροτική ανάπτυξη, ναυτιλία, υγεία, πολιτισμό, ενέργεια, περιβάλλον, υγεία, τουρισμό, υπηρεσίες). Η δε Ε.Ε, στο πλαίσιο της «Ευρώπη 2020» και ΕΣΠΑ 2014-2010, προωθεί κονδύλια (περίπου 86 δις €) για σχετικές δράσεις/έργα, με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να προβλέπει επένδυση περίπου 80 στο πρόγραμμα «Horizon 2020».

Η ΓΓΕΤ προωθεί την καινοτομία και μεταφορά τεχνολογίας στην βιομηχανική έρευνα και σχεδιάζει νέες δράσεις για νέες καινοτομικές επιχειρήσεις υψηλής έντασης (start up spin off/spin out) που περιλαμβάνουν και τα clusters, καθώς και τη σύζευξη ερευνητικών με βιομηχανικούς φορείς. Οι Εποπτευόμενοι Ερευνητικοί Φορείς από την ΓΓΕΤ είναι: α) (Δημοσίου Δικαίου): Εθνικό Κέντρο Έρευνας Φυσικών Επιστημών “Δημόκριτος” (ΕΚΕΦΕ ‘Δ’) (www.demokritos.gr), Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών (ΕΚΚΕ) (www.ekke.gr), Ελληνικό Κέντρο Θαλασσιών: Ερευνών (ΕΛΚΕΘΕ) (www.hcmr.gr), Εθνικό Αστεροσκοπείο Αθηνών (ΕΑΑ) (www.noa.gr) β) Ιδιωτικού Δικαίου: Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών (ΕΙΕ) (www.eie.gr), Ίδρυμα Τεχνολογίας και Έρευνας (ΙΤΕ) (www.forth.gr), Ερευνητικό Κέντρο Βιοϊατρικών Επιστημών “Αλέξανδρος

Φλέμιγκ” (EKEBE “Α. Φλέμιγκ”) (www.fleming.gr), Ελληνικό Ίδρυμα Βασικής Βιολογικής Έρευνας “Αλέξανδρος Φλέμιγκ” (EIBBE “Α. Φλεμιγκ”) – Κληροδότημα, Εθνικό Κέντρο Έρευνας και Τεχνολογικής Ανάπτυξης (EKETA) (www.certh.gr),- Κέντρο Έρευνας Τεχνολογίας & Ανάπτυξης Θεσσαλίας (Κ.Ε.ΤΕ.Α.Θ.) - ως Ινστιτούτο του EKETA (www.certh.gr), “ΑΘΗΝΑ“ Ερευνητικό Κέντρο Καινοτομίας στις Τεχνολογίες της Πληροφορίας, των Επικοινωνιών & της Γνώσης (www.athena-innovation.gr), Ελληνικό Ινστιτούτο Παστέρ (Ε.Ι. Παστέρ) (www.pasteur.gr), & γ) Τεχνολογικοί Φορείς: Ελληνική Επιτροπή Ατομικής Ενέργειας (ΕΕΑΕ) (www.eeae.gr), Εθνικό Δίκτυο Έρευνας & Τεχνολογίας (ΕΔΕΤ Α.Ε.) (www.grnet.gr), Κέντρο Διάδοσης Επιστημών & Μουσείο Τεχνολογίας (ΝΟΗΣΙΣ) (www.noesis.edu.gr)(Δράσεις για την ενίσχυση του ρόλου της καινοτομίας και των μορφών συνεργασίας στις μικρές επιχειρήσεις- οδηγός συνεργατικών σχηματισμών για μικρές επιχειρήσεις- ΙΜΕ ΓΣΒΕΕ 2014)

Αντίστοιχες εκπαιδευτικές δράσεις, ημερίδες και έκδοση επιχειρησιακών οδηγών και για την ανάπτυξη συνεργατικών σχηματισμών (clusters) εφαρμόζει και η Γενική Συνομοσπονδία Επαγγελματικών Βιοτεχνών Εμπόρων Ελλάδας (ΓΣΒΕΕ) μέσω της Μονάδας Καινοτομίας και Συνεργατικών Σχηματισμών του Ινστιτούτου Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων της ΓΣΒΕΕ. Αυτές εντάσσονται στο πλαίσιο της Πράξης «Δράσεις για την ενίσχυση του ρόλου της καινοτομίας και των μορφών συνεργασίας στις μικρές επιχειρήσεις του ΕΠ "Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού 2007-2013"». Η Μονάδα Καινοτομίας και Συνεργατικών Σχηματισμών του ΙΜΕ ΓΣΒΕΕ, ως προς το εκπαιδευτικό της ρόλο παρέχει συμβουλευτικές υπηρεσίες για την καινοτομία/νέα τεχνολογία στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις (SMEs) και σχεδιάζει νεωτερικά επιχειρηματικά μοντέλα. Συγκεκριμένα, έχει συμβουλευτικές υπηρεσίες και οδηγούς για SMEs σε: α) Πληροφόρηση στην Καινοτομία: εξατομικευμένη ενημέρωση ως προς τις νέες τεχνολογικές εξελίξεις διάχυσης (spill over) & συνεργατικής δικτύωσης και ημερίδες στο επιχειρηματικό περιβάλλον, ιδίως στις νέες εταιρίες (start up) ή μετασχηματισμού τους, β) Επιμόρφωση στην Καινοτομία- Σεμινάρια Επιμόρφωσης και στις συνεργασίες clustering μέσω επιχειρησιακών πρότυπων εφαρμογής καλών πρακτικών, εκμάθηση εξειδικευμένης ορολογίας και δεξιοτήτων/εργαλείων (business plan) γ) Υπηρεσίες Υποστήριξης Καινοτομίας- Διαμεσολάβηση Καινοτομίας: μεταφορά τεχνολογίας (transfer technology), συμβουλευτική υποστήριξη στην σύναψη ελληνικών και διεθνών εταιρικών συνεργασιών διαμέσου *1) Τεχνομεσιτείας*: η μεσολάβηση παροχής/ μεταφοράς & δικτύωσης νέας γνώσης/τεχνολογίας μεταξύ των εταιριών, *2) Επιχειρηματικές συναντήσεις*: διοργάνωση σύζευξης εταιριών με ερευνητικούς φορείς και δυνητικούς αποδέκτες των καινοτόμων προϊόντων/υπηρεσιών (αγορά). *3) Επιχειρηματικές επισκέψεις*: κυρίως στο εξωτερικό για ανταλλαγή τεχνολογίας, εμπειριών, καλών πρακτικών και σύναψη συνεργασίας (work shops).

δ) Εξατομικευμένη Υποστήριξη σε Θέματα Βιομηχανικής(π.χ. ευρεσιτεχνίες, βιομηχανικά σχέδια, εμπορικά σήματα) & Διανοητικής/πνευματικής Ιδιοκτησίας(κεφαλαίου), τηλεφωνικά ή επί τόπου, με ένα επικαιροποιημένο αρχείο και βιβλιογραφία από τους πιστοποιημένους επίσημους φορείς, Οργανισμός Βιομηχανικής Ιδιοκτησίας(OBI) & Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης (ΕΚΤ)εξειδικευμένης ορολογίας, ιδίως για τις νέες εταιρίες και clusters υψηλής έντασης(start up spin off-spin out), ε) Τεχνοδιάγνωση και Συγκριτική Αξιολόγηση των τεχνολογικών και οργανωτικών αναγκών των επιχειρήσεων: 1)Τεχνοδιάγνωση: διαγνωστική μέθοδος έρευνας & καταγραφής, η οποία αποσκοπεί: στην αξιολόγηση της τεχνολογικής/οργανωτικής ικανότητας των επιχειρήσεων και στην αναγνώριση των αναγκών μιας μικρομεσαίας επιχείρησης. Επιπλέον, είναι μια μέθοδος αναγνώρισης των δυνατών και αδύνατων σημείων διαμέσου της αποτίμησης της βασικής τεχνογνωσίας που κατέχει η εταιρεία, ώστε να εκπονήσουν InnovationPlans, προτάσεις/λύσεις της επιχείρησης. 2) Συγκριτική Αξιολόγηση: εξαγωγή συμπερασμάτων από την τεχνοδιάγνωση και η σύγκριση με άλλες παρόμοιες εταιρίες ή clusters, με στόχο την ποιοτική βελτίωση & την παραγωγή συγκριτικού ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος. στ) Υποστήριξη Συνεργατικών Σχηματισμών για SMEs(κυρίως στα start ups & clusters) και στα τρία επίπεδα(τοπικό, περιφερειακό, εθνικό): για παραγωγή καινοτόμων, εξειδικευμένων προϊόντων/υπηρεσιών καθώς και προώθηση συνεργασιών και συμμαχιών για την ανάπτυξη και ανταγωνιστικότητα. Εδώ εφαρμόζονται όλες οι παραπάνω υποστηρικτικές υπηρεσίες της μονάδας καινοτομίας του ΙΜΕ ΓΣΒΕΕ καθώς και μια προτυποποιημένη μεθοδολογία (Cluster Action Plans).(http://www.kainotomia.imegsevee.gr/, http://www.imegsevee.gr)(ΙΜΕ ΓΣΒΕΕ 2014)

Παρόμοιος και ο ρόλος και της Κεντρικής Ένωσης Επιμελητηρίων Ελλάδος-ΚΕΕΕ(www.uhc.gr)-κυρίως - εξίσου σημαντικός και ο ρόλος των διμερούς & διεθνών Επιμελητηρίων-για τις SMEs και για τα clusters, όπου συμμετέχει ως εταίρος σε διακρατικά προγράμματα έργου ClusterPoliSEE(www.clusterpolisee.eu), South East Europe, Mediterranee, Evlia, SMEs Programme). Όσο αφορά την δημιουργία clusters στην Νοτιοανατολική Ευρώπη, το εκπαιδευτικό πακέτο που αφορά στις Στρατηγικές Ευφυούς Εξειδίκευσης (Smart Specialization Strategies - S3) και η ηλεκτρονική εκπαιδευτική πλατφόρμα του έργου(www.clusterpoliseeS3.eu) τόσο για τις SMEs, όσο και για τους διαμορφωτές βιομηχανικής πολιτικής & clustering(παραγωγικοί και εργοδοτικοί φορείς, κυβερνήσεις). Στόχος η ανταλλαγή νέας τεχνογνωσίας(role playing, intranet), η ενημέρωση για διακρατικές ημερίδες, σεμινάρια για εκμάθηση δεξιοτήτων, διεθνείς συνεργασίες και πιλοτικά έργα. Αλλά εστιάζει και στην ανατροφοδότηση(feedback)και κοινό συντονισμό όλων των εμπλεκόμενων φορέων, εξεύρεση χρηματοδοτικών πόρων τόσο της Ένωσης όσο και ιδιωτικού φορέα (και τραπεζών) και η δημιουργία ανάπτυξης νέων καινοτόμων εταιρειών και συνεργατικών σχηματισμών σε όλη την Ευρώπη, ανταγωνιστικών με τα αντίστοιχα διεθνή.

Ο συντονιστής των εταιρών του έργου South East Europe ClusterPoliSEE είναι το Corallia, όπου εκτός από φορέας σχετικών προγραμμάτων, έχει και εκπαιδευτικό έργο εκμάθησης καλών πρακτικών και δεξιοτήτων και πιστοποιημένα εξειδικεύεται στον θεσμό των βιομηχανικών clusters, με δημιουργία των InnoHubs(πόλοι καινοτομίας), τα οποία βρίσκονται σε στρατηγικές θέσεις στην Αθήνα: Το a1•innohub ιδρύθηκε το 2007, αποτελώντας «επίκεντρο» καινοτομίας και υψηλής τεχνολογίας στην πρωτεύουσα & το a2•innohub ανοίγει τις πόρτες τους εντός του 2014 ως «κόμβος» δικτύωσης, υψηλής τεχνολογίας και καινοτομίας επίσης στο επιχειρηματικό κέντρο της πρωτεύουσας (Μαρούσι, Αθήνα) και στην Πάτρα (το π1•innohub λειτουργεί από το 2011 ως «γέφυρα» στην υψηλή τεχνολογία, έρευνα και καινοτομία στη Δυτική Ελλάδα πλησίον του Πανεπιστημίου Πατρών (Καστρίτσι, Πάτρα). Αλλά και η διοργάνωση και συμμετοχή σε ενημερωτικές ημερίδες και διακρατικές συνεργασίες είναι αντικείμενό της. Το 2014, το Corallia μαζί με 24 φορείς ενίσχυσης της καινοτομίας από 11 χώρες της Νοτιοανατολικής Ευρώπης (Αλβανία, Αυστρία, Βουλγαρία, Ελλάδα, Ιταλία, Κροατία, Ουγγαρία, Ρουμανία, Σερβία, Σλοβακία και Σλοβενία), τον Ευρωπαϊκό οργανισμό «European Secretariat for Cluster Analysis» (ESCA) και άλλους εκπρόσωπους συνεργατικών σχηματισμών (clusters) συμμετείχε στην ημερίδα εργασίας που διοργανώθηκε από τον οργανισμό «Institute for Economic Forecasting» στο Βουκουρέστι, στο πλαίσιο του έργου ClusterPoliSEE, με στόχο την ανταλλαγή γνώσεων και ιδεών για τη διαμόρφωση στοχευμένων πολιτικών βιώσιμης ανάπτυξης και στήριξης των clusters στην περιοχή. Οι συμμετέχοντες συνεργάστηκαν διαδραστικά και εξέτασαν την προοπτική ποικίλων «σεναρίων» (scenario building exercise) δράσεων και πολιτικών που εστιάζουν στην ανάδειξη των ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων της ΝΑ Ευρώπης, μέσω της αξιοποίησης εθνικών και Ευρωπαϊκών χρηματοδοτικών πόρων για τη δημιουργία στρατηγικών ευφυούς εξειδίκευσης και την αντιμετώπιση της χαμηλής χρηματοδότησης των clusters, μέσα στο ευρύτερο πλαίσιο της παγκόσμιας οικονομικής ύφεσης, εντός της Ευρώπης 2020. (Μαρούσι, δελτίο τυπου κοραλία 08.04.2014:).

4. ΟΙ ΕΛΛΗΝΙΚΟΙ ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΚΟΙ ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΙ (CLUSTERS) - ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

Ήδη στο Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων 2011-2014 (Απρίλιος 2011) στο κεφ. 4.2 Στόχος για την E&A & βασικά μέτρα πολιτικής για την επίτευξή του έχει ήδη δρομολογηθεί η ανάπτυξη της έρευνας και τεχνολογίας(E&T) ως μοχλοί ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας και ιδίως των μικρομεσαίων επιχειρήσεων(MME) και στους τομείς που αφορούν: 1) Γεωργικά προϊόντα διατροφής, 2) Τεχνολογίες

Πληροφορικής και Επικοινωνιών, 3) Υλικά / Χημικές ουσίες, 4)Ενέργεια-Περιβάλλον, και 5) Υγεία / Βιοϊατρική. Επιπρόσθετα, η εφαρμοσμένη οικονομική και κοινωνική έρευνα όπως και η έρευνα σχετικά με την πολιτιστική κληρονομιά θεωρούνται επίσης εθνικής σημασίας και θα υποστηριχθούν. Ήδη είχαν αναγγελθεί οι τέσσερις κατηγορίες δράσεων μέσω δημοσίων η προκηρύξεων, δηλ η τεχνολογική εξειδίκευση και αναβάθμιση του ανθρωπίνου δυναμικού, η δημιουργία και ανάπτυξη των καινοτόμων τεχνολογικών εταιριών και των clusters, των διεθνών και διμερών βιομηχανικών συνεργασιών και η δραστηριοποίηση της νεανικής επιχειρηματικότητας στις νέες τεχνολογίες. Εξαγγέλθηκαν προγράμματα για τις νέες ΜΜΕ υψηλής τεχνολογίας και έντασης(spin-offs και spin-outs & «Συνεργασία») και προγραμμάτων clusters, υλοποιήθηκαν μέσω προκηρύξεων(ΕΠΑΝ II) για την υποβολή προτάσεων. Είχε προηγηθεί σχετική αναφορά στο Πρόγραμμα Οικονομικής Προσαρμογής για την Ελλάδα(Ιούνιος 2010) από την Γενική Δ/ση Οικονομικών και Νομισματικών Υποθέσεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής-EC,(European Economy Occasional Papers 61| June 2010)

Διαρθρωτικές Μεταρρυθμίσεις: ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ		
	Δράση	Χρονοδιάγραμμα
Ε&Α και Καινοτομία	- Αξιολόγηση σε βάθος όλων των δράσεων Ε&Α και καινοτομίας, συμπεριλαμβανομένων των διαφόρων επιχειρησιακών προγραμμάτων, με στόχο την προσαρμογή της εθνικής στρατηγικής.	Δεκέμβριος 2010
	- Δημιουργία ενός Γνωμοδοτικού Συμβουλίου, που θα χρηματοδοτείται από το 7 ^ο πρόγραμμα Ε&Α, με στόχο να εξετάσει την προώθηση της καινοτομίας, την ενίσχυση των δεσμών μεταξύ της δημόσιας έρευνας και της ελληνικής βιομηχανίας και την ανάπτυξη περιφερειακών βιομηχανικών σχηματισμών συνεργασίας (clusters).	Δεκέμβριος 2010

2InsClusters WP3 Action 3.1 (a)-final Attica.pdf

Το 2011, στα πλαίσια των διακρατικών προγραμμάτων *2InS Clusters*(υποστήριξης της καινοτομίας και διεθνοποίησης των ΜΜΕ) και *Med*(*Europe in the Mediterannean*), ένας εκ των εταίρων, η **Περιφέρεια Αττικής** απέστειλε μελέτη χαρτογράφησης των ελληνικών clusters, των μεσολαβητών τους(facilitators) και των ελληνικών καλών πρακτικών και προτάσεις βελτίωσης. Εκεί αναφέρεται οι σχετικές πρωτοβουλίες του Corallia (που θα παρουσιάσουμε παρακάτω), το «Synergassia» του πρώην Invest in Greece S.A. Οργανωτικοί Φορείς καθώς και σχεδιασμού, υλοποίησης, αναφέρονται στα ελληνικά προγράμματα clusters(βλέπε Α' παράρτημα αυτούσια στοιχεία φορέων & αυτοσυμπληρούμενα ερωτηματολόγια).

Το Ε.Π. Αττικής Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα 2007-2013, είναι ένα από τα πέντε ελληνικά περιφερειακά προγράμματα που συγχρηματοδοτείται από το ΕΣΠΑ 2007-13 και το ΕΤΠΑ για την ανάπτυξη

της ελληνικής έρευνας & καινοτομίας κυρίως στους τομείς της ενέργειας και εναλλακτικών μορφών, του τουρισμού, πολιτισμού και της υγείας(emerging industries)αναδύμενες βιομηχανίες. Οι τέσσερις άξονες προτεραιότητας του επιχειρησιακού αυτού προγράμματος επιγραμματικά είναι η ανάπτυξη και διάχυση της επιχειρηματικής καινοτομίας και έρευνας, η ενίσχυση της επιχειρηματικότητας και εξωστρέφειας της ελληνικής οικονομίαςγια αναβαθμισμένα προϊόντα υψηλής αξίας. Οι άλλοι δύο άξονες αναφέρονται στην προστασία του καταναλωτή και της ευρεσυντεχνίας(βιομηχανική & πνευματική ιδιοκτησία) και στην ενεργειακή βιωσιμότητα της χώρας μέσω των εναλλακτικών μορφών και δικτύων ενέργειας. Στη παραδοτέα μελέτη παρατίθενται τα στρατηγικά σχέδια του τρίπτυχου έρευνα-τεχνολογία-καινοτομία/ανάπτυξη(RTI RTD)για ανασυγκρότηση της ελληνικής οικονομίας,αύξηση της απασχόλησης και ευημερίας των πολιτών, μέσω διεθνών συνεργασιών, καλές εταιρικές πρακτικές και αριστεία ποιότητας. Εστιάζει στην ενίσχυση της ραχοκοκαλιάς της ελληνικής οικονομίας, στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις(SMEs) με ποιοτικά οικολογικά προϊόντα υψηλής προστιθέμενης αξίας, *θεσμοθετούνται επενδυτικά κίνητρα μέσω του νέου αναπτυξιακού επενδυτικού νόμου(N.3908/2011) Ενίσχυση Ιδιωτικών Επενδύσεων για την Οικονομική Ανάπτυξη, την Επιχειρηματικότητα και την Περιφερειακή Συνοχή, με ειδική αναφορά για τα clusters στο άρθρο 13 και των δύο αναθεωρήσεών του (N. 4146/2013) Διαμόρφωση Φιλικού Αναπτυξιακού Περιβάλλοντος για τις Στρατηγικές και Ιδιωτικές Επενδύσεις και άλλες διατάξεις άρθρο 22 (Συνέργεια και Δικτύωση) www.ependyseis.gr & N. 4242/2014(Ενιαίος Φορέας Εξωστρέφειας και άλλες διατάξεις):*

Άρθρο 13

Ειδικά επενδυτικά σχέδια - Καθεστώς ενισχύσεων

1. Τα ειδικά επενδυτικά σχέδια διακρίνονται στις ακόλουθες κατηγορίες:

α. Επιχειρηματικότητας των Νέων

Στην κατηγορία αυτή ανήκουν επενδυτικά σχέδια που υποβάλλονται για την ίδρυση και τη λειτουργία μικρών και πολύ μικρών επιχειρήσεων, στο εταιρικό κεφάλαιο των οποίων συμμετέχουν με ποσοστό άνω του 50% φυσικά πρόσωπα που δεν έχουν υπερβεί το τεσσαρακοστό έτος

δ. Συνέργειας και Δικτύωσης

Στην κατηγορία αυτή ανήκουν επενδυτικά σχέδια που υποβάλλονται από σχήματα συνέργειας και δικτύωσης που αποσκοπούν στην υλοποίηση προγραμμάτων, τα οποία είτε αξιοποιούν ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα των επιχειρήσεων είτε αξιοποιούν υποδομές που δημιουργούνται με εθνική και κοινοτική χρηματοδότηση είτε συντελούν στην προσαρμογή στο σύγχρονο οικονομικό και τεχνολογικό περιβάλλον συγκεκριμένων και γεωγραφικά προσδιορισμένων παραγωγικών δραστηριοτήτων και υπηρεσιών. Τα σχήματα αυτά απαρτίζονται από 10 τουλάχιστον επιχειρήσεις στην Περιφέρεια Αττικής και στο Νομό Θεσσαλονίκης και από 5 τουλάχιστον επιχειρήσεις στους λοιπούς νομούς της Επικράτειας και λειτουργούν υπό μορφή Κοινοπραξίας, στην οποία δύναται να συμμετέχουν και επιχειρήσεις των κρατών - μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στην κατηγορία αυτή μπορούν να συμμετέχουν με ποσοστό έως 20% Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα, Ερευνητικοί Φορείς και Νομικά Πρόσωπα Ιδιωτικού Δικαίου.

Τα ενισχυόμενα επενδυτικά σχέδια περιλαμβάνουν κοινές δράσεις, όπως κοινές εγκαταστάσεις και εξοπλισμό παραγωγής, ελέγχου ποιότητας, αποθήκευσης, δικτύων διανομής, διακίνησης, έκθεσης και πώλησης εμπορευμάτων ή παροχής υπηρεσιών, κοινό εμπορικό σήμα και σύστημα διαδικτυακού εμπορίου, κοινή πιστοποίηση και σήμα ποιότητας, κοινή εκπαίδευση ανθρώπινου δυναμικού κ.ά..

Άρθρο 22 Συνέργεια και Δικτύωση

Η περίπτωση δ΄ της παρ. 1 του άρθρου 13 του ν. 3908/2011 αντικαθίσταται ως ακολούθως:

«δ. Συνέργειας και Δικτύωσης

Στην κατηγορία αυτή ανήκουν επενδυτικά σχέδια που υποβάλλονται από σχήματα συνέργειας και δικτύωσης που αποσκοπούν στην υλοποίηση προγραμμάτων, τα οποία είτε αξιοποιούν ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα των επιχειρήσεων είτε αξιοποιούν υποδομές που δημιουργούνται με εθνική και κοινοτική χρηματοδότηση είτε συντελούν στην προσαρμογή στο σύγχρονο οικονομικό και τεχνολογικό περιβάλλον συγκεκριμένων και γεωγραφικά προσδιορισμένων παραγωγικών δραστηριοτήτων

και υπηρεσιών. Τα σχήματα αυτά απαρτίζονται από πέντε τουλάχιστον επιχειρήσεις στην Περιφέρεια Αττικής και στο Νομό Θεσσαλονίκης και από τρεις τουλάχιστον επιχειρήσεις στους λοιπούς νομούς της Επικράτειας και λειτουργούν υπό μορφή Κοινοπραξίας, στην οποία δύναται να συμμετέχουν και επιχειρήσεις των κρατών - μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στην κατηγορία αυτή μπορούν να συμμετέχουν με ποσοστό έως 20% Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα, Ερευνητικοί Φορείς και Νομικά Πρόσωπα Ιδιωτικού Δικαίου. Τα ενισχυόμενα επενδυτικά σχέδια περιλαμβάνουν κοινές δράσεις, όπως κοινές εγκαταστάσεις και εξοπλισμό παραγωγής, ελέγχου ποιότητας, αποθήκευσης, δικτύων διανομής, διακίνησης, έκθεσης και πώλησης εμπορευμάτων ή παροχής υπηρεσιών, κοινό εμπορικό σήμα και σύστημα διαδικτυακού εμπορίου, κοινή πιστοποίηση και σήμα ποιότητας, κοινή εκπαίδευση ανθρώπινου δυναμικού κ.ά.»

Investment categories

<i>General Entrepreneurship</i>	Target Group: all enterprises irrespective of sector. Provides tax breaks of up to 100% of the maximum allowable amount of aid.
<i>Regional Cohesion</i>	Target Group: investors with projects that

2InsClusters WP3 Action 3.1 (a)

	<p>address local needs or capitalize on local competitive advantages. Provides all forms of aid. The subsidy rate and leasing subsidy may reach up to 70% of the maximum allowable amount of aid. For new enterprises this percentage is increased by 10 percentage points.</p>
<i>Technological Development</i>	<p>Target Group: enterprises that invest in innovation and want to upgrade their technology infrastructure. Provides: all forms of aid. The rate of subsidy and leasing subsidy may reach up to 80% of the maximum allowable amount of aid.</p>
<i>Youth Entrepreneurship</i>	<p>Target Group: investors from 20-years to 40-years old. Provides aid for virtually all costs (including operational) for five years from the start of the business. Total aid may reach up to 1,000,000 €</p>
<i>Large Investment Plans</i>	<p>Target Group: investments with a budget of at least 50,000,000 €. Provides all forms of aid, either in one form or a combination of forms. The level of aid decreases as the amount of investment increases. The percentage of the subsidy may not exceed 60% of total aid.</p>
<i>Integrated, Multi-Annual Business Plans</i>	<p>Target Group: companies legally formed at least five years previous to application, to implement integrated multi-annual (2-5 years) business plans with a budget of at least 2,000,000 € in total. Promotes: technological, administrative, organizational and business modernization. 100% of the maximum regional aid applicable shall be granted</p>
<i>Partnerships and Networking</i>	<p>Target Group: partnerships and networking configurations or clusters. These clusters shall be comprised of at least ten enterprises in the Region of Attica operating in the form of a consortium. Provides for any form of aid.</p>

Η μελέτη αναφέρει φορείς προώθησης επιχειρηματικότητας και μεσολαβητές(facilitators)-κρατικούς/ιδιωτικούς καινοτομίας/έρευνας όπως: (Πανελλήνια Ένωση:α) Επιχειρηματικότητας(HEA)& β)Νέων Επιχειρηματιών(E.SY.N.E.) και την επενδυτική Attica(θυγατρική του τραπεζικού ομίλου),την Eurobank(EFG

Group) παραθέτοντας ελληνικές καλές επιχειρησιακές πρακτικές καινοτομίας στα κάτωθι διαδικτυακά forum: <http://www.onehundredstartups.com/>, <http://www.dimiouργο.net/index.php/en/>, <http://greekstartups.com/>, <http://www.startupgreece.gov.gr/el/node/160>, <http://growing.gr/>, <http://www.theopenfund.com/>, <http://opencoffee.gr/> <http://kainotomeis.gr/>. Ως κρατικοί υποστηρικτικοί φορείς αναφέρονται τα ελληνικά υπουργεία ανάπτυξης(ΥΠΙΑΝ)& Οικονομικών(ΥΠΟΙΟ), η Γενική Γραμματεία Έρευνας & Τεχνολογίας(ΓΓΕΤ), το πρώην Invest in Greece S.A., η Ειδική Γραμματεία Ανταγωνιστικότητας (με δύο Ειδικές υπηρεσίες-Μονάδες οργάνωσης/διαχείρισης επιχειρησιακού προγρ. Επιχειρηματικότητα-Ανταγωνιστικότητα-ΕΥΔ ΕΠΑΕ & στρατηγικού σχεδιασμού και αξιολόγησης αναπτυξιακών προγραμμάτων-ΜΟΔ-ΕΥΣΣΑΠ) και η Γενική Γραμματεία Βιομηχανίας του ΥΠΙΑΝ, και η Νέας Γενιάς & Ισότητας Αναφέρονται δύο καλές βιομηχανικές πρακτικές, παρόμοιες με τα clusters, που είναι το επιστημονικό και τεχνολογικό Πάρκο Λεύκιππος(Αθήνα) με 20 θερμοκοιτίδες υψηλής έντασης τεχνολογίας & το τεχνολογικό και πολιτιστικό Πάρκο Λαυρίου. Παρουσιάζονται άλλοι ενδιάμεσοι(facilitators)καινοτομίας-έρευνας που είναι οι κάτωθι: οι Σύνδεσμοι Ελλήνων Βιομηχάνων(ΣΕΒ) και Εξαγωγέων(ΠΣΕ), η Πανελλήνια Γενική Ένωση ελληνικών προϊόντων καινοτομίας(P.G.E.E.P)με δίκτυο 350 εταιριών, το ευρωπαϊκό επιχειρησιακό διαδίκτυο “ Enterprise Europe Network-Hellas”του Εθνικού Κέντρου Τεκμηρίωσης που συγκεντρώνει πάνω από 16 βιομηχανικές ενώσεις, εμπορικά & βιομηχανικά επιμελητήρια φορείς τεχνολογίας και έρευνας. Το δίκτυο αυτό συνεργάζεται με τα αντίστοιχα διεθνή(IRC, EIC) και βασικός του ρόλος η συμμετοχή των ελληνικών μικρομεσαίων εταιριών σε διεθνή, διμερή και εθνικά προγράμματα καινοτομίας/τεχνολογίας. Ιδιαίτερα για τους συνεργατικούς σχηματισμούς προβάλλεται η ελληνική πρωτοβουλία τεχνολογικών συστάδων επιχειρήσεων(**Hellenic Technology Clusters Initiative (HTCI)** με εμπλεκόμενους φορείς εταιρίες, ερευνητές, ακαδημαϊκά ιδρύματα, επενδυτές και το **Corallia**.

Το Corallia Clusters Initiative είναι Μονάδα του Ερευνητικού Κέντρου Αθηνά(www.corallia.org) και τελεί υπό την αιγίδα της Γενικής Γραμματείας Έρευνας και Τεχνολογίας του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων. Το Corallia, είναι ένας εξειδικευμένος πρότυπος φορέας υψηλής τεχνολογίας του δημιουργίας και ανάπτυξη συνεργατικών σχηματισμών(clusters) στην Ελλάδα, με αποδέκτες κυρίως τις ελληνικές μικρομεσαίες εταιρίες(SMEs). Αυτών των οικοσυστημάτων(συστάδες επιχειρήσεων) το Corallia έχει ως στρατηγικό στόχο καταρχάς την δημιουργία βιομηχανικών μονάδων σε μια ολοκληρωμένη και αυτόνομη αλυσίδα παραγωγής και εν συνεχεία ως διεθνών οικονομιών κλίμακας. Απώτερος στόχος η ενίσχυση της εθνικής μεταποίησης και οικονομίας, διαμέσω της εξωστρέφειας και της ανταγωνιστικότητας. Ο ρόλος του Corallia, μεταξύ άλλων, είναι διαχειριστικός-οργανωτικός και επιδιώκει τη σύζευξη μεταξύ επιχειρήσεων, επιχειρήσεων με επενδυτές, επιχειρηματικούς αγγέλους, χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς και με ερευνητικά και ερευνητικά ιδρύματα. Παράλληλα, το Corallia συνεργάζεται με τις κρατικές εθνικές και

περιφερειακές αρχές(Υπουργεία, Περιφέρειες, Επιμελητήρια κ.α) για τη διάχυση και συντονισμό των σχετικών δράσεων. Οι δράσεις και τα έργα που υλοποιεί το Corallia συγχρηματοδοτούνται από Κοινοτικούς πόρους, το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ), Εθνικούς πόρους, και ιδιωτικούς πόρους, στο πλαίσιο του Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς (ΕΣΠΑ), του Επιχειρησιακού Προγράμματος Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα (ΕΠΑΝ-II), των Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων της περιόδου 2007-2013, του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων, του 7ου Προγράμματος Πλαισίου για Έρευνα και Τεχνολογική Ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, του Προγράμματος Διαπεριφερειακής Συνεργασίας INTERREG IVC, Προγράμματος Πλαισίου για την Καινοτομία και την Ανταγωνιστικότητα CIP, το πρόγραμμα Διεθνικής Συνεργασίας South East Europe Transnational Cooperation Programme, καθώς και δωρεών από ιδιωτικές και επιχειρηματικές πρωτοβουλίες.

Το Corallia, ως εκπρόσωπος της Ελλάδας, έχει συμμετάσχει στη διαμόρφωση του Ευρωπαϊκού Μνημονίου για τα clusters (European Cluster Memorandum) και συμμετέχει σε Πανευρωπαϊκές Πρωτοβουλίες για Καινοτομία και Επιχειρηματικότητα και για την αριστεία διαχείρισης των clusters όπως: 1) *Ευρωπαϊκή συμμαχία συνεργατικών σχηματισμών (European Cluster Alliance)*, 2) *Συμβουλευτική Επιτροπή του Ευρωπαϊκού Παρατηρητηρίου για τους συστάδες εταιριών (European Cluster Observatory)*, 3) *Συμβουλευτική Επιτροπή της Ευρωπαϊκής Ομάδας Πολιτικής Συνεργατικών Σχηματισμών (TACTICS Reflection Group)*. Επίσης, παρακολουθεί, επίσης, στενά τις εργασίες της *Ευρωπαϊκής Πρωτοβουλίας Αριστείας Συνεργατικών Σχηματισμών (European Cluster Excellence Initiative)* και της *Ευρωπαϊκής Πλατφόρμας Καινοτομίας για clusters (European Innovation Platform for Clusters)*. Ακόμα, το Corallia συμμετέχει στις ευρωπαϊκές δράσεις *LEAD ERA-(FP7-ERA-NET)*, *POOLING4CLUSTERS (InterregIVC)*, *ClusterPoliSEE (South East Europe Transnational Cooperation programme)* και συντονίζει το έργο *SEENECO (CIP)*, με στόχο την ανταλλαγή τεχνογνωσίας, καλών πρακτικών και διακρατικών συνεργασιών μεταξύ των ευρωπαϊκών και διεθνών clusters. Αλλά και σε διμερές εθνικό και περιφερειακό επίπεδο συντονίζει και συνεργάζεται με άλλους φορείς οργάνωσης clusters(κρατικούς/ιδιωτικούς), με θερμοκοιτίδες επιχειρήσεων, επιχειρηματικά πάρκα κ.α., για διαμόρφωση πολιτικής για τα clusters.

Ενισχύοντας την ελληνική εξωστρέφεια, η συνεργασία του Corallia με το Sophia-Antipolis Foundation (2007-France) προώθησε τη κοινή ευρωπαϊκή δικτύωση των clusters μέσω Ομάδας Εργασίας, με ανταλλαγή τεχνογνωσίας, εμπειριών & καλών πρακτικών. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της συνεργασίας αποτελεί η κοινή τους πρωτοβουλία για την Πολιτική Συνοχής στη Μεσόγειο και επακόλουθο τα προγράμματα *South East Europe-ClusterPoliSEE* και *Med programme(Mediterranean)* που προωθούν το clustering. Άλλες

διμερείς συνεργασίες του Corallia εκπροσωπώντας την ελληνική βιομηχανία και τις ελληνικές SMEs & συστάδες εταιρειών είναι με: Hungarian Pole Programme Office to 2010(MOU), Fondation Sophia-Antipolis (France), Tartu Science Park (Estonia), Stuttgart Region Economic Development Corporation (Germany), Bureau Economique de la Province de Namur (Belgium), French Agency for the support of SMEs growth - OSEO (France), Hungarian Pole Programme(Hungary), Office Veneto Innovazione (Italy), Department for Economic Affairs, Tourism andTechnology of the Lower Austrian Government (Austria), Region Västra Götaland (Sweden),Enterprise Estonia (Estonia), TUBITAK (Turkey), Business Support Center (Slovenia), Malta Information Technology Agency - MITA (Malta), Galician Ministry of Economy and Industry (Spain),Basque Innovation Agency – Innobasque (Spain), Agency for Innovation and Development ofAndalusia (Spain), Directorate of Research and Higher Education of the Franche-Comté Region(France), Department for High Education, Research and Innovation of the Alsace Region (France), κλπ. Επίσης στο πλαίσιο του πρώτου EE-JAPAN Cluster Forum, το Corallia προώθησε τη συνεργασία ελληνικών και ιαπωνικών βιομηχανιών.

Το διακρατικό έργο «Smarter Cluster Policies for South East Europe-ClusterPoliSEE» είναι ένα κοινοτικό πρόγραμμα εν εξελίξει των χωρών της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, όπου συμμετέχει ως εταίρος και η Ελλάδα, μεταξύ 24 εταίρων από 12 κράτη (περιφερειακοί, εθνικοί φορείς, παν/μια, δίκτυα clusters). Συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) και στόχος του είναι η διαμόρφωση πολιτικών καινοτόμων clusters, μέσα από την εμπειρία και λειτουργία των ήδη συνεργατικών σχηματισμών στη Νοτιοανατολική Ευρώπη. http://www.southeast-europe.net/en/projects/approved_projects/?id=168. Ως πολιτικές cluster ορίζονται: 1. Καινοτομία / έρευνα & Τεχνολογία, 2. Βιωσιμότητα μέσω της ανάπτυξης cluster, 3. Δικτύωση και διεθνείς συνεργασίες των cluster, 4. Χρηματοδότηση των cluster, 5. Clusters και Περιφερειακή Εξειδίκευση (Smart Specialization), 6. Νέες δεξιότητες και δημιουργία θέσεων εργασίας. Για την νέα περίοδο 20214-2020 στο πλαίσιο της κεντρικής κοινοτικής πρωτοβουλίας για την Έρευνα & Καινοτομία **HORIZON 2020** (συνέχεια του Προγράμματος FP7-βλέπε νέο Εσπα 2014-2010), έχει εντάξει την καινοτομία και τα clusters. Το Corallia(Ερευνητικό Κέντρο Καινοτομίας& Πληροφορικής clusterpolisee@corallia.org) που έχει αναλάβει τον ελληνικό συντονισμό των clusters ως μονάδα πρωτοβουλίας (Corallia Clusters Initiative Unit) και η Κεντρική Ένωση Επιμελητηρίων (ΚΕΕ) είναι από την Ελλάδα εταίροι της δράσης και συμμετέχουν στη δημιουργία και εφαρμογή των στρατηγικών ανάπτυξης clustering σε τοπικό & περιφερειακό επίπεδο.

Το Corallia έχει ήδη παρουσιάσει τα πρώτα αποτελέσματα των ανωτέρω πιλοτικών δράσεων που υλοποιούνται από τον Ιανουάριο 2014(με τα τελικά τον Ιούλιο 2014) από έξι περιφέρειες του έργου (Marche region -Ιταλία, Κεντρική Μακεδονία - Ελλάδα, Maribor County - Σλοβενία, North-East Region - Ρουμανία,

Trnava Region - Σλοβακία και Istria Region - Κροατία) υπό την καθοδήγηση και στήριξη του. Η διακρατική συνεργασία και ανταλλαγή τεχνογνωσίας & εμπειριών μεταξύ των εταιρών στοχεύει στα παραπάνω, ώστε τα βιομηχανικά clusters να ενισχύσουν τόσο την εθνική οικονομία & απασχόληση των κρατών-εταίρων της Ν. Ανατολικής Ευρώπης ως προς την ανταγωνιστικότητά και να συμβαδίσουν με τις πιο αναπτυγμένες βιομηχανικά βόρειες χώρες(ευρωπαϊκός Βορράς & κεντροδυτική Ευρώπη). Ο απώτερος σκοπός είναι η γεωγραφική κατανομή ισχυρών συστάδων επιχειρήσεων σε όλη την Ευρώπη, ώστε να είναι βιομηχανικά ανταγωνιστική παγκοσμίως.

Επίσης, σε εθνικό επίπεδο Το **Corallia Clusters Initiative** ή εν συντομία το **Corallia**(www.corallia.org) αποτελεί τον πρώτο φορέα που συστάθηκε στην Ελλάδα, για την ολοκληρωμένη διαχείριση των συστάδων επιχειρήσεων. Το Corallia ιδρύθηκε το 2006 ως Μονάδα του Ερευνητικού Κέντρου Αθηνά και τελεί υπό την αιγίδα του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων. ασχολείται συστηματικά με την δημιουργία(startups) και ανάπτυξη συνεργατικών σχηματισμών & innovation clusters, ιδίως υψηλής έντασης(τεχνολογίας) & ανταγωνιστικής εξωστρέφειας. Συγκεντρωτικά-ακολουθώντας τη διεθνή στρατηγική της χαρτογράφησης μελών(classification) και των επιχειρήσεωνπροστιθέμενης αξίας(value added)-οι τέσσερις κεντρικοί άξονες πολιτικής των δράσεων της είναι: 1)Ανάπτυξη και Συντονισμός Συνεργατικών Σχηματισμών Καινοτομίας, 2) Δημιουργία και Διαχείριση Κέντρων Καινοτομίας, 3) Επιτάχυνση της Νεανικής Επιχειρηματικότητας, 4) Συμμετοχή σε Πανευρωπαϊκές Πρωτοβουλίες για την Καινοτομία και την Επιχειρηματικότητα όπως το HORIZON 2020 & 5) Ανάπτυξη και Συντονισμός Συνεργατικών Σχηματισμών Καινοτομίας. Ο ρόλος του Corallia είναι μεσιτικός, καθώς συμβάλλει στον μετασχηματισμό των παραδοσιακών clusters και μικρομεσαίων επιχειρήσεων σε διεθνείς ανταγωνιστικές οικονομίες κλίμακας, με πολλές θέσεις εργασίας και παγκόσμια δικτύωση, κεφαλαιοποίηση επιχειρηματικής έρευνας(κατοχύρωση πατέντας,capital angels & ventures,equity and mergers & acquisitions deals). Παρέχει κίνητρα επένδυσης στα κεφάλαια επιχειρηματικού κινδύνου (VCs) και στους capital angels, προωθεί την εμπορευματοποίηση της έρευνας & τεχνολογίας(E&T) και συμβουλεύει τις εταιρείες(κυρίως τις SMEs) για την νομική προστασία του πνευματικού τους κεφαλαίου (IPR Helpdesk). Δια μέσου των διεθνών συνεργασιών, υποστηρίζονται στην διεθνή αγορά όλα τα μέλη του αντίστοιχου εθνικού cluster, με τα πιο ισχυρά να βοηθούν τα πιο αδύναμα μέλη(Πηγή: *Corallia & δράσεις για την ενίσχυση του ρόλου της καινοτομίας και των μορφών συνεργασίας στις μικρές επιχειρήσεις, οδηγός συνεργατικών σχηματισμών για μικρές επιχειρήσεις ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ 2014*)

Το 2006 το Corallia, με την καθοδήγηση της Ένωσης Ελληνικής Βιομηχανίας Ημιαγωγών (ENEBH),δημιούργησε το πρώτο επιχειρηματικό cluster καινοτομίας στην Ελλάδα (**Συνεργατικός**

*Σχηματισμός Συστημάτων και Εφαρμογών Νανο/Μικροηλεκτρονικής και την επέκταση του mi-Cluster/www.mi-cluster.gr), με αριθμό μελών πάνω από 130 φορείς (μεγάλες και μικρές επιχειρήσεις, πανεπιστημιακά εργαστήρια, ΤΕΙ, ερευνητικά ινστιτούτα, τεχνολογικά πάρκα, δίκτυα, ενώσεις, συνδέσμους, παρόχους υπηρεσιών, οργανισμούς μεταφοράς τεχνογνωσίας, χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς, εθνικές και περιφερειακές αρχές και υπηρεσίες που ασχολούνται με τη βιομηχανική, περιφερειακή, ερευνητική ή τεχνολογική ανάπτυξη και πολιτική και μέσα μαζικής επικοινωνίας) σε όλη την Ελλάδα. Μέλη του mi-Cluster(<http://mi-cluster.gr/el/mi-members/industry.html>)μπορούν να γίνουν: Επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται σε αντίστοιχο θεματικό πεδίο, Ακαδημαϊκά ιδρύματα και ερευνητικά κέντρα, Πάροχοι υπηρεσιών, Τεχνολογικά πάρκα, Δίκτυα και Ενώσεις, Φορείς μεταφοράς τεχνογνωσίας, Εμπορικές ή επενδυτικές τράπεζες, Επιχειρηματικοί άγγελοι, Στρατηγικοί επενδυτές, Εθνικές και περιφερειακές αρχές. Ακολούθησε το 2009 ο **Συνεργατικός Σχηματισμός Διαστημικών Τεχνολογιών & Εφαρμογών (si-Cluster/www.si-cluster.gr)**, σε συνεργασία με τη Βιομηχανική Ένωση (ΕΒΙΔΙΤΕ), αντίστοιχο οικοσύστημα φορέων που εμπλέκονται στον κλάδο μιας ραγδαίας αναπτυσσόμενης αγοράς, των διαστημικών εφαρμογών, με αρχική συγκέντρωση στην Αττική (άνω των 20 μελών). Επιπλέον, με την επίσης πρωτοβουλία του Corallia, έγινε με την σύμπραξη εταιριών με φορείς και άλλων μελών, το 2011 το ανερχόμενο **βιομηχανικό cluster καινοτομίας αιχμής στις Τεχνολογίες Παιγνίων και Δημιουργικού Περιεχομένου (Gaming Technologies and Creative Content Cluster ή εν συντομία gi-Cluster/www.gi-cluster.gr)**.*

Οι παραπάνω συστάδες εταιρειών επιχορηγούνται και από εθνικές κρατικές ενισχύσεις (ΕΣΠΑ) και κοινοτικούς πόρους όπως το ΕΤΠΑ, ιδιωτικούς πόρους, περιφερειακά επιχειρησιακά προγράμματα (ΠΕΠ), του Επιχειρησιακού Προγράμματος Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα (ΕΠΑΝ), τον επενδυτικό νόμο, του Προγράμματος Διαπεριφερειακής Συνεργασίας INTERREG IVC, Προγράμματος Πλαισίου για την Καινοτομία και την Ανταγωνιστικότητα CIP, το πρόγραμμα Διεθνικής Συνεργασίας South East Europe Transnational Cooperation Programme, καθώς και δωρεών από ιδιωτικές και επιχειρηματικές πρωτοβουλίες. Οι δύο κεντρικοί πόλοι καινοτομίας της βρίσκονται από το 2007 **a1•innohub, Αττικής & 2014 το a2 innohub, Αττικής, στην Αθήνα**, και στην Δυτική Ελλάδα, (**Patras InnoHub) Καστρίτσι, Πάτρα**. Το πρώτο, που είναι και η κεντρική υπηρεσία και πρότυπο κέντρο (Athens InnoCenter) για τις υπόλοιπες. Το a1&a2•innohubs, Athens InnoCenters, συγκεντρώνουν γεωγραφικά τις εταιρίες μέλη της βιομηχανίας μικροηλεκτρονικής (αποσκοπεί και στο ίδιο κτίριο) και αποτελεί κόμβο επιχειρηματικών συμπράξεων, αλλά και ερευνητικούς φορείς. Παρέχει ένα δίκτυο κοινών προμηθευτών και μεσιτεύει την σύμπραξη επιχειρηματιών και επενδυτών, ενισχύοντας έτσι την παραγωγική αλυσίδα του οικοσυστήματος, αυξάνοντας τις εμπορικές συνεργασίες, και επιτυγχάνοντας σημαντικές οικονομίες κλίμακας (Πηγή Corallia)

Επιπλέον, εστιάζει στην υποστήριξη δημιουργίας και ανάπτυξης νεοφυών επιχειρήσεων-τεχνοβλαστών (spin off) κυρίως υψηλής έντασης (startups/ spin in-spin out), διοργανώνει ημερίδες, σεμινάρια, επαγγελματικές συναντήσεις (work shops), λειτουργεί χώρο θερμοκοιτίδας, όπου τα μέλη μοιράζονται κοινές υποδομές και υπηρεσίες. Το 2011 το Corallia επέκτεινε αντιστοίχως τις υπηρεσίες της στη Δυτική Ελλάδα με την ίδρυση του το π1•innohub (Καστρίτσι, Πάτρα, Δυτική Ελλάδα). Ιδιαίτερη έμφαση δίνει το Corallia και στην ανάπτυξη της Νεανικής Ομαδικής Επιχειρηματικότητας, σε συνεργασία με συστάδες επιχειρήσεων και με πρωτοβουλίες και δράσεις όπως: α) *The EGG – Enter*Grow*Go*: σε συνεργασία με την Eurobank επιταχύνει την επιχειρηματική δράση νεανικών ομάδων με δημιουργικές και καινοτόμες ιδέες. β) *Η ετήσια εκδήλωση «Networking Day»*, για τη διασύνδεση της βιομηχανίας, των ακαδημαϊκών φορέων και των ερευνητικών κέντρων. γ) *Συνεχής εκπαίδευση και κατάρτιση*: εξειδικευμένη επιχειρηματική κατάρτιση για πιστοποίηση ποιότητας (iso), κατοχύρωσης διανοητικής ιδιοκτησίας, προσέλκυση επενδυτικών κεφαλαίων, κ.α. (Πηγή: δράσεις για την ενίσχυση του ρόλου της καινοτομίας και των μορφών συνεργασίας στις μικρές επιχειρήσεις, οδηγός συνεργατικών σχηματισμών για μικρές επιχειρήσεις-ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ 2014)

Επίσης σε εθνικό επίπεδο, ως προς τα προγράμματα και τις δημόσιες προκηρύξεις για ελληνικά clusters, τον Οκτώβριο του 2008, προκηρύχθηκε από το Υπουργείο Ανάπτυξης η δεύτερη (Β) **φάση του προγράμματος «Ενίσχυσης Ελληνικών Τεχνολογικών Συνεργατικών Σχηματισμών (cluster) στη Μικροηλεκτρονική»** (http://www.3kps.antagonistikotita.gr/epan/site/Beneficiaries/calls/t_docpage?doc=/docs/MainDocuments/Calls/EPAN_II/Axonas_1/ Prokirixi_Corallia) στο πλαίσιο του ΕΠΑΕ και συγκεκριμένα της **Δράσης «Δημιουργία Καινοτομικών Συνεργατικών Σχηματισμών (Innovation Clusters)»**, με δημόσια συγχρηματοδότηση του 3ου ΚΠΣ 2000-2006 Επιχειρησιακού Προγράμματος "Ανταγωνιστικότητα"(ΕΠΑΝ II) με 33 εκατ. €. «*Η προκήρυξη απευθυνόταν σε επιχειρήσεις όλων των τύπων και μεγεθών, καθώς και σε ακαδημαϊκούς και ερευνητικούς φορείς, οι οποίοι δραστηριοποιούνται στον τομέα των ημιαγωγών, της νανο- / μικροηλεκτρονικής και των ενσωματωμένων συστημάτων και διακρίνονται από χαρακτηριστικά έντασης γνώσης υψηλής τεχνολογίας, εξαγωγικού προσανατολισμού και υπαρκτού ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος*». Το 2009 ακολούθησε η δημοσίευση πρόσκλησης προς την «**Ελληνική Πρωτοβουλία Τεχνολογικών Συνεργατικών Σχηματισμών - Corallia**» (*Μονάδα του Ερευνητικού Κέντρου Αθηνά*) ως Ενδιάμεσος Φορέας Διαχείρισης (ΕΦΔ) για την υποβολή προτάσεων έργων (πράξεων), προκειμένου να ενταχθούν και χρηματοδοτηθούν στο πλαίσιο της κατηγορίας πράξης “Τεχνική Υποστήριξη για την υλοποίηση της πράξης «**Φάση-2 Ενίσχυσης Ελληνικών Τεχνολογικών Συνεργατικών Σχηματισμών στη Μικροηλεκτρονική**»(<http://www.corallia.org/el/news/calls/13--1-2-r.html>), με την Ενέργεια V να ασχολείται με Ειδικές δράσεις υποστήριξης του Cluster Μικροηλεκτρονικής. Το **Corallia λειτουργεί ως Ενδιάμεσος Φορέας Διαχείρισης**

στα Προγράμματα Κρατικών Ενισχύσεων και ιδιαίτερα στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις(SMEs) που είναι και η βάση της ελληνικής οικονομίας. οποίου έχει αναλάβει. Οι επιμέρους δράσεις-έργα του προγράμματος εντάσσονται στο πλαίσιο του Άξονα Προτεραιότητας 1 «Δημιουργία και Αξιοποίηση της Καινοτομίας υποστηριζόμενη από Έρευνα και Τεχνολογική Ανάπτυξη» του, ΕΠΑΝ II καθώς και των πέντε Περιφερειακών Προγραμμάτων(ΠΕΠ) στα οποία ανήκουν οι Περιφέρειες μεταβατικής στήριξης του Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς (ΕΣΠΑ) 2007 – 2013. Η συγχρηματοδότηση έγινε από εθνικούς πόρους(ΕΣΠΑ) και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ). **Σύμφωνα με τον Κανονισμό αριθ. 1828/2006 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής**, παρατίθεται αναλυτικός κατάλογος των **Δικαιούχων** των **ενταγμένων Πράξεων (Εργων)** του Προγράμματος. Ο κατάλογος διαρθρώνεται στις 5 Ενέργειες του Προγράμματος και περιλαμβάνει την επωνυμία του Δικαιούχου, τη γεωγραφική Περιφέρεια στην οποία εκτελείται η Πράξη, την ονομασία της Πράξης, και το ποσό δημόσιας χρηματοδότησης αυτής. Επιπλέον πληροφορίες παρατίθενται στις Αποφάσεις Ένταξης όλων των έργων του ανωτέρω προγράμματος, όπου έχει οριστεί ως διαχειριστής το Corallia. Το πρόγραμμα διαιρείται στις εξής πέντε ενέργειες: 1) Ενέργεια-I: Ενίσχυση νέων και πολύ μικρών καινοτόμων επιχειρήσεων, 2) Ενέργεια-II: Συνεργατική έρευνα αιχμής από συμπράξεις βιομηχανικών, ακαδημαϊκών και ερευνητικών φορέων, 3) Ενέργεια-III: Βιομηχανική έρευνα αιχμής καινοτόμων επιχειρήσεων με συν-επένδυση από ιδιώτες επενδυτές, 4) Ενέργεια-IV: Οριζόντιες ενισχύσεις επιχειρηματικής ανάπτυξης & 5) Ενέργεια-V: Ειδικές δράσεις υποστήριξης του Cluster Μικροηλεκτρονικής (Πηγή: Συμπεράσματα βιβλιογραφικής επισκόπησης και παρουσίαση διεθνών καλών πρακτικών, παραδοτέο Β στο πλαίσιο του υποέργου «ΕΚΠΟΝΗΣΗ ΜΕΛΕΤΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ «ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΩΝ-ΔΙΚΤΥΩΣΕΩΝ ΜΙΚΡΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ» της πράξης «Δράσεις για την ενίσχυση του ρόλου της καινοτομίας και των μορφών συνεργασίας στις μικρές επιχειρήσεις» Αθήνα 2013)

Στόχος της πρώτης ενέργειας ήταν η διεύρυνση του Cluster Μικροηλεκτρονικής, η δημιουργία & ενίσχυση (seed-financing) πολύ μικρών βιώσιμων εταιριών(start-ups, spin-offs, spin-outs) που δραστηριοποιούνται στη Νανο/Μικροηλεκτρονική & Ενσωματωμένα Συστήματα (π.χ. σε επίπεδο πυριτίου, συσκευασίας, πλακέτας δοκιμών, κ.λπ.) καθώς και η προσέλκυση επενδυτών και άλλων υποστηρικτικών φορέων. Στην δεύτερη ενέργεια, σκοπός ήταν η σύμπραξη όλων των εμπλεκόμενων φορέων(βιομηχανικών, ακαδημαϊκών και ερευνητικών) και απευθύνονταν σε συστάδες επιχειρήσεων(clusters) και επενδυτές για συνεργατικά έργα έρευνας και ανάπτυξης αιχμής(E&A), και η επαφή τους με την ζητούμενη εγχώρια και διεθνή αγορά. Η παραπάνω ενέργεια περιελάμβανε τρεις επιμέρους πράξεις-συνεργατικά έργα: **A:** Ανάπτυξη καινοτόμων συστημάτων αισθητήρων κατανεμημένης ευφυΐας - MEMSENSE(Δείτε τους δικαιούχους εδώ.), **B:** Μικροκυματική Ραδιοζεύξη Επόμενης Γενιάς - NexGenMiliWave(Δείτε τους δικαιούχους εδώ.), **Γ:** Στοιχεία Μικροηλεκτρονικής για Lab-On-Chip Όργανα Μοριακών Αναλύσεων για Γενετικές και Περιβαλλοντικές

*Εφαρμογές(Δείτε τους δικαιούχους εδώ). Η τρίτη ενέργεια αποσκοπούσε στην ανάδειξη καλών ελληνικών πρακτικών και βιομηχανικών προτύπων(εταιρειών), που θα προωθήσουν την ελληνική εξωστρέφεια και ως κίνητρα επένδυσης. (Δείτε τους δικαιούχους εδώ.). Η τέταρτη ενέργεια και η επιμέρους πράξη της: *Ενισχύσεις Επιχειρηματικής Ανάπτυξης [Επωνυμία Δικαιούχου](Δείτε τους δικαιούχους εδώ.)περιλαμβάνει τις στρατηγικές και μεθόδους εταιρικής ανάπτυξης όπως η ευρεσυντεχνία, εκπαίδευση,συνέδρια. Τέλος, με την πέμπτη ενέργεια προωθούνται οι συμβουλευτικές υπηρεσίες που υποστηρίζουν το Cluster Μικροηλεκτρονικής (Δείτε τους δικαιούχους εδώ.)(Πηγή: Corallia).(Πηγή:δράσεις για την ενίσχυση του ρόλου της καινοτομίας και των μορφών συνεργασίας στις μικρές επιχειρήσεις, οδηγός συνεργατικών σχηματισμών για μικρές επιχειρήσεις ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ 2014)**

Σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, η **Μονάδα Καινοτομίας και Συνεργατικών Σχηματισμών του ΙΜΕ-ΓΣΒΕΕ** (<http://www.kainotomia.imegsevee.gr>) (Ινστιτούτου Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων της Γενική Συνομοσπονδία Επαγγελματικών Βιοτεχνών Εμπόρων Ελλάδας) εφαρμόζει επιχειρησιακά προγράμματα κατάρτισης, ημερίδες, σεμινάρια και εκδίδει επιχειρηματικούς οδηγούς. Τα ανωτέρω γίνονται στο πλαίσιο του υποέργου 4 « Εφαρμογή δράσεων υποστήριξης των μικρομεσαίων επιχειρήσεων σε θέματα καινοτομίας και μορφών συνεργασίας της Πράξης «Δράσεις για την ενίσχυση του ρόλου της καινοτομίας & των μορφών συνεργασίας στις μικρές επιχειρήσεις του Ε.Π.»Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού 2007-13. Στόχος της Μονάδας είναι η *εξατομικευμένη υποστήριξη των πολύ μικρών, μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων σε διαδικασίες σχεδιασμού, διαμόρφωσης και υλοποίησης συνεργατικών νέων έργων καινοτομίας καθώς και η εξατομικευμένη υποστήριξη/καθοδήγηση σε διαδικασίες σύστασης νέων επιχειρημάτων (start-ups) και νέων συνεργατικών σχηματισμών. Ένα θεμελιώδες τμήμα της υπηρεσίας αφορά στην εξατομικευμένη υποστήριξη και εκκόλαψη διαδικασιών διαμόρφωσης συνεργατικών σχηματισμών ανάμεσα σε επιχειρήσεις ή/και ανάμεσα σε επιχειρήσεις και φορείς παραγωγής ή μεταφοράς γνώσης. Η εκκόλαψη συνεργατικών σχηματισμών περιλαμβάνει αναγνώριση ενδιαφέροντος και εταιρών καθώς και υποστήριξη διαδικασιών εκκίνησης και συμβουλευτικές υπηρεσίες σε θέματα σχεδιασμού και εφαρμογής σχεδίων καινοτομίας κατά τις διαδικασίες δόμησης συνεργασιών. Έτσι και στην περίπτωση των συνεργατικών σχηματισμών και clusters προσφέρει συμβουλευτικές υπηρεσίες και προγράμματα καινοτομίας, νέων τεχνολογιών & εταιρικών συμπράξεων στις ΜΜΕ που εντάσσονται και συγχρηματοδοτούνται στο πλαίσιο της Πράξης «Δράσεις για την ενίσχυση του ρόλου της καινοτομίας και των μορφών συνεργασίας στις μικρές επιχειρήσεις του ΕΠ "Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού 2007-2013"». Συγκεκριμένα προσφέρει τις εξής υπηρεσίες και έκδοση οδηγών SMEs:α) Πληροφόρηση στην Καινοτομία, β) Σεμινάρια Επιμόρφωσης, γ) Διαμεσολάβηση Καινοτομίας: Τεχνομεσιτεία, Επιχειρηματικές συναντήσεις & επισκέψεις, δ)Υποστήριξη σε Θέματα Διανοητικής Ιδιοκτησίας (ευρεσυντεχνίες, εμπορικά σήματα ιδίως νεοσύστατων εταιριών), ε)Τεχνοδιάγνωση &*

Συγκριτική Αξιολόγηση για τις ανάγκες και λύσεις της επιχείρησης, στ) Υποστήριξη Συνεργατικών Σχηματισμών & (clusters) και συγκεκριμένα, περιλαμβάνουν υπηρεσίες : ενημέρωσης/πληροφόρησης προς επιχειρήσεις, ευαισθητοποίησης – επιμόρφωσης, υποστήριξης διαδικασιών εκκόλαψης νέων και υφιστάμενων συνεργατικών σχηματισμών και Στρατηγικού Σχεδιασμού και ανάπτυξης νεωτερικών επιχειρηματικών μοντέλων για νέους και υφιστάμενους συνεργατικούς σχηματισμούς. Επίσης η Μονάδα Καινοτομίας και Συνεργατικών Σχηματισμών υποστηρίζει με εξατομικευμένη υποστήριξη και προτυποποιημένη μεθοδολογία, ομάδες επιχειρήσεων που επιθυμούν να συστήσουν συνεργατικούς σχηματισμούς, μέσα από την εκπόνηση Σχεδίων Δράσης (Cluster Action Plans).

Η Γενική Γραμματεία Έρευνας & Τεχνολογίας (ΓΓΕΤ) του υπουργείου Παιδείας & Θρησκευμάτων (πρίν ήταν στο Ανάπτυξης), σχεδιάζει και εφαρμόζει υποστηρικτικά προγράμματα δημιουργίας και ανάπτυξης καινοτόμων επιχειρήσεων και συστάδων τους, σε συνεργασία με δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς καθώς με τις αρμόδιες Δ/νσεις της Ε.Ε από την δεκαετία του '80. Ακολουθεί το τρίπτυχο Έρευνα, Τεχνολογική Ανάπτυξη και Καινοτομία που προσβύει και η Στρατηγική της «Ευρώπη 2020»(συνθήκη Λισσαβόνας) και προωθεί την Ε&Τ και Εξωστρέφεια μέσω διακρατικών συνεργασιών. Κύριος στόχος της είναι η *προώθηση της περιφερειακής ανάπτυξης -καινοτομικών τεχνολογιών, προϊόντων και υπηρεσιών υψηλής προστιθέμενης αξίας και ανταγωνιστικότητας -μέσω της ευφυούς εξειδίκευσης, βρίσκεται σε συνεργασία και συνεχή διαβούλευση με τις Περιφέρειες, τα Υπουργεία και το δικό της οικοσύστημα, Ερευνητικά Κέντρα, ΑΕΙ, καινοτομικές επιχειρήσεις.* Έχει οριστεί από τη Γενική Γραμματεία Δημοσίων Επενδύσεων του υπουργείου Ανάπτυξης, ως αρμόδιος φορέας υλοποίησης του εκάστοτε επιχειρησιακού Προγράμματος(Ε.Π.) για την Έρευνα & Καινοτομία. Ακόμα, η ΓΓΕΤ είναι διαχειριστικός φορέας ΕΣΠΑ (Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς + ΠΔΕ (Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων) ή/και διαφόρων Επιχειρησιακών Προγραμμάτων (Τομεακά & Περιφερειακά) και Ευρωπαϊκών Ταμείων, είτε ως Ενδιάμεσος Φορέας Διαχείρισης είτε ως Τελικός Δικαιούχος) και είναι υπεύθυνη για την Εφαρμογή Στρατηγικών Ευφυούς Εξειδίκευσης για την Έρευνα και την Τεχνολογία (RIS3), προϋπόθεση για μελλοντικές επενδύσεις σε Πολιτικές Συνοχής. Εποπτεύει τα Εθνικά Ερευνητικά Κέντρα και Τεχνολογικούς Φορείς γεωγραφικά κατανεμημένων ανά την επικράτεια (βλ. Σχήμα 2 – Γεωγραφική Κατανομή των Ερευνητικών Φορέων της ΓΓΕΤ). *(Πρόταση ΓΓΕΤ για την διαμόρφωση κατευθύνσεων σχεδιασμού & κατάρτισης αναπτυξιακού προγραμματισμού 2014 - 2020 για την έρευνα, τεχνολογική ανάπτυξη & καινοτομία - Ε.Τ.Α.Κ, 2012 (http://www.pepattikis.gr/home/wp-content/uploads/2012/09/Protasi-ethnikis-stratigikis-gia-ETAK2014-2020_Final.pdf)*

& Πρόταση τομεακής πολιτικής για την έρευνα και καινοτομία (στο πλαίσιο προετοιμασίας του Συμφώνου Εταιρικής Σχέσης – ΣΕΣ) ΓΓΕΤ 2013/

http://www.gsrt.gr/Financing/Files/ProPeFiles21/GSRT_SES_Final_rev1%201_2013_05_23.pdf

Σε εθνικό επίπεδο & διακοινοτικό, Το 2009, προκηρύχθηκε από *τη Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας(ΓΓΕΤ) η Δράση «Συνεργασία 2009»* στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα» (ΕΠΑΕ) και τον Άξονα Προτεραιότητας 1 «Δημιουργία και Αξιοποίηση της Καινοτομίας Υποστηριζόμενη από Έρευνα και Τεχνολογική Ανάπτυξη». Στόχος της δράσης είναι η ενίσχυση συνεργατικών ερευνητικών και τεχνολογικών έργων μικρής και μεγάλης κλίμακας από συμπράξεις επιχειρήσεων κάθε μεγέθους, ερευνητικών κέντρων/ινστιτούτων, Πανεπιστήμια, τεχνολογικών, δημόσιων, και άλλων φορέων. «Ο συνολικός προϋπολογισμός της Δράσης ανέρχονταν περίπου στα 95 εκ. €, ποσό το οποίο επεκτάθηκε κατά 28 εκ. € λόγω της υψηλής ποιότητας των προτάσεων που υποβλήθηκαν. Σήμερα υλοποιούνται περισσότερα από 150 έργα ενώ οι επιστημονικοί και τεχνολογικοί τομείς προτεραιότητας είναι μεταξύ άλλων, η υγεία, η βιοτεχνολογία, οι μεταφορές, οι κοινωνικές & ανθρωπιστικές επιστήμες, οι ΤΠΕ, η κλωστοϋφαντουργία και μεταποίησηκ.ά.»(www.αποτελέσματααξιολόγησης/επιλογής1, www.αποτελέσματααξιολόγησης/επιλογής2)

(http://www.gsrt.gr/central.aspx?sId=108I47111183I646I4463I6&olID=717&neID=673&neTa=1_159_0&ncID=0&neHC=0&tbid=0&lrID=2&oldUIID=aI717I0I108I47111183I0I2&actionID=load&JScript=1). Στη συνέχεια η ΓΓΕΤ το 2011, προκήρυξε την Δράση *«Συνεργασία 2011 - Συμπράξεις παραγωγικών και ερευνητικών φορέων σε εστιασμένους ερευνητικούς & τεχνολογικούς τομείς»* με αντικείμενο *«την ενίσχυση της συνεργασίας ανάμεσα στις επιχειρήσεις και τους ερευνητικούς φορείς της χώρας, μέσα από την από κοινού εκτέλεση ερευνητικών και τεχνολογικών έργων που προάγουν την πράσινη ανάπτυξη, την ανταγωνιστικότητα και εξωστρέφεια των ελληνικών επιχειρήσεων και βελτιώνουν την ποιότητα ζωής του Έλληνα πολίτη»*. Η χρηματοδότηση έγινε από το 4ο ΚΠΣ-ΕΣΠΑ 2007-2014 με προϋπολογισμό 85 εκ. € ενώ εγκρίθηκαν προς χρηματοδότηση και υλοποιούνται 85 σχέδια (από το σύνολο 581 προτάσεων). (www.αποτελέσματααξιολόγησης/επιλογής2, www.αποτελέσματααξιολόγησης/επιλογής2α)

(http://www.gsrt.gr/central.aspx?sId=108I47111183I646I4463I6&olID=717&neID=673&neTa=1_168_0&ncID=0&neHC=0&tbid=0&lrID=2&oldUIID=aI717I0I108I47111183I0I2&actionID=load)

Τον Ιούλιο του 2011 η ΓΓΕΤ προκήρυξε την δράση *«Δημιουργία Καινοτομικών Συστάδων Επιχειρήσεων – Ένα Ελληνικό Προϊόν, μια αγορά: ο Πλανήτης»*. Η δράση εντάσσεται στο ΕΠ Ανταγωνιστικότητα & Επιχειρηματικότητα (ΕΠΑΕ), το οποίο θα χρηματοδοτήσει τη Φάση Πιλοτικής Λειτουργίας από κοινού με τα 5 ΠΕΠ μεταβατικής στήριξης του ΕΣΠΑ (στόχου 2), με συνολική δημόσια δαπάνη 30 εκ. €. «Στόχος της δράσης είναι η δημιουργία καινοτομικών συστάδων επιχειρήσεων και ερευνητικών οργανισμών σε θεματικά πεδία που εμφανίζουν ανταγωνιστικό πλεονέκτημα για τη χώρα, με σκοπό την τόνωση της καινοτομικής

δραστηριότητας και την ανάπτυξη καινοτομικών προϊόντων και υπηρεσιών για την επίτευξη οικονομικών κλίμακας και σκοπού μέσω της εξειδίκευσης της παραγωγής και την ανάπτυξη στενής συνεργασίας μεταξύ των μελών των συστάδων. Χαρακτηριστικά των καινοτομικών συστάδων είναι η ανάπτυξη και αξιοποίηση καινοτόμων προϊόντων και υπηρεσιών υψηλής προστιθέμενης αξίας με διεθνή αναγνώριση και ανταγωνιστικότητα, η ένταση γνώσης, η γεωγραφική τους συγκέντρωση, η διασύνδεση σε αλυσίδα προστιθέμενης αξίας για την παραγωγή προϊόντων ή υπηρεσιών και ο ισχυρός προσανατολισμός σε εξαγωγές. Η δράση υλοποιείται σε δύο φάσεις: Η πρώτη φάση αφορά στην πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος για την υποβολή προτάσεων από προϋπάρχοντα δίκτυα επιχειρήσεων και ερευνητικών / ακαδημαϊκών φορέων, υπό την εκπροσώπηση και τον συντονισμό ενός φορέα αρωγού. Κατά τη δεύτερη φάση, οι συντονιστές των 9 αυτών προτάσεων κλήθηκαν να υποβάλουν τα πλήρη επιχειρηματικά και χρηματοδοτικά σχέδια, βάσει των οποίων θα χρηματοδοτηθούν αφενός οι φορείς αρωγοί για τον συντονισμό και την παροχή των αναγκαίων υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις – μέλη των συστάδων, την ανάπτυξη κοινών υποδομών, εφόσον χρειάζονται, και την κάλυψη των λειτουργικών εξόδων που αποδεδειγμένα γίνονται προς όφελος των συστάδων, και αφετέρου οι επιχειρήσεις για την υποστήριξη καινοτομικών δραστηριοτήτων, όπως την ανάπτυξη πρωτοτύπων, την κατάρτιση, τη συμμετοχή σε κοινές εκθέσεις, την προβολή προϊόντων, καθώς και για την ενδεχόμενη μετεγκατάστασή τους σε κοινές υποδομές» προκειμένου να διαμορφωθεί μια συγκροτημένη εικόνα για τις δυνατότητες ανάπτυξης καινοτομικών συστάδων επιχειρήσεων σε θεματικούς τομείς στους οποίους διαφαίνεται ανταγωνιστικό πλεονέκτημα για τη χώρα. Στόχος αυτής της πρόσκλησης ήταν να διερευνηθούν οι απαιτήσεις της αγοράς και οι επιπτώσεις στην ανταγωνιστικότητα και την οικονομία από την ανάπτυξη καινοτομικών συστάδων, να προσδιορισθούν τα ειδικότερα χαρακτηριστικά τους (καινοτομικό δυναμικό, κρίσιμη μάζα επιχειρήσεων, φύση και ρόλος του φορέα αρωγού), καθώς και οι χρηματοδοτικές ανάγκες των συστάδων (ανάπτυξη καινοτομικών δραστηριοτήτων, κοινές υποδομές, συστέγαση κλπ.) **www.Αποτελέσματα αξιολόγησης/επιλογής**

(http://www.gsrt.gr/central.aspx?sId=10614371117216461437995&olID=671&neID=673&neTa=1_273_1&ncID=0&neHC=0&tbid=0&lrID=2&oldUIID=a16711011061437111721012&actionID=loa.&JScript=1.)

«Κατά την πρώτη φάση υπεβλήθησαν συνολικά 23 αιτήσεις και τον Ιανουάριο του 2012 ανακοινώθηκαν τα αποτελέσματα της διαδικασίας αξιολόγησης των προτάσεων που υποβλήθηκαν, σύμφωνα με τα οποία προκρίθηκε η συμμετοχή 9 προτάσεων στο επόμενο στάδιο υλοποίησης της Δράσης. Οι προτάσεις κατανέμονται στους θεματικούς τομείς της ενέργειας (3), της βιοϊατρικής (2), των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών (2), της φωτονικής (1) και της διαστημικής τεχνολογίας (1), ενώ ως προς τη γεωγραφική τους προέλευση, πέντε κατανέμονται στην Αττική, δύο στην Κεντρική Μακεδονία και δύο στη Δυτική Ελλάδα. Κατά τη δεύτερη φάση, οι συντονιστές των 9 αυτών προτάσεων κλήθηκαν να υποβάλουν τα πλήρη επιχειρηματικά και

χρηματοδοτικά σχέδια, βάσει των οποίων θα χρηματοδοτηθούν αφενός οι φορείς αρωγοί για τον συντονισμό και την παροχή των αναγκαίων υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις – μέλη των συστάδων, την ανάπτυξη κοινών υποδομών, εφόσον χρειάζονται, και την κάλυψη των λειτουργικών εξόδων που αποδεδειγμένα γίνονται προς όφελος των συστάδων, και αφετέρου οι επιχειρήσεις για την υποστήριξη καινοτομικών δραστηριοτήτων, όπως την ανάπτυξη πρωτοτύπων, την κατάρτιση, τη συμμετοχή σε κοινές εκθέσεις, την προβολή προϊόντων, καθώς και για την ενδεχόμενη μετεγκατάστασή τους σε κοινές υποδομές. Η προκήρυξη της δεύτερης φάσης ανακοινώθηκε τον Ιούλιο του 2012 και μετά την αξιολόγηση των σχεδίων η ΓΓΕΤ θα χρηματοδοτήσει την Φάση Πιλοτικής Λειτουργίας των συστάδων εκείνων που θα εμφανίσουν τις μεγαλύτερες προοπτικές επιτυχίας.

Στις επιλέξιμες δραστηριότητες και δαπάνες περιλαμβάνονται α) οι συμβουλευτικές υπηρεσίες για την αναδιοργάνωση και εκσυγχρονισμό της επιχείρησης, β) οι συμβουλευτικές υπηρεσίες καινοτομίας και υπηρεσίες στήριξης της καινοτομίας, γ) η κατοχύρωση δικαιωμάτων βιομηχανικής ιδιοκτησίας, δ) η συμμετοχή σε εκθέσεις, ε) η επαγγελματική εκπαίδευση (γενική και ειδική), στ) η μετεγκατάσταση / συστέγαση σε κοινή υποδομή κ.ά. Στις αρχές Φεβρουαρίου 2013 ανακοινώθηκαν τα αποτελέσματα της β' φάσης του προγράμματος ύστερα από την ολοκλήρωση της αξιολόγησης των 5ετών επιχειρηματικών σχεδίων που υπεβλήθησαν. Σύμφωνα με αυτά, επιλέχθηκαν να χρηματοδοτηθούν 4 καινοτομικές συστάδες με μέγιστη επιτρεπτή συνολική δημόσια δαπάνη 18.396.773 ευρώ, στις εξής θεματικές προτεραιότητες: 2 στον τομέα των Τεχνολογιών Πληροφορικής Επικοινωνιών και Υπηρεσιών Έντασης Γνώσης, 1 στον τομέα Ενέργεια /Περιβάλλον, 1 στον τομέα Υγεία/ Βιοϊατρική. Το σύνολο των επιχειρήσεων-μελών των επιλεγμένων αυτών συστάδων ανέρχεται στις 58» (Πηγή ΙΜΕ ΓΣΒΕΕ 2013 Παραδοτέο Β.)

Παραπλήσιες συστάδες επιχειρήσεων γεωγραφικά συγκεντρωμένες είναι και τα τεχνολογικά & επιχειρηματικά Πάρκα, οι Βιομηχανικές περιοχές (ΒΙ.ΠΕ) & βιομηχανικά πάρκα, οι θερμοκοιτίδες νέων επιχειρήσεων & θυρίδες νεανικής επιχειρηματικότητας. Ήδη στην Ελλάδα έχουν ήδη νομοθετηθεί οι παραπάνω μορφές(ν.2545/1997 & Εθνικό Πρόγρ. Μεταρρυθμ.-πίνακας 11, άρθρο 33 και λειτουργούν. Ενδεικτικά αναφέρουμε: α)Business Incubators(i-Cube S.A.) στην Αθήνα και Θεσ/νίκη(www.i-cube.gr), β)Innovative Ventures S.A(i-Ven, www.iven.gr), γ)Xtend B2B(www.xtendb2b.com), δ)Θέρμη Α.Ε.(www.thermokoitida.gr), ε)Θερμοκοιτίδα Θεσ/νίκης (www.thestep.gr), στ) Θερμοκοιτίδα Νέων Επιχειρήσεων(www.incubator-chania.gr). ζ) Τεχνολογικό Πάρκο Ηρακλείου Κρήτης(www.stepc.gr), η)θερμοκοιτίδες Λαυρίου & Χανίων, θ)δημιουργία πάρκου υψηλής έντασης (τεχνολογίας) στην Ακρόπολη Αθηνών. Επίσης, προετοιμάζεται από το ΥΠΕΚΑ(υπουργ. Περιβάλλοντος) ένα εθνικό πρόγραμμα βιομηχανικών clusters φωτοβολταϊκών «Ήλιος» σε αστικές και ευρύτερες περιοχές της Ελλάδας, κατά το ιταλικό πρότυπο καλής πρακτικής. Το 2013 συνδιοργανώθηκε από κρατικούς και ιδιωτικούς φορείς, το 17ο Πανελλήνιο Συνέδριο Logistics(διαμεταφορές & αποθήκευση):

«Innovative Supply Chains: Think Clusters!» για προώθηση του clustering. Σύμφωνα με την **Εθνική Γενική Συλλογική Σύμβαση Εργασίας 2014**, (Αθήνα, 26/3/14, συμφωνία εργοδοτικών φορέων ΣΕΒ, ΓΣΕΕ, ΓΣΒΕΕ, ΕΣΕΕ, ΣΕΤΕ), όπως διατυπώνεται στο προοίμιο, οι εργοδοτικοί και παραγωγικοί φορείς της χώρας δεσμεύτηκαν στην εφαρμογή του νέου εταιρικού συμφώνου του **Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς-ΕΣΠΑ 2014-2020** (<http://www.espa.gr/el/pages/newsFS.aspx?item=625>), για την οικονομική και κοινωνική ανασυγκρότηση της Ελλάδας

(http://www.espa.gr/Lists/Custom_Announcements/Attachments/625/GR_PA_ESPA_2014_2020_17.04.2014_formal%20submission.zip) και τη συγκρότηση δικτύου συνεργασίας μεταξύ τους (και clusters) **1.1.1.1 ΘΣ**

1: Ενίσχυση της Έρευνας, της Τεχνολογικής Ανάπτυξης και της Καινοτομίας και μεταξύ άλλων στους τομείς Ανταγωνιστικότητα- Επιχειρηματικότητα & Καινοτομία. - Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ε.Π. ΕΠΑνΕΚ – κίνηση νέου ΕΣΠΑ 2014-2020 (συνέχεια του ΕΠΑΝ Π) (http://www.antonistokotita.gr/imerida_2014/index.asp). Παρατίθενται οι τρεις σχετικοί Εγκύκλιοι σχεδιασμού του νέου ΕΣΠΑ για την νέα προγραμματική περίοδο (<http://www.espa.gr/el/pages/staticNewProgrammingPeriod.aspx>) που περικλείουν αναβαθμισμένο τον θεσμό του clustering στην Ελλάδα (1η εγκύκλιος- http://www.espa.gr/elibrary/12_1st_Egkyklios_sxediasmou2014_20.pdf, 2η εγκύκλιος- http://www.espa.gr/elibrary/2nd_Egkyklios_sxediasmou_2014_20.pdf & 3η εγκύκλιος- http://www.espa.gr/elibrary/3rd_Egkyklios_sxediasmou_2014-2020.pdf, καθώς και το κείμενο τελικού εσπα- http://www.espa.gr/el/Documents/GR_PA_ESPA_2014_2020_17.04.2014_formal%20submission.zip & http://www.espa.gr/elibrary/PA_ESPA_2014_2020.pdf. Αλλά και σε περιφερειακό επίπεδο, ο κατά τόπου Οργανισμός ρυθμιστικού χωροταξικού σχεδίου σε συνεργασία με το ΥΠΕΚΑ, ανασυγκροτούν πολεοδομικά την επικράτεια, προωθούν την εξυγίανση παρηκμασμένων βιομηχανικών συνοικιών, εστιάζοντας στην πράσινη ανάπτυξη και την βιομηχανική χωροθέτηση & συγκέντρωση των επιχειρήσεων (βιομηχανική ζώνη, βιομηχανικά, τεχνολογικά πάρκα, θερμοκοιτίδες, βιομηχανικά clusters κυρίως ΜμΕ κ.α.) <http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=ux564t7ZrCw%3D&tabid=785&language=el-GR>

Τον Μάιο του 2011, η Γενική Γραμματεία Βιομηχανίας του Υπουργείου Ανάπτυξης Ανταγωνιστικότητας (ΓΓΒ) και Ναυτιλίας προκήρυξε το πρόγραμμα «**Επιχειρηματικοί Συνεργατικοί Σχηματισμοί - Clusters**» (<http://www.espa.gr/el/Pages/Proclamationsfs.aspx?item=1648>) στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα» (ΕΠΑΕ) του 4ου ΚΠΣ (ΕΣΠΑ 2007-2013). «Στόχος του προγράμματος είναι η ανάπτυξη επιχειρηματικών συνεργατικών σχηματισμών (Clusters) για την τόνωση της ελληνικής μεταποίησης, στους οποίους θα πρέπει να συμμετέχουν τουλάχιστον οκτώ (8) φορείς. Εκτός από μεταποιητικές επιχειρήσεις οι οποίες θα πρέπει να αποτελούν τα 2/3 των συμμετεχόντων στο cluster,

μπορούν να συμμετέχουν σε αυτό και επιχειρήσεις των τομέων του εμπορίου και της παροχής υπηρεσιών. Το πρόγραμμα προβλεπόταν να υλοποιηθεί ειδικότερα σε δύο φάσεις: Μια πρώτη φάση, με τη δημοσίευση πρόσκλησης εκδήλωσης ενδιαφέροντος για την υποβολή προτάσεων προς δυνητικούς συντονιστές των υποψήφιων clusters ή προς υφιστάμενα clusters, και μια δεύτερη φάση με την έκδοση προκήρυξης για την υποβολή προτάσεων υφιστάμενων και νέων clusters κατά την οποία θα εξειδικευτούν ο προϋπολογισμός και οι επιλέξιμες δαπάνες του Προγράμματος. Μέχρι σήμερα έχει ολοκληρωθεί μόνο η πρώτη φάση, κατά την οποία υποβλήθηκαν συνολικά 48 προτάσεις με τη συμμετοχή 570 επιχειρήσεων, ενώ έχει ανασταλεί λόγω έλλειψης χρηματοδότησης η υλοποίηση της δεύτερης και ουσιαστικής φάσης του προγράμματος. Δικαίωμα συμμετοχής για την υποβολή προτάσεων στην πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος είχαν φορείς του ευρύτερου δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα, οι οποίοι είχαν την πρόθεση να αναλάβουν το ρόλο του συντονιστή στο πλαίσιο της σύμπραξης – συμφωνίας που θα συνάπτανε μεταξύ τους οι συμμετέχοντες στο μελλοντικό cluster φορείς. Οι δυνητικοί συντονιστές μπορούσαν να είναι φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, τοπικά – επαγγελματικά επιμελητήρια ή / και οργανισμοί αυτών, τριτοβάθμια εκπαιδευτικά ιδρύματα και ερευνητικοί φορείς με συναφές αντικείμενο ή ακόμα και φορείς / επιχειρήσεις του ιδιωτικού τομέα (<http://www.ggb.gr/clusters>)

«Στο πλαίσιο της πρόσκλησης μπορούσαν να εκδηλώσουν ενδιαφέρον και υφιστάμενα clusters που επιθυμούσαν να αναπτύξουν τις δραστηριότητές τους. Η απόφαση για τη νομική μορφή της συνεργασίας των άνηκε συμμετεχόντων επιχειρήσεων στο πλαίσιο του προτεινόμενου cluster άνηκε στη διακριτική ευχέρειά τους. Διαπιστώνεται δηλαδή ότι ορισμένες αδυναμίες που απέτρεπαν την ευρεία εκδήλωση ενδιαφέροντος στο πλαίσιο προηγούμενων προγραμμάτων (πχ δέσμευση για νομική μορφή cluster, μη δυνατότητα υποβολής πρότασης από φορέα-συντονιστή κ.ά.) αντιμετωπίστηκαν αποτελεσματικά στην εν λόγω δράση της ΓΓΒ. Η υποβολή 48 προτάσεων αναδεικνύει την ενίσχυση του ενδιαφέροντος των επιχειρήσεων για διερεύνηση της δυνατότητας δικτύωσης και συνεργασίας ιδίως στο πλαίσιο της παρούσας οικονομικής κρίσης και ύφεσης που επηρεάζει ιδιαίτερα τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις. Επιπρόσθετα, η υλοποίηση της δράσης σε δύο φάσεις κινείται στην επιτυχημένη εφαρμογή της σταδιακής προσέγγισης στην ανάπτυξη clusters που διασφαλίζει σε μεγαλύτερο βαθμό την υλοποίηση των επιχειρηματικών σχεδίων και τη δημιουργία βιώσιμων συνεργατικών σχημάτων. Η αναστολή της υλοποίησης της β' φάσης της δράσης δεν συνδέεται με το αντικείμενο της δράσης ή σχετικά διαδικαστικά προβλήματα που έχουν προκύψει αλλά με καθυστέρηση στην έγκριση της χρηματοδότησης λόγω διαχειριστικών προβλημάτων του ΕΣΠΑ, πρόωξης άλλων δράσεων και αδυναμίες συντονισμού των εμπλεκόμενων φορέων κατά το τελευταίο στάδιο υλοποίησης της τρέχουσας προγραμματικής περιόδου» (Πηγή: Συμπεράσματα βιβλιογραφικής επισκόπησης και παρουσίαση διεθνών καλών πρακτικών, παραδοτέο Β στο πλαίσιο του υποέργου «ΕΚΠΟΝΗΣΗ ΜΕΛΕΤΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ «ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΩΝ- ΔΙΚΤΥΩΣΕΩΝ

ΜΙΚΡΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ» της πράξης «Δράσεις για την ενίσχυση του ρόλου της καινοτομίας και των μορφών συνεργασίας στις μικρές επιχειρήσεις» Αθήνα 2013)

Το 2011 η **Γενική Γραμματεία Επενδύσεων και Ανάπτυξης** του Υπουργείου Ανάπτυξης, του ΥΠΙΑΝ, μέσω του επίσημου διαδικτυακού της τόπου (<http://www.ependyseis.gr/>) προκήρυξε **Πρόγραμμα κοινοπραξιών για την ένταξη επενδυτικών σχεδίων στο ειδικό καθεστώς ενισχύσεων της Συνέργειας και δικτύωσης του νόμου 3908/2011, για το έτος 2011**

http://www.mindev.gov.gr/?page_id=3739

(http://ema.mindev.gov.gr/wp-content/uploads/2011/11/odigos_cluster.pdf)(ΦΕΚ 3215/τ.Β'/30-12-2011 & ΑΔΑ: ΒΟΧΡΦ-ΓΣΥ), με περίοδο υποβολής προτάσεων: 30.01.2012 – 15.06.2012, με πλαφόν τουλάχιστον δέκα(10) εταιρίες σε ένα cluster για Αθήνα-Θεσ/νίκη και πέντε(5) για την υπόλοιπη επικράτεια.(διατιθέμενος Π/Υ: 50 εκ €). «Στόχος του προγράμματος ήταν η ενίσχυση των συνεργασιών επιχειρήσεων, ερευνητικών φορέων & ιδρυμάτων, συλλογικών φορέων κλπ με στόχο την ανάπτυξη δικτύωσης και συνεργασιών για τη δημιουργία καλύτερων και ανταγωνιστικότερων προϊόντων. Έμφαση δίνεται στη διατομεακή, διακλαδική και διαπεριφερειακή συνεργασία επιχειρήσεων και φορέων». «Τα δύο προαναφερθέντα προγράμματα (ΓΓΒ & ΓΓΕΤ) αποτελούν ουσιαστικά τα αντιπροσωπευτικά δείγματα της τρέχουσας πολιτικής της χώρας για την προώθηση του clustering και της καινοτομίας. Τα βασικά τους χαρακτηριστικά συνοψίζονται ακολούθως:
α)Ανάδειξη του ρόλου και της σημασίας του «**διευκολυντή**» (**facilitator**) του cluster κατά τη φάση της υποβολής της πρότασης, β) **Κανένας περιορισμός** σε ότι αφορά τη **συμμετοχή των επιχειρήσεων** στα προτεινόμενα clusters, γ)**Προκηρύξεις ανοιχτές** σε όλους τους κλάδους της οικονομίας, αλλά με την έμφαση να δίνεται σε τομείς που θεωρούνται άμεσης προτεραιότητας για τη χώρα (πχ. Τομέας Υλικών και Χημικών, Αγροτοδιατροφικός, Ενέργεια και Περιβάλλον, Υγεία και Βιοϊατρική κλπ), δ) Έμφαση στην **εξωστρέφεια** και χρηματοδότηση ενεργειών που ισχυροποιούν τα εκκολαπτόμενα clusters όπως η προώθηση διεθνών συνεργασιών, η απόκτηση πατεντών και πνευματικής ιδιοκτησίας κ.ά» (Πηγή ΙΜΕ ΓΣΒΕΕ 2013 Παραδοτέο Β.)

Ακολούθησε -στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Προγράμματος-Πλαισίου για την Ανταγωνιστικότητα και την Καινοτομία (CIP) & της Ευρωπαϊκής Πρωτοβουλίας Αριστείας Συμπλεγμάτων Καινοτομίας (European Cluster Excellence Initiative)- κοινοποίηση **διεθνούς πρόσκλησης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για υποβολή προτάσεων για την ενίσχυση της αριστείας των Συμπλεγμάτων Καινοτομίας Clusters** (http://ec.europa.eu/enterprise/newsroom/cf/itemdetail.cfm?item_id=6578&tpa=0&tk=&lang=el) Η εν λόγω δράση αφορούσε την επιδότηση τεσσάρων (4) έργων, συνολικά 20 δημόσιων εταιρών(κυρίως δήμους και

περιφέρειες ΟΤΑ Α'-Β' βαθμού) από 14 επιλέξιμες χώρες του προγράμματος για τη βελτίωση των διαχειριστικών πρακτικών συνεργατικών σχηματισμών, που είχαν ήδη προηγηθεί χρονικά (18 SEENECO (South-East Europe Network of Cluster Excellence Organisations), το οποίο συντονίζει η Μονάδα Corallia του Ε.Κ. Αθηνά, με την υποστήριξη του Προγράμματος- Πλαισίου για την Ανταγωνιστικότητα και την Καινοτομία (CIP) της Γενικής Διεύθυνσης Επιχειρήσεων και Βιομηχανίας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.). Αρμόδιος φορέας ενημέρωσης ήταν το Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης, μέσω της διαδικτυακής πλατφόρμας Enterprise Europe Network-Hellas (Υπουργείο Εσωτερικών, Τμήμα αναπτυξιακών προγραμμάτων, Α.Π. 23549 Αθήνα, 5 Ιουνίου 2013).

Άλλοι μεσολαβητές (facilitators) διαχείρισης clusters είναι: Το **Δίκτυο ΠΡΑΞΗ (HELP-FORWARD Network)** του ΣΕΒ & ΙΤΕ (Ιδρυμα Τεχνολογίας & Έρευνας) <http://www.help-forward.gr/> / https://www.forth.gr/index_main.php?c=11&l=e&s=&p=1&y= <http://www.help-forward.gr/e-deltio/0185.php> & το **Δίκτυο Enterprise Europe Network – Hellas** <http://www.enterprise-hellas.gr/> και συνεργάζεται με αντίστοιχα διεθνή δίκτυα (Innovation Relay Centre Network, Enterprise Europe Network) Το Δίκτυο ΠΡΑΞΗ υπήρξε **φορέας/ αρωγός υποστήριξης** και κινητήριος δύναμη στη δημιουργία του **Hellenic Bio Cluster – HBio** (<http://www.hbio.gr/index.shtml>) που ιδρύθηκε το 2004 και αποτελείται από επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στους κλάδους της βιοτεχνολογίας στην Ελλάδα. Επίσης, υπάρχει το **Εθνικό Κέντρο Έρευνας και Τεχνολογικής Ανάπτυξης (Ε.Κ.Ε.Τ.Α.)** το οποίο ιδρύθηκε το 2000 και είναι (<http://www.certh.gr>), με έδρα τη Θεσσαλονίκη και εποπτευόμενο από τη Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας (Γ.Γ.Ε.Τ). « Το ΕΚΕΤΑ συντονίζει επίσης ένα από τα καινοτομικά clusters που εγκρίθηκαν στο πλαίσιο της β' φάσης του προγράμματος της ΓΓΕΤ "Δημιουργία Καινοτομικών Συστάδων Επιχειρήσεων Ένα Ελληνικό Προϊόν, Μία Αγορά: Ο Πλανήτης - Πιλοτική Φάση Λειτουργίας"» (Πηγή Συμπεράσματα βιβλιογραφικής επισκόπησης και παρουσίαση διεθνών καλών πρακτικών, παραδοτέο Β στο πλαίσιο του υποέργου «ΕΚΠΟΝΗΣΗ ΜΕΛΕΤΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ «ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΩΝ- ΔΙΚΤΥΩΣΕΩΝ ΜΙΚΡΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ» της πράξης «Δράσεις για την ενίσχυση του ρόλου της καινοτομίας και των μορφών συνεργασίας στις μικρές επιχειρήσεις» Αθήνα 2013). Το **Κέντρο Επιχείρησης και Καινοτομίας Αττικής (BIC Αττικής)** ήταν ο επικεφαλής εταίρος του προγράμματος **S.M.E.s' Innovation and Internationalization Support Clusters**. http://www.patt.gov.gr/main/index.php?option=com_content&view=article&id=4031&Itemid=241&lang=en

Στόχος του έργου η «ανάπτυξη κοινών μεθοδολογικών εργαλείων για τη δημιουργία και τη λειτουργία συνεργατικών σχηματισμών (territorial clusters) που θα υποστηρίζουν μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις σε θέματα εισαγωγής καινοτόμων πρακτικών και νέων τεχνολογιών και διεθνοποίησης της επιχειρηματικής τους δραστηριότητας. Η πιλοτική δημιουργία επτά (7) clusters - ένα σε κάθε περιφέρεια η οποία εκπροσωπείται στο έργο - τα οποία θα παρέχουν υποστήριξη σε περίπου 105 επιχειρήσεις του κλάδου της «δημιουργικής

οικονομίας» (*creative business*) χρησιμοποιώντας τα κοινά μεθοδολογικά εργαλεία που θα αναπτυχθούν, θα αποτελέσει την τελική φάση του προγράμματος» (στα πλαίσια του MED 2007 – 2013 του διακρατικού έργου 2InS Clusters για τη δημιουργία περιφερειακών συνεργατικών σχηματισμών (*territorial clusters*), Αξ. Πρωτ. / Αξονας 1: Ενίσχυση της περιφερειακής ικανότητας για καινοτομία /Στόχος ΕΠ: Στόχος 2.1: Ενίσχυση της στρατηγικής συνεργασίας μεταξύ των κρατικών αρχών και δρώντων προσανατολισμένων στην οικονομική ανάπτυξη)

(http://www.patt.gov.gr/main/index.php?option=com_content&view=article&id=4031:2ins-clusters&catid=244:2012-01-25-11-31-23&Itemid=2&lang=el).

Το ΒΙC Αττικής έχει δημιουργήσει θερμοκοιτίδα νέων επιχειρήσεων στο Τεχνολογικό και Πολιτιστικό Πάρκο Λαυρίου ενεργοποιώντας και αξιοποιώντας ένα δίκτυο συνεργατών στην Ελλάδα και το εξωτερικό. Επίσης, παρέχει τεχνική υποστήριξη για την εγκατάσταση, οργάνωση και λειτουργία Θερμοκοιτίδας καινοτόμων επιχειρήσεων στην Τρίπολη του Ν. Αρκαδίας η οποία. Φορέας οργάνωσης και λειτουργίας της εν λόγω Θερμοκοιτίδας είναι η Εταιρεία Ανάπτυξης Πελοποννήσου «ΑΓΑΠΗΝΩΡ», η οποία υπάγεται στο Επιμελητήριο Αρκαδίας. Άλλος εταίρος των διακρατικών έργων 2InS Clusters, MED 2007 – 2013, αλλά και *Clusterpolisee* του South East Europe (<http://www.clusterpolisee.eu/el>), Evlia, για ενίσχυση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων και προώθηση τους σε clustering, είναι τα **Επιμελητήρια και η Κεντρική Ένωση Επιμελητηρίων**. Στο πλαίσιο της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας Leader+ (2000-2006) προωθήθηκε η δημιουργία **Τοπικών Συμφώνων Ποιότητας (ΤΣΠ)** σε πολλές περιοχές της Ελλάδας από δικτυωμένες αγροτικές επιχειρήσεις(στον τομέα του αγροτουρισμού με τη συμμετοχή επιχειρήσεων τουριστικών καταλυμάτων, εστίασης, εναλλακτικών μορφών τουρισμού, παρασκευής προϊόντων τροφίμων & ποτών, παραγωγής τοπικών προϊόντων οικοτεχνίας / χειροτεχνίας κ.α.) με κοινό ποιοτικό σήμα.. Στη ίδια δράση Leader+ ήταν και οι τοπικές Δράσεις στο Νομό Τρικάλων «Δικτύωση ομοειδών και συμπληρωματικών επιχειρήσεων (clusters)» της ΟΤΑ ΚΕΝΑΚΑΠ Α.Ε. (στον αγροδιατροφικό τομέα, στον τομέα του τουρισμού, του ξύλου, του επίπλου και των λοιπών μικρών βιοτεχνιών), της **Αναπτυξιακής Ο.Τ.Α. Ηρακλείου Κρήτης «Δικτύωση ομοειδών ή συμπληρωματικών επιχειρήσεων όλων των κλάδων τοπικής οικονομίας»** (τομείς αγροτουρισμού, οινοποιών, αγγιοπλαστών και Δίκτυο Κοινωνικών Επιχειρήσεων)(Πηγή ΙΜΕ ΓΣΒΕΕ 2013 Παραδοτέο Β).

Αντίστοιχες τοπικές συγκεντρωμένες οριζόντιες ή/και κάθετα συμπράξεις επιχειρήσεων της ίδιας ή συμπληρωματικής δραστηριότητας. αναπτύχθηκαν στο πλαίσιο και άλλων κοινοτικών πρωτοβουλιών όπως το **EQUAL** και το **INTERREG-III**(*Εγχειρίδιο Δικτύων Επιχειρηματικότητας (networking)* & «Συστημάτων-Συστάδων» *Επιχειρήσεων (clustering)*, EOMMEX & Εθνικό Παρατηρητήριο για τις Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις) Σε περιφερειακό επίπεδο κατόπιν του Προγράμματος «**Knowledge Clusters (K-Clusters)**»

2003-06 στη Δυτική Μακεδονία, το οποίο χρηματοδοτήθηκε κατά 77% από τη 16η Γενική Διεύθυνση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στο πλαίσιο του Προγράμματος «Καινοτόμες Δράσεις» διαμορφώθηκε ένας «Οδηγός Δικτύωσης για τη Διαχείριση της Καινοτομίας, η δημιουργία Μονάδας Υποστήριξης για την προσέλκυση χρηματοδοτήσεων και προώθησης των clusters, το **Κέντρο Μάθησης Clusters (Cluster learning Center)**, το οποίο υποστηρίζει οριζόντια τα e-clusters σε θέματα ανάπτυξης των επιχειρήσεων και η δημιουργία Εικονικής Τεχνόπολης, μιας ηλεκτρονικής μονάδας υποστήριξης των επιχειρήσεων της περιοχής μέσα από on-line εργαλεία (Παρατηρητήριο Καινοτομίας Δυτικής Μακεδονίας, του Ι. Μπακούρου και Δ. Δοϊνάκη). Τέλος, **στην Πελοπόννησο «Netforce 2006» Δίκτυο Επιχειρήσεων Πελοποννησος Tour-net**(που υλοποιήθηκε από το Επιμελητήριο Αρκαδίας) στο πλαίσιο του «Ευρωπαϊκού Προγράμματος Καινοτόμες Δράσεις 2000-06» (ERDF Innovative Actions 2000-06) με αντικείμενο την αξιοποίηση των πλεονεκτημάτων της δικτύωσης και των νέων τεχνολογιών. Στο πλαίσιο του προγράμματος και είχε συνολικό προϋπολογισμό δημιουργήθηκε το. (Europe INNOVA Cluster Mapping Project, Country Report Greece, 2007)

Το **Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανταγωνιστικότητα & Επιχειρηματικότητα» (ΕΠΑΕ)** του Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς 2007-2013(ΕΣΠΑ) προώθησε το θεσμό του εταιρικού clustering με εστίαση στις μικρομεσαίες(MME) και στους τρεις τομείς της οικονομίας(πρωτογενή, δευτερογενή, τριτογενή), έτσι και στην μεταποίηση. Στον **Άξονα Προτεραιότητας 1 «Προώθηση της καινοτομίας υποστηριζόμενη από έρευνα και τεχνολογική ανάπτυξη»** ενισχύονται δράσεις νέων και μικρομεσαίων επιχειρήσεων, για τη δημιουργία καινοτομικών συνεργατικών σχηματισμών (innovation clusters), σε πεδία αιχμής που θα εμφανίσουν ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα (π.χ. βιοτεχνολογία, νανοτεχνολογία κ.α.). Στους **Ειδικούς Στόχους του Άξονα Προτεραιότητας 2 «Ενίσχυση της επιχειρηματικότητας και της εξωστρέφειας»** του ΕΠΑΕ περιλαμβάνονται:α) η «επικέντρωση της αναπτυξιακής προσπάθειας προς συσσωματώσεις, περιοχές και τύπους επιχειρήσεων, που εμφανίζουν τις θετικότερες προοπτικές ή έχουν τις ισχυρότερες ανάγκες» (Ειδικός Στόχος 2.2) και β) η «επέκταση των δικτύσεων βιομηχανίας – εμπορίου – υπηρεσιών» (Ειδικός Στόχος 2.6).

Μεταξύ δε των ενδεικτικών δράσεων που ενισχύονται στο πλαίσιο του Άξονα Προτεραιότητας 2 περιλαμβάνονται συλλογικά επιχειρηματικά σχέδια **ενίσχυσης των επιχειρηματικών συσπειρώσεων και δικτύσεων που συμβάλλουν σε:** 1) Ανάδυση τομέων, κλάδων, δικτύων και περιοχών αριστείας(**ΕΣΠΑ-ΕΤΑΚ ΑΡΙΣΤΕΙΑ**), 2) Αναβάθμιση προς κλάδους υψηλότερης προστιθέμενης αξίας ή / και σε κλάδους ταχείας ανάπτυξης (ανακύκλωση, περιβαλλοντικές δραστηριότητες, χημικά, φάρμακα κλπ.) ή / και σε κλάδους με ενσωμάτωση υψηλής τεχνολογίας και εφαρμοσμένης καινοτομίας ή / και δράσεις πρόβλεψης κινδύνων και διαφοροποίησης δραστηριοτήτων σε άλλους κλάδους. 3) Ανάπτυξη συνεργειών και επέκταση των δικτύσεων βιομηχανίας – εμπορίου – υπηρεσιών. 4) Ποιοτική αναβάθμιση προϊόντος – υπηρεσίας. 5) Αξιοποίηση / προστασία της περιβαλλοντικής διάστασης (π.χ. cluster για το περιβάλλον, για την παραγωγή περιβαλλοντικά φιλικών προϊόντων κλπ.)(Πηγή ΙΜΕ-ΓΣΒΕΕ-Παραδοτέο Β)

Ειδικότερα για το ΕΣΠΑ-ΕΤΑΚ ΑΡΙΣΤΕΙΑ (www.αριστεία.καινοτομίας.εσπα.clusters) προβλέπεται η δημιουργία δικτύων και κέντρων αριστείας, τα οποία περιγράφονται ως **Θεματικά Δίκτυα Προηγμένης Έρευνας και Ανάπτυξης(ΘΕΔΕΑ)** και ως **Θεματικά Δίκτυα Έρευνας και Εκπαίδευσης (ΘΕΔΕΕΚ)**, που μπορεί να είναι κρατικά/ιδιωτικά ακαδημαϊκά και ερευνητικά ιδρύματα(κεκ), επιμελητήρια κ.α. ως *Περιφερειακοί Πόλοι Καινοτομίας* και να εκπαιδεύουν και να συντονίζουν προωθητικά προγράμματα clustering, δημιουργώντας παράλληλα καλές πρακτικές αριστείας-πρότυπα clusters. «Ως Περιφερειακός Πόλος Καινοτομίας (ΠΠΚ) (σύμφωνα με το άρθρο 23 του Ν.3377/2005) νοείται η ένωση φορέων του ιδιωτικού και του ευρύτερου δημόσιου τομέα, που έχουν σκοπό την ενίσχυση των τεχνολογικών και καινοτομικών επιδόσεων των περιφερειών της χώρας και την αύξηση της ανταγωνιστικότητας της περιφερειακής οικονομίας». Ήδη εκτός της Αττικής(Αθήνα) -Θεσ/νίκης, με το 3ο ΚΠΣ-ΕΠΑΝ υπήρξε συγκρότηση και λειτουργία πέντε (5) Περιφερειακών Πόλων Καινοτομίας

(Θεσσαλία, Δυτική Μακεδονία, Κρήτη, Δυτική Ελλάδα, Κεντρική Μακεδονία) & 7 θερμοκοιτίδων που παρείχαν υπηρεσίες σε 61 επιχειρήσεις εντάσεως γνώσης (σε Αθήνα και Θεσ/νίκη). Το κομμάτι της χρηματοδότησης εδώ είναι πολύ σημαντικό και το ΕΣΠΑ-ΕΤΑΚ προβλέπει στο πλαίσιο της ΣΔΙΤ(σύμπραξη δημόσιου & ιδιωτικού φορέα) κρατικές ενισχύσεις και χρηματοπιστωτική δανειοδότηση(*Jessica* (περιφέρειες), *Jeremie* (ΜΜΕ), *loans*, *Vc*, *ΕΤΠΑ*, *Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων(ΕΤΕπ)* *Ευρωπαϊκό Ταμείο Επενδύσεων (ΕΤΕ)* και άλλων διεθνών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων). Ιδιαίτερα η τραπεζική πρωτοβουλία JEREMIE απευθύνεται στις Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις (ΜΜΕ) και στην ενίσχυσή τους. (*Εγχειρίδιο Δικτύων Επιχειρηματικότητας(networking)*&«*Συστημάτων-Συστάδων*» *Επιχειρήσεων* (*clustering*),*ΕΟΜΜΕΧ-Εθνικό Παρατηρητήριο για τις ΜΜΕ*)

Τέλος, στο ειδικό **καθεστώς ενισχύσεων της Συνέργειας και Δικτύωσης** του άρθρου 13 του **Επενδυτικού Νόμου 3908/2011** εντάσσονται «επενδυτικά σχέδια που υποβάλλονται από επιχειρηματικά σχήματα συνέργειας και δικτύωσης και αποσκοπούν στην υλοποίηση προγραμμάτων – κοινών δράσεων, οι οποίες μεμονωμένες ή συνδυαστικά, είτε αξιοποιούν ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα των συμμετεχουσών επιχειρήσεων, είτε αξιοποιούν υποδομές που δημιουργούνται με εθνική και κοινοτική χρηματοδότηση, ή συντελούν στην προσαρμογή στο σύγχρονο οικονομικό και τεχνολογικό περιβάλλον συγκεκριμένων και γεωγραφικά προσδιορισμένων παραγωγικών δραστηριοτήτων και υπηρεσιών. Στα ειδικά επενδυτικά σχέδια της Συνέργειας και Δικτύωσης παρέχονται τα είδη ενισχύσεων(http://www.mindev.gov.gr/?page_id=3739) της επιχορήγησης για την κάλυψη τμήματος των ενισχυόμενων δαπανών και προσδιορίζεται ως ποσοστό αυτών, και της ενίσχυσης χρηματοδοτικής μίσθωσης που συνίσταται στην κάλυψη από το Δημόσιο τμήματος των καταβαλλόμενων

δόσεων χρηματοδοτικής μίσθωσης κτιριακών και λοιπών εγκαταστάσεων και εξοπλισμού παραγωγής, και προσδιορίζεται ως ποσοστό επί των εκάστοτε καταβαλλόμενων δόσεων. Η ένταξη επενδυτικών σχεδίων στο ειδικό καθεστώς πραγματοποιείται στο πλαίσιο ετήσιων προκηρύξεων μέσω και του **Ταμείου Επιχειρηματικότητας-ΤΕΠΙΧ**(<http://www.antonistitikotita.gr/tepix/>) του **Εθνικού Ταμείου Επιχειρηματικότητας** και **Ανάπτυξης -ΕΤΕΑΝ ΑΕ** (<http://www.etean.com.gr/publicpages/PastProgram2.aspx?ID=24>). Οι επιχειρήσεις που συμμετέχουν στα σχήματα συνέργιας – δικτύωσης είναι δυνατόν να ανήκουν σε διαφορετικούς κλάδους, που ενσωματώνουν υποστηρικτικές και συμπληρωματικές στην παραγωγική αλυσίδα τους υπηρεσίες, ή σε διαφορετικούς κλάδους αλλά στην ίδια παραγωγική αλυσίδα ή στον ίδιο κλάδο. Τα σχήματα συνέργιας – δικτύωσης θα λειτουργούν υπό μορφή κοινοπραξιών, στις οποίες δύναται να συμμετέχουν και επιχειρήσεις των κρατών – μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ημεδαπά ή αλλοδαπά Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα, ερευνητικοί φορείς και Νομικά Πρόσωπα Ιδιωτικού Δικαίου, καθώς και Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου, όπως Επιμελητήρια, ο Οργανισμός Προώθησης Εξαγωγών κ.α.

«Σε περίπτωση που το υποβληθέν επενδυτικό σχέδιο συνίσταται στην υλοποίηση κοινής υποδομής, οι επιχειρήσεις – μέλη της κοινοπραξίας, οφείλουν, εφόσον αυτό υπαχθεί, να συστήσουν εμπορική εταιρεία ή συνεταιρισμό με μετόχους – εταίρους τα μέλη της Κοινοπραξίας, εντός της προθεσμίας που τάσσεται στην απόφαση υπαγωγής. Τα ενισχυόμενα επενδυτικά σχέδια περιλαμβάνουν κοινές δράσεις σε συνάφεια ή προς εξυπηρέτηση και υποστήριξη των κύριων δραστηριοτήτων των επιχειρήσεων που απαρτίζουν τα σχήματα συνέργιας – δικτύωσης, όπως ενδεικτικά κοινές εγκαταστάσεις και εξοπλισμό παραγωγής, προμήθεια ή παροχή κοινών υπηρεσιών, δράσεις ελέγχου ποιότητας, δράσεις αποθήκευσης, δικτύων διανομής, δικτύων προμηθειών, διακίνησης, έκθεσης και πώλησης εμπορευμάτων ή παροχής υπηρεσιών, κοινό εμπορικό σήμα και σύστημα διαδικτυακού εμπορίου, κοινή πιστοποίηση και σήμα ποιότητας, καθώς και συνδυαστικές δράσεις στους επιλέξιμους τομείς και κλάδους της οικονομίας». (Πηγή: Συμπεράσματα βιβλιογραφικής επισκόπησης και παρουσίαση διεθνών καλών πρακτικών, παραδοτέο Β στο πλαίσιο του υποέργου «ΕΚΠΙΟΝΗΣΗ ΜΕΛΕΤΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ «ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΩΝ- ΔΙΚΤΥΩΣΕΩΝ ΜΙΚΡΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ» της πράξης «Δράσεις για την ενίσχυση του ρόλου της καινοτομίας και των μορφών συνεργασίας στις μικρές επιχειρήσεις» Αθήνα 2013)

Στον παρακάτω Πίνακα δίνονται συνοπτικά τα προγράμματα και οι δράσεις ενίσχυσης για τη δημιουργία clusters από το 2000 έως σήμερα. (Πηγή ΙΜΕ-ΓΣΒΕΕ-Παραδοτέο Β)

Συνοπτικός Πίνακας Δράσεων Κρατικών Ενισχύσεων για τη Δημιουργία Clusters (2000 μέχρι σήμερα)			
Τίτλος Δράσης	Επιχειρησιακό Πρόγραμμα	Φορέας υλοποίησης	Έτος
έμφαση στο εμπόριο		Εμπορίου	
Ειδικό καθεστώς ενισχύσεων της Συνέργειας και Δικτύωσης (clusters)	Επενδυτικός Νόμος 3908/2011	Υπουργείο Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας & Ναυτιλίας	2011-2012

Συνοπτικός Πίνακας Δράσεων Κρατικών Ενισχύσεων για τη Δημιουργία Clusters (2000 μέχρι σήμερα)			
Τίτλος Δράσης	Επιχειρησιακό Πρόγραμμα	Φορέας υλοποίησης	Έτος
«Προώθηση της δικτύωσης των ΜΜΕ (clustering)» (Δράση 2.7.2)	ΕΠΑΝ 2000-2006	Γενική Γραμματεία Βιομηχανίας	2003
«Προώθηση της Δικτύωσης των Τουριστικών ΜΜΕ (Clustering)» Δράση 2.2.31.	ΕΠΑΝ 2000-2006	Ενδιάμεσοι Φορείς Διαχείρισης	2005
«Ενίσχυση των Πολύ Μικρών Επιχειρήσεων του Εμπορίου» (Δράση 2.11.1)	ΕΠΑΝ 2000-2006	ΕΟΜΜΕΧ	2005
Δικτύωση ομοειδών ή συμπληρωματικών επιχειρήσεων (Clusters) στο πλαίσιο των Τ.Π. της Κ.Π. LEADER+	Κ.Π. LEADER+ 2000-2006	Ομάδες Τοπικής Δράσης	2003-2006
Συνεργασία 2009	ΕΠΑΕ 2007-2013	Γενική Γραμματεία Έρευνας & Τεχνολογίας	2009
Πρόγραμμα "Επιχειρηματικοί Συνεργατικοί Σχηματισμοί - Clusters", Φάση 1η, Πρόσκληση Εκδήλωσης Προκαταρκτικού Ενδιαφέροντος	ΕΠΑΕ 2007-2013	Γενική Γραμματεία Βιομηχανίας	2011
Συνεργασία 2011 - Συμπράξεις παραγωγικών και ερευνητικών φορέων σε εστιασμένους ερευνητικούς & τεχνολογικούς τομείς	ΕΠΑΕ 2007-2013	Γενική Γραμματεία Έρευνας & Τεχνολογίας	2011
«Δημιουργία Καινοτομικών Συστάδων Επιχειρήσεων – Ένα Ελληνικό Προϊόν, Μια Αγορά: Ο Πλανήτης», Φάση 1η, Πρόσκληση Εκδήλωσης Προκαταρκτικού Ενδιαφέροντος	ΕΠΑΕ 2007-2013 / Π.Ε.Π.	Γενική Γραμματεία Έρευνας & Τεχνολογίας	2011-2012
Πρόγραμμα «Ενίσχυση Ελληνικών Τεχνολογικών Συνεργατικών Σχηματισμών (cluster) στη Μικροηλεκτρονική»	ΕΠΑΕ 2007-2013	Υπουργείο Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας & Ναυτιλίας / Corallia Cluster Initiative	2008
Επιχειρηματικοί Συνεργατικοί Σχηματισμοί (clusters) με	ΕΠΑΕ 2007-2013	Γενική Γραμματεία	2011

«Οι δημόσιες πολιτικές για την προώθηση των clusters αφορούν πρωτίστως σε προγράμματα και **δράσεις κρατικών ενισχύσεων** προς επιχειρήσεις και φορείς, με χρηματοδότηση από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι δράσεις κρατικών ενισχύσεων που έχουν έως σήμερα ολοκληρωθεί αποσκοπούσαν στην ενθάρρυνση των επιχειρήσεων να δημιουργήσουν και να συμμετάσχουν σε συνεργατικά σχήματα, κυρίως μέσω της χρηματοδότησης των δραστηριοτήτων της σύστασης και αρχικής λειτουργίας των δικτύων. Στην Ελλάδα, μέχρι σήμερα, οι δράσεις κρατικών ενισχύσεων για τη δημιουργία συνεργατικών σχηματισμών και δικτύσεων απευθύνονταν σχεδόν αποκλειστικά στους τομείς της μεταποίησης (δράσεις της ΓΓΒ), του τουρισμού (ΥΠΑΑΝ και ΟΤΔ Leader) και της καινοτομίας / τεχνολογίας (ΓΓΕΤ, ΥΠΑΑΝ). Η πρώτη συγκροτημένη προσπάθεια προώθησης των clusters ξεκίνησε στο **Β' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης** με την προκήρυξη του προγράμματος *«Ανάπτυξη Τοπικών Πρωτοβουλιών για Έρευνα και Καινοτομία για Μικρές και Μεσαίες Επιχειρήσεις»* το 1997. Το πρόγραμμα αποσκοπούσε στην ενίσχυση της δημιουργίας clusters δίνοντας έμφαση στην προώθηση της επιχειρηματικής ανταγωνιστικότητας στους τομείς των κατασκευών, του marketing και της τεχνολογικής ανταλλαγής. Το Πρόγραμμα προκηρύχθηκε στο πλαίσιο της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας ΜΜΕ, με βάση τα συμπεράσματα μελέτης για τους υπό διαμόρφωση ή εν δυνάμει σχηματισμούς επιχειρήσεων (τίτλος μελέτης: «Το μέλλον της Ελληνικής Βιομηχανίας») που εκπονήθηκε το 1995 με πρωτοβουλία του Υπουργείου Ανάπτυξης, ενώ ακολούθησε δεύτερη προκήρυξη στο πλαίσιο του «Επιχειρησιακού Προγράμματος Βιομηχανίας» (ΕΠΒ) η οποία και έδινε μεγαλύτερη έμφαση στον τομέα της μεταποίησης. Η ανταπόκριση των ελληνικών επιχειρήσεων – κυρίως μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις, καθώς και εκπαιδευτικά και ερευνητικά ιδρύματα – στο Πρόγραμμα οδήγησε στη σύσταση και λειτουργία 23 clusters (κάθε ένα αποτελούνταν από τουλάχιστον έξι συμμετέχοντες) που αφορούσαν την ανάπτυξη κοινών υποδομών, δράσεων κοινής προώθησης, τη διείσδυση σε νέες αγορές, και τη μεταφορά τεχνογνωσίας. Μεγαλύτερη κινητικότητα και ενδιαφέρον για πρωτοβουλίες και προγράμματα δικτύωσης επιχειρήσεων υπήρξε στη συνέχεια, στο πλαίσιο του **Γ' Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης 2000-2006** – και ειδικότερα του **Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ανταγωνιστικότητα» (ΕΠΑΝ)** – καθώς και άλλων συγχρηματοδοτούμενων κοινοτικών προγραμμάτων, όπως την πρωτοβουλία EQUAL» (Πηγή ΙΜΕ-ΓΣΒΕΕ-Παραδοτέο Β)

Το 2003 προκηρύχθηκε από το Υπουργείο Ανάπτυξης με *Ενδιάμεσο Φορέα Διαχείρισης τη Γενική Γραμματεία Βιομηχανίας* το πρόγραμμα *«Προώθηση της δικτύωσης των ΜΜΕ (clustering)»* (Δράση 2.7.2) στο πλαίσιο του Μέτρου 2.7 «Ενίσχυση ανταγωνιστικότητας ΜΜΕ & ΠΜΕ» του ΕΠΑΝ 2000- 2006. Στόχος της εν λόγω Δράσης αποτέλεσε *«η προώθηση της οριζόντιας και κάθετης δικτύωσης των ΜΜΕ στους τομείς της μεταποίησης, των υπηρεσιών και του εμπορίου. Το πρόγραμμα αναφερόταν ειδικότερα στην ενίσχυση*

έργων από ομάδες επιχειρήσεων (*clusters*) για την επίτευξη συγκεκριμένων στόχων στα πεδία οργάνωσης, ποιότητας, μεταφοράς τεχνογνωσίας, εφοδιαστικής αλυσίδας και *marketing*. Το πρόγραμμα προέβλεπε την ενίσχυση *clusters* τόσο σε ότι αφορά την εκτέλεση συγκεκριμένου κοινού έργου, όσο και στη δημιουργία μόνιμων επιχειρηματικών συνεργασιών»

«Ο σχεδιασμός της συγκεκριμένης Δράσης θεωρούσε επιλέξιμα τα δίκτυα που περιελάμβαναν οριζόντιες ή / και κάθετες διασυνδέσεις, ενώ εκτός από μεταποιητικές, στα Δίκτυα μπορούσαν να συμμετέχουν και επιχειρήσεις του τομέα του εμπορίου και της παροχής υπηρεσιών, όπως για παράδειγμα επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών εφοδιαστικής αλυσίδας προς τρίτους. Λόγω της ιδιομορφίας και της καινοτομίας του θεσμού των δικτύων όταν προκηρύχτηκε το εν λόγω πρόγραμμα, κρίθηκε σκόπιμο να δοθεί μια σχετική ελευθερία στα υποψήφια δίκτυα να περιλάβουν στα σχέδια δράσης τους ένα σχετικά ευρύ φάσμα ενεργειών. Κάθε δίκτυο μπορούσε να προτείνει και να υλοποιήσει ολοκληρωμένα προγράμματα δράσης που περιελάμβαναν περισσότερες από μία θεματικές ενότητες. Κρίθηκε όμως σκόπιμο να δοθεί προτεραιότητα σε επιχειρηματικά σχέδια δικτύωσης ΜΜΕ που απέβλεπαν στην ενίσχυση της ανταγωνιστικής λειτουργίας των μελών τους με προτάσεις για την εισαγωγή πρακτικών διασφάλισης ποιότητας, ανάπτυξης και στήριξης της παραγωγής επωνύμων προϊόντων, εκσυγχρονισμού και αναβάθμισης τοπικών παραγωγικών εξειδικεύσεων, εισαγωγής καινοτόμων μεθόδων και προϊόντων στις επιχειρήσεις που συμμετείχαν στα δίκτυα, βελτίωσης του επιπέδου ροής της πληροφόρησης κλπ. Πριμοδοτούνταν επίσης και η συνεργασία των προτεινόμενων δικτύων επιχειρήσεων με οργανισμούς παραγωγής / μεταφοράς εφαρμοσμένης έρευνας και τεχνολογίας σχετικών με το αντικείμενο της δικτύωσης ή και με φορείς της εκπαιδευτικής ερευνητικής κοινότητας που δραστηριοποιούνταν στην περιοχή των συνεργαζόμενων επιχειρήσεων. Χαρακτηριστικό επίσης της Δράσης ήταν η πρόβλεψη ότι τα μέλη του Δικτύου θα έπρεπε να συστήσουν ΑΕ ή ΕΠΕ προκειμένου να υπάρχει διαφάνεια και υπεύθυνος χειρισμός των επιχειρηγήσεων, καλύτερος συντονισμός των ενεργειών, αλλά και διασφάλιση της βιωσιμότητας της δομής. Ο συνολικός προϋπολογισμός του Προγράμματος ανήλθε σε 47 εκατ. € (δημόσια δαπάνη: 23,5 εκατ. €) Στο Πρόγραμμα υποβλήθηκαν συνολικά οκτώ (8) προτάσεις, εκ των οποίων εγκρίθηκαν και συμβασιοποιήθηκαν μόλις οι τρεις (3), με συνολικό προϋπολογισμό 7,52 εκατ. € και δημόσια δαπάνη 3,76 εκατ. €.»(ΙΜΕ ΓΣΒΕΕ 2013)

Το 2005 προκηρύχθηκε το πρόγραμμα «**Προώθηση της δικτύωσης των τουριστικών ΜΜΕ (Clustering)**» (Πράξη 2.2.3.1), στο πλαίσιο του Μέτρου 2.2 «Αναβάθμιση Καταλυμάτων & Ενίσχυση Μικρομεσαίων Τουριστικών Επιχειρήσεων» του ΕΠΑΝ. **Φορέας της πρότασης ήταν ο ΕΟΤ** και Φορέας Χρηματοδότησης το Υπουργείο Τουριστικής Ανάπτυξης. Στόχος του Προγράμματος αποτέλεσε «η ενίσχυση της

ανταγωνιστικότητας των υφιστάμενων ΜΜΕ τουριστικών επιχειρήσεων μέσα από βελτιωμένα σχήματα οργάνωσής τους, και ειδικότερα μέσα από τη συμμετοχή τους σε Ομάδες και Δίκτυα Επιχειρήσεων (Clusters – Networks). Καλούνταν οι μικρές κυρίως εταιρείες του κλάδου να συνδυάσουν τα πλεονεκτήματα της μικρού μεγέθους κλίμακας με τα πλεονεκτήματα της μεγάλης κλίμακας και να λειτουργήσουν περισσότερο ανταγωνιστικά. Και στην περίπτωση αυτού του Προγράμματος, ο σχεδιασμός έγινε με γνώμονα τα δίκτυα που περιλαμβάνουν τόσο οριζόντιες όσο και κάθετες διασυνδέσεις μεταξύ ΜΜΕ επιχειρήσεων του τουριστικού τομέα, αλλά και άλλων κλάδων. Επίσης, εκτός από επιχειρήσεις όλων των κλάδων του τουριστικού τομέα, στα Δίκτυα μπορούσαν, υπό συγκεκριμένους όρους, να συμμετέχουν και ΜΜΕ επιχειρήσεις του τομέα της μεταποίησης, του εμπορίου και της παροχής υπηρεσιών.

Επίσης και εδώ, δόθηκε μια σχετική ελευθερία στα υποψήφια δίκτυα να περιλάβουν στα σχέδια δράσης τους ευρύ φάσμα ενεργειών με άξονα τα έργα που στόχευαν, μεταξύ άλλων, στην ανάπτυξη και στήριξη της τουριστικής κίνησης, την εισαγωγή νέων τεχνολογιών στην λειτουργία των τουριστικών Μ.Μ.Ε., τη στροφή από τον «μαζικό» τουρισμό σε εξειδικευμένες μορφές τουρισμού κ.ά. Σε ότι αφορά τις θεματικές ενότητες επιλέξιμων ενεργειών κινούνταν στις ίδιες κατευθύνσεις με το προαναφερθέν Πρόγραμμα. Ο συνολικός προϋπολογισμός του Προγράμματος ανήλθε σε 30 εκατ. € (δημόσια δαπάνη: 15 εκατ. €) και παρείχε δημόσια χρηματοδότηση 50% επί του συνολικού προϋπολογισμού κάθε έργου. Στο πλαίσιο του προγράμματος εγκρίθηκαν έξι (6) clusters αλλά συμβασιοποιήθηκαν τελικά τα πέντε (5) από αυτά (τρία στην περιφέρεια Αττικής και 2 στο Νομό Ρεθύμνης της Περιφέρειας Κρήτης). Ο συνολικός εγκεκριμένος προϋπολογισμός των πέντε προτάσεων ανήλθε σε 9.946.873 € με δημόσια δαπάνη 4.973.437 €, που σημαίνει ότι και στο Πρόγραμμα αυτό δεν κατέστη δυνατό να απορροφηθεί η διαθέσιμη δημόσια δαπάνη». (Πηγή ΙΜΕ ΓΣΒΕΕ 2013)

4.1 ΑΠΟΔΟΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΩΝ CLUSTERS ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ /ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΩΣ ΜΙΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ/ΕΡΓΑΛΕΙΟ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ: ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΚΑΛΗΣ ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ CLUSTERS

Στις αρχές της δεκαετίας του 2000 η περιφερειακή κατανομή πόρων για έρευνα και καινοτομικές δραστηριότητες ήταν σχεδόν ανύπαρκτη, ενώ κάποια μικρά βήματα έγιναν σε περιοχές της Κεντρικής Μακεδονίας, της Κρήτης, και της Θεσσαλίας (European Trend Chart on Innovation, 2001). Στο σημείο αυτό οφείλουμε να τονίσουμε το γεγονός ότι στις περισσότερες χώρες της ΕΕ παρατηρείται έντονη συγκέντρωση καινοτομικών δραστηριοτήτων σε λίγες μόνο περιφέρειες, τάση η οποία καθόσον φαίνεται δεν αποτελεί

μόνον ελληνικό φαινόμενο (Πίνακας 10).^(42 Πηγή: Γενική Γραμματεία Έρευνας & Τεχνολογίας, Τεχνολογική Προοπτική Διερεύνηση στην Ελλάδα, Ελλάδα 2001: Έρευνα – Τεχνολογία - Καινοτομία, 2002 & Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών Εργαστήριο Διοικητικής Επιστήμης Καινοτομία: Προσδιοριστικοί Παράγοντες και Προβληματισμοί για το Μέλλον της Ελληνικής Οικονομίας Πραστάκος, Σπανός, Κωστόπουλος- 2003)

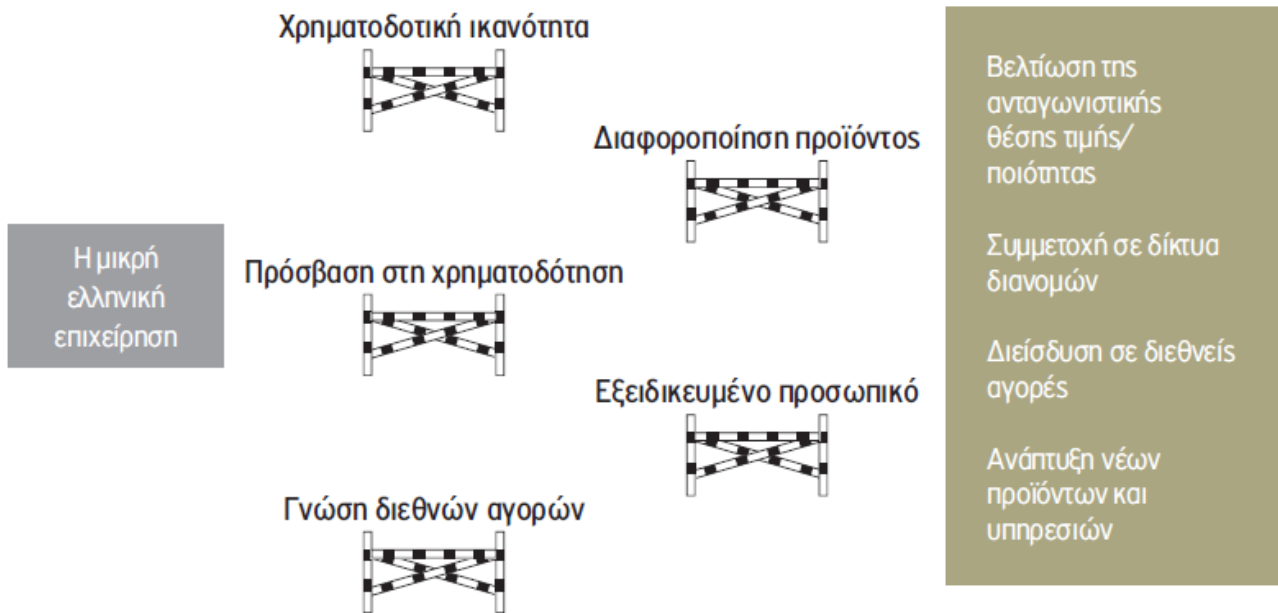
Πίνακας 10: Περιφέρειες στη πρωτοπορία της καινοτομίας ανά χώρα - ΕΕ

Country	No. of regions	% regions > country mean	Leading regions (RNSII) ²		
Austria	9	22%	Wien (1.45)	Kaernten (1.29)	
Belgium	3	67%	Vlaams Gewest (1.11)	Reg. Bruxelles (1.09)	
Germany	16	25%	Berlin (1.35)	Bayern (1.34)	Baden-Württemberg (1.34)
Spain	18	28%	Comunidad de Madrid (2.01)	Cataluña (1.34)	Comunidad Foral de Navarra (1.30)
Greece	13	15%	Attiki (1.39)	Kriti (1.04)	
France	22	14%	Ile-de-France (1.60)	Midi-Pyrenees (1.31)	Rhone-Alpes (1.12)
Finland	6	33%	Uusimaa (Suuralue) (1.30)	Pohjois-Suomi (1.07)	
Italy	20	20%	Lombardia (1.44)	Piemonte (1.35)	Lazio (1.35)
Ireland	2	50%	Southern & Eastern (1.12)		
Netherlands	12	33%	Noord-Brabant (1.59)	Utrecht (1.06)	Limburg (1.02)
Portugal	7	29%	Lisboa E Vale Do Tejo (1.39)	Centro (P) (1.01)	
Sweden	8	25%	Stockholm (1.46)	Oestra Mellansverige (1.00)	
UK	12	25%	Eastern region (1.48)	South East region (1.35)	South West region (1.21)

1. Πηγή: Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, (2002), Έγγραφο εργασίας των υπηρεσιών της επιτροπής: Ο Ευρωπαϊκός Πίνακας Αποτελεσμάτων για τη Καινοτομία, Βρυξέλλες
2. Ο RNSII (Regional National Summary Innovation Index) αποτελεί το περιφερειακό δείκτη καινοτομίας και υπολογίζεται ως ο μέσος όρος των τιμών του δείκτη σε σύνδεση με το μέσο όρο της χώρας. Μια τιμή του δείκτη άνω (κάτω) του 1.00 δηλώνει ότι οι επιδόσεις της περιφέρειας είναι άνω (κάτω) του μέσου όρου της χώρας. Ο δείκτης αυτός δε θα πρέπει να συγκρίνεται μεταξύ χωρών.

Μέχρι στιγμής, η ελληνική εμπειρία επιχειρηματικής δικτύωσης (clustering) έδειξε ότι οι ελληνικές επιχειρήσεις και κυρίως οι μικρομεσαίες δεν έχουν υιοθετήσει ακόμα επαρκώς το θεσμό των συστάδων εταιριών. Ως λόγοι προβάλλονται η έως τώρα ελληνική νοοτροπία για ατομικές-οικογενειακές επιχειρήσεις και η δυσπιστία στους ξένους. Άλλοι ανασταλτικοί παράγοντες συμπεριλαμβάνονται η έλλειψη κουλτούρας συνεργασίας, οι περιορισμένοι διαθέσιμοι πόροι καθώς και η δυσκολία εντοπισμού των κατάλληλων συνεργατών. Κυρίως όμως είναι πρόβλημα εκπαίδευσης και συντονισμού στην έρευνα & τεχνολογία, στήριξη καινοτομίας. Οργανωτικοί Φορείς καθώς και σχεδιασμού, υλοποίησης, αναφέρονται στην αποδοτικότητα των ελληνικών προγραμμάτων clusters (βλέπε Α' παράρτημα αυτούσια στοιχεία φορέων & αυτοσυμπληρούμενα ερωτηματολόγια).

Σχήμα 1. Εμπόδια και προκλήσεις για τις μικρές ελληνικές επιχειρήσεις

(Οδηγός συνεργατικών σχηματισμών για μικρές επιχειρήσεις ΙΜΕ-ΓΣΒΕΕ 2014)

Αυτή την έλλειψη ήρθαν να καλύψουν οι facilitators. Το 2003 το πρόγραμμα «Προώθηση της δικτύωσης των ΜΜΕ (clustering)» της ΓΓΒ ενέκρινε μόλις τρεις(3) από τις συνολικά οκτώ(8)προτάσεις αλλά υλοποιήθηκε μόνο ένα(1). Το 2005 στο πρόγραμμα «Προώθηση της δικτύωσης των τουριστικών ΜΜΕ (Clustering)» του ΕΟΤ εγκρίθηκαν έξι (6) clusters αλλά συμβασιοποιήθηκαν τελικά τα πέντε (5) από αυτά (τρία στην περιφέρεια Αττικής και 2 στο Νομό Ρεθύμνης της Περιφέρειας Κρήτης). Εντούτοις, ευρωπαϊκές πρωτοβουλίες όπως του Leader+ του ΕΠΑΝ για αγροτική-τουριστική κυρίως δικτύωση και εταιρικών Ομάδων Τοπικής Δράσης, γεωγραφικά συγκεντρωμένων, ενίσχυσε τις ΜΜΕ και τις τοπικές περιφέρειες αλλά δεν κατάφερε να δημιουργήσει εθνικές ανταγωνιστικές οικονομίες κλίμακας, λόγω νοοτροπίας εσωστρέφειας και συντεχνιών (Πηγή: Συμπεράσματα βιβλιογραφικής επισκόπησης και παρουσίαση διεθνών καλών πρακτικών, παραδοτέο Β στο πλαίσιο του υποέργου «εκπόνηση μελέτης για την «ανάπτυξη συνεργασιών-δικτυώσεων μικρών επιχειρήσεων» της πράξης «Δράσεις για την ενίσχυση του ρόλου της καινοτομίας και των μορφών συνεργασίας στις μικρές επιχειρήσεις» Αθήνα 2013).

Όσο αφορά τον συντονιστικό-διαχειριστικό ρόλο του Corallia, ο συνολικός κύκλος εργασιών όλων των συνεργατικών σχηματισμών τα οποία υποστηρίζει, ξεπέρασε το 2011 τα 7 δισ. €, αποτελώντας σημαντικό πλέον μέγεθος του Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος της Ελλάδας. Οι πιο πολλές συστάδες εταιριών μέλη που στηρίζει, είναι και εξαγωγικές, ανταγωνιστικές αλλά και με διεθνείς συνεργασίες και αποδέκτες-φορείς ξένων επενδύσεων, συμβάλλοντας θετικά ως μεγάλης κλίμακας στην εθνική οικονομία. Επίσης σαν εργοδοτικός φορέας, δημιουργεί και διατηρεί θέσεις εργασίας, ιδίως για υψηλής μόρφωσης και εξειδικευμένο

στις νέες τεχνολογίες εργατικό δυναμικό και στελέχη, προσελκύοντας κυρίως το ελληνικό επιστημονικό και ερευνητικό προσωπικό του εξωτερικού. «Κατά τη διετία 2006-2008, το Corallia υλοποίησε πιλοτικό πρόγραμμα ανάπτυξης συνεργατικών σχηματισμών στο πλαίσιο του Ε.Π ΕΠΑΝ

«Ανταγωνιστικότητα» (Γ' Κ.Π.Σ.) με θεαματικά αποτελέσματα. Μέσα από την ίδρυση και λειτουργία του "mi-Cluster" στον τομέα Συστημάτων και Εφαρμογών αΝάνο/Μικροηλεκτρονικής, σημειώθηκε: ρυθμός αύξησης του κύκλου εργασιών των επιχειρήσεων κατά 59,56%, των εξαγωγών κατά 109,67% της απασχόλησης κατά 92,63% και του αριθμού των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας κατά 137,50%» Ως διαχειριστικός φορέας της δράσης «Φάση-2 Ενίσχυσης Ελληνικών Τεχνολογικών Συνεργατικών Σχηματισμών στη Μικροηλεκτρονική 2008», επέδειξε ρυθμούς ανάπτυξης (μακροοικονομικούς & καινοτομικούς δείκτες όπως: «1. Κύκλος εργασιών των επιχειρήσεων: ρυθμός αύξησης +145,34%, 2. Απασχόληση στις επιχειρήσεις: ρυθμός αύξησης +69,70%, 3. Εξαγωγές των επιχειρήσεων: ρυθμός αύξησης +108,45%, 4. Επενδύσεις από ιδιώτες επενδυτές: αύξηση +269,34%, 5. Αιτήσεις διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας: αύξηση +177,27%, 6. Εκπόνηση διπλωματικών και διδακτορικών διατριβών σε συνεργασία επιχειρήσεων και ακαδημαϊκών/ερευνητικών φορέων: αύξηση +106,00%» (www.Μακροοικονομικοί_δείκτες_corallia)

(απολογισμός δράσης-<http://epan2.antagonistikotita.gr/uploads%5CEnhmerwtiko%20Entupo.pdf>)

(Corallia 2013)

Μια καινοτομία του Corallia σε ευρωπαϊκό επίπεδο είναι «η συν-εγκατάσταση των βιομηχανικών μελών των συνεργατικών σχηματισμών σε «κέντρα καινοτομίας», προκειμένου να μελετηθεί η επιτάχυνση στην ανάπτυξη σε «Θέση Άμεσης Εγγύτητας», σε αντίθεση με την παραδοσιακή «Περιφερική Γεωγραφική Εξάπλωση» των περισσότερων συνεργατικών σχηματισμών». Το ΕΠΑΝ 2000-2006 ανέδειξε δύο δράσεις του Corallia ως «βέλτιστες πρακτικές»: α) την ίδρυση του Κέντρου Καινοτομίας Μικροηλεκτρονικής στο Μαρούσι, β) τη διοργάνωση των εκδηλώσεων «Career Days» ([http://epan2.antagonistikotita.gr/uploads/0_CORALLIA_CLUSTER_2009\(1\).pdf](http://epan2.antagonistikotita.gr/uploads/0_CORALLIA_CLUSTER_2009(1).pdf)). Έτσι αυτή η συνεγκατάσταση ενισχύει την αλυσίδα της παραγωγικής δραστηριότητας (άμεση ανατροφοδότηση, διάχυση-spill over/έρευνα) και προωθεί τη κοινή δικτύωση. Επιπλέον, με τις δράσεις του έχουν καταγραφεί απτά αποτελέσματα στην δημιουργία επιχειρησιακών οικονομιών κλίμακα με κοινούς προμηθευτές και δίκτυα διανομής, στην ανάπτυξη clusters ως αλυσίδα αξίας και με ανταγωνιστικά προϊόντα υπεραξίας και ενίσχυση της ελληνικής βιομηχανίας μέσω διεθνών συνεργασιών και προσέλκυσης ξένων επενδύσεων. «Σε διεθνές επίπεδο, το Corallia έχει προσκληθεί και έχει εκπροσωπήσει την Ευρώπη στο πρώτο EU-Japan Regional Cluster Forum και στο πρώτο EU-India Dialogue on Innovation Clusters, ως ένα από τα καλύτερα παραδείγματα πρωτοβουλίας ανάπτυξης clusters στην Ευρώπη. Βραβεία και Διακρίσεις. (<http://www.corallia.org/el/about-corallia/distinctions.html>). Χαρακτηριστικά, για το mi-Cluster το Corallia

βραβεύτηκε με το “Bronze Label” για τη διαχείριση clusters από το European Cluster Excellence Initiative καθιστώντας το πρώτο cluster στην Ελλάδα που λαμβάνει αυτή τη αναγνώριση. Το 2008 διακρίθηκε ως Βέλτιστη ευρωπαϊκή Πρακτική στον Τομέα Προτεραιότητας «Ενδυνάμωση της δυναμικής των ΜμΕ σε επίπεδο τεχνολογίας». Μέχρι και σήμερα, η δράση του Corallia έχει αναγνωρισθεί, αποσπώντας πολυάριθμα βραβεία και διακρίσεις σε εθνικό και διεθνές επίπεδο»

(<http://www.corallia.org/el/activity-fields/international-collaborations/partnerships.html>). Σύμφωνα με τον «Ελληνικό Χάρτη Καινοτομίας 2010», το Corallia αποτέλεσε παράδειγμα καλής πρακτικής-αριστείας, «στο πλαίσιο της δραστηριοποίησης του για την προώθηση της συνεργασίας μεταξύ βιομηχανίας, ερευνητικών και ακαδημαϊκών φορέων στον τομέα της μικροηλεκτρονικής, προκειμένου για την παραγωγή και εξαγωγή ελληνικών προϊόντων καινοτομίας προστιθέμενης αξίας, στην παγκόσμια αγορά υψηλής τεχνολογίας». (<http://www.corallia.org/el/news/news/463--corallia-microsoft.html>)

Παραδείγματα καλών εταιρικών πρακτικών υποστήριξης ελληνικών συνεργατικών σχηματισμών & clusters:
Περιφερειακός Πόλος Καινοτομίας Κεντρικής Μακεδονίας είχε επικεντρωθεί στον τομέα Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών με συμμετοχή 36 φορέων, το Corallia Clusters Initiative, www.corallia.org –εν συντομία Corallia, η Τεχνόπολη Θεσσαλονίκης (πάνω από 80 μέτοχοι), Αναδυόμενος συνεργατικός σχηματισμός Κρήτης(Πανεπιστήμιο Κρήτης) αποτελούμενου από ακαδημαϊκά, ερευνητικά, τεχνολογικά ιδρύματα (Πανεπιστήμιο Κρήτης, ΙΤΕ, ΕΤΕΠ-Κ) και τεχνοβλαστούς. ίδρυμα Τεχνολογίας και Έρευνας (ΙΤΕ), www.forth.gr, Επιστημονικό και Τεχνολογικό Πάρκο της Κρήτης (ΕΤΕΠ-Κ) www.stepc.gr . «Το ΕΤΕΠ-Κ είναι μέλος της Διεθνούς Ένωσης Επιστημονικών Πάρκων (IASP) και συνεργάζεται στενά με τα ελληνικά ΕΤΕΠ καθώς και με ξένα ΕΤΕΠ: Sophia Antipolis, AREA (Τεργέστη), Park Bit (Πάλμα), Τάμπερε, Ελσίνκι, Μάλαγα, Βαρκελώνη, Χάιφα κ.ά. Κατά τη διάρκεια των δεκαπέντε ετών λειτουργίας του, το Πάρκο υποστήριξε περισσότερες από 45 εταιρείες στην ανάπτυξη των επιχειρηματικών επιδιώξεών τους και υλοποίησε μεγάλο αριθμό προγραμμάτων για την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας και της καινοτομίας στην περιφέρεια (Οδηγός συνεργατικών σχηματισμών για μικρές επιχειρήσεις ΙΜΕ-ΓΣΒΕΕ 2014).

Παραδείγματα καλών εταιρικών πρακτικών ελληνικών συνεργατικών σχηματισμών & clusters: Σύνδεσμος Εξαγωγέων Κρήτης,, Βιομηχανική Περιοχή Αττικής ΒΙΠΕ, το επιστημονικό και τεχνολογικό Πάρκο Λεύκιππος(Αθήνα) με 20 θερμοκοιτίδες υψηλής έντασης τεχνολογίας & το τεχνολογικό και πολιτιστικό Πάρκο Λαυρίου, α)Business Incubators(i-Cube S.A.) στην Αθήνα και Θεσ/νίκη(www.i-cube.gr), β)Innovative Ventures S.A(i-Ven, www.iven.gr), γ)Xtend B2B(www.xtendb2b.com), δ)Θέρμη Α.Ε.(www.thermokoitida.gr), ε)Θερμοκοιτίδα Θεσ/νίκης(www.thestep.gr), στ) Θερμοκοιτίδα Νέων

Επιχειρήσεων(www.incubator-chania.gr). ζ) Τεχνολογικό Πάρκο Ηρακλείου Κρήτης(www.stepc.gr), η)θερμοκοιτίδες Λαυρίου & Χανίων, θ)δημιουργία πάρκου υψηλής έντασης (τεχνολογίας) στην Ακρόπολη Αθηνών, ο συνεργατικός σχηματισμός HBio (www.hbio.gr) του δικτύου Praxis network, οι «Δρόμοι του Κρασιού της Βορείου Ελλάδος», «Leading Tourism Cluster» (LTC), η Ένωση Λιμένων Ελλάδος «Greek Cruise», η γαλακτοβιομηχανία (ΔΕΛΤΑ), η οινοποιία Λαζαρίδη, του ζύθου (Αθηναϊκή Ζυθοποιία) και του καπνού(Philip Morris), Επίσης οι επιχειρήσεις επεξεργασίας τροφίμων αντιλαμβάνονται τις ανάγκες των καταναλωτών για νέα, κυρίως βιολογικά, τρόφιμα, όπως ρόδι και ιπποφαές, Από τις 5.560 επιχειρήσεις του Νομού Καστοριάς οι 2.217 είναι γουνοποιητικές (ποσοστό 45%), και από αυτές οι 566 είναι εξαγωγικές (Επιμελητήριο Καστοριάς). Οι μικρές επιχειρήσεις εξειδικεύονται σε συγκεκριμένα τμήματα της παραγωγικής διαδικασίας αναπτύσσοντας από κοινού αλυσίδες υπεραξίας και κοινές προωθητικές δραστηριότητες επωνυμίας (branding), όπως το «Kastorian Furs» (www.kfurs.com), Hellenic Mobile Cluster καινοτομίας υψηλής τεχνολογίας www.sekee.gr, ο Ελληνικός Συνεργατικός Σχηματισμός Διαστημικών Τεχνολογιών και Εφαρμογών (si-Cluster-συνεργασία της Ένωσης Ελληνικών Βιομηχανιών Διαστημικής Τεχνολογίας και Εφαρμογών (ΕΒΙΔΙΤΕ) με το Corallia), Συνεργατικός Σχηματισμός Συστημάτων και Εφαρμογών Νανο/Μικροηλεκτρονικής (mi-Cluster), <http://www.corallia.org/el/innovation-clusters/mi-cluster-knowledge-base.html>, Επίσης, άλλες καλές πρακτικέςμε εφαρμογή και στην Ελλάδα είναι στο πλαίσιο Prometheus(πράσινη ενέργεια) και της εφαρμογής στην Ελλάδα του έργου Regional cluster in energy planning(REGCEP)(Πηγή: καλές πρακτικές think green για MME, 2010- http://ermis.acci.gr/green/images/Drasi_1-Energeia_1.2.1.pdf

Επίσης, Συνεργατικός Σχηματισμός στις Τεχνολογίες Παιγνίων και Δημιουργικού Περιεχομένου (Gaming Technologies and Creative Content Cluster, ή, εν συντομία, gi-Cluster), Δρόμοι του Κρασιού της Βορείου Ελλάδος, <http://www.wineroads.gr>, το Δίκτυο Παραγωγών Οίνου OKTANA A.E., Δίκτυο Κατασκευαστών Ηλιακών Συστημάτων Solarnet <http://www.solarnet.gr> , το Δίκτυο Επιχειρήσεων Προϊόντων Ελαιόλαδου Κρήτης (ΔΕΠΕΚ-19 Κέντρο Επιχειρηματικής και Τεχνολογικής Ανάπτυξης (ΚΕΤΑ) Αττικής, Συνοπτική αποτύπωση της υπάρχουσας κατάστασης στην Περιφέρειας Αττική και καλές πρακτικές δικτύων επιχειρήσεων στην ΕΕ και την Ελλάδα, 2008), το Δίκτυο Βιολογικών Προϊόντων. Άλλα. ενδεικτικά παραδείγματα καλών πρακτικών αποτελούν οι Προμηθευτικοί Συνεταιρισμοί των Παντοπωλών που λειτουργούν σε όλη τη χώρα και ο Ελληνικός Όμιλος Αλυσίδων Σούπερ Μάρκετ (ΕΛΟΜΑΣ) που ιδρύθηκε με πρωτοβουλία αλυσίδων σούπερ μάρκετ μεσαίου μεγέθους, με 39 επιχειρήσεις μέλη σήμερα,σε όλη την Ελλάδα. (Πηγή: Οδηγός συνεργατικων σχηματισμων για μικρες επιχειρησεις ΙΜΕ-ΓΣΒΕΕ 2014)& (Συμπεράσματα βιβλιογραφικής επισκόπησης και παρουσίαση διεθνών καλών πρακτικών,παραδοτέο Β στο πλαίσιο του υποέργου «ΕΚΠΟΝΗΣΗ ΜΕΛΕΤΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ «ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΩΝ- ΔΙΚΤΥΩΣΕΩΝ ΜΙΚΡΩΝ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ» της πράξης «Δράσεις για την ενίσχυση του ρόλου της καινοτομίας και των μορφών συνεργασίας στις μικρές επιχειρήσεις» Αθήνα 2013). (Report of REGION OF ATTICA, 2InS Clusters S.M.E.s' Innovation and Internationalization Support Clusters "Innovation and Internationalization Facilitators" – Best Practices 3.1a Final, 27 /07/2011) & (καλές πρακτικές Εγχειρίδιο Δικτύων Επιχειρηματικότητας (networking) & «Συστημάτων-Συστάδων» Επιχειρήσεων (clustering), EOMMEX & Εθνικό Παρατηρητήριο για τις Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις). Σύμφωνα με τις εικόνες 2-7(παράρτημα Β'), της βαθμολόγησης καινοτομίας των μελών της Ε.Ε., επιβεβαιώνεται για ακόμα μια φορά το μοτίβο του ισχυρού βορρά με ανταγωνιστικό πλεονέκτημα και έλεγχο της έρευνας /τεχνολογίας & καινοτομίας και του αδύνατου Νότου. Η Ελλάδα βρίσκεται στις χαμηλότερες θέσεις μαζί με τις άλλες Βαλκανικές και Βαλτικές χώρες, με τον λοιπό μεσογειακό νότο, Πορτογαλία, Ισπανία και Ιταλία λίγο πιο μπροστά και πιο πάνω την Γαλλία. Σε επίπεδο ελληνικών περιφερειών, πρώτη έρχεται η Δυτική Ελλάδα, μετά η Κρήτη με την Αττική, κατόπιν η κεντρική Μακεδονία και Στερεά και ακολουθούν η Ανατ.Μακεδονία-Θράκη, Ήπειρο, Θεσσαλία και Ν.Αιγαίο.

ΠΕΡΙΟΧΗ	ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΜΕ ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	ΔΗΜΟΣΙΕ Σ ΔΑΠΑΝΕΣ ΓΙΑ Ε&Τ	ΔΑΠΑΝΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΓΙΑ Ε&Τ	ΔΑΠΑΝΕΣ ΜΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΗΣ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑΣ	ΜΜΕ ΠΟΥ ΑΝΑΠΤΥΣΣΟΥΝ ΕΣΩΤΕΡΙΚΑ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ	ΚΑΙΝΟΤΟΜΕΣ ΜΜΕ ΣΥΝΕΡΓΑΖΟΜΕΝΕ Σ ΜΕ ΑΛΛΕΣ
ΒΟΡΕΙΑ ΕΛΛΑΔΑ	0,52	0,32	0,19	0,40	0,34	0,12
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	0,40	0,29	0,20	0,38	0,36	0,09
ΑΤΤΙΚΗ	0,67	0,39	0,35	0,54	0,35	0,28
ΝΗΣΙΑ ΑΙΓΑΙΟΥ & ΚΡΗΤΗ	0,38	0,40	0,16	0,41	0,36	0,14
ΜΕΓΙΣΤΗ ΔΙΑΦΟΡΑ	0,29	0,11	0,19	0,16	0,02	0,19

(Πρόταση τομεακής πολιτικής για την έρευνα και καινοτομία (στο πλαίσιο προετοιμασίας του Συμφώνου Εταιρικής Σχέσης – ΣΕΣ) ΓΓΕΤ 2013/

http://www.gsrt.gr/Financing/Files/ProPeFiles21/GSRT_SES_Final_rev1%201_2013_05_23.pdf

Στον πίνακα 1 φαίνονται οι συνολικές δημόσιες δαπάνες για την Ε&Τ ενώ στο 3 αποτελεί στρατηγικό στόχο τη έξυπνη εξειδίκευση μέσω Ε&Τα, καινοτομίας και αύξηση της ιδιωτικής συμμετοχής στα κρατικά προγράμματα (σύμπραξη ΣΔΙΤ). (Πρόταση ΓΓΕΤ για την διαμόρφωση κατευθύνσεων σχεδιασμού &

κατάρτισης αναπτυξιακού προγραμματισμού 2014 - 2020 για την έρευνα, τεχνολογική ανάπτυξη & καινοτομία - Ε.ΤΑ.Κ, 2012-). **Πίνακας 1: Δαπάνες Ε&Τ στο πλαίσιο του ΕΣΠΑ (Πηγή: ΓΓΕΤ)**

ΔΡΑΣΕΙΣ ΑΝΑ ΠΥΛΩΝΑ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΒΑΣΙΚΩΝ ΔΡΑΣΕΩΝ	ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΑΠΑΝΗ (€)	ΠΟΣΣΤΟ
ΔΙΑΣΥΝΔΕΣΗ ΕΡΕΥΝΑΣ ΜΕ ΤΟΝ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟ ΙΣΤΟ ΚΑΙ ΠΡΟΑΓΩΓΗ ΤΗΣ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑΣ	<ul style="list-style-type: none"> •ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΚΟΙ ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΙ ΕΝΤΑΣΗΣ ΓΝΩΣΗΣ ΣΤΗΝ ΜΙΚΡΟΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ "CORALLIA" •ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΚΩΝ ΣΥΣΤΑΔΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ : CLUSTER ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑΣ •ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ ΝΕΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΓΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ Ε.ΤΑ.Κ •ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ ΟΜΑΔΩΝ ΜΙΚΡΟΜΕΣΑΙΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΓΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ Ε.ΤΑ.Κ •ΚΟΥΠΟΝΙΑ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑΣ ΓΙΑ ΜΜΕ vouchers for SME's •ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ 2009-2011 •ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΝΕΩΝ ΚΑΙΝΟΤΟΜΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ (SPIN OFF – SPIN OUT) •ΠΡΑΞΙΝΟ ΝΗΣΙ ΑΙ ΣΤΡΑΤΗΣ 	226.795.327 180.657.751	37,66%
ΕΞΩΣΤΡΕΦΕΙΑ	<ul style="list-style-type: none"> •ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ Ε&Τ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗΣ ΥΠΟΔΟΜΗΣ ESFRI (προετοιμασία στην υποστήριξη των ελληνικών εταιριών και γενικά της ελληνικής συμμετοχής). •ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ Ε&Τ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ JTI's (ARTEMIS, ENIAC). •ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ Ε&Τ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ERANET (MARIFISH, MARINERA, κ.λ.π.) •ΔΙΜΕΡΕΙΣ Ε&Τ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΕΣ (ΓΑΛΛΙΑ, ΟΥΓΓΑΡΙΑ, ΤΟΥΡΚΙΑ, ΡΟΥΜΑΝΙΑ, ΣΕΡΒΙΑ, ΤΣΕΧΙΑ, ΣΛΟΒΑΚΙΑ, ΗΠΑ) •ΔΙΜΕΡΗΣ Ε&Τ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΕΛΛΑΔΑ – ΚΙΝΑ (νέα προκήρυξη για τον παραγωγικό χώρο). 	77.514.077	7,16%
ΔΙΑΣΥΝΔΕΣΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ	<ul style="list-style-type: none"> •ΕΒΔΟΜΑΔΑ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ. •ΕΝΗΜΕΡΩΤΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ ΓΓΕΤ Ε&Τ. 	7.029.969	0,65%

2. Υποστήριξη της πολιτικής για ευφυή εξειδίκευση σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο

Κύριοι άξονες παρέμβασης	Κινητοποίηση του ιδιωτικού τομέα, ενίσχυση της ιδιωτικής συμμετοχής και αξιοποίηση της γνώσης	Εθνική / περιφερειακή εμβέλεια
	<ol style="list-style-type: none"> I. Ενίσχυση της επένδυσης από τον ιδιωτικό τομέα στην έρευνα, την τεχνολογική ανάπτυξη και την καινοτομία II. Ενίσχυση τομέων στους οποίους η Ελλάδα έχει ήδη σχετικό συγκριτικό πλεονέκτημα σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο III. Ενίσχυση διεπαφής και συνεργασίας μεταξύ των ερευνητικών κέντρων και ΑΕΙ με τους παραγωγικούς φορείς σε επίπεδο περιφέρειας IV. Ενθάρρυνση της εξωστρέφειας των Περιφερειών και σύνδεση με ευρύτερες εθνικές στρατηγικές V. Ενθάρρυνση της περιφερειακής καινοτομίας με φορά «από κάτω προς τα πάνω» στο πλαίσιο περιφερειακών στρατηγικών «ευφυούς» εξειδίκευσης με αξιοποίηση των ερευνητικών υποδομών και των κέντρων επάρκειας 	

Πίνακας 3: Κύριοι άξονες πολιτικής Ε.ΤΑ.Κ περιόδου 2014 – 2020 , (http://www.pepattikis.gr/home/wp-content/uploads/2012/09/Protasi-ethnikis-stratigikis-gia-ETAK2014-2020_Final.pdf)

Στο πλαίσιο της προώθησης επιχειρηματικότητας & μικρομεσαίων επιχειρήσεων και βελτίωσης υποστηρικτικών επιχειρησιακών μέτρων (*Promotion of entrepreneurship and SMEs Improving business support measures*) ομάδα εμπειρογνομώνων δημοσίευσαν το 2003 την τελική έκθεση της Δ/σης Βιομηχανίας/Επιχειρηματικότητας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τα επιχειρηματικά clusters και δίκτυα (**FINAL REPORT OF THE EXPERT GROUP ON ENTERPRISE CLUSTERS AND NETWORKS**)2003(http://ibr.hi.is/sites/ibr.hi.is/files/FINAL_REPORT_OF_THE_EXPERT_GROUP_ON_ENTERPRISE_CLUSTERS_AND_NETWORKS.pdf)http://ec.europa.eu/enterprise/newsroom/cf/itemdetail.cfm?item_id=867

Στην αναφορά της για την συνεργατική δικτύωση & clusters στην Ελλάδα(5.1.4. Greece) παρουσιάζει συνοπτικά τα μέχρι τότε δύο προγράμματα clustering του υπουργείου ανάπτυξης(1997 & 2003). Στη δράση του 2003 δημιουργήθηκαν 23 συστάδες επιχειρήσεων, με πλαφόν έξι μελών, αλλά χωρίς βιωσιμότητα, λόγω της έλλειψης συντονισμού και επιχειρησιακής κουλτούρας που ευνοούσε ακόμα τις οικογενειακές επιχειρήσεις. Όμως η προσπάθεια αυτή έδειξε και τα θετικά του clustering(άνοιγμα αγορών, διεθνή ανταγωνιστικότητα μέσω καινοτόμων/ ποιοτικών προϊόντων/υπηρεσιών). Από την προηγούμενη εμπειρία, το 2003 το ΥΠΑΝ προκήρυξε αντίστοιχο πρόγραμμα προώθησης του θεσμού ειδικά για τις SMEs με επιτυχία και ακολούθησαν αντίστοιχες δράσεις, εξίσου με ικανοποιητικά αποτελέσματα. Οι συσταδοποιημένες εταιρίες είχαν ήδη θεσμοθετηθεί, αλλά παρέμειναν τα οργανωτικά/διαχειρησιακά εμπόδια και η οικογενειακή νοοτροπία των κλειστών εσωστρεφών συστημάτων (κοίτα κεφ.οργάνωση/προγράμματα)

«Τα τουριστικά clusters δημιουργούνται κατά κύριο λόγο σε niche αγορές¹, από φορείς των τοπικών κοινωνιών, για να εξυπηρετήσουν πολύ συγκεκριμένα κοινωνικά και οικονομικά συμφέροντα. Οι συνεργαζόμενες εταιρείες και οργανισμοί στα τουριστικά clusters παρουσιάζουν μεγάλο βαθμό γεωγραφικής συγκέντρωσης και κοινή εσωτερική δομή, η οποία σε γενικές γραμμές περιλαμβάνει:

- Αξιοθέατα με μεγάλο τουριστικό ενδιαφέρον, Συγκέντρωση επιχειρήσεων τουριστικών υπηρεσιών (όπως π.χ. εστιατόρια, ξενοδοχεία, μεταφορές, ταξιδιωτικά γραφεία κλπ.), Κατάλληλες και χαμηλού κόστους υποδομές, Εταιρείες και θεσμικούς φορείς με εξειδικευμένη πληροφόρηση και οικονομικά κεφάλαια. Τα πλεονεκτήματα των συνεργαζόμενων δικτύων στις τουριστικές δραστηριότητες επιτρέπουν την αποτελεσματική εκμετάλλευση της συλλογικής αποδοτικότητας και την αυξημένη ικανότητα διαπραγματεύσεως με τους προμηθευτές. Ωστόσο, το στοιχείο του ανταγωνισμού είναι έντονο εντός του τουριστικού cluster και απαραίτητο για την ανάπτυξη και βιωσιμότητά του.

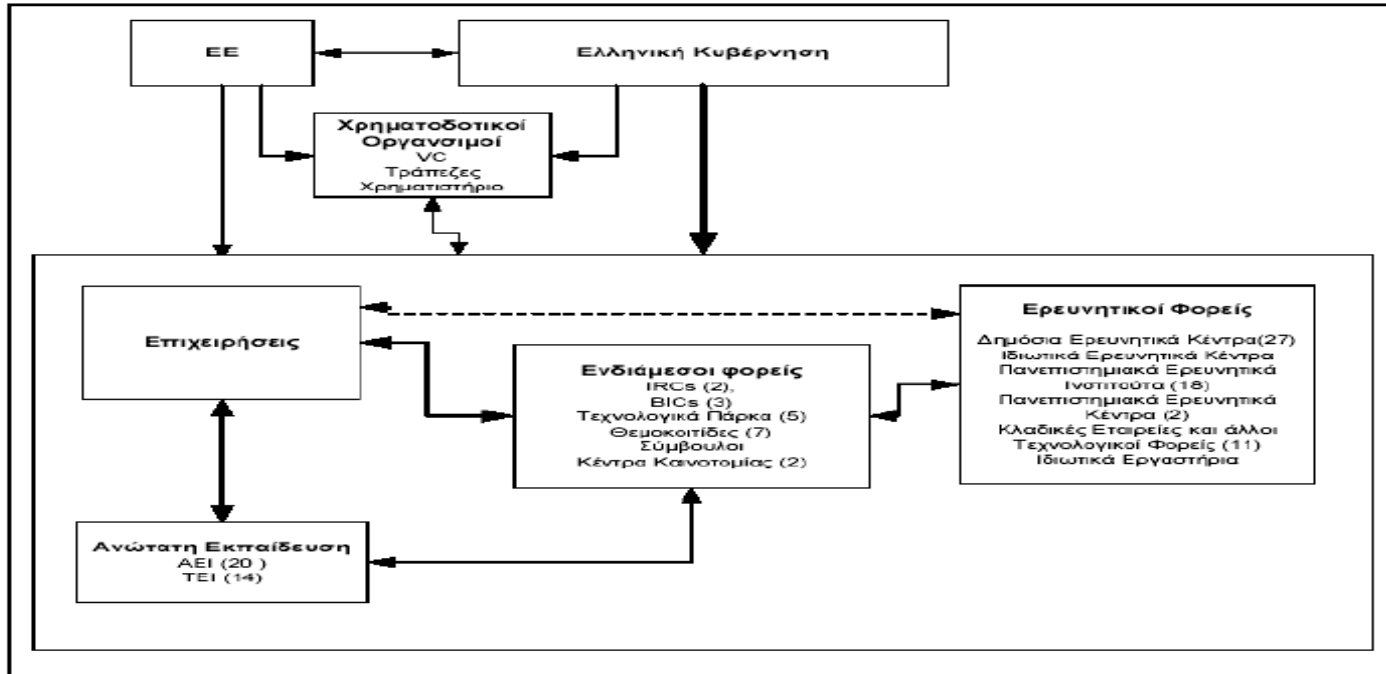
¹ Μία “niche” αγορά αποτελείται από ένα στενά οριζόμενο καταναλωτικό κοινό, το οποίο αναζητά ένα ξεχωριστό και εξειδικευμένο μείγμα προϊόντων και υπηρεσιών (Kotler, P. And Keller, K. “Marketing

Management 12e”, 2006)». & (ετήσια έκθεση 2012 με θέμα: «η κατάσταση και οι προοπτικές των ΜΜΕ στην Ελλάδα», τέταρτο παραδοτέο: γ ενότητα της έκθεσης: κλαδική και δικτυακή διάσταση των ΜΜΕ: εμπόριο, υπηρεσίες, κατασκευές και ενέργεια/ κλαδική ανάλυση: *third party logistics*, ανάδοχος: *icap group a.e* φεβρουάριος 2012/ κλαδική και δικτυακή διάσταση των ΜΜΕ κεφάλαιο 3- δίκτυα & συνεργατικοί σχηματισμοί επιχειρήσεων). Τέσσερα παραδείγματα καλών πρακτικών που έγιναν με την πρωτοβουλία LEADER+ είναι: 1) «**Δίκτυο Επιχειρήσεων Χαλκιδικής ΑΕ**», 2) «**Εταιρεία Ανάπτυξης Εναλλακτικού Τουρισμού Νομού Δράμας – Ecstasy**», 3) «**Εταιρεία Οικοτουρισμού Βιτίσιου**», 4) **LEADING TOURISM CLUSTER (LTC): Το Δίκτυο Επιχειρήσεων Χαλκιδικής** (Πηγή: www.diktiohal.gr) δημιουργήθηκε το 2004 από 27 επιχειρήσεις (παραγωγής & εμπορίας τροφίμων και τουριστικές υπηρεσίες-ξενοδοχεία) του Νομού Χαλκιδικής, με την μετοχική σύνθεση του Δικτύου να φτάνει τη πλειοψηφία των επιχειρήσεων του Νομού Χαλκιδικής (www.agro-tour.net). Το τουριστικό cluster στο νομό Δράμας «Εταιρεία Ανάπτυξης Εναλλακτικού Τουρισμού Νομού Δράμας». Η Εταιρεία Οικοτουρισμού Βιτίσιου (EOB) (www.eovitsiou.gr) αποτελεί ουσιαστικά μία τοπική δικτύωση μικρομεσαίων επιχειρήσεων, με 30 μέλη-εταιρίες που προσφέρουν στον επισκέπτη ολοκληρωμένες και ποιοτικές υπηρεσίες διαμονής, εστίασης, γνωριμίας με τα προϊόντα της περιοχής, δραστηριοτήτων υπαίθρου και επίσκεψης στα πιο αξιολογημένα της περιοχής. Το **Leading Tourism Cluster (LTC)**, ήταν ένα ξενοδοχειακό cluster, με μέλη 300 ξενοδοχεία, συνολικής δυναμικότητας 70.000 δωματίων (www.startupgreece.gov/δ'paradoteo/)

Στην Βόρεια Ελλάδα, «*Τα έξι clusters στα οποία συγκεντρώνεται ο όγκος της μεταποίησης στη Θεσσαλονίκη είναι: 1. Cluster διατροφής: Επιχειρήσεις τροφίμων και ποτών (NACE 15), 90 περίπου μονάδες άνω των 10 απασχολούμενων, 2. Cluster ένδυσης και μόδας: Επιχειρήσεις κλωστοϋφαντουργίας και ένδυσης (NACE 17+18+19), 135 περίπου μονάδες, 3. Cluster χημικών και ενέργειας: Επιχειρήσεις πετροχημικών, χημικών, πλαστικών (NACE 23+24+25), 65 περίπου μονάδες, 4. Cluster οικοδομικών υλικών και οικιακού εξοπλισμού: Επιχειρήσεις μη μεταλλικών ορυκτών, ξύλου, και επίπλου (NACE 20+36), 90 περίπου μονάδες, 5. Cluster μετάλλου: Επιχειρήσεις μεταλλουργίας, προϊόντων από μέταλλο, μηχανών και εξοπλισμού (NACE 27+28+29), 100 περίπου μονάδες, 6. Cluster ηλεκτρονικών, ηλεκτρικών συσκευών και τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών*» (http://www.industry2020.gr/docs/kainotomia/s_kainotomia.pdf) (Συμπεράσματα Συνεδρίου Βιομηχανία 2020 ΣΒΒΕ – Eurobank: Περιφερειακή Ανάπτυξη – Καινοτομία – Εξωστρέφεια» Καινοτομία & υιοθέτηση τεχνολογιών από τις μεταποιητικές επιχειρήσεις 2010). Στο σχήμα 14, βλέπουμε συνοπτικά το ελληνικό σύστημα καινοτομίας, όπως αυτό εφαρμόζεται και ισχύει από την Συνθήκη της Λισσαβόνας το 2004 (Ευρώπη 2020), στο πλαίσιο ανάπτυξης των αναπτυσσόμενων κρατών-μελών της ΕΕ. Εν έτει 2014, η Ελλάδα εντάσσεται πλέον στα κοινοτικά μέλη που ακολουθούν την νέα τεχνολογία, μπροστά από τις μεταβατικές λοιπές χώρες των Βαλκανίων και των βαλτικών κρατών. Μέχρι τώρα το κράτος ήταν ο αποκλειστικός συντονιστής και φορέας υλοποίησης των κοινοτικών δράσεων, ενώ τώρα έχει προστεθεί δυναμικά και ο ιδιωτικός τομέας (42 Πηγή: Γενική Γραμματεία Έρευνας & Τεχνολογίας,

Τεχνολογική Προοπτική Διερεύνηση στην Ελλάδα, Ελλάδα 2001: Έρευνα – Τεχνολογία - Καινοτομία, 2002- Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών Εργαστήριο Διοικητικής Επιστήμης Καινοτομία: Προσδιοριστικοί Παράγοντες και Προβληματισμοί για το Μέλλον της Ελληνικής Οικονομίας Πραστάκος, Σπανός, Κωστόπουλος-2003).

Σχήμα 14: Χαρτογράφηση του Ελληνικού Συστήματος Καινοτομίας⁴²

Στην Έκθεση για τον απολογισμό ΕΣΠΑ 2007-2013, επιβεβαιώνεται ως κύριος στρατηγικός άξονας του Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς 2007-13, η ενίσχυση της καινοτομίας, μέσω χρηματοδότησης του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Επιχειρηματικότητα-Ανταγωνιστικότητα» του ΕΣΠΑ-ΕΤΑΚ και του αντίστοιχου περιφερειακού επιχειρησιακού προγράμματος (ΠΕΠ) και των ευρωπαϊκών διαρθρωτικών ταμείων, της Περιφερειακής Ανάπτυξης(ΕΤΠΑ) & Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο(ΕΚΤ). Αλλά δυναμικά υπεισέρχεται και η ιδιωτική πρωτοβουλία (σύμπραξη του δημοσίου με τον ιδιωτικό τομέα-ΣΔΙΤ) και της Ευρωπαϊκής Τράπεζας(www.eib.gov) & Ταμείου Επενδύσεων- ΕΤΕπ) και Ευρωπαϊκής Τράπεζας Ανασυγκρότησης & Ανάπτυξης (European Bank of Reconstruction & Development-EBRD). Παράλληλα τα τραπεζικά χρηματοπιστωτικά προϊόντα Jessica (περιφέρειες), Jeremie (ΜΜΕ). Βασικός στόχος η αύξηση της παραγωγικότητας και της επιχειρηματικής ανταγωνιστικότητας και στα τρία επίπεδα (περιφερειακό, εθνικό, διεθνές-οικονομίες κλίμακας). Τα προβλήματα που παρουσιάστηκαν αφορούσαν «την έλλειψη εμπειρίας στο σχεδιασμό, την πιθανή έλλειψη κατάλληλου νομοθετικού πλαισίου και τη συνθετότητα της δομής ορισμένων από τους στόχους, με πιθανό αποτέλεσμα τη μείωση της συνέργιας και των οικονομιών κλίμακας».

Συγκριτικά με τα λοιπά επιχειρησιακά προγράμματα, οι Στόχοι 1 («Σύγκλιση») και καλύτερη στο 2 (Περιφερειακή Ανταγωνιστικότητα και Απασχόληση) του ΕΠ «Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα» έχουν χρηματοδοτηθεί και προωθηθεί σε πολύ μεγαλύτερο ποσοστό, σύμφωνα με την Συνθήκη της Λισσαβόνας και ιδίως της αναθεώρησής της το 2007 και των Ολοκληρωμένων Κατευθυντήριων Γραμμών (ΟΚΓ) για την Ανάπτυξη και την Απασχόληση. Στον Άξονα 3 («Βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος») έχει δεσμευτεί το 36% της συνολικής κοινοτικής συνδρομής. Με μία εκ των Ενδεικτικών δράσεων του ΕΠ που βρίσκονται σε προχωρημένο στάδιο ενεργοποίησης «η Ενίσχυση Ελληνικών Τεχνολογικών Συνεργατικών Σχηματισμών στη Μικροηλεκτρονική («Cluster Μικρο-ηλεκτρονικής») και η Ανάπτυξη ενιαίου δικτυακού συστήματος δομών στήριξης επιχειρηματικότητας (Κέντρα Υποδοχής Επενδύτων – ΚΥΕ). Οι μικρομεσαίες ελληνικές επιχειρήσεις είναι ο κύριος αποδέκτης όλων αυτών των υπηρεσιών. Εξάλλου, στις προτεραιότητες του Εθνικού Προγράμματος Μεταρρυθμίσεων ΕΠΜ 2008-2010 είναι η Κοινωνία της Γνώσης, το Επιχειρηματικό Περιβάλλον, η Περιφερειακή και Κοινωνική Συνοχή, κατόπιν συστάσεως της ΕΕ, η οποία υπογραμμίζει την ανάγκη λήψης μέτρων για την αύξηση του ανταγωνισμού και των επενδύσεων στον τομέα της Ε&ΤΑ (έρευνα, τεχνολογία, ανταγωνιστικότητα). Η Έκθεση παρουσιάζει ως παράδειγμα καλών πρακτικών στον ένα εκ των τριών πυλώνων των κατευθυντήριων γραμμών της Πολιτικής Συνοχής, την έρευνα & καινοτομία (οι άλλοι δύο απασχόληση - εδαφική συνοχή) «το «*Corallia Clusters Initiative*» για την ανάπτυξη Ελληνικών Τεχνολογικών Συνεργατικών Σχηματισμών (clusters) που υλοποιήθηκε στο πλαίσιο του Ε.Π. Ανταγωνιστικότητα 2000-2006 και το οποίο επίσης συνεχίζεται στη νέα προγραμματική περίοδο 2007-2013 από το διάδοχο Ε.Π. «Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα» (Στρατηγική Έκθεση Παρακολούθησης ΕΣΠΑ 2007-2013). Στον παρακάτω πίνακα βλέπουμε την **Πορεία υλοποίησης ΠΕΠ Αττικής 2007-2013**, όπου ξεχωρίζει σε προϋπολογισμό ο άξονας προτεραιότητας Α.Π.03 για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας, καινοτομίας και ψηφιακής σύγκλισης, που αποτελεί και άξονα στρατηγικής της Ευρώπης 2020 και του 5ου ΚΠΣ 2014-2020. (http://www.espa.gr/el/Documents/Poreia_Ylopoihsis_ESPA/JAN2014/140203_Proodos_Ylop_Ep13_Attiki.pdf)

Στόχος στο λιμάνι του Πειραιά, η Συγκρότηση Επιχειρηματικής Συστάδας – ναυπηγοεπισκευαστικό ναυτιλιακό cluster - με Πόλο την Ναυπηγοεπισκευαστική βιομηχανία και άλλες συμπληρωματικές υπηρεσίες (logistics, διάφοροι κλάδοι μεταποίησης, μεταπρατικό εμπόριο κ.α), με βάση δύο πετυχημένων καλών πρακτικών clustering, του «ΒΙ.ΠΑ.Σ.» το Βιομηχανικό Πάρκο Σχιστού, σε ελάχιστη απόσταση από την Ναυπηγοεπισκευαστική Ζώνη και τα ναυπηγεία) του προσδίδει ένα σημαντικό ανταγωνιστικό πλεονέκτημα., με 50 μεταποιητικές ανταγωνιστικές επιχειρήσεις (οριζόντιες σχέσεις) αλλά και συμπληρωματικές, με σχέσεις προμηθευτή πελάτη (κάθετες σχέσεις) και της κοινοπραξίας «ΤΡΙΤΩΝ». Η

ΤΡΙΤΩΝ δημιουργήθηκε από εταιρίες-μέλη του ΒΙ.ΠΑΣ Σχιστού με σκοπό «την διοίκηση της Ναυπηγοεπισκευαστικής Ζώνης Περάματος και η εξυγίανσή της αρχικά, αλλά και να βοηθήσει στην εξυγίανση των δύο ναυπηγείων της περιοχής (Σκαραμαγκά και Ελευσίνας), που υπολειτουργούν» μέσω κοινών δικτύων Marketing, προμηθευτών και επενδυτών.

ΠΡΟΒΛΕΨΗ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ "ΑΤΤΙΚΗ 2007-2013"

Τέλευταία ενημέρωση: 28/02/2013

Ποσό σε μιλ. €

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ	ΔΕΣΜΕΥΣΗ	ΕΝΕΡΓΟΠΟΙΗΣΗ							
		ΠΡΟΣΚΛΗΣΕΙΣ		ΕΝΤΑΣΕΙΣ		ΣΥΜΒΑΣΙΟΠΟΙΗΣΗ		ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΗΣΕΙΣ ΔΑΠΑΝΕΣ	
		Συνολική Δαμ. Δαπάνη	Ποσοστό ενεργοποίησης (%)	Συγχρημ/νη Δαμ. Δαπάνη	Ποσοστό ενταγμένων έργων (%)	Συγχρημ/νη Δαμ. Δαπάνη	Ποσοστό Νομισμ. Δαμοσίων (%)	Συγχρημ/νη Δαμ. Δαπάνη (Κοινοτική + Εθνική)	Ποσοστό Προγρ/σων Δαπανών (Συγχρ/νη Δημόσια Δαπάνη) (%)
Α.Π. 01: Ενίσχυση Υποβρύχιων Προσελυσμάτων - Ενέργειας	557.800	1.304.780	250,05%	551.400	98,87%	250.404	46,51%	130.882	25,08%
Α.Π. 02: Αερίφρος Ανάπτυξη και Βελτίωση της Ποιότητας Ξυδι	901.447	1.822.144	195,03%	1.389.791	149,21%	447.632	48,06%	220.000	23,63%
Α.Π. 03: Ενίσχυση της Απογαμινοποίησης της Καστανιάς και της Φαρμακής Σύγκλισης	1.181.282	1.631.108	138,08%	1.160.100	98,21%	1.079.950	91,42%	698.500	59,14%
Α.Π. 04: Αποδογόνωση Αστικών Περισθάν	105.882	204.500	193,54%	180.550	169,85%	140.702	84,86%	116.902	70,51%
Α.Π. 05: Τεχνική Υποστήριξη Εργασιών	31.824	50.631	158,93%	45.791	143,89%	35.432	111,34%	28.000	88,08%
ΣΥΝΟΛΑ	2.868.235	5.126.163	178,72%	3.327.779	116,02%	1.963.217	68,45%	1.203.524	41,96%

«Τόσο η διοίκηση του ΒΙ.ΠΑ.Σ. όσο και τα μέλη της κοινοπραξίας «ΤΡΙΤΩΝ», έχουν στενότερη συνεργασία με τις εργοδοτικές ενώσεις του χώρου, συνεργάζονται με τον ΟΛΠ και την ΝΑΥΣΟΛΠ (διαχειριστές του λιμανιού του Πειραιά και της ΝΑ.ΖΩ.), με τα τοπικά Επιμελητήρια (Ε.Β.Ε.Π., Β.Ε.Π., Ναυτικό), αλλά και με τα τοπικά εκπαιδευτικά ιδρύματα (ΠΑ.ΠΕΙ) (συμμετοχή δημόσιων/ ιδιωτικών οργανισμών και ενώσεων, επιστημονική συνεργασία, υποστηρικτικές υπηρεσίες, θεσμικές δομές – οργανισμοί). Επίσης προβλέπεται η εισαγωγή τριών νέων οικολογικών(friendly eco systems) μεταποιητικών κλάδων και άνοιγμα σε νέες και διεθνείς αγορές:1) κατασκευή ναυτιλιακού εξοπλισμού,2) «πράσινα» ναυπηγεία και 3) «πράσινες» διαλύσεις πλοίων (scrap) μέσω beaching (προσγειώλωσης), με βάση την Πράσινη και την Έξυπνη Ανάπτυξη της Ευρώπης 2020. «Χαρακτηριστική είναι η εκδήλωση «ΗΦΑΙΣΤΟΣ» που διοργάνωσε η ΕΛΙΝΤ (29/3/13), με στόχο να συμπεριληφθούν ελληνικοί προμηθευτές στους καταλόγους των Κινεζικών ναυπηγείων»(Πηγή:Συγκρότηση Επιχειρηματικής Συστάδας – Cluster - στον Πειραιά με Πόλο την Ναυπηγοεπισκευαστική Βιομηχανία ΕΒΕΠ 2013- http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:r-XAaZQDIDsJ:www.pcci.gr/evepimages/E23_F4767.ClusterNayphgiko.doc+&cd=1&hl=en&ct=clnk&gl=gr

Άλλα αποτελέσματα δράσεων για τα ελληνικά clusters των ΜμΕ αναρτώνται στη σχετική ιστοσελίδα (www.clusterpolisee.eu) και πλατφόρμα (www.clusterpolisees3.eu), και στο σχετικό Δελτίο Τύπου του Corallia(http://www.corallia.org/images/stories/documents/AboutCorallia/ClusterPoliSEE_PressRelease_BucarestMeeting_03-04-2014.pdf) Στους παρακάτω πίνακες(2,3 & διάγραμμα), στην περίπτωση της Ελλάδας, παρουσιάζεται η δυναμική των ελληνικών clusters, από μια στατιστική ανάλυση και σύνοψη της Γεν. Δ/σης Επιχειρηματικότητας & Βιομηχανίας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής(EC) για τους ευρωπαϊκούς συνεργατικούς σχηματισμούς(European innovation clusters)(DG Enterprise & Industry Report: Innovation Clusters in Europe)

Μεταξύ των προβλημάτων που αντιμετώπισε η δημιουργία και λειτουργία των clusters στην Ελλάδα, είναι το γραφειοκρατικό κόστος σύστασης, πριν την νομοθετική βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος-4072/2012, με την υπηρεσία μιας στάσης(non stop). Ενδεικτικά αναφέρεται η προϋπόθεση σύστασης νομικού προσώπου με τη μορφή Α.Ε. ή Ε.Π.Ε. στο πλαίσιο των δράσεων «Προώθηση της δικτύωσης των ΜΜΕ (clustering)» (Δράση 2.7.2) και «Προώθηση της δικτύωσης των τουριστικών ΜΜΕ (Clustering)» (Πράξη 2.2.3.1) του ΕΠΑΝ 2000- 2006. Στο ΕΣΠΑ από την προηγούμενη εμπειρία βελτιώθηκε η κατάσταση, αλλά πάλι με εμπόδια. Συνοπτικά τα προβλήματα είναι:

α) Η πενταετή δέσμευση ως προς: α) τον ελάχιστο χρόνο λειτουργίας του, ανεξαρτήτου βιωσιμότητας, β) για τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, γ) Η απαίτηση της γεωγραφικής συγκέντρωσης, δ) η έλλειψη πολιτικών ανάπτυξης υποστηρικτικών / συμβουλευτικών δομών, ε) η έλλειψη μιας συνεκτικής στρατηγικής προώθησης του θεσμού του clustering στο ελληνικό επιχειρηματικό περιβάλλον (που να ενσωματώνει εκτός από χρηματοδοτικά κίνητρα(«διευκολυντές» (facilitators) ή «μεσολαβητές/επενδυτές» (brokers) και θεσμικά κίνητρα, π.χ. ως προς τον χωροταξικό σχεδιασμό και την προώθηση της αριστείας συνεργατικών σχηματισμών), σε συνδυασμό με τις ελλείψεις ως προς τη διάχυση πληροφόρησης προς τις επιχειρήσεις σχετικά με τις δυνατότητες και τα οφέλη από τη δικτύωσή τους, στ) η απουσία προπαρασκευαστικών δράσεων εντοπισμού και καταγραφής (χαρτογράφησης) «αναδυόμενων δικτύων» που συγκεντρώνουν τις προϋποθέσεις για ανάπτυξη συνεργασιών (Cluster Mapping), και της αναλυτικής επισκόπησης των δυνατοτήτων ανάπτυξης συνεργασίας και των θεματικών ενοτήτων που υπάρχει ανάγκη συνεργασίας, πριν από την υιοθέτηση ενός προγράμματος χρηματοδότησης δικτύων.

Country Fact-Sheet: Greece

National employment and specialisation by cluster category

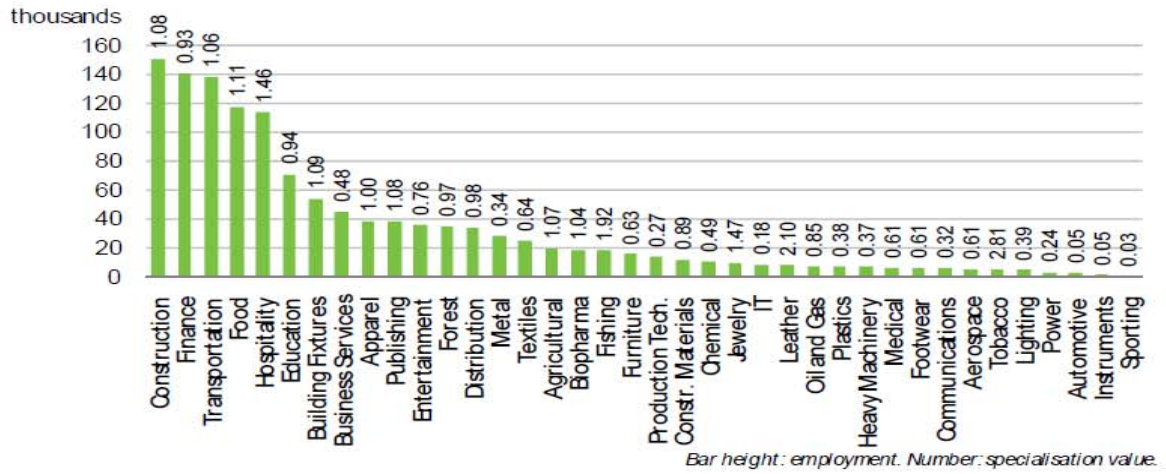

Table 1. Top-15 clusters by stars, employment and specialisation

Cluster	Region	Employees	Specialisation	Stars
Transportation	Attiki	83 329	1.53	★★
Finance	Attiki	81 649	1.29	★★
Construction	Attiki	48 907	0.84	★★
Food	Voreia Ellada	45 855	1.47	★★
Hospitality	Nisia Aigaiou, Kriti	28 093	3.81	★★
Fishing	Kentriki Ellada	6 472	3.67	★★
Leather	Voreia Ellada	6 376	5.99	★★
Jewelry	Attiki	5 514	2.09	★★
Tobacco	Voreia Ellada	3 426	7.33	★★
Construction	Voreia Ellada	46 701	1.14	★
Construction	Kentriki Ellada	38 325	1.44	★
Hospitality	Attiki	37 386	1.15	★
Food	Kentriki Ellada	29 056	1.44	★
Publishing	Attiki	25 563	1.76	★
Hospitality	Kentriki Ellada	24 774	1.67	★

Table 2. Top-10 regions by total number of stars and share of employment in clusters with stars

Region	Total number of stars	Share of employment in clusters with stars
Attiki	15	63.81%
Voreia Ellada	11	43.08%
Kentriki Ellada	7	61.43%
Nisia Aigaiou, Kriti	5	56.81%

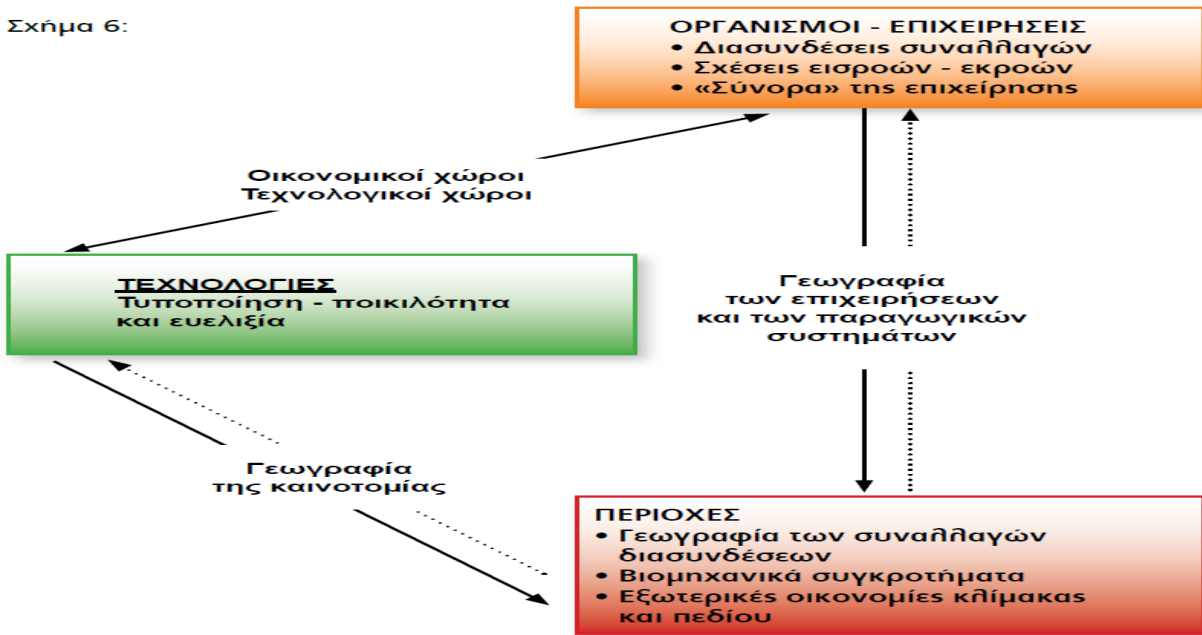
« Επισημαίνεται ωστόσο, ότι το βασικότερο πρόβλημα τόσο για τη μη ανταπόκριση των επιχειρηματιών στα προγράμματα ενίσχυσης της δημιουργίας δικτύωσης, όσο και για την απένταξη εγκεκριμένων έργων που τελικά

δεν υλοποιήθηκαν, αποτελεί η περιορισμένη αποδοχή και αντίληψη της πλειοψηφίας των ελλήνων επιχειρηματιών για την ανάγκη και τα οφέλη ανάπτυξης συνεργασιών», οι περισσότεροι των οποίων είναι εσωστρεφείς οικογενειακές μικρομεσαίες επιχειρήσεις(MME). Γι' αυτό και, η αναγνώριση της σημασίας των clusters αναδεικνύει την ανάγκη διαμόρφωσης και εφαρμογής πολιτικών για την ανάπτυξη και ενίσχυση τους, οι οποίες δεν θα περιορίζονται σε μέτρα χρηματοδοτικής ενίσχυσης των clusters, αλλά να προωθούν και τις αναγκαίες διαρθρωτικές και θεσμικές αλλαγές για να αναπτυχθεί η ικανότητα συμπράξεων και δικτύωσης επιχειρήσεων, και να αναδυθούν ιδιαίτερα νέα clusters εντάσεως γνώσης και καινοτομίας»(Πηγή: Συμπεράσματα βιβλιογραφικής επισκόπησης και παρουσίαση διεθνών καλών πρακτικών, παραδοτέο Β στο πλαίσιο του υποέργου «ΕΚΠΟΝΗΣΗ ΜΕΛΕΤΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ «ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΩΝ- ΔΙΚΤΥΩΣΕΩΝ ΜΙΚΡΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ» της πράξης «Δράσεις για την ενίσχυση του ρόλου της καινοτομίας και των μορφών συνεργασίας στις μικρές επιχειρήσεις» Αθήνα 2013)

Άλλοι Ανασταλτικοί παράγοντες είναι οι ακόλουθοι: 1) Παραδοσιακή δομή – Μικρό μέγεθος, 2) Εσωστρέφεια, 3) Έλλειψη συνεργατικής κουλτούρας. 4) Έλλειψη ικανών στελεχών, 5) Έλλειψη ενημέρωσης, 6) Χαμηλός βαθμός καινοτομίας. Εκτός από το Corallia που προσφέρει υπηρεσίες υψηλής έντασης στις επιχειρήσεις, άλλα εταιρικά καλά παραδείγματα στην Ελλάδα: είναι: Οι ΣΥΝ.Π.Ε. και τα 120 Ενωμένα Εργοστάσια επίπλου Η έναρξη έγινε από το Κέντρο Επίπλου 40 και σήμερα στην Αττική λειτουργούν τα ακόλουθα έξι Κέντρα Επίπλου: • Κέντρο Επίπλου 40, • 120 Ενωμένα Εργοστάσια, • Επιπλοκίνηση, • Αττικό Κέντρο Επίπλου, • Ένα και Ένα, • Κέντρο Επίπλου, Προμηθευτικός Συνεταιρισμός Φαρμακοποιών Αττικής (πάνω από 1300 μέλη), 29 συνεταιρισμοί (σε όλη την Ελλάδα σε σύνολο 25.000 φαρμακείων περίπου), ομοσπονδία συνεταιρισμών, όπου τα διοικητικά συμβούλια είναι ενοποιημένα, στο ελληνικό επιχειρηματικό περιβάλλον λειτουργούν 30 βιομηχανικές επιχειρηματικές περιοχές (ΒΕΠΕ), εκ των οποίων οι 27 εκσυγχρονίστηκαν, ενώ άμεσα προβλέπεται να λειτουργήσουν 14 νέες που δημιουργήθηκαν με συγχρηματοδότηση από το Γ' ΚΠΣ μέσω ΠΕΠ. Σταδιακά, διαμορφώνεται ένας συνεκτικός «εθνικός χάρτης ΒΕΠΕ» σε όλη την Ελλάδα, που καταλαμβάνει περίπου 33,4 χιλιάδες στρέμματα για την εγκατάσταση παραγωγικών δραστηριοτήτων ΜΜΕ και δυναμικά συνεργαζόμενων Φορέων για τη δημιουργία clusters κ.λπ., Διεθνή Ένωση Τεχνολογικών Πάρκων (International Association of Science Parks, IASP(www.iasp.ws), Στο σχήμα 6 φαίνεται η διασύνδεση (7 Εγχειρίδιο Δικτύων Επιχειρηματικότητας (networking) & «Συστημάτων-Συστάδων» Επιχειρήσεων (clustering), EOMMEX & Εθνικό Παρατηρητήριο για τις Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις)

Σχήμα 6:

Όπως διαπιστώνουμε και στους δύο παρακάτω πίνακες, σύμφωνα με πρόσφατη επικαιροποίηση (17/5/2014) της *πορείας των Προγράμματος Κρατικών Ενισχύσεων σε Εξέλιξη της ΓΓΒ*, δόθηκε άμεση προτεραιότητα στην νεανική και γυναικεία επιχειρηματικότητα καθώς και στην εξωστρέφεια, ενώ παράλληλα δυναμικά εξελίσσεται η ενίσχυση της καινοτομικής επιχειρηματικότητας (<http://195.167.92.195/scheduled/ggb.pdf>)

Προγράμματα Κρατικών Ενισχύσεων σε Εξέλιξη

Δράση	Φορέας	Φάση	Έναρξη	Αριθμός Ενταξιμίων	Συνολικός ΠΥ Ένταξης	Δημόσια Δαπάνη Ένταξης (ή ΠΥ Πρόσκλησης)	Πρόσδος Εκταξιμύσεων *	
							ΠΛΗθος Επιχειρήσεων	Ποσό Εκταξιμύσεων Δημόσιας Δαπάνης
Νέα Καινοτομική Επιχειρηματικότητα	ΕΦΕΠΑΕ (www.efepae.gr)	Πληρωμές	12/07/2012	439	68.160.875	38.603.015	48	1.979.386
Ένδωση -Υπόδηση: Νέες Προοπτικές	ΕΦΕΠΑΕ (www.efepae.gr)	Ένταξη - Υλοποίηση	02/11/2011	39	4.256.299	1.781.099		
Εξωστρέφεια -Ανταγωνιστικότητα των Επιχειρήσεων	ΕΦΕΠΑΕ (www.efepae.gr)	Πληρωμές	13/10/2011	746	98.127.008	44.843.925	281	11.028.602
Μεταποίηση στις νέες συνθήκες	ΕΦΕΠΑΕ (www.efepae.gr)	Πληρωμές	21/07/2011	1.852	437.768.847	184.340.283	737	60.684.737
Ολοκληρωμένα Προγράμματα Ανάπτυξης Επιχειρηματικότητας (Επιχειρηματικότητα Γυναικών)	ΕΦΕΠΑΕ (www.efepae.gr)	Πληρωμές	16/07/2010	1.161	87.408.041	44.546.588	388	12.027.844
Ολοκληρωμένα Προγράμματα Ανάπτυξης Επιχειρηματικότητας (Επιχειρηματικότητα Νέων)	ΕΦΕΠΑΕ (www.efepae.gr)	Πληρωμές	16/07/2010	1.387	109.786.353	56.287.371	681	19.800.388
Πράσινες Υποδομές	Γ.Γ.Β. (www.ggb.gr)	Πληρωμές	30/04/2011	48	47.493.726	18.404.936	7	1.728.861
Πράσινη Επιχείρηση	ΕΦΕΠΑΕ (www.efepae.gr)	Πληρωμές	30/04/2011	54	7.269.816	2.945.646	11	308.771

* τα στοιχεία προέρχονται από το Πληροφοριακό Σύστημα Κρατικών Ενισχύσεων (www.ependysis.gr)

4.2 ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΞΕΝΩΝ CLUSTERS

Η δεκαετία του 1980 χαρακτηρίστηκε από τη κυριαρχία των ιαπωνικών επιχειρήσεων στους τομείς της τεχνολογίας και της καινοτομικής ανάπτυξης. Δύο κύρια χαρακτηριστικά της καινοτομίας στις ιαπωνικές επιχειρήσεις αποτέλεσαν τα κομβικά σημεία της τέταρτης γενεάς καινοτομικής διαδικασίας: ολοκλήρωση και παράλληλη ανάπτυξη. Η θεώρηση αυτή περιλαμβάνει τους προμηθευτές ως μέρος της όλης διαδικασίας, ενώ ταυτόχρονα ολοκληρώνει τις δραστηριότητες όλων εκείνων που εμπλέκονται διαδικασία καινοτομίας (έρευνα, παραγωγή, μάρκετινγκ) με ένα τρόπο όχι γραμμικό αλλά παράλληλο. Η μορφή της όλης διαδικασίας οδηγεί σε επικαλύψεις των διαφόρων σταδίων. (Πηγή: Γενική Γραμματεία Έρευνας & Τεχνολογίας, *Τεχνολογική Προοπτική Διερεύνηση στην Ελλάδα, Ελλάδα 2001: Έρευνα – Τεχνολογία - Καινοτομία, 2002 & Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών Εργαστήριο Διοικητικής Επιστήμης Καινοτομία: Προσδιοριστικοί Παράγοντες και Προβληματισμοί για το Μέλλον της Ελληνικής Οικονομίας Πραστάκος, Σπανός, Κωστόπουλος-2003*). Στην Ιταλία, ο θεσμός του clustering συνδέθηκε αρχικά με τις σε παραδοσιακές βιομηχανικές συνοικίες, ιδίως στην βόρεια και βορειοανατολική Ιταλία, που συχνά αναφέρεται και ως «Τρίτη Ιταλία», όπου διάφοροι συνεργατικοί σχηματισμοί μικρών επιχειρήσεων γνωρίζουν έναν έντονο ρυθμό ανάπτυξης. (Πηγή: *Organisation for Economic Co-operation and Development – OECD(O.O.Σ.A.)CFE/LEED 29-4-2005, Workshop on fostering development through entrepreneurship, clusters & local initiatives*). «Οι δικτυώσεις αυτές της Ιταλίας έχουν μια πολύ συνεκτική χωρική συγκέντρωση και μια ιδιαίτερα επικεντρωμένη κλαδική εξειδίκευση (Το φαινόμενο της ανάπτυξης περιοχών της βόρειας Ιταλίας (π.χ. Βένετο, Φρίουλι), και της κεντρικής Ιταλίας), (π.χ. Τοσκάνη) με βάση τις βιομηχανικές συνοικίες που αναπτύχθηκαν στις περιοχές αυτές).

Ο Fermano-Maceratese αποτελεί έναν συνεργατικό σχηματισμό αλυσίδας υπεραξίας στην Ιταλία, ο οποίος περιλαμβάνει περισσότερες από τρεις χιλιάδες μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις, συνήθως βιοτεχνίες, που απασχολούν περισσότερους από 20 χιλιάδες εργαζομένους για την παραγωγή υψηλής ποιότητας υποδημάτων, με ετήσιες πωλήσεις που υπερβαίνουν το ένα δισ. ευρώ και εξαγωγές που ανήλθαν σε 56% επί του συνόλου της παραγωγής τους. Ο συνεργατικός σχηματισμός αναπτύσσεται γεωγραφικά σε ένα σύνολο 36 μικρών πόλεων. Το 93% των επιχειρήσεων και το 87% των εργαζομένων συγκεντρώνονται σε γειτνιαζουσες πόλεις. Η Vitaroga είναι ένας συνεργατικός σχηματισμός καινοτομίας που συγκεντρώνει μέλη με διαφορετικό αντικείμενο στον κλάδο της υγιεινής διατροφής. Ο συνεργατικός σχηματισμός αποτελείται από ένα σύνολο πολυεθνικών και μικρών επιχειρήσεων (124), ερευνητικών κέντρων (21) και υποστηρικτικών οργανισμών» (Οδηγός συνεργατικών σχηματισμών για μικρές επιχειρήσεις IME-ΓΣΒΕΕ 2014).

Το 2011 το Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο για τα clusters (βλέπε πίσω παράρτημα Β', figure 4-9) δημοσίευσε μια χαρτογράφηση/κατανομή των ευρωπαϊκών χωρών, ως προς την εξειδίκευσή τους σε διάφορους

βιομηχανικούς κλάδους(regional specialization). Η Ελλάδα ειδικεύεται στη βιομηχανία τροφίμων και υπηρεσιών τουρισμού, ενώ η περιοχή της Αττικής έχει την μεγαλύτερη εταιρική γεωγραφική συγκέντρωση(70%) και εταιρούς στο δίκτυο RJV-IST Network, στο οποίο βρίσκεται στους fast followers. Μέχρι τον Δεκέμβριο 2009 συγκεντρώνονταν 1500 επιχειρήσεις(45% νέες) και 44600 εργαζόμενοι(αύξηση 72%). Στην Βαρκελώνη (Ισπανία) το 2001 δημιουργήθηκε σε παρηκμασμένη βιομηχανική συνοικία βιομηχανικό cluster(παράρτημα Β', Ημερίδα ΟΡΣΑ-ΕΒΕΑ, 7/12/2010, διαφάνειες 23, 25,26,28 & 29). Στους πίνακες 8, 10-12 καταχωρούνται σε ευρωπαϊκό επίπεδο του 7ου Προγράμματος πλαισίου της ΕΕ(Seventh Framework Programme-FP7) , τα ισχυρά και αδύναμα clusters, τις ομοσπονδίες οργανισμών συστάδων επιχειρήσεων και επιβεβαιώνεται στους βιομηχανικούς κλάδους η υπεροχή της τεχνολογίας /βιοτεχνολογίας, ακολουθεί η αυτοβιομηχανία, κατόπιν ο τουριστικός, ναυτιλιακός, ενέργειας, ενώ το πολλαπλάσιο ποσοστό των εργαζομένων στ'εν βιοτεχνολογία, προσδίδει την σημασία του αναδυόμενου αυτού βιομηχανικού κλάδου. Στο σχήμα figure 12, συγκριτικά με άλλα εθνικά clusters, τα ελληνικά clusters ως θεσμική οντότητα είναι αδύνατα μαζί με τις Βαλτικές χώρες και τα Βαλκάνια, ενώ η λοιπή Μεσόγειος είναι πιο αναπτυγμένη(Clusters and the New Growth Path for Europe Working Paper no 14, 2013)

Table 8. Cluster portfolios depending on NGP performance

Strong clusters in best NGP regions	Strong clusters in worst NGP regions
Biotechnology	Tobacco
Analytical Instruments	Apparel
Finance	Footwear
Sporting Goods	Leather Products
Medical Devices	Farming and Animal Husbandry

Table 12. Region/sector combinations with at least three cluster organizations

DE11	Stuttgart, Germany	IT	4
FI18/FI20	Etelä-Suomi/Åland, Finland	IT	4
SK03	Stredne Slovensko, Slovakia	Tourism	4
FR71	Rhône-Alpes, France	IT	3
DE71	Darmstadt, Germany	IT	3
DK01	Hovedstaden, Denmark	Maritime	3
DK05	Nordjylland, Denmark	IT	3
HU22	Nyugat-Dunantul, Hungary	Energy	3
IE00	Ireland	IT	3
ITC4	Lombardia, Italy	Textile	3
SE23	Västsverige, Sweden	Automotive	3

Figure 12. Clusters and Environmental Sustainability

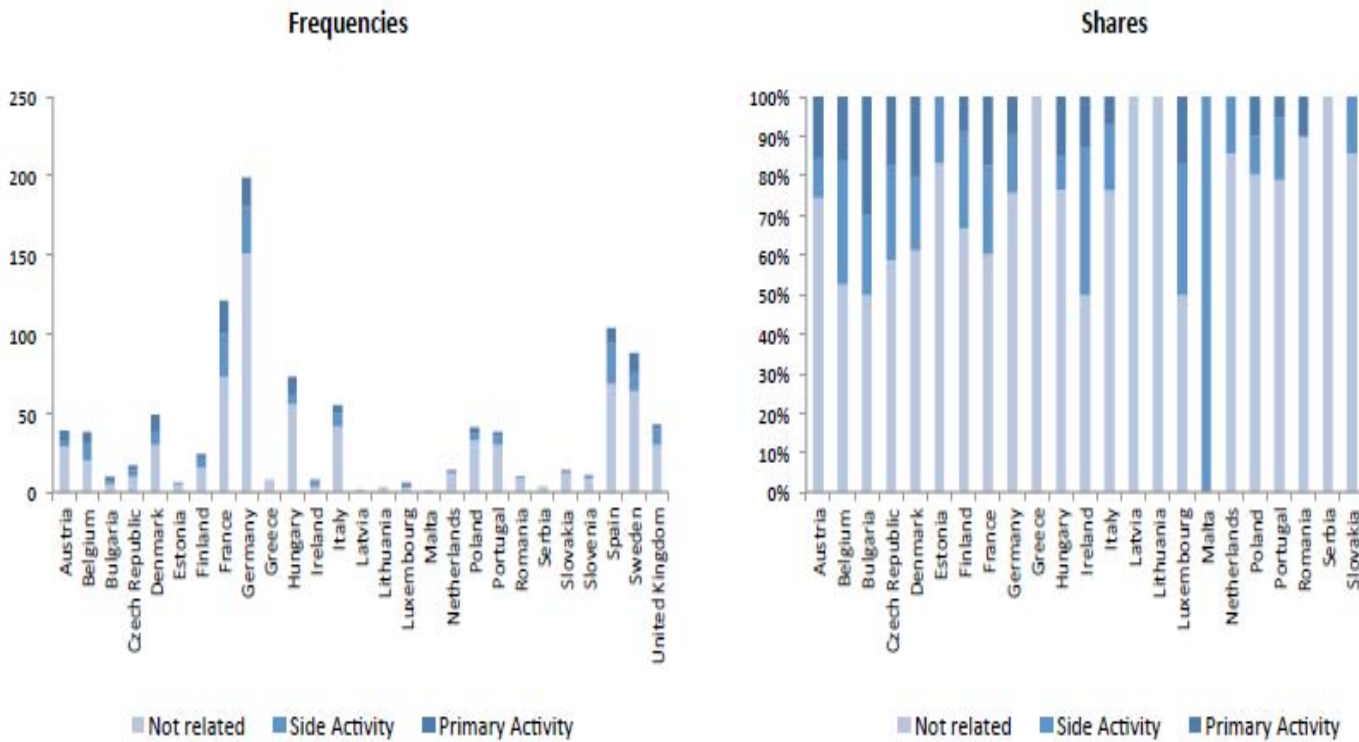

Table 10. Top Regions by Cluster Effort

NUTS	Region Name	CI count	CI per million people
SE31	Norra Mellansverige, Sweden	17	20.6
BE35	Namur, Belgium	7	14.9
LU00	Luxembourg	7	14.1
HU22	Nyugat-Dunantul, Hungary	14	14.0
SE23	Västsverige, Sweden	26	14.0
DK05	Nordjylland, Denmark	8	13.8
SE32	Mellersta Norrland, Sweden	5	13.5
DK03	Syddanmark, Denmark	16	13.3
SE22	Sydsverige, Sweden	18	13.1
HU33	Del-Alfold, Hungary	15	11.3

Source: European Cluster Observatory, Eurostat

Table 11. Top Sectors by Cluster Effort

Cluster Category	CI count	Cluster Category	CI per million employees
IT	111	Biotechnology	718
Biotechnology	54	Aerospace	99
Automotive	50	Energy	83
Transportation and Logistics	38	IT	70
Processed Food	37	Maritime	67
Aerospace	35	Medical Devices	48
Maritime	29	Materials	32
Tourism	25	Jewelry	23
Medical Devices	23	Textile	23
Construction	22	Automotive	22

Source: European Cluster Observatory, Eurostat

Στο σχήμα 2, 3 & 5(παράρτημα Β΄) βλέπουμε την αργή εξέλιξη της Ε&Τα και καινοτομίας στην Ελλάδα (Πρόταση ΓΓΕΤ για την διαμόρφωση κατευθύνσεων σχεδιασμού & κατάρτισης αναπτυξιακού προγραμματισμού 2014 - 2020 για την έρευνα, τεχνολογική ανάπτυξη & καινοτομία - Ε.ΤΑ.Κ, 2012). Στην εικόνα 2, 3 & 5(παράρτημα Β΄) παρατηρούμε την ίδια μέτρια ανάπτυξη, όπου κυριαρχεί ακόμα το πρώτο στάδιο καινοτομίας η βασική έρευνα και η μονόπλευρη σχέση δημοσίου και ερευνητικών/ακαδημαϊκών φορέων. Η σύζευξη της τεχνογνωσίας με την επιχειρησιακή έρευνα και εφαρμογή είναι ακόμα χαμηλή, ενώ η σχετική χρηματοδότηση τώρα πρόσφατα την ενισχύει. Σημειώνεται στην εικόνα 5, η μικρή χρηματοδότηση της Ε&Τα και καινοτομίας από τον ιδιωτικό τομέα, καθώς ο σχετικός προϋπολογισμός καλύπτεται από την ΕΕ και το κρατικό δημόσιο. Στην εικόνα 6 & 7(παράρτημα Β΄), ξεχωρίζει σε επίπεδο ελληνικών περιφερειών ως προς την εφαρμογή της Ε&Τα και καινοτομίας πρωτίστως η Αττική, και ακολουθεί η Κεντρική Μακεδονία & η Κρήτη και μετά η Δυτική Ελλάδα (ΓΓΕΤ 2013- Πρόταση τομεακής πολιτικής για την έρευνα και καινοτομία (στο πλαίσιο προετοιμασίας του Συμφώνου Εταιρικής Σχέσης - ΣΕΣ). Στην τελική έκθεση 2003 της ΕC για τα δίκτυα/clusters (βλ. παράρτημα Β΄)(*annex examples of clusters*) και στους πίνακες *table 1, 2 & 4, -ο πίν. 4 μετάφραση από ΙΜΕ ΓΣΒΕΕ 2013 Παραδοτέο Β.- (chapter 5. cluster and networking policies and initiatives in members states, candidate countries and EFTA/EEA countries)* της **FINAL REPORT OF THE EXPERT GROUP ON ENTERPRISE CLUSTERS AND NETWORKS- 2003**, βλέπουμε τα διάφορα ευρωπαϊκά clusters των μελών της *EU 27, EFTA/EEA* καθώς και των υποψήφιων προς ένταξη χωρών, σε μια σχετική χαρτογράφηση(*cluster mapping*). Διαπιστώνεται ότι η πρωταρχική πρωτοβουλία για τα περισσότερα μέλη της Ένωσης ανήκει στα εθνικά και ευρωπαϊκά προγράμματα, ενώ π.χ. για την Ισπανία και το Βέλγιο είναι πιο ισχυρή η τοπική πρωτοβουλία.

([http://ibr.hi.is/sites/ibr.hi.is/files/FINAL_REPORT_OF_THE_EXPERT_GROUP_ON_ENTERPRISE CLUSTERS AND NETWORKS.pdf](http://ibr.hi.is/sites/ibr.hi.is/files/FINAL_REPORT_OF_THE_EXPERT_GROUP_ON_ENTERPRISE_CLUSTERS_AND_NETWORKS.pdf))

http://ec.europa.eu/enterprise/newsroom/cf/itemdetail.cfm?item_id=867

Από μια άλλη αντίστοιχη χαρτογράφηση του European Cluster Observatory το 2012, συνάχθηκαν για τις συστάδες επιχειρήσεων τα εξής: οι βόρειες χώρες, ιδίως τα σκανδιναβικά κράτη, όπως η Ολλανδία, Φιλανδία και η Αυστρία και τα κράτη του ειδικού οικονομικού χώρου όπως Ισλανδία, Νορβηγία(ΕΟΧ) έχουν ήδη ισχυρό θεσμικό πλαίσιο, με την Γερμανία να ακολουθεί, με την Αγγλία(χάρτης 3 ΙΜΕ ΓΣΒΕΕ παραδοτέο β΄, 2013) & Γαλλία να έχουν αναπτυγμένες δομές, όχι όμως θεσμικά συγκεκριμένες. Η Ουγγαρία- Πολωνία λόγω του εβραϊκού στοιχείου-Ισραήλ πρώτο στην καινοτομία/έρευνα), Τσεχία επίσης έχουν αναδυόμενα clusters. Σε αυτές συμπεριλαμβάνονται και το Ισραήλ και η Τουρκία. Από την άλλη, χώρες όπως η Ελλάδα και Ιρλανδία έχουν αδύναμες ακόμη σχετικές δομές και ακαθόριστο θεσμικό πλαίσιο, ενώ οι βαλτικές και βαλκανικές χώρες και οι υποψήφιες προς ένταξη στην ΕΕ δεν έχουν τέτοιες υποδομές ακόμη. Αυτό βέβαια

βρίσκεται σε διαρκής εξέλιξη, μέσω των επενδύσεων και κυρίως της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Ανασυγκρότησης & Ανάπτυξης. Τα παραπάνω κατανοούνται αναλύοντας τα διαγράμματα 41-48 (figure 41-48 βλέπε παράρτημα Β'), όπου δείχνουν την πορεία καινοτομίας των διαφόρων χωρών, που αποτελεί εφαλτήριο αναδυόμενης βιομηχανίας (emerging industries), που το clustering σε διεθνείς οικονομίες κλίμακος είναι το ενδεδειγμένο.

(Emerging industries & European cluster group (<http://www.clustercollaboration.eu>, <http://www.emergingindustries.eu/default.aspx> & www.emergingindustries.eu).

(Πηγή: "Emerging industries": report on the methodology for their classification, on most active and successful newly emerging industrial sectors, and on their geographical localization" 2012, Europe innovation support (INNOVA), European Cluster Observatory & Συμπεράσματα βιβλιογραφικής επισκόπησης και παρουσίαση διεθνών καλών πρακτικών, παραδοτέο Β στο πλαίσιο του υποέργου «ΕΚΠΙΟΝΗΣΗ ΜΕΛΕΤΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ «ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΩΝ- ΔΙΚΤΥΩΣΕΩΝ ΜΙΚΡΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ» της πράξης «Δράσεις για την ενίσχυση του ρόλου της καινοτομίας και των μορφών συνεργασίας στις μικρές επιχειρήσεις» Αθήνα 2013). Σύμφωνα με την βαθμολόγηση (star rating Excellence) του European Cluster Observatory το 2011 (star clusters in Greece -Center for Strategy and Competitiveness, CSC Stockholm School of Economics April 2011) υπάρχουν 80 συσταδοποιημένες επιχειρήσεις με τουλάχιστον ένα (1) αστέρι (από τρία/τρεις διαβαθμίσεις ανάλογα με πόσα σωρευτικά κριτήρια standards πληρούν (οικονομία μεγάλης ή διεθνούς κλίμακα/σύγκριση με άλλα ισχυρά clusters, υψηλό ποσοστό εργαζομένων, περιφερειακή τοπική ανάπτυξη-δικτύωση κλπ.). όπως φαίνεται και παρακάτω οι κύριες δραστηριότητες των ελληνικών clusters είναι η γεωργία-κτηνοτροφία και αγροτικά προϊόντα, κατασκευές, καπνά, κατασκευές/οικοδομικά υλικά, ναυτιλία, επεξεργασία τροφίμων. Συγκεκριμένα στις περιφέρειες Ιονίων Νήσων και Δυτικής Μακεδονίας προστίθενται και τα clusters τουρισμός-ξενοδοχειακά & πετρέλαιο-αέριο αντίστοιχα. Ξεχωρίζει ανά περιφέρεια, το cluster της γεωργίας/κτηνοτροφίας στην Ανατολική Μακεδονία/Θράκη, Κεντρική Μακεδονία, Θεσσαλία, Ήπειρος, Ιόνια Νησιά & Δυτ. Ελλάδα, με αριθμό εργαζομένων 19050, 23388, 19566, 7978, 3546 & 14265 αντίστοιχα, ενώ στη Δυτική Ελλάδα πιο αναπτυγμένο cluster είναι αυτό των δερμάτινων ειδών.

STAR CLUSTERS IN GREECE

Anatoliki Makedonia, Thraki

Industry	Stars	Employees
Farming and animal husbandry	★★★	19 050
Agricultural products	★★	7 481
Tobacco	★★	3 564
Construction	★	10 165
Construction materials	★	1 880
Maritime	★	2 017

Kentriki Makedonia

Industry	Stars	Employees
Farming and animal husbandry	★★★	23 388
Agricultural products	★★	11 859
Apparel	★★	20 291
Tobacco	★★	5 986
Construction	★	33 008
Processed food	★	29 564

Dytiki Makedonia

Industry	Stars	Employees
Leather products	★★★	4 535
Farming and animal husbandry	★★	5 807
Agricultural products	★	2 286
Construction	★	6 423
Oil and gas	★	2 288
Processed food	★	2 991
Thessalia		
Industry	Stars	Employees
Farming and animal husbandry	★★★	19 566
Agricultural products	★★	9 497
Tobacco	★★	3 017
Construction	★	16 515
Processed food	★	9 051
Ipeiros		
Industry	Stars	Employees
Farming and animal husbandry	★★	7 978
Agricultural products	★	1 944
Construction	★	9 376
Processed food	★	5 181
Ionian Nisia		
Industry	Stars	Employees
Farming and animal husbandry	★★	3 456
Tourism and hospitality	★★	7 465
Agricultural products	★	1 944
Construction	★	5 939
Maritime	★	1 199
Transportation and logistics	★	4 006
Dytiki Ellada		
Industry	Stars	Employees
Agricultural products	★★	7 991
Farming and animal husbandry	★★	14 265
Tobacco	★★	2 424
Construction	★	13 881
Maritime	★	1 703

Στο πλαίσιο του διεθνούς έργου *Prometheus* (πράσινη ενέργεια), όσο αφορά τα ευρωπαϊκά clusters (μέλη των οποίων είναι κυρίως οι ΜμΕ), αναφορά του world economic forum για το 2011 για την παγκόσμια ανταγωνιστικότητα (<http://www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report-2011-2012> & <http://www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report-2013-2014>) τα βαθμολογούσε ως εξής: «Η Ιταλία επιτυγχάνει 5.4 στα 7 και κατατάσσεται πρώτη στην Ευρώπη, και 2η στον κόσμο, και την ακολουθεί η Σουηδία με 5.1. Η Αυστρία και η Γαλλία επιτυγχάνουν 4.5 και 4.2 αντίστοιχα. Η βαθμολογία της Ισπανίας είναι 4.0 και της Σλοβενίας 3.5. Η Ουγγαρία αξιολογείται με 3.1 και η Βουλγαρία με 3.0. Τέλος Ρουμανία και Ελλάδα είναι οι χαμηλότερες σε βαθμολογία χώρες σε ό,τι αφορά την ανάπτυξη cluster επιτυγχάνοντας 2.8 στα 7, με το 7 να σημαίνει καλά ανεπτυγμένα, cluster με βάθος και διαδεδομένα σε πολλά πεδία, και το 1 να σημαίνει σπάνια ή απόντα. Πρέπει να σημειωθεί ότι ο μέσος όρος παγκοσμίως είναι 3.6. Σύμφωνα με τα πορίσματα του Ευρωπαϊκού Παρατηρητηρίου για τα clusters (<http://www.clusterobservatory.eu>). Στη Σλοβενία υπάρχει ανάπτυξη συστάδων επιχειρήσεων, παρόλο που το δυναμικό των εργαζομένων είναι μικρό σε αριθμό, ενώ στη Αυστρία, Βόρεια- Ανατολική Γαλλία και Σουηδία, κυριαρχεί η περιφερειακή πρωτοβουλία (περιφέρειες/νομαρχίες) με τα μεγαλύτερα και πιο ισχυρά καινοτόμα clusters πολλών

εργαζομένων. Στη Γαλλία, Ισπανία, Ιταλία κυριαρχούν και εδώ τα περιφερειακά clusters λόγω της φύσης της οικονομίας τους. Επίσης υπάρχουν και οι χώρες όπως η Ελλάδα που ακόμα βρίσκονται σε αναπτυσσόμενο βαθμό καινοτομίας και ο αρχικός συντονισμός της επιχειρηματικότητας και των clusters γίνεται από το δημόσιο και εθνικά προγράμματα, διευκολύνοντας το έδαφος για την ιδιωτική επένδυση. (Πηγή: Συγκρότηση Επιχειρηματικής Συστάδας – Cluster - στον Πειραιά με Πόλο την Ναυπηγοεπισκευαστική Βιομηχανία ΕΒΕΠ 2013)

4.3 ΟΙ ΣΥΣΤΑΔΕΣ ΕΤΑΙΡΕΙΩΝ ΩΣ ΜΙΑ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΗ ΑΠΟΡΡΟΦΗΣΗΣ ΑΝΕΡΓΟΥ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΣΕ ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΠΙΠΕΔΟ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Στους πίνακες (figures) 3, 11-12, 39-40, 19, 49-51, 53, 56, 58 & 60, καθώς και στους table 13, 1-average wage. 7. Appendix B-key emerging industries (βλέπε παράρτημα Β') των στοιχείων του European Cluster Observatory για τα ευρωπαϊκά αναδυόμενα βιομηχανικά clusters και τους ανερχόμενους τομείς δραστηριότητας (βλέπε προηγούμενο κεφάλαιο της διπλωματικής -3.1 Διεθνή Clusters), το ποσοστό του εργατικού δυναμικού/συστάδων εταιριών και σε ποιες ευρωπαϊκές περιοχές συγκεντρώνονται. Σε ένα ευρύ βιομηχανικό τομέα που ονομάζεται από το ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο για τα clusters “Experience Industries”, με έξι μεγάλους υποτομείς (ξενοδοχεία & τουριστικά γραφεία, τρόφιμα/ποτά, μουσεία/πάρκα, ψυχαγωγία-αθλητικά και τέχνες), απασχολούνται περίπου 9.8 εκατ. Εργαζόμενοι στην ΕΕ-27 & στον ΕΟΧ (ΕΦΤΑ). Την περίοδο 2004-2009 η συνολική αύξηση κατά μέσο όρο εργαζομένων στο σύνολο Experience Industries ήταν 3.13% ετησίως, και αντιστοίχως μόνο ο τομέας των μουσείων/παρκών είχε 22%. Επιπλέον, στον πίνακα 1, βλέπουμε ενδεικτικά το μέσο ετήσιο μισθό/εισόδημα σε κατηγορίες cluster στην Ευρώπη (Emerging industries & European cluster group) (Emerging industries & European cluster group (<http://www.clustercollaboration.eu>, <http://www.emergingindustries.eu/default.aspx> & www.emergingindustries.eu) (Πηγή: “Emerging industries”: report on the methodology for their classification, on most active and successful newly emerging industrial sectors, and on their geographical localization” 2012, Europe innovation support (INNOVA), European Cluster Observatory & Συμπεράσματα βιβλιογραφικής επισκόπησης και παρουσίαση διεθνών καλών πρακτικών, παραδοτέο Β στο πλαίσιο του υποέργου «ΕΚΠΟΝΗΣΗ ΜΕΛΕΤΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ «ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΩΝ- ΔΙΚΤΥΩΣΕΩΝ ΜΙΚΡΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ» της πράξης «Δράσεις για την ενίσχυση του ρόλου της καινοτομίας και των μορφών συνεργασίας στις μικρές επιχειρήσεις» Αθήνα 2013). Εξάγουμε λοιπόν εύκολα το συμπέρασμα ότι τα βιομηχανικά clusters μπορεί να δημιουργήσουν και να

διατηρήσουν πολλές θέσεις εργασίας. Οργανωτικοί Φορείς καθώς και σχεδιασμού, υλοποίησης, αναφέρονται στα ελληνικά προγράμματα απορρόφησης εργατικού δυναμικού από clusters(βλέπε Α' παράρτημα αυτούσια στοιχεία φορέων & αυτοσυμπληρούμενα ερωτηματολόγια).

«Η συμβολή της έρευνας στην οικονομική ανάπτυξη είναι όντως σημαντική όπως τεκμαίρεται από μελέτες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής η οποία δίνει έμφαση στο γεγονός ότι επενδύοντας το 3% του μέσου όρου του ΑΕΠ των Κρατών Μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης θα οδηγούσε στο να δημιουργηθούν 3.7 εκ. θέσεις εργασίας μέχρι το 2025. Η δε Ε.Ε, διαπιστώνοντας την μεγάλη συμβολή του τριγώνου της γνώσης στην αύξηση της ανταγωνιστικότητας της Ευρώπης, του δίνει κατά τη νέα Προγραμματική Περίοδο 2014-2020 ιδιαίτερη έμφαση θέτοντας το ως βασική προτεραιότητα για τη στρατηγική του «Ευρώπη 2020» (προς την οικονομία της γνώσης με σκοπό την ανάπτυξη και την αγορά εργασίας). Ένα πολύ μεγάλο μέρος των διαρθρωτικών κονδυλίων για την περίοδο 2014-2020 κατευθύνονται σε σχετικές δράσεις (περίπου 86 δις €). Επιπλέον, η πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής προβλέπει την επένδυση περίπου 80 δις € στο πρόγραμμα «Horizon 2020»(Πηγή: ΓΓΕΤ 2013- Πρόταση τομεακής πολιτικής για την έρευνα και καινοτομία (στο πλαίσιο προετοιμασίας του Συμφώνου Εταιρικής Σχέσης – ΣΕΣ). Στην Έκθεση για τον απολογισμό ΕΣΠΑ 2007-2013, επιβεβαιώνεται ως κύριος στρατηγικός άξονας Έσπα η ενίσχυση της καινοτομίας ως μέσο αντιμετώπισης της ανεργίας και της έλλειψης κοινωνικής συνοχής σε εθνικό επίπεδο(Στρατηγική Έκθεση Παρακολούθησης ΕΣΠΑ 2007-2013). Επίσης, μέτρα για δημιουργία νέων θέσεων εργασίας εξαγγέλλει και το νέο εταιρικό σύμφωνο ανάπτυξης ΕΣΠΑ 2014-2020,μέσω του Ε.Π. ΕΠΑνΕΚ –κίνηση, στους τομείς Ανταγωνιστικότητα- Επιχειρηματικότητα & Καινοτομία., των τριών(3) εγκυκλίων σχεδιασμού του νέου ΕΣΠΑ 2014-2020 και το τελικό εγκεκριμένο εταιρικού συμφώνου ανάπτυξης από την Ε.Ε. & χωροταξικού σχεδίου Αθήνας/Αττικής του ΟΡΣΑ & Θεσ/νίκης και άλλων περιφερειών & δήμων (βλέπε προηγ. Κεφ. 4. Οργάνωση & Προγράμματα). Παράλληλα με τα εθνικά επιχειρησιακά & περιφερειακά προγράμματα, φορείς όπως το Corallia προσφέρουν θέσεις εργασίας σε εξειδικευμένο κυρίως προσωπικό(<http://mi-cluster.gr/el/>, <http://si-cluster.gr/el/si-careers.html>, <http://www.gi-cluster.gr/el/gi-members/join.html>). Αλλά και άλλες πρωτοβουλίες του Corallia όπως Internships Days, Networking Days, Carpe Diem, γίνεται η σύζευξη εργοδοτών-υποψήφιων εργαζομένων. Αντίστοιχο ρόλο διαδραματίζουν και το Enterprise Europe Network-Hellas & το Help desk του Praxis Network.

5. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΒΕΛΤΙΩΣΗΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ CLUSTERS ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΝΙΣΧΥΣΗ/ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗΣ

Ήδη από το νέο εθνικό εταιρικό σύμφωνο ανάπτυξης της περιόδου 2014-2020, στο πλαίσιο της κοινοτικής πρωτοβουλίας HORIZON 2020, έχει δρομολογηθεί η τεχνολογική αναβάθμιση & καινοτομία των επιχειρήσεων(κυρίως ΜΜΕ) καθώς και η στήριξη και αναβάθμιση των συσταδοποιημένων εταιρειών-clusters. Στα παραπάνω πλαίσια, ο ρόλος της ΓΓΕΤ ως εθνικού συντονιστή της νέας περιόδου για την Έρευνα και Τεχνολογική Ανάπτυξη θα συνεχιστεί και θα είναι ενισχυμένος. Ήδη έχουν προεξαγγείλει σχεδιασμό και προτάσεις για το 2014-2020 (βλέπε προηγ. Κεφ Προγράμματα & Αποδοτικότητα, *(Πρόταση ΓΓΕΤ για διαμόρφωση κατευθύνσεων σχεδιασμού & κατάρτισης αναπτυξιακού προγραμματισμού 2014 - 2020 για την έρευνα, τεχνολογική ανάπτυξη & καινοτομία - Ε.Τ.Α.Κ 2012(παράρτ. Πίνακας β στόχοι ΕΤΑΚ & ΓΓΕΤ 2013- Πρόταση τομεακής πολιτικής για την έρευνα και καινοτομία (στο πλαίσιο προετοιμασίας του Συμφώνου Εταιρικής Σχέσης – ΣΕΣ)*). Μαζί με τον πολιτικό σχεδιασμό ενισχύεται και η χρηματοδότηση/δανειοδότηση των καινοτόμων(spin in-spin out) επιχειρήσεων,(και με την κρατική εγγυοδοσία) ειδικά των ΜΜΕ, μέσω των διαρθρωτικών κοινοτικών ταμείων και της Ευρωπαϊκής Τράπεζας και Ταμείου Επενδύσεων και του Εθνικού Ταμείου Επιχειρηματικότητας ΤΕΠΙΧ του ΕΤΕΑΝ και σειρά χρηματοδοτικών εργαλείων(*Jessica, Jeremie, Jasmine*). Εδώ όμως πρέπει να σχολιάσουμε την έλλειψη αμιγούς επιχορήγησης χωρίς δάνεια ή περισσότερων δανείων άτοκα με χαμηλό επιτόκιο, που είναι επιτακτικά στο ξεκίνημα με παράλληλο όμως αυστηρό έλεγχο παρακολούθησης της βιωσιμότητας τους. Γι'αυτό και προτείνονται τα βραχυπρόθεσμα άτοκα ή χαμηλότοκα δάνεια, με ανανέωση εφόσον είναι κερδοφόρα η επιχείρηση. Προτάσσεται σε αυτό το σημείο η εταιρική κοινωνική ευθύνη των τραπεζών και των λοιπών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, όπου για την σύναψη συμβολαίου να απαιτείται και η πρόσληψη εποχιακού ή αορίστου χρόνου προσωπικού, ή με κάλυψη των ασφαλιστικών εισφορών από το κράτος. Αλλά και σε περίπτωση εξαγοράς ή συγχωνεύσεων(deals/equities), πρέπει να υπάρχει νομική πρόνοια διατήρησης προσωπικού.

Η δε σύμπραξη του δημόσιου με τον ιδιωτικό τομέα (ΣΔΙΤ) για έργα (*επιχειρηματικοί άγγελοι, venture capitals, deals/equities e.t.c.*) γίνεται πιο ισχυρή, όπως ήδη έχει δηλωθεί στον νέο αναπτυξιακό επενδυτικό νόμο και ιδιαίτερα στις δικτύσεις συνεργατικών σχηματισμών, βιομηχανικές ζώνες & τεχνολογικά πάρκα, θερμοκοιτίδες κλπ. Αλλά και οι λοιποί φορείς εκπαίδευσης, οργάνωσης & συντονισμού clusters (*Corallia, Bic Attica, ΥΠΑΝ-ΓΓΒ, ΙΜΕ ΓΣΒΕΕ, Περιφέρειες, Επιμελητήρια κλπ (βλέπε προηγ. κεφ. Προγράμματα)*) αλλά και οι διεθνείς πρωτοβουλίες-προγράμματα που συνεχίζονται ή βρίσκονται σε εξέλιξη (*κοίτα προηγ. Κεφ. Διεθνή clusters-συνεργασία με Ελλάδα*). Το δε νέο χωροταξικό σχέδιο συνεχίζει την εξυγίανση των παρηκμασμένων βιομηχανικών συνοικιών και μεγαλύτερη συγκέντρωσή τους) για την αειφόρο ανάπτυξη/βιομηχανία, υιοθετώντας την πράσινη ανάπτυξη/ενέργεια(think Green). Σε όλα τα παραπάνω, ο ρόλος του κράτους δεν είναι πλέον ρυθμιστικός προστατευτικός και συγκεντρωτικός αλλά συντονιστικός και διευκολυντικός, αφήνοντας την ιδιωτική πρωτοβουλία να επεκταθεί. Όμως παράλληλα οφείλει να είναι ουδέτερο με γνώμονα

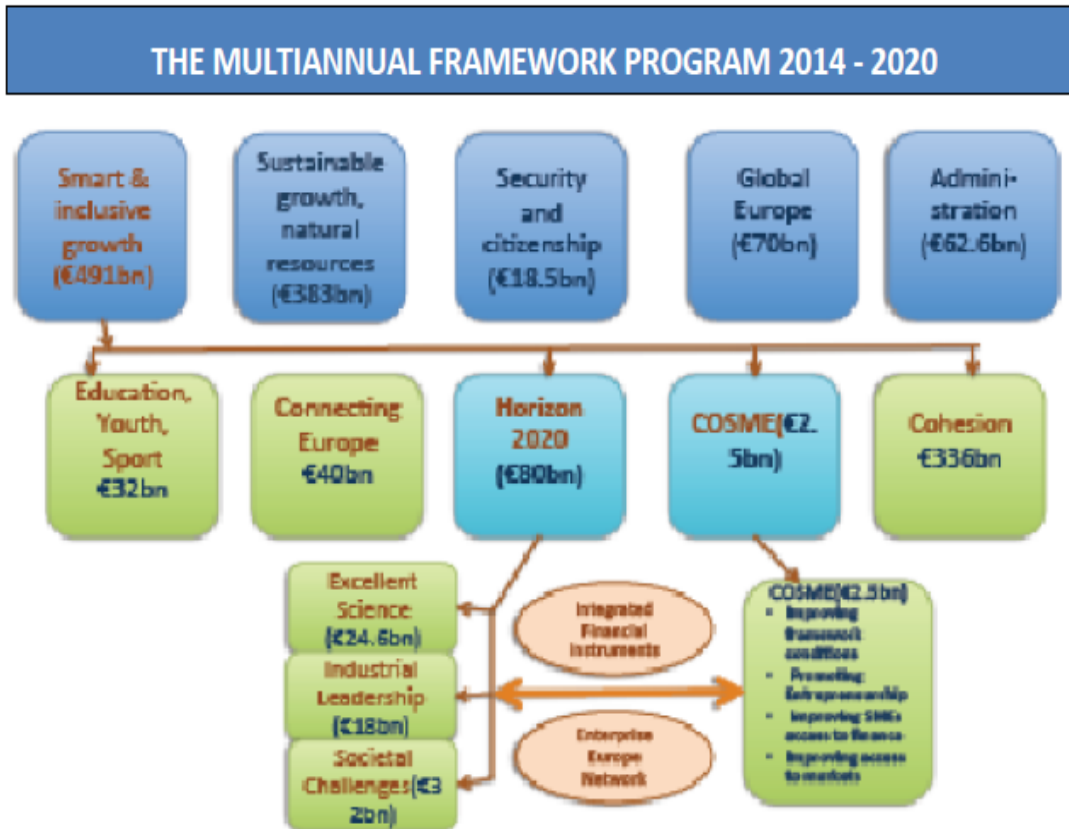
το εθνικό συμφέρον και την ευημερία του συνόλου των πολιτών, εγγυόμενο και εξασφαλίζοντας κοινωνική συνοχή και ένα βασικό βιοτικό επίπεδο. Οι ανωτέρω κρατικοί και ιδιωτικοί φορείς βασικό στόχο τους έχουν τη δημιουργία οικονομιών, συνεργατικών σχηματισμών και δικτύων μεγάλης κλίμακας, διεθνώς ανταγωνιστική στις διεθνείς αγορές, μέσω της καινοτομίας και της τεχνολογικής αναβάθμισης. Ο θεσμός του clustering & των συσταδοποιημένων επιχειρήσεων εξυπηρετούν με τον καλύτερο τρόπο τα ανωτέρω. Όμως πολύ σημαντικό είναι η διοίκηση ανθρωπίνου δυναμικού και διαχείριση-management να είναι αποτελεσματική και να αξιοποιεί όλους ανεξαιρέτως τους πόρους (ανθρώπινους και υλικούς), παρέχοντας κίνητρα σε όλους τους εργαζόμενους, προωθώντας τις ομαδικές συνεργασίες και τις πρωτοβουλίες εντός του cluster. Είναι πολύ άστοχο το κομμάτι του management να μην δίνει την δέουσα σημασία στην ψυχολογία και αντιμετώπιση του προσωπικού, καθώς χαρούμενοι και ικανοποιημένοι εργαζόμενοι προσδίδουν μεγαλύτερη υπεραξία. Γι' αυτό και η διοίκηση και οι managers αλλά και οι διοικητές ανθρωπίνου δυναμικού πρέπει να εκλέγονται και να προέρχονται από τις ίδιες τις εταιρίες-μέλη των clusters, με το γνώμονα ότι είναι οι καταλληλότεροι για αξιολόγηση και αξιοποίηση όλων των πόρων της συστάδας αυτής των εταιρειών.

Όπως είδαμε και στα προηγούμενα κεφάλαια, η Ελλάδα βρίσκεται μέχρι στιγμής σε ευρωπαϊκό επίπεδο σε μέτρια αλλά ραγδαία αναδυόμενη θέση στην έρευνα/καινοτομία, ακολουθώντας την διάκριση ανεπτυγμένου Βορρά-αναπτυσσόμενου Νότου. Η πρόσφατη παγκόσμια οικονομική κρίση που οδήγησε και στον μετασχηματισμό των καπιταλιστικών δομών, αφού με τη παρατεταμένη συσσώρευση καπιταλιστικού κεφαλαίου που επενδύθηκε στο πλαστικό χρήμα και σε κερδοσκοπικές επενδύσεις, «στράγγισε» την παραγωγική βιομηχανία και την μαζική κατανάλωση, που φέρνει το μεγάλο κέρδος και υπεραξία. Η αγορά της Ασίας και ειδικά της Κίνας είναι ανερχόμενη διεθνής οικονομική αγορά με πάνω από το μισό του παγκόσμιου ΑΕΠ και με μεγάλο καταναλωτικό εύρος και γι' αυτό οι ελληνικές εξαγωγές προσανατολίζονται πρωτίστως εκεί. Οι ελληνικές συστάδες εταιριών μπορούν να παράγουν υπεραξία και ποιοτικά προϊόντα, που θα ενισχύσουν τις τοπικές κοινωνίες και την εθνική οικονομία και εξωστρέφεια, δημιουργώντας πραγματικό ονομαστικό και όχι πλασματικό πρωτογενές πλεόνασμα. Ανταγωνιστικοί ελληνικοί βιομηχανικοί τομείς είναι μεταξύ άλλων ο τουρισμός και τα ξενοδοχειακά, η ναυτιλία (& ναυπηγεία), η επεξεργασία τροφίμων, δερμάτων & γουνών, η χημική βιομηχανία και τα αγροτικά προϊόντα & αλιεία, αλλά και της ενέργειας όπως ανανεώσιμες πηγές ενέργειας & κοιτάσματα υδρογονανθράκων/ λιγνίτη. Όμως χρειάζεται οι ελληνικές επιχειρήσεις κυρίως οι μικρομεσαίες, να υιοθετήσουν το νέο διεθνές επιχειρηματικό μοντέλο και από τις οικογενειακές εταιρείες και εσωστρέφεια, να εφαρμόσουν κοινοτικές επιχειρηματικές συνεργασίες. Γι' αυτό και ο θεσμός του ελληνικού βιομηχανικού (και όχι μόνο) clustering πρέπει να κατοχυρωθεί θεσμικά ως αυτόνομη μορφή επιχείρησης με αντίστοιχη επιδότηση, και με ενίσχυση εκτός από το εθνικό και διακρατικό επίπεδο κυρίως όμως και μέσω των τοπικών και περιφερειακών πρωτοβουλιών (ΟΤΑ Α'-Β' βαθμού, η

Κεντρική Ένωση Δήμων & Κοινοτήτων ΚΕΔΚΕ & οι κατά τόπου Περιφέρειες και συμπράξεών τους με τον ιδιωτικός τομέα (ΣΔΙΤ).

«Την «Πράσινη ανάπτυξη»(Think Green) έχουν εντάξει πολλές επιχειρήσεις και βιομηχανικά cluster διεθνώς και στην Ελλάδα και είναι καλό να την υιοθετήσουν περισσότερες μεταποιητικές ελληνικές επιχειρήσεις και συστάδες εταιρειών. Συνεργαζόμενοι λοιπόν ως σύμπραξη μπορούν να βρουν και κοινές φθηνές και μη ενεργοβόρες λύσεις στις εναλλακτικές μορφές ενέργειας ή στην ανακύκλωση και φιλτράρισμα, σεβόμενοι και το περιβάλλον. Ήδη από το 2010 έχουν εφαρμοστεί στις ελληνικές μικρομεσαίες εταιρείες το ευρωπαϊκό πρόγραμμα Think Green, σε συνδυασμό με τον θεσμό των επιχειρηματικών αγγέλων(Business Angels), που τις συνδράμουν τόσο συμβουλευτικά όσο και με χρηματοδοτικά κεφάλαια, είτε ως μελλοντικοί ή ήδη εταίροι είτε εξωτερικοί συνεργάτες. Οι τελευταίοι, συνεχίζουν να προσφέρουν μέχρι σήμερα τις υπηρεσίες και τα κεφαλαία τους στις ΜΜΕ»(πηγή:IME-ΓΣΒΕΕ). Την ίδια εφαρμογή προσανατολίζει η βιομηχανική πολιτική και για τις ναυπηγοσκευαστικές ζώνες(ανακύκλωση scrap, friendly eco-systems), λιμάνια όπως του Πειραιά/Πέραμα, Θεσ/νίκης, Πάτρας, Κρήτης κ.α, καθώς και για τα ελληνικά τεχνολογικά και βιομηχανικά Πάρκα & Θερμοκοιτίδες καινοτομίας/έρευνας. Αλλά και η νομική κατοχύρωση της πατέντας/πνευματικής ιδιοκτησίας (<http://www.epo.org/>, πρόταση της ΓΓΕΤ για σύσταση ταμείου καινοτομίας) είναι απαραίτητη για την ελληνική ανταγωνιστικότητα. Προηγείται βέβαια η επιδοτούμενη ελληνική έρευνα και κατάρτιση στις νέες τεχνολογίες. Στην πρόταση της ΓΓΕΤ για το 2014-2010- (βλέπε Β'παράρτημα τύπος δράσεων Δ2α: Προώθηση δικτύωσης/συστάδων καινοτομίας/γνώσης & Ενότητα 2/5.Εκτίμηση για την εκπλήρωση των αιρεσιμοτήτων-σχέδιο δράσης), δηλώνεται η αναβάθμιση και επέκταση των clusters (πηγή:ΓΓΕΤ 2013-Πρόταση τομεακής πολιτικής για την έρευνα και καινοτομία (στο πλαίσιο προετοιμασίας του Συμφώνου Εταιρικής Σχέσης – ΣΕΣ).

Ο επιστημονικός Δ/ντης του ΙΝΕ-ΓΣΒΕΕ, του φορέα που εκδίδει ετησίως έκθεση για την ελληνική οικονομία/απασχόληση, σε ομιλία του τονίζει την ανάγκη ενός παραγωγικού βιομηχανικού(και όχι μόνο) αναπτυξιακού μοντέλου,ανταγωνιστικού μέσω της δικτύωσης των μικρομεσαίων ελληνικών επιχειρήσεων σε clusters(ολοκληρωμένα συμπλέγματαδραστηριοτήτων) ειδικά στους κρίσιμους τομείς της γεωργίας, δευτερογενούς μεταποίησης, τουρισμού,κατασκευές & υπηρεσιών). Η κρίση της ελληνικής οικονομίας: Από το αδιέξοδο στην έξοδο Του Σάββα Ρομπόλη Καθ. Παντείου Παν/μίου Επιστ. Δ/ντή ΙΝΕ/ΓΣΒΕΕ-ΑΔΕΔΥ). Η Ελληνική Εταιρεία Επενδύσεων και Εξωτερικού Εμπορίου Α.Ε.(Enterprise Greece) είναι η νέα εταιρεία κατόπιν συγχωνεύσεων του Invest in Greece & ΟΠΕ(Ελληνικού Οργανισμού Εξωτερικού Εμπορίου) της Ηλεκτρονικής Πύλης πληροφοριών (Agora.mfa) του Υπουργείου Εξωτερικών. Η ανωτέρω αναμένεται μέσω και του νέου επενδυτικού νόμου να στηρίζει τον θεσμό των βιομηχανικών και όχι μόνο, clusters.

Εικόνα 10. Άξονες και Προϋπολογισμός του Πολυετούς Προγράμματος Πλαισίου της Ε.Ε 2014-2020 σύμφωνα με την αρχική πρόταση της Επιτροπής

Πηγή: Πρόταση τομεακής πολιτικής για την έρευνα και καινοτομία (στο πλαίσιο προετοιμασίας του Συμφώνου Εταιρικής Σχέσης – ΣΕΣ) ΓΓΕΤ 2013

Η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων(ΕΤΕπ) θα συμμετέχει στο Ελληνικό Επενδυτικό Ταμείο με 50 εκατ. Ευρώ, ως κεφαλαιουχική συμμετοχή σε βιώσιμες ΜΜΕ & start ups(αναδυόμενες), ενδεχομένως μέσω του υποταμείου Καινοτομίας & Επιχειρηματικότητας, που θα συσταθεί, όπως άλλωστε πρότεινε και η ΓΓΕΤ(δελτίο τύπου ΕΒΕΑ, 30/4/14). Η Ελλάδα πρέπει να εστιαστεί στην παραγωγή και εξαγωγή συμπληρωματικών-ελαστικών και ενδιάμεσων ελληνικών βιομηχανικών προϊόντων όπως στην Κίνα, Ινδία και άλλης Ασίας, όπου αναμένεται να υπάρχει και η ανάγκη της περισσότερης κατανάλωσης (το εγχώριο ΑΕΠ θα ισοδυναμεί με πάνω από το 1/3 του παγκόσμιου). Ήδη η κινέζικη Cosco που έχει επενδύσει μετοχές της στο λιμάνι και ναυπηγοσκευαστική ζώνη του Πειραιά(Logistics) ζητά ελληνική παραγωγή συμπληρωματικών ενδιάμεσων προϊόντων και υπηρεσιών. Αντίστοιχες προτάσεις βελτίωσης & ενίσχυσης των clusters, κάνουν και αρμόδιοι φορείς(βλέπε Α' παράρτημα αυτούσια στοιχεία φορέων & αυτοσυμπληρούμενα ερωτηματολόγια).

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στο πλαίσιο του διεθνούς καταμερισμού εργασίας και παγκόσμιου καπιταλιστικού μετασχηματισμού προς παραγωγικές βιομηχανικές οικολογικές δομές και επένδυση σε ανθρώπινο δυναμικό για έρευνα/καινοτομία με στόχο την νέα υπεραξία, αναπροσαρμόζεται και η διεθνής βιομηχανική πολιτική των χωρών για να έχουν μια ανταγωνιστική και εξωστρεφή εθνική οικονομία. Η κρίση του φορντικού μοντέλου από την δεκαετία του 1970 και η συστηματική χρηματιστηριοποίηση από το 2000 οδήγησαν σε αντιπαραγωγικές δομές και λειτουργίες. Παρακολουθούμε ένα ακόμα μετασχηματισμό των καπιταλιστικών δομών, που μετά την χρηματιστηριακή φάση αντιπαραγωγικής συσσώρευσης τραπεζικού κεφαλαίου, δεν έβγαινε πλέον άλλη υπεραξία και ξαναεπενδύουν στους παραγωγικούς βιομηχανικούς τομείς και στο ανθρώπινο δυναμικό. Όμως, για να υπάρξει κατανάλωση, πρέπει να προηγηθεί η ζήτηση στην οποία θα προσαρμοστεί η βιομηχανική προσφορά και όσο μεγαλύτερη η κατανάλωση-ζήτηση, τόσο μεγαλώνει και η παραγωγή και ανάγκη εξειδικευμένου ανθρώπινου εργατικού δυναμικού για παραγωγικότητα και καινοτόμα ανταγωνιστικά προϊόντα. Αλλά πρέπει να προηγηθούν βιομηχανικές επενδύσεις που θα δημιουργήσουν τις αντίστοιχες μεταποιητικές παραγωγικές δομές. Και αυτό για να επιτευχθεί πρέπει να εκσυγχρονιστεί τεχνολογικά ο μεταποιητικός τομέας ειδικά των αναπτυσσόμενων χωρών του ευρωπαϊκού Νότου, με την παροχή τεχνογνωσίας, έρευνας/καινοτομίας από τον ήδη αναπτυγμένο Βορρά. Στην Ελλάδα επικράτησε η αργόσυρτη βιομηχανική ανάπτυξη το α΄ μισό του 20ου αι και κορυφώθηκε μεταπολεμικά από την δεκαετία του 1950 έως και αρχές της δεκαετίας 1970. Ο παγκόσμιος πρόσφατος μετασχηματισμός των καπιταλιστικών δομών απαιτεί και αντίστοιχη αναπροσαρμογή του διεθνούς καταμερισμού εργασίας. Η κυριαρχία και ο έλεγχος του Βορρά αναμένεται μόνον να συνεχιστεί αλλά για την αύξηση της παραγωγής/κατανάλωσης και το άνοιγμα των διεθνών αγορών, θα ακολουθήσουν αναπτυξιακά και οι αναπτυσσόμενες χώρες.

Έτσι ενωμένη η Ευρώπη θα μπορέσει να ανταγωνιστεί αλλά και να εξάγει παγκοσμίως στις άλλες διεθνείς αγορές, όπως της Κίνας, Ινδίας και άλλης Ασίας, όπου αναμένεται να υπάρχει και η ανάγκη της περισσότερης κατανάλωσης (το εγχώριο ΑΕΠ θα ισοδυναμεί με πάνω από το 1/3 του παγκόσμιου), κυρίως σε συμπληρωματικά-ελαστικά προϊόντα. Σε αυτό το πλαίσιο και η Ελλάδα κυρίως με ενδιάμεσα βιομηχανικά προϊόντα, θα ανοίξει τις αγορές της. Όμως, όπως και στις άλλες μικρομεσαίες μεταποιητικές επιχειρήσεις του Νότου, υπάρχει ανάγκη κοινής δικτυακής συνένωσης σε συσταδοποιημένες επιχειρήσεις (clusters) που ήδη εφαρμόζεται και στην ελληνική βιομηχανία, για να είναι πιο ανταγωνιστική και στα τρία επίπεδα (τοπικό/περιφερειακό, εθνικό & διακρατικό) και στο άνοιγμα νέων αγορών. Ήδη με την παγκόσμια οικονομική και όχι μόνο οικονομική κρίση του 2008 που ξεκίνησε ένας νέος διεθνής καπιταλιστικός

μετασχηματισμός, το διεθνές βιομηχανικό μοντέλο συνένωσης εταιριών για μεγάλες οικονομίες κλίμακος υπεραξίας(value chain), ενδείκνυται όσο ποτέ.

Ο θεσμός των βιομηχανικών clusters υπάρχει ως εταιρικός όρος και εφαρμόζεται εδώ και δεκαετίες, ειδικά με πιο θεσμική υπόσταση στην βόρεια Ευρώπη-Σκανδιναβικές χώρες, με επιτυχία και αποτελέσματα. Η πρόσφατη παγκόσμια κρίση του 2008 επηρέασε και την Ευρώπη και την Ευρωπαϊκή Ένωση, που ήδη όμως είχε έλλειψη βιομηχανικών παραγωγικών δομών λόγω της τραπεζικής χρηματοστηριοποίησης των προηγούμενων δεκαετιών και του πλασματικού αδρανούς κεφαλαίου που δημιούργησε. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι αυτή η χρηματοστηριοποίηση θα συνεχιστεί και θα επεκταθεί με τις διεθνικές επιχειρήσεις(πολυεθνικές) και το τραπεζικό κεφάλαιο θα καθορίζει τις παραγωγικές μεταποιητικές δομές και δραστηριότητες. Η Ευρώπη, η Ε.Ε. και τα κράτη-μέλη της, πρέπει να συναγωνιστούν τις διεθνείς εμπορικές αγορές, αλλά λόγω του μικρού δυναμικού των μεμονωμένων εταιρειών(μικρομεσαίες επιχειρήσεις ΜμΕ), υπάρχει ανάγκη κοινής δικτύωσης και συνένωσης για μεγάλες ανταγωνιστικές οικονομίες κλίμακος και ποιοτικών βιομηχανικών προϊόντων(value chain). Η εταιρική μορφή των συστάδων επιχειρήσεων(clusters) ενδείκνυται για τον ανωτέρω σκοπό, ήδη εφαρμόζεται με επιτυχία και στην Ελλάδα. Όμως χρειάζεται καλύτερη οργάνωση και επιλογή ελληνικών ανταγωνιστικών κλάδων που θα έχουν το συγκριτικό πλεονέκτημα, αλλά και νομική κατοχύρωση και επέκταση του θεσμού.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Τσοτσορός Ευστάθιος(2004) -Συγκρότηση Βιομηχανικού κεφαλαίου στην Ελλάδα 1898-1939 Β΄ τόμ /α΄ ανατύπ, Ανώνυμες Εταιρείες, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα)
- Τσοτσορός Ευστάθιος(2008)-Συγκρότηση Βιομηχανικού κεφαλαίου στην Ελλάδα 1898-1939 Α τόμ /β΄ ανατύπ, Αργόσυρτη Εκβιομηχάνιση, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα)
- :Κιντής Α.Ανδρέας(1982)Ανάπτυξη της ελληνικής Βιομηχανίας, Αθήνα, Gutenberg)
- “Emerging industries”: report on the methodology for their classification, on most active and successful newly emerging industrial sectors, and on their geographical localization”2012, Europe innovation support(INNOVA),European Cluster Observatory
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή(European Commission)
- Final Report of the Expert Group on Enterprise Clusters and Networks”, European Commission, DG Enterprise (2003 Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ΓΔ Επιχειρήσεων και Βιομηχανίας, Cluster Policy
- HORIZON 2020
- EUREKA EUROSTARS

- CLUSTER EXCELLENCE
- Emerging industries’’: report on the methodology for their classification, on most active and successful newly emerging industrial sectors, and on their geographical localization’2012, Europe innovation support(INNOVA),European Cluster Observatory
- emerging industries & European cluster group
- European Cluster Excellence(Αριστεία) Initiative’ European Cluster Excellence Initiative (ECEI)
- (EU/Enterprise Directorate-General/2.1. Clusters - most widely used definition is Porter.s2: Final Report of the expert group on enterprise clusters and networks -Legal Notice /European Commission Enterprise Directorate-General-Unit B.1 Improving Business Support Measures)
- ΓΕΜΗ(Γενικό (Ελληνικό)Μητρώο Επιχειρήσεων)
- ClusterPoliSEE
- EUSAIR
- SMEs Mediteranne
- South East Europe Transnational Programme(Evlia)
- 2InS Clusters SMEs Innovation & Internationalization Support Clusters,
- οδηγός ΜΜΕ ΙΜΕ ΓΣΒΕΕ 2014-: Εγχειρίδιο Δικτύων Επιχειρηματικότητας (networking) & «Συστημάτων-Συστάδων» Επιχειρήσεων (clustering), EOMMEX & Εθνικό Παρατηρητήριο για τις Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις).
- Συγκρότηση Επιχειρηματικής Συστάδας – Cluster - στον Πειραιά με Πόλο την Ναυπηγοεπισκευαστική Βιομηχανία ΕΒΕΠ 2013).
- (Final Report of the Expert Group on Enterprise Clusters and Networks’’, European Commission, DG Enterprise (2003 Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ΓΔ Επιχειρήσεων και Βιομηχανίας, Cluster Policy)
- Κοινοτικές πρωτοβουλίες για την εξωστρέφεια των ΜΜΕ Μέσω της ενίσχυσης των συνεργατικών σχηματισμών,εφημεριδα ΜΙΚΡΟΜΕΣΑΙΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ Παρασκευή, 20 Απριλίου 2012 -07:00
- Euro Info Centre network (EIC)
- Europe Enterprise Network-Hellas
- Business and Innovation Centres (BICs)
- Bic of Attica
- Κεντρικής Ένωσης Επιμελητηρίων Ελλάδος-ΚΕΕΕ
- South East Europe ClusterPoliSEE
- Corallia
- Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων 2011-2014 (Απρίλιος 2011)

- Πρόγραμμα Οικονομικής Προσαρμογής για την Ελλάδα(Ιούνιος 2010) από την Γενική Δ/ση Οικονομικών και Νομισματικών Υποθέσεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής-EC,(European Economy Occasional Papers 61| June 2010)
- 2InsClusters WP3 Action 3.1 (a)-final Attica.pdf-2011
- Νέος αναπτυξιακός επενδυτικός νόμος(N.3908/2011) Ενίσχυση Ιδιωτικών Επενδύσεων για την Οικονομική Ανάπτυξη, την Επιχειρηματικότητα και την Περιφερειακή Συνοχή, με ειδική αναφορά για τα clusters στο άρθρο 13 και των δύο αναθεωρήσεών του (N. 4146/2013) Διαμόρφωση Φιλικού Αναπτυξιακού Περιβάλλοντος για τις Στρατηγικές και Ιδιωτικές Επενδύσεις και άλλες διατάξεις άρθρο 22 (Συνέργεια και Δικτύωση) www.ependyseis.gr & N. 4242/2014(Ενιαίος Φορέας Εξωστρέφειας και άλλες διατάξεις)
- Δράσεις για την ενίσχυση του ρόλου της καινοτομίας και των μορφών συνεργασίας στις μικρές επιχειρήσεις, οδηγός συνεργατικών σχηματισμών για μικρές επιχειρήσεις ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ 2014)
- Μονάδα Καινοτομίας και Συνεργατικών Σχηματισμών του ΙΜΕ-ΓΣΒΕΕ
- Γενική Γραμματεία Έρευνας & Τεχνολογίας (ΓΓΕΤ
- (Υπουργείο Εσωτερικών, Τμήμα αναπτυξιακών προγραμμάτων, Α.Π. 23549 Αθήνα, 5 Ιουνίου 2013
- Europe INNOVA Cluster Mapping Project, Country Report Greece, 2007)
- Γενική Γραμματεία Έρευνας & Τεχνολογίας, Τεχνολογική Προοπτική Διερεύνηση στην Ελλάδα, Ελλάδα 2001: Έρευνα – Τεχνολογία - Καινοτομία, 2002
- Οδηγός συνεργατικών σχηματισμών για μικρές επιχειρήσεις ΙΜΕ-ΓΣΒΕΕ 2014)
- Report of REGION OF ATTICA, 2InS Clusters S.M.E.s’ Innovation and Internationalization Support Clusters “Innovation and Internationalization Facilitators” – Best Practices 3.1a Final, 27 /07/2011)
- Kotler, P. And Keller, K. “Marketing Management 12e”, 2006)».(
- Ετήσια έκθεση 2012 με θέμα: «η κατάσταση και οι προοπτικές των ΜΜΕ στην Ελλάδα», τέταρτο παραδοτέο: γ ενότητα της έκθεσης: κλαδική και δικτυακή διάσταση των ΜΜΕ: εμπόριο, υπηρεσίες, κατασκευές και ενέργεια/ κλαδική ανάλυση: third party logistics, ανάδοχος: icap group a.e φεβρουάριος 2012/ κλαδική και δικτυακή διάσταση των ΜΜΕ κεφάλαιο 3- δίκτυα & συνεργατικοί σχηματισμοί επιχειρήσεων).
- Συμπεράσματα Συνεδρίου Βιομηχανία 2020 ΣΒΒΕ – Eurobank:Περιφερειακή Ανάπτυξη – Καινοτομία – Εξωστρέφεια» Καινοτομία & υιοθετηση τεχνολογιων απο τις μεταποιητικες επιχειρησεις 2010)
- Γενική Γραμματεία Έρευνας & Τεχνολογίας, Τεχνολογική Προοπτική Διερεύνηση στην Ελλάδα, Ελλάδα 2001: Έρευνα – Τεχνολογία - Καινοτομία, 2002

- Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών Εργαστήριο Διοικητικής Επιστήμης Καινοτομία: Προσδιοριστικοί Παράγοντες και Προβληματισμοί για το Μέλλον της Ελληνικής Οικονομίας Πραστάκος, Σπανός, Κωστόπουλος- 2003
- Organisation for Economic Co-operation and Development – OECD(O.O.Σ.A.)CFE/LEED 29-4-2005, Workshop on fostering development through entrepreneurship, clusters & local initiatives).
- Ημερίδα ΟΡΣΑ-ΕΒΕΑ, 7/12/2010
- Clusters and the New Growth Path for Europe Working Paper no 14, 2013)
- star clusters in Greece -Center for Strategy and Competitiveness, CSC Stockholm School of Economics April 2011
- Πρόταση ΓΓΕΤ 2012για διαμόρφωση κατευθύνσεων σχεδιασμού & κατάρτισης αναπτυξιακού προγραμματισμού 2014 - 2020 για την έρευνα, τεχνολογική ανάπτυξη & καινοτομία - Ε.ΤΑ.Κ 2012(παράρτ. Πίνακας β στόχοι ΕΤΑΚ
- ΓΓΕΤ 2013- Πρόταση τομεακής πολιτικής για την έρευνα και καινοτομία (στο πλαίσιο προετοιμασίας του Συμφώνου Εταιρικής Σχέσης – ΣΕΣ).

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ & ΑΝΑΡΤΗΜΕΝΑ/ΠΑΡΑΔΟΤΕΑ

(ενσωματωμένα links στις αναγραφόμενες ηλεκτρονικές δ/νσεις και εντός της κύριας εργασίας)

- <http://www.espa.gr/el/Pages/Proclamationsfs.aspx?item=1648>
- <http://www.etean.com.gr/publicpages/PastProgram2.aspx?ID=24>
- <http://mi-cluster.gr/el/>, <http://si-cluster.gr/el/si-careers.html>, <http://www.gi-cluster.gr/el/gi-members/join.html>).
- <http://www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report-2011-2012> & <http://www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report-2013-2014>)
- (http://ibr.hi.is/sites/ibr.hi.is/files/FINAL_REPORT_OF_THE_EXPERT_GROUP_ON_ENTERPRISE_CLUSTERS_AND_NETWORKS.pdf)
- http://ec.europa.eu/enterprise/newsroom/cf/itemdetail.cfm?item_id=867
- <http://www.emergingindustries.eu/default.aspx> & *emerging industries & European Cluster Group* <http://www.cluster-excellence.eu/5220.html>
- <http://195.167.92.195/scheduled/ggb.pdf>
- http://www.corallia.org/images/stories/documents/AboutCorallia/ClusterPoliSEE_PressRelease_BucharestMeeting_03-04-2014.pdf

- [http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:r-
XAaZQDIDsJ:www.pcci.gr/evepimages/E23_F4767.ClusterNayphgiko.doc+&cd=1&hl=en&ct=clnk
&gl=gr](http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:r-
XAaZQDIDsJ:www.pcci.gr/evepimages/E23_F4767.ClusterNayphgiko.doc+&cd=1&hl=en&ct=clnk
&gl=gr)
- [http://www.espa.gr/el/Documents/Poreia_Ylopoihsis_ESPA/JAN2014/140203_Proodos_Ylop_Ep13_
Attiki.pdf](http://www.espa.gr/el/Documents/Poreia_Ylopoihsis_ESPA/JAN2014/140203_Proodos_Ylop_Ep13_
Attiki.pdf)
- http://www.industry2020.gr/docs/kainotomia/s_kainotomia.pdf
- www.startupgreece.gov/δ'paradoteo/
- [http://ibr.hi.is/sites/ibr.hi.is/files/FINAL_REPORT_OF_THE_EXPER
T_GROUP_ON_ENTERPRISE_CLUSTERS_AND_NETWORKS.pdf](http://ibr.hi.is/sites/ibr.hi.is/files/FINAL_REPORT_OF_THE_EXPER
T_GROUP_ON_ENTERPRISE_CLUSTERS_AND_NETWORKS.pdf)
- [http://ec.europa.eu/enterprise/newsroom/cf/itemdetail.cfm?item_id=8
67](http://ec.europa.eu/enterprise/newsroom/cf/itemdetail.cfm?item_id=8
67)
- [http://www.pepattikis.gr/home/wp-content/uploads/2012/09/Protasi-
ethnikis-stratigikis-gia-ETAK2014-2020_Final.pdf](http://www.pepattikis.gr/home/wp-content/uploads/2012/09/Protasi-
ethnikis-stratigikis-gia-ETAK2014-2020_Final.pdf)
- http://www.gsrt.gr/Financing/Files/ProPeFiles21/GSRT_SES_Final_rev1%201_2013_05_23.pdf
- http://ermis.acci.gr/green/images/Drasi_1-Energeia_1.2.1.pdf
- <http://www.corallia.org/el/about-corallia/distinctions.html>
- [http://epan2.antagonistikotita.gr/uploads/0_CORALLIA_CLUSTER_2009\(1\).pdf](http://epan2.antagonistikotita.gr/uploads/0_CORALLIA_CLUSTER_2009(1).pdf)
- <http://epan2.antagonistikotita.gr/uploads%5CEnhmerwtiko%20Entupo.pdf>
- [http://www.patt.gov.gr/main/index.php?option=com_content&view=article&id=4031:2ins-
clusters&catid=244:2012-01-25-11-31-23&Itemid=2&lang=el](http://www.patt.gov.gr/main/index.php?option=com_content&view=article&id=4031:2ins-
clusters&catid=244:2012-01-25-11-31-23&Itemid=2&lang=el)
- <http://www.corallia.org/el/activity-fields/international-collaborations/partnerships.html>
- <http://www.corallia.org/el/news/news/463--corallia-microsoft.html>
- <http://www.corallia.org/el/innovation-clusters/mi-cluster-knowledge-base.htm>
- **ΕΣΠΑ-ΕΤΑΚ ΑΠΙΣΤΕΙΑ**
- <http://www.help-forward.gr/el/index/index.php>
- <http://www.enterprise-hellas.gr/>
- <http://www.certh.gr/root.searchagentresults.el.aspx?idSearchAgent=213A644A>
- <http://www.hbio.gr/index.shtml>
- http://ec.europa.eu/enterprise/newsroom/cf/itemdetail.cfm?item_id=6578&tpa=0&tk=&lang=el
- <http://www.espa.gr/el/pages/staticNewProgrammingPeriod.aspx>

- (1η εγκύκλιος-http://www.espa.gr/elibrary/12_1st_Egkyklios_sxediasmou2014_20.pdf, 2η εγκύκλιος-http://www.espa.gr/elibrary/2nd_Egkyklios_sxediasmou_2014_20.pdf & 3η εγκύκλιος-http://www.espa.gr/elibrary/3rd_Egkyklios_sxediasmou_2014-2020.pdf, καθώς και το κείμενο τελικό εσπα-
http://www.espa.gr/el/Documents/GR_PA_ESPA_2014_2020_17.04.2014_formal%20submission.zip
- & http://www.espa.gr/elibrary/PA_ESPA_2014_2020.pdf.
- <http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=ux564t7ZrCw%3D&tabid=785&language=el-GR>
- (<http://www.ggb.gr/clusters>)
- ΑΔΑ: ΒΟΧΡΦ-ΓΣΥ
- http://www.antagonistikotita.gr/imerida_2014/index.asp).
- <http://www.espa.gr/el/pages/newsFS.aspx?item=625>
- (http://www.espa.gr/Lists/Custom_Announcements/Attachments/625/GR_PA_ESPA_2014_2020_17.04.2014_formal%20submission.zip
- (http://www.gsrt.gr/central.aspx?sId=106I437I1172I646I437995&olID=671&neID=673&neTa=1_273_1&ncID=0&neHC=0&tbid=0&lrID=2&oldUIID=aI671I0I106I437I1172I0I2&actionID=loa.&JScript=1.)
- http://www.gsrt.gr/central.aspx?sId=108I471I1183I646I446316&olID=717&neID=673&neTa=1_168_0&ncID=0&neHC=0&tbid=0&lrID=2&oldUIID=aI717I0I108I471I1183I0I2&actionID=load)
- http://www.gsrt.gr/central.aspx?sId=108I471I1183I646I446316&olID=717&neID=673&neTa=1_159_0&ncID=0&neHC=0&tbid=0&lrID=2&oldUIID=aI717I0I108I471I1183I0I2&actionID=load&JScript=1
- http://www.gsrt.gr/Financing/Files/ProPeFiles21/GSRT_SES_Final_rev1%201_2013_05_23.pdf
- http://www.pepattikis.gr/home/wp-content/uploads/2012/09/Protasi-ethnikis-stratigikis-gia-ETAK2014-2020_Final.pdf)
- (<http://www.kainotomia.imegsevee.gr>)
- <http://www.corallia.org/el/news/calls/13--l-2-r.html>),
- www.mi-cluster.gr & <http://mi-cluster.gr/el/mi-members/industry.html>)
- www.gi-cluster.gr).
- www.si-cluster.gr
- (http://www.3kps.antagonistikotita.gr/epan/site/Beneficiaries/calls/t_docpage?doc=/docs/MainDocuments/Calls/EPAN_II/Axonas_1/Prokirixi_Corallia
- clusterpolisee@corallia.org)
- http://www.southeast-europe.net/en/projects/approved_projects/?id=168.
- www.corallia.org

- <http://www.onehundredstartups.com/>, <http://www.dimourgo.net/index.php/en/>
<http://greekstartups.com/>, <http://www.startupgreece.gov.gr/el/node/160>,
- <http://growing.gr/>, <http://www.theopenfund.com/>, <http://opencoffee.gr/>, <http://kainotomeis.gr/>.
- www.ependyseis.gr
- www.clusterpoliseeS3.eu
- (www.uhc.gr
- www.georgepatriantafillou.files.wordpress.com/).
- http://ec.europa.eu/enterprise/newsroom/cf/itemdetail.cfm?item_id=867)
- (<http://www.be360.ro/wp-content/uploads/2010/02/8-studii-de-caz-ENI.pdf>).
- (http://ec.europa.eu/research/era/index_en.htm)
- http://ibr.hi.is/sites/ibr.hi.is/files/FINAL_REPORT_OF_THE_EXPERT_GROUP_ON_ENTERPRISE_CLUSTERS_AND_NETWORKS.pdf
- <http://www.2insclusters.net/el>).
- (<http://www.clusterobservatory.eu/index.html>).
- <http://www.clusterpolisee.eu/el>)
- (<http://ec.europa.eu/enterprise/policies/innovation/policy/clusters>)
- (<http://ec.europa.eu/research/participants/portal/desktop/en/opportunities/h2020/calls/h2020-smeinst-1-2014.html>)
- (www.eurekanetwork.org/), www.ggb.gr, <http://www.help-forward.gr/e-deltio/0185.php>
- http://ec.europa.eu/enterprise/newsroom/cf/itemdetail.cfm?item_id=6578&tpa=0&tk=&lang=el
- (<http://www.clustercollaboration.eu>),
- <http://www.emergingindustries.eu/default.aspx> & www.emeginginsustries
- http://www.google.gr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&frm=1&source=web&cd=2&cad=rja&uact=8&ved=0CCMQFjAB&url=http%3A%2F%2Fwww.clusterobservatory.eu%2Fsystem%2Fmodules%2Fcom.gridnine.opencms.modules.eco%2Fproviders%2Fgetpdf.jsp%3Fuid%3Db20af4e5-581d-4462-a3eb-d178e4754011&ei=GtyuU6iyNqOo4gSWlIH4AQ&usg=AFQjCNEXBbe4wtuFpc_R7YPCZscYUrcSg&bvm=bv.69837884,d.bGE
- www.cluster-excellence.eu
http://www.patt.gov.gr/main/index.php?option=com_content&view=article&id=4031&Itemid=241&lang=en
- http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/files/docs/sba/report_think_small_first_en.pdf
- (<http://ec.europa.eu/enterprise/networks/eic/eic.html>)
- <http://www.kainotomia.imegsevee.gr/>, <http://www.imegsevee.gr>)

- [\(http://europa.eu.int/comm/enterprise/networks/eic/eic.html\)](http://europa.eu.int/comm/enterprise/networks/eic/eic.html)
  - <http://europa.eu.int/ISPO/ecommerce/godigital/Welcome.html>
  - **«Συνεργασία 2009**
  - http://www.mindev.gov.gr/?page_id=3739
  - <http://www.antonistiotita.gr/tepix/> http://www.mindev.gov.gr/?page_id=3739
- <http://www.help-forward.gr/> https://www.forth.gr/index_main.php?c=11&l=e&s=&p=1&y=

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α΄

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β΄

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α΄

Α/Α	ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ	ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ-ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ
1.	Τι περιλαμβάνει η αρμοδιότητά σας ως φορέα/υπηρεσία;	<p>Η Διεύθυνση Μικρών και Μεσαίων Επιχειρήσεων (ΔΜΜΕ), σύμφωνα με το άρθρο 21 του Ν. 2367/1995, είναι αρμόδια «για την Πολιτική στις ΜΜΕ και την εποπτεία του ΕΟΜΜΕΧ, τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των ΜΜΕ, τους χρηματοπιστωτικούς θεσμούς και των ενεργειών κατάρτισης που απαιτούνται για την υποστήριξη των προγραμμάτων που αφορούν τις ΜΜΕ».</p>
2.	Πότε ασχοληθήκατε για πρώτη φορά με προγράμματα clusters;	<p>ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΡΑΤΙΚΩΝ ΕΝΙΣΧΥΣΕΩΝ:</p> <p>A. Β΄ ΚΠΣ 1994-1999</p> <p>A.1 Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Βιομηχανία»</p> <p>Πρόγραμμα για τη δημιουργία δικτύων και δεσμών επιχειρήσεων (clusters).</p> <p>Αρμόδια Διεύθυνση ΓΓΒ: Διεύθυνση Μικρών & Μεσαίων Επιχειρήσεων (ΔΜΜΕ).</p> <p>Προκήρυξη: 1996.</p> <p>B. Γ΄ ΚΠΣ 2000 – 2006 (Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανταγωνιστικότητα»)</p> <p>B.1 Δράση: 2.7.2: «ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΗΣ ΔΙΚΤΥΩΣΗΣ ΤΩΝ ΜΜΕ (CLUSTERING)»</p> <p>Αρμόδια Διεύθυνση ΓΓΒ: Διεύθυνση Μικρών & Μεσαίων Επιχειρήσεων (ΔΜΜΕ)</p> <p>Προκήρυξη: Σεπτέμβριος 2003</p> <p>Πρόβλεπε ενιαία νομική μορφή για κάθε cluster (Α.Ε. , Ε.Π.Ε.).</p> <p>Θεωρούσε επιλέξιμα δίκτυα που περιλαμβάνουν οριζόντιες ή/και κάθετες διασυνδέσεις. Εκτός από μεταποιητικές, στα Δίκτυα μπορούσαν να συμμετέχουν και επιχειρήσεις του τομέα του εμπορίου και της παροχής υπηρεσιών, όπως για παράδειγμα επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών εφοδιαστικής αλυσίδας προς τρίτους.</p> <p>Παραδείγματα Οριζοντίων Δικτυώσεων (δικτύωση ομοειδών επιχειρήσεων) που περιλαμβάνονταν στον οδηγό του προγράμματος :</p> <p>Μονάδες παραγωγής κουφωμάτων αλουμινίου κατασκευάζουν κοινό συγκρότημα παραγωγής profile και ηλεκτροστατικής βαφής. Το δίκτυο κάνει διαχείριση του εξοπλισμού και πωλήσεις</p> <p>Ομάδα επιχειρήσεων παραγωγής μαρμάρου δημιουργεί εταιρεία αξιοποίησης και διάθεσης μαρμαρόσκονης.</p> <p>Ομάδα εκδοτικών οίκων δημιουργεί ηλεκτρονικό βιβλιοπωλείο</p> <p>Ομάδα κατασκευαστών ενδυμάτων δημιουργεί εργαστήριο ελέγχου ποιότητας</p> <p>Παραδείγματα Καθέτων Δικτυώσεων που περιλαμβάνονταν στον οδηγό του προγράμματος:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Επιχειρήσεις μεταλλικών κατασκευών συνεργάζονται με επιχειρήσεις παραγωγής και συναρμολόγησης Η/W, παραγωγής S/W, διαφήμισης και κατασκευάζουν ηλεκτρονικά κιόσκια τα οποία διαθέτουν μέσω του Δικτύου με συγκεκριμένο εμπορικό σήμα. ➤ Παραγωγή δερμάτινων επώνυμων ενδυμάτων με σήμα ποιότητας με την δικτύωση βυρσοδεφείων, μονάδων βαφής, εταιρειών σχεδιασμού μόδας, κέντρου ελέγχου ποιότητας. ➤ Επιχειρήσεις μεταλλικών κατασκευών, παραγωγής ηλεκτρολογικού υλικού και επιχειρήσεις κατασκευής μηχανημάτων συνεργάζονται για την παραγωγή μηχανημάτων αξιοποίησης αιολικής ενέργειας.

Αράση 2.9.3: «Ενίσχυση Περιβαλλοντικών Συνεργασιών»

Αρμόδια Διεύθυνση ΓΓΒ: Διεύθυνση Βιομηχανικής Χωροθεσίας και Περιβάλλοντος (ΔΒΧΠ)

Προκήρυξη: Νοέμβριος 2003

Τι θεωρούνταν στον οδηγό του προγράμματος ως περιβαλλοντικά δίκτυα:

«...Αν και ο όρος της δικτύωσης δεν είναι αυστηρά καθορισμένος, αφού διαμορφώνεται σύμφωνα με τις εκάστοτε συνθήκες και ανάγκες της αγοράς, ως "περιβαλλοντικά δίκτυα (clusters) θα μπορούσε να θεωρηθεί μία ομάδα ανεξάρτητων επιχειρήσεων και συνδεδεμένων φορέων που:

- Συνεργάζονται και έχουν κοινούς επιχειρηματικούς στόχους.
- Είναι συνήθως γεωγραφικά συγκεντρωμένες σε μία ή περισσότερες περιοχές ενώ σε ορισμένες περιπτώσεις μπορούν να έχουν ευρύτερη διάσταση.
- Εξειδικεύονται σε ένα συγκεκριμένο τομέα, με κοινές τεχνολογίες και δεξιότητες.
- Μπορούν να έχουν θεσμοθετημένη ή όχι μορφή.

Η δημιουργία σχηματισμών επιχειρήσεων έχει πολλαπλά οφέλη και θετικές επιπτώσεις στην καινοτομία και την ανταγωνιστικότητα, στη βελτίωση των δεξιοτήτων, στην ανάπτυξη καθώς και στη μακροπρόθεσμη δυναμική της αγοράς».

Προέβλεπε:

«Α) Ίδρυση Ανώνυμης Εταιρίας (Α.Ε.) ή Εταιρείας Περιορισμένης Ευθύνης (Ε.Π.Ε) ή εναλλακτικά ενεργοποίηση υφιστάμενης εταιρείας στην οποία όμως θα συμμετέχουν τα μέλη του δικτύου και θα ικανοποιούνται οι όροι του οδηγού και οι στόχοι/ δράσεις του δικτύου (π.χ. μέσω αύξησης μετοχικού κεφαλαίου, εισόδου νέων μελών, τροποποίησης καταστατικού κ.α.).

Β) Με σύναψη επίσημου συμφωνητικού συνεργασίας ή σύμβασης μεταξύ επιχειρήσεων θεωρημένη από την αρμόδια εφορία.

Στην τελευταία περίπτωση θα δηλώνεται ρητά:

- 1) η επιχείρηση που θα είναι ο βασικός φορέας υλοποίησης της επένδυσης και με την οποία θα υπογραφεί η σύμβαση με το ΥΠΙΑΝ και στην οποία θα καταβάλλεται η δημόσια επιχορήγηση,
- 2) οι συνεργαζόμενες επιχειρήσεις,
- 3) ο τρόπος χρηματοδότησης από τα μέλη του δικτύου των δαπανών του επενδυτικού σχεδίου,
- 4) ο τρόπος λειτουργίας, διοίκησης και λήψης αποφάσεων,
- 5) ο τρόπος χρήσης του κοινού εξοπλισμού,
- 6) η χρέωση των παρεχόμενων υπηρεσιών,
- 7) άλλοι όροι που θα διασφαλίζουν τη βιωσιμότητα, την απρόσκοπτη και αποδοτική συνεργασία των μελών του δικτύου και
- 8) οι ρήτρες για την περίπτωση μη τήρησης των όρων της σύμβασης.

Στο συμφωνητικό θα πρέπει να υπάρχει συγκεκριμένος όρος για δεκαετή τουλάχιστον διάρκεια συνεργασίας μεταξύ των επιχειρήσεων.».

Γ. ΕΣΠΑ 2007-2013 (Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Επιχειρηματικότητα – Ανταγωνιστικότητα»)**ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ «ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΙ ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΚΟΙ ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΙ - CLUSTERS» - ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ ΕΚΔΗΛΩΣΗΣ ΠΡΟΚΑΤΑΡΚΤΙΚΟΥ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ**

1^η ΦΑΣΗ: Έκδοση πρόσκλησης εκδήλωσης προκαταρκτικού ενδιαφέροντος προς δυνητικούς συντονιστές των υποψήφιων clusters ή προς υφιστάμενα clusters.

2^η ΦΑΣΗ: Έκδοση προκήρυξης για την υποβολή προτάσεων υφιστάμενων

		<p>και νέων clusters.</p> <p>Αρμόδια Διεύθυνση ΓΤΒ: Διεύθυνση Μικρών & Μεσαίων Επιχειρήσεων (ΔΜΜΕ) Πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος: Μάιος 2011 Τι προέβλεπε η πρόσκληση: <i>«Τα Clusters ενόψει της υφιστάμενης οικονομικής κρίσης και στο πλαίσιο μιας νέας προσέγγισης της βιομηχανικής πολιτικής και της πολιτικής των επιχειρήσεων γενικότερα, μπορούν να αποτελέσουν αποφασιστική στρατηγική επιβίωσης των ελληνικών επιχειρήσεων. Στόχος του προγράμματος είναι η ανάπτυξη επιχειρηματικών συνεργατικών σχηματισμών (Clusters) για την τόνωση της ελληνικής μεταποίησης, στους οποίους θα πρέπει να συμμετέχουν τουλάχιστον οκτώ (8) φορείς. Εκτός από μεταποιητικές επιχειρήσεις οι οποίες θα πρέπει να αποτελούν τα 2/3 των συμμετεχόντων στο cluster, μπορούν να συμμετέχουν σε αυτό και επιχειρήσεις των τομέων του εμπορίου και της παροχής υπηρεσιών, όπως για παράδειγμα, επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών εφοδιαστικής αλυσίδας προς τρίτους. Παραδείγματα Clusters που ενδεχομένως να προκύψουν είναι ένα Cluster «Πράσινης Ανάπτυξης» στον κατασκευαστικό τομέα (π.χ. δομικά υλικά, μεταλλικά προϊόντα κλπ), τη βιοτεχνολογία, το περιβάλλον, τη μεσογειακή διατροφή κ.ο.κ. Διευκρινίζεται ότι τα Clusters είναι άτυπη μορφή συνεργαζόμενων επιχειρήσεων που διατηρούν την αυτοτέλειά τους. Συνεπώς, δεν πρόκειται για συνεταιρισμό ή οποιασδήποτε μορφής συγχώνευσης επιχειρήσεων.</i></p> <p><i>Η παρούσα πρόσκληση αποτελεί την 1^η ΦΑΣΗ του προγράμματος. Δικαίωμα συμμετοχής στην 1^η Φάση του προγράμματος έχουν φορείς του ευρύτερου δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα, οι οποίοι προτίθενται να αναλάβουν το ρόλο του συντονιστή στο πλαίσιο της σύμπραξης – συμφωνίας που πρόκειται να συνάψουν μεταξύ τους οι συμμετέχοντες στο μελλοντικό Cluster φορείς. Οι δυνητικοί συντονιστές μπορεί να είναι φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, τοπικά - επαγγελματικά επιμελητήρια ή/και οργανισμοί αυτών, τριτοβάθμια εκπαιδευτικά ιδρύματα και ερευνητικοί φορείς με συναφές αντικείμενο ή ακόμα και φορείς/επιχειρήσεις του ιδιωτικού τομέα. Τυχόν αποδεδειγμένη εμπειρία συντονιστή - φορέα σε συγχρηματοδοτούμενες δράσεις – προγράμματα των Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης και του ΕΣΠΑ ή/ και σε παρεμφερείς δράσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, θα αξιολογηθεί θετικά. Στο πλαίσιο της παρούσας πρόσκλησης, μπορούν να εκδηλώσουν ενδιαφέρον και υφιστάμενα clusters που δρουν στα όρια της ελληνικής επικράτειας και επιθυμούν να αναπτύξουν τις δραστηριότητές τους. Ανήκει στη διακριτική ευχέρεια των συμμετεχόντων να αποφασίσουν τη νομική μορφή της μεταξύ τους συνεργασίας στο πλαίσιο του προτεινόμενου cluster.»</i></p> <p>Δ. Υπάρχουν και άλλοι κρατικοί φορείς (π.χ. Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας) που σχεδιάζουν και υλοποιούν προγράμματα κρατικών ενισχύσεων με σκοπό τη δημιουργία νέων clusters ή την περαιτέρω ανάπτυξη υφιστάμενων clusters σε τομείς, π.χ. υψηλής τεχνολογίας. Ως σχετικά πρόσφατο παράδειγμα αναφέρεται η Δράση «ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΚΩΝ ΣΥΣΤΑΔΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ -ΕΝΑ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΠΡΟΙΟΝ, ΜΙΑ ΑΓΟΡΑ: Ο ΠΛΑΝΗΤΗΣ» (ΓΓΕΤ, Μάιος 2012) ή η Δράση Εθνικής Εμβέλειας «Συνεργασία» για Clusters μικρής-μεσαίας κλίμακας και για Clusters Μεγάλης κλίμακας (ΓΓΕΤ).</p>
3.	Ποια η οργανωτική τυπική δομή (οργανόγραμμα) μιας συστάδας επιχειρήσεων(cluster);	<p>Οι επιχειρηματικοί συνεργατικοί σχηματισμοί (clusters) αποτελούν μορφές συνεργασίας μεταξύ επιχειρήσεων και άλλων φορέων (π.χ. πανεπιστήμια, ερευνητικά ιδρύματα, επαγγελματικές ενώσεις, επιμελητήρια) που προωθούν την καινοτομία και την ανταγωνιστικότητα, διαθέτοντας τα ακόλουθα κύρια χαρακτηριστικά:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Την ανεξαρτησία των συμμετεχόντων στο cluster επιχειρήσεων/φορέων που συνεργάζονται, αλλά ταυτόχρονα δύναται και να ανταγωνίζονται μεταξύ τους, ενώ δεν είναι απαραίτητο να ανήκουν στον ίδιο ή σε παρεμφερείς στατιστικά κλάδους. • Την ισότιμη συμμετοχή των φορέων στο cluster, το οποίο αποτελεί μία ξεχωριστή οντότητα η οποία εξελίσσεται (δεν είναι απαραίτητο να είναι εταιρεία, αλλά μία σύμπραξη με κοινά αποδεκτούς όρους και στόχους),

		<p>ενώ οι σχέσεις μεταξύ των συμμετεχόντων είναι ελαστικές.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Την αμοιβαία ωφέλεια από τη συνεργασία αυτή μέσω των οικονομικών κλίμακας που προσφέρει το μεγαλύτερο σχήμα σε πεδία όπου μία μεμονωμένη ΜΜΕ αδυνατεί να παρουσιάσει σημαντικά αποτελέσματα, όπως η από κοινού πρόσβαση και χρήση εγκαταστάσεων, υποδομών, υπηρεσιών, η διάχυση πληροφοριών, γνώσεων και καλών πρακτικών μεταξύ των μελών, η βελτίωση της ποιότητας των τελικών προϊόντων/ υπηρεσιών μέσω κοινών υποδομών (π.χ. δημιουργία εργαστηρίων, κοινών εκθετηρίων κλπ), η προώθηση της έρευνας και ανάπτυξης (R&D), η προώθηση της εξωστρέφειας και η δημιουργία καλύτερων προϋποθέσεων πρόσβασης σε νέες αγορές, η προστασία του περιβάλλοντος, η προμήθεια τελικών ή ενδιάμεσων προϊόντων μεταξύ των μελών, η συμπληρωματικότητα των δραστηριοτήτων, η πρόσβαση σε εξειδικευμένο προσωπικό κ.ο.κ. • Τη γεωγραφική εγγύτητα των συμμετεχόντων. <ul style="list-style-type: none"> ο Την ύπαρξη κοινών στόχων μεταξύ των συμμετεχόντων. <p>Τα Clusters είναι άτυπη μορφή συνεργαζόμενων επιχειρήσεων που διατηρούν την αυτοτέλειά τους. Δεν πρόκειται για συνεταιρισμό ή οποιασδήποτε μορφής συγχώνευσης επιχειρήσεων.</p>
4.	Ποιά η μορφή συμμετοχής σας στα προγράμματα των συστάδων επιχειρήσεων;	Η Γενική Γραμματεία Βιομηχανίας (ΓΓΒ) είναι Ενδιάμεσος Φορέας Διαχείρισης Προγραμμάτων Κρατικών Ενισχύσεων κι επομένως, έχει αρμοδιότητα σχεδιασμού, υλοποίησης και παρακολούθησης προγραμμάτων-δράσεων κρατικών ενισχύσεων προς όφελος των ελληνικών ΜΜΕ.
5.	Σε πόσα προγράμματα clusters συμμετείχατε, σε ποιούς απευθύνονταν και σε τί τομείς;	Η ΓΓΒ δεν έχει συμμετάσχει ως εταίρος σε κάποιο cluster.
6.	Ποιοί άλλοι κρατικοί ή ιδιωτικοί φορείς συμμετείχαν ως φορείς διαχειριστικοί, υλοποίησης ή ως εταίροι στα ανωτέρω προγράμματα;	<p>Δεν συμμετείχαν κρατικοί φορείς στα παραπάνω προγράμματα κρατικών ενισχύσεων της ΓΓΒ για τη δημιουργία clusters.</p> <p>Υπάρχουν και άλλοι κρατικοί φορείς (π.χ. Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας) που σχεδιάζουν και υλοποιούν προγράμματα κρατικών ενισχύσεων με σκοπό τη δημιουργία νέων clusters ή την περαιτέρω ανάπτυξη υφιστάμενων clusters σε τομείς, π.χ. υψηλής τεχνολογίας. Ως σχετικά πρόσφατο παράδειγμα αναφέρεται η Δράση «ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΚΩΝ ΣΥΣΤΑΔΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ -ΕΝΑ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΠΡΟΙΟΝ, ΜΙΑ ΑΓΟΡΑ: Ο ΠΛΑΝΗΤΗΣ» (ΓΓΕΤ, Μάιος 2012) ή η Δράση Εθνικής Εμβέλειας «Συνεργασία» για Clusters μικρής-μεσαίας κλίμακας και για Clusters Μεγάλης κλίμακας (ΓΓΕΤ).</p>
7.	Για τα clusters που εσείς συμμετείχατε ως φορέας, προσδιορίστε αν προήλθαν από το ΕΣΠΑ 2007-2013, τον εκάστοτε επενδυτικό νόμο (ποιόν;) ή από άλλα συγχρηματοδοτούμενα ευρωπαϊκά προγράμματα;	Η ΓΓΒ δεν έχει συμμετάσχει ως εταίρος σε κάποιο cluster.
8.	Αντιμετωπίσατε κάποια προβλήματα ή δυσκολίες στον συντονισμό ή στην εφαρμογή των προγραμμάτων clusters, και αν ναι σε ποιο στάδιο και πώς το επιλύσατε;	Παρουσιάστηκαν προβλήματα νομικής φύσης των clusters που επελέγησαν να επιχορηγηθούν στο πλαίσιο των δράσεων του Β' ΚΠΣ και του Γ' ΚΠΣ, τα οποία αντιμετωπίστηκαν στο πλαίσιο των καθοριζόμενων από τη νομοθεσία σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης διατάξεων περί κρατικών ενισχύσεων.
9.	Αν θα προτείνατε κάποια μέτρα βελτίωσης της απόδοσης των ελληνικών συστάδων επιχειρήσεων ποιά	<p>- Χαλαρή μορφή συνεργασίας, π.χ. με κάποιο ιδιωτικό συμφωνητικό στο οποίο θα διασφαλίζονται οι όροι συνεργασίας μεταξύ των εταιρών και ο ρόλος του καθενός στο κάθε cluster - Όχι δέσμευση για σύσταση Α.Ε. και Ε.Π.Ε.</p> <p>- Σταδιακή αποδέσμευση από τη συστηματική μέχρι σήμερα επικέντρωση των</p>

	θα ήταν αυτά; (επιγραμματικά)	ασκούμενων πολιτικών για τη δημιουργία clusters σε δραστηριότητες μικρής επιχειρηματικής κλίμακας με υψηλό περιθώριο κέρδους, όπως οι κλάδοι πληροφορικής και υψηλής τεχνολογίας. Υπάρχει μονόπλευρη αντίληψη και αντιμετώπιση ως προς τη δημιουργία Clusters αποκλειστικά και μόνο σε τομείς υψηλής τεχνολογίας (π.χ. Cogalia), το οποίο ασφαλώς και έχει ισχυρή βάση, όμως δεν αντιμετωπίζει σε ικανοποιητικό βαθμό το ζήτημα της δημιουργίας και περαιτέρω ανάπτυξης (με τα κατάλληλα κατά περίπτωση χρηματοδοτικά εργαλεία) συνεργατικών σχηματισμών (clusters) με σημαντικό μερίδιο στο συνολικό ΑΕΠ της χώρας.
10.	Με βάση τα δικά σας στατιστικά /εκθέσεις πόσες ελληνικές επιχειρήσεις έχουν έως τώρα ενταχθεί σε clusters και κατά πόσο έχουν ωφεληθεί από αυτόν τον θεσμό (σε τοπικό, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο); (μπορείτε να παραπέμψετε σε εκθέσεις απολογισμού/αποδοτικότητας, ακόμα και σε ηλεκτρονικές αναρτήσεις(links))	Δεν υπάρχουν ακριβή απολογιστικά στοιχεία για τον αριθμό των επιχειρήσεων που εντάχθηκαν σε clusters μέσω των προγραμμάτων του Β' και Γ' ΚΠΣ. Σε ό,τι αφορά την Πρόσκληση Εκδήλωσης Ενδιαφέροντος της ΓΤΒ τον Μάιο 2011, υπέβαλαν πρόταση 48 δυνητικοί επιχειρηματικοί συνεργατικοί σχηματισμοί, στους οποίους συγκαταλέγονταν 569 φορείς του ιδιωτικού (κυρίως) και του δημόσιου τομέα. Η έκδοση προκήρυξης δεν κατέστη δυνατή λόγω αδυναμίας χρηματοδότησης της δράσης με τους απαιτούμενους πόρους από τα συγχρηματοδοτούμενα με πόρους της Ε.Ε. προγράμματα.
11.	Συγκρίνατε τα ελληνικά clusters με τα αντίστοιχα των λοιπών χωρών του ευρωπαϊκού νότου ως προς την αποδοτικότητα τους στην εθνική οικονομία και εξωστρέφεια (αν θέλετε δώστε παραδείγματα)	-
12.	Με βάση το νέο ΕΣΠΑ 2014-2020, τον νέο επενδυτικό νόμο 4146/2013, τον Ν.4242/2014 για τον ενιαίο φορέα εξωστρέφειας και άλλες διατάξεις και άλλα συγχρηματοδοτούμενα προγράμματα, προβλέπονται νέα προγράμματα clusters και αν ναι ποιά; (μπορείτε να παραπέμψετε σε εκθέσεις, ακόμα και σε ηλεκτρονικές αναρτήσεις(links))	Το νέο ΕΣΠΑ (ΣΕΣ – Σύμφωνο Εταιρικής Συνεργασίας για την περίοδο 2014-2020) βρίσκεται τη δεδομένη χρονική στιγμή σε στάδιο τελικής επεξεργασίας και διαμόρφωσης από τις συναρμόδιες εθνικές αρχές. Στις προτάσεις της ΓΤΒ συγκαταλέγονται νέα προγράμματα κρατικών ενισχύσεων για clusters.
13.	Κατά τη γνώμη και την εμπειρία σας, μπορεί ο θεσμός των clusters να ενισχύσει την εγχώρια ελληνική οικονομία και τις ελληνικές εξαγωγές, αποτελώντας μια στρατηγική/εργαλείο αντιμετώπισης της πρόσφατης παγκόσμιας οικονομικής κρίσης και αν ναι, με ποιο τρόπο;	Οι επιχειρηματικοί συνεργατικοί σχηματισμοί (Clusters) θα πρέπει να αποτελέσουν ξεχωριστό άξονα της νέας βιομηχανικής πολιτικής με στόχο την ανασυγκρότηση της παραγωγικής βάσης της ελληνικής οικονομίας, ιδιαίτερα στο πλαίσιο της σύγχρονης βιομηχανικής πολιτικής για την Ευρώπη του 2020 (Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για «Μια ισχυρότερη ευρωπαϊκή βιομηχανία για την ανάπτυξη και την οικονομική ανάκαμψη» - <i>EU Commission (2012). Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Stronger European Industry for Growth and Economic Recovery</i>). Βασική στόχευση θα πρέπει να είναι η δημιουργία υψηλής προστιθέμενης αξίας που θα συμβάλλει ουσιαστικά στην αύξηση του ΑΕΠ της χώρας, με τη δημιουργία προϋποθέσεων συνεργασιών μεταξύ επιχειρήσεων που ανήκουν σε τομείς της ελληνικής οικονομίας οι οποίοι παρουσιάζουν σημαντικά συγκριτικά πλεονεκτήματα και εξωστρεφή στόχευση.

Ο ΦΟΡΕΑΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ & ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ-ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ
ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ-Δ/ΝΣΗ ΜΙΚΡΟΜΕΣΑΙΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Α/Α	ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ	ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ-ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ
1.	Τι περιλαμβάνει η αρμοδιότητά σας ως φορέα/υπηρεσία;	Η Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας έχει οριστεί ως φορέας διαχείρισης (ΕΦΔ) της δράσης «ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΚΩΝ ΣΥΣΤΑΔΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ -ΕΝΑ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΠΡΟΙΟΝ, ΜΙΑ ΑΓΟΡΑ: Ο ΠΛΑΝΗΤΗΣ » ΠΙΛΟΤΙΚΗ ΦΑΣΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ
2.	Πότε ασχοληθήκατε για πρώτη φορά με προγράμματα clusters;	Το 2006 ξεκίνησε η υλοποίηση του mi-Cluster (Συνεργατικός Σχηματισμός Συστημάτων και Εφαρμογών Νανο/Μικροηλεκτρονικής), το 2011 προκηρύχθηκε η α' φάση και το 2012 η β' φάση της δράσης «ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΚΩΝ ΣΥΣΤΑΔΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ - ΕΝΑ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΠΡΟΙΟΝ, ΜΙΑ ΑΓΟΡΑ: Ο ΠΛΑΝΗΤΗΣ »
3.	Ποια η οργανωτική τυπική δομή (οργανόγραμμα) μιας συστάδας επιχειρήσεων(cluster);	Οι καινοτομικές συστάδες θα πρέπει να περιλαμβάνουν, πέραν των επιχειρήσεων, ερευνητικούς φορείς όπως πανεπιστήμια, ερευνητικά κέντρα και ινστιτούτα, τεχνολογικούς φορείς, φορείς κατάρτισης, χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, δίκτυα προμηθευτών και χρηστών και να αναπτύσσουν καινοτομική δραστηριότητα στο θεματικό τομέα στον οποίο δραστηριοποιούνται. Επιπλέον να εμφανίζουν αρκετά από τα παρακάτω ειδικά χαρακτηριστικά : Βασίζονται στη γνώση και αξιοποιούν προϊόντα έρευνας, Αναπτύσσουν καινοτόμα προϊόντα/ υπηρεσίες υψηλής προστιθέμενης αξίας (που αυξάνουν τον κύκλο εργασιών ή/ και ποσοστά κερδών επί των δικαιωμάτων χρήσης τους), Χρησιμοποιούν καινοτόμες τεχνολογίες, καινοτόμες παραγωγικές διεργασίες (process level), λειτουργική, οργανωτική καινοτομία (system level), Κατοχυρώνουν την πνευματική ιδιοκτησία τους με διπλώματα ευρεσιτεχνίας ή άλλους σχετικούς τίτλους βιομηχανικής ιδιοκτησίας και γενικότερα αξιοποιούν την παραγόμενη γνώση,
4.	Ποιά η μορφή συμμετοχής σας στα προγράμματα των συστάδων επιχειρήσεων;	Η ΓΓΕΤ σχεδιάζει, προκηρύσσει, εντάσσει, χρηματοδοτεί και παρακολουθεί την υλοποίησή τους

5.	Σε πόσα προγράμματα clusters συμμετείχατε, σε ποιούς απευθύνονταν και σε τί τομείς;	<p>Η πρώτη προκήρυξη έγινε το 2011, και Επιλέξιμοι για χρηματοδότηση φορείς των καινοτομικών συστάδων επιχειρήσεων, είναι ο φορέας αρωγός και παραγωγικές επιχειρήσεις¹ – μέλη της συστάδας (ο ελάχιστος αριθμός επιχειρήσεων από τις οποίες αποτελείται η συστάδα είναι 10, εκ των οποίων οι 8 ΜμΕ.)</p> <p>Οι θεματικές προτεραιότητες της παρούσας προκήρυξης, σύμφωνα με τα ανωτέρω, είναι οι κάτωθι : Υγεία και Βιοϊατρική, Πληροφορική, Επικοινωνίες και Υπηρεσίες έντασης Γνώσης, Ενέργεια και Περιβάλλον, Υλικά και Χημικά</p>
6.	Ποιοί άλλοι κρατικοί ή ιδιωτικοί φορείς συμμετείχαν ως φορείς διαχειριστικοί, υλοποίησης ή ως εταίροι στα ανωτέρω προγράμματα;	Εξ όσων γνωρίζουμε ενδιάμεσος φορέας διαχείρισης προγραμμάτων Clusters είναι και το Corallia μονάδα του Ερευνητικού Κέντρου «ΑΘΗΝΑ».
7.	Για τα clusters που εσείς συμμετείχατε ως φορέας, προσδιορίστε αν προήλθαν από το ΕΣΠΑ 2007-2013, τον εκάστοτε επενδυτικό νόμο (ποιόν;) ή από άλλα συγχρηματοδοτούμενα ευρωπαϊκά προγράμματα;	ΕΣΠΑ/ ΕΠ "Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα (ΕΠΑΝ ΙΙ) (Αν. Μακεδονία-Θράκη, Θεσσαλία, Ήπειρος, Β. Αιγαίο, Κρήτη, Ιόν. Νησιά, Πελοπόννησος, Δυτ. Ελλάδα) και Περιφέρειες (Αττικής, Κεντρικής Μακεδονίας, Δυτικής Μακεδονίας, Στερεάς Ελλάδας)
8.	Αντιμετωπίσατε κάποια προβλήματα ή δυσκολίες στον συντονισμό ή στην	Τα όποια εμπόδια που συναντήθηκαν στη φάση ένταξης

¹ νεοσύστατες, πολύ μικρές, μικρές, μεσαίες και μεγάλες επιχειρήσεις που βασίζονται στη γνώση και στη καινοτομία. Διευκρινίζεται ωστόσο ότι επιλέξιμες για χρηματοδότηση επιχειρήσεις, στο πλαίσιο του παρόντος Οδηγού, είναι ανεξάρτητες μεταξύ τους επιχειρήσεις που αποτελούν νομικά πρόσωπα κάθε φύσης και μεγέθους, ενώ δεν προβλέπεται χρηματοδότηση σε ελεύθερους επαγγελματίες ή ατομικές επιχειρήσεις (φυσικά πρόσωπα). Στην περίπτωση συμμετοχής συνδεδεμένων ή συνεργαζομένων μεταξύ τους επιχειρήσεων, μόνο μία εξ αυτών είναι επιλέξιμη για χρηματοδότηση.

Η έννοια των ανεξαρτήτων μεταξύ τους επιχειρήσεων περιγράφεται στη σύσταση της Επιτροπής για τις ΜμΕ (2003/361/ΕΚ)

	εφαρμογή των προγραμμάτων clusters, και αν ναι σε ποιο στάδιο και πώς το επιλύσατε;	ξεπεράστηκαν και το πρόγραμμα βρίσκεται στη φάση υλοποίησης
9.	Αν θα προτείνατε κάποια μέτρα βελτίωσης της απόδοσης των ελληνικών συστάδων επιχειρήσεων ποιά θα ήταν αυτά; (επιγραμματικά)	Απλοποίηση διαδικασιών
10.	Με βάση τα δικά σας στατιστικά /εκθέσεις πόσες ελληνικές επιχειρήσεις έχουν έως τώρα ενταχθεί σε clusters και κατά πόσο έχουν ωφεληθεί από αυτόν τον θεσμό (σε τοπικό, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο); (μπορείτε να παραπέμψετε σε εκθέσεις απολογισμού/αποδοτικότητας, ακόμα και σε ηλεκτρονικές αναρτήσεις(links)	Στην προκήρυξη της ΓΓΕΤ « ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΚΩΝ ΣΥΣΤΑΔΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ -ΕΝΑ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΠΡΟΙΟΝ, ΜΙΑ ΑΓΟΡΑ: Ο ΠΛΑΝΗΤΗΣ » ΠΙΛΟΤΙΚΗ ΦΑΣΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ εντάχθηκαν περίπου 45 επιχειρήσεις . Αναζητήστε στοιχεία από το cluster μικροηλεκτρονικής με φορέα διαχείρισης το Κοράλλια (Μονάδα του ερευνητικού κέντρου Αθηνά, www.corallia.org)
11.	Συγκρίνατε τα ελληνικά clusters με τα αντίστοιχα των λοιπών χωρών του ευρωπαϊκού νότου ως προς την αποδοτικότητα τους στην εθνική οικονομία και εξωστρέφεια (αν θέλετε δώστε παραδείγματα)	Αναζητήστε στοιχεία από το cluster μικροηλεκτρονικής με φορέα διαχείρισης το Κοράλλια (Μονάδα του ερευνητικού κέντρου Αθηνά, www.corallia.org)
12.	Με βάση το νέο ΕΣΠΑ 2014-2020, τον νέο επενδυτικό νόμο 4146/2013, τον Ν.4242/2014 για τον ενιαίο φορέα εξωστρέφειας και άλλες διατάξεις και άλλα συγχρηματοδοτούμενα	Εξ όσων γνωρίζουμε προβλέπεται η ενίσχυση τους και κατά την περίοδο ΕΣΠΑ 2014-2020.

	<p>προγράμματα, προβλέπονται νέα προγράμματα clusters και αν ναι ποιά; (μπορείτε να παραπέμψετε σε εκθέσεις, ακόμα και σε ηλεκτρονικές αναρτήσεις(links)</p>	
13.	<p>Κατά τη γνώμη και την εμπειρία σας, μπορεί ο θεσμός των clusters να ενισχύσει την εγχώρια ελληνική οικονομία και τις ελληνικές εξαγωγές, αποτελώντας μια στρατηγική/εργαλείο αντιμετώπισης της πρόσφατης παγκόσμιας οικονομικής κρίσης και αν ναι, με ποιο τρόπο;</p>	<p>ΝΑΙ, θεωρούμε πως ο θεσμός των clusters θα ενισχύσει την εγχώρια ελληνική οικονομία και τις ελληνικές εξαγωγές, μέσω της μετατροπής της γνώσης σε καινοτομικά προϊόντα, διαδικασίες και υπηρεσίες, της διάδοσης νέων τεχνολογιών και της επιχειρηματικότητας, της μεταφοράς τεχνολογίας-τεχνογνωσίας προς τις επιχειρήσεις, και ειδικότερα τις ΜμΕ, της προώθησης των προϊόντων σε νέες αγορές. Επιπλέον αναμένεται η αύξηση της απασχόλησης προσωπικού υψηλής εξειδίκευσης</p>

Ο ΦΟΡΕΑΣ

ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ & ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ-Γ.Γ.Ε.Τ.

Σας ευχαριστούμε πολύ για το ενδιαφέρον σας σχετικά με τις δραστηριότητες του Corallia.

Σχετικά με τις πληροφορίες που θα θέλατε να συλλέξετε για την εργασία σας, σας παροτρύνω να δείτε στο site μας

τους παρακάτω συνδέσμους:

1. Ιστορικό: <http://www.corallia.org/el/about-corallia/history.html> & Corallia Profile:

<http://www.corallia.org/Corallia-Profile-GR.pdf>

2. mi-Cluster: <http://www.corallia.org/el/activity-fields/clusters/mi-cluster.html> & www.mi-cluster.gr

3. si-Cluster: <http://www.corallia.org/el/activity-fields/clusters/si-cluster.html> & www.si-cluster.gr

4. gi-Cluster: <http://www.corallia.org/el/activity-fields/clusters/gi-cluster.html> & www.gi-cluster.gr

Τέλος, σχετικά με τα προγράμματα κρατικών ενισχύσεων: <http://www.corallia.org/el/activityfields/imb/stateaid.html>

Ελπίζοντας ότι οι παραπάνω πληροφορίες θα βοηθήσουν στην ολοκλήρωση της εργασίας σας, παραμένουμε στη

διάθεσή σας για κάθε διευκρίνιση.

Με εκτίμηση,

Konstantina Neofotistou

Marketing & Communication

Corallia Clusters Initiative

Sorou 12, GR-15125 Maroussi, Athens, Greece

T: +30.210.63.00.782

F: +30.210.61.98.818

E: k.neofotistou@corallia.org

W: <http://www.corallia.org>

Innovation Designed in Greece

A/A	ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ	ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ-ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ
1.	Τι περιλαμβάνει η αρμοδιότητά σας ως φορέα/υπηρεσία;	<p>Η Μονάδα Καινοτομίας και Συνεργατικών Σχηματισμών αποτελεί δομή του ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ.</p> <p>Στόχος της Μονάδας Καινοτομίας και Συνεργατικών Σχηματισμών είναι να συμβάλλει στην ενίσχυση της καινοτομικής ικανότητας και της ανταγωνιστικότητας των πολύ μικρών, μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων.</p> <p>Για το σκοπό αυτό, παρέχει άμεση υποστήριξη στις ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις μέσα από ένα ολοκληρωμένο πλέγμα υπηρεσιών, με προσανατολισμό στην ενίσχυση της καινοτομίας και των συνεργασιών.</p> <p>Η Μονάδα Καινοτομίας και Συνεργατικών Σχηματισμών παρέχει υποστήριξη στις ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις μέσα από ένα ολοκληρωμένο πλέγμα υπηρεσιών πεδίου, με προσανατολισμό στην ενίσχυση της καινοτομίας και των συνεργασιών. Συγκεκριμένα, οι υπηρεσίες που προσφέρονται από τη Μονάδα είναι:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Πληροφόρηση στην Καινοτομία 2. Επιμόρφωση στην Καινοτομία 3. Διαμεσολάβηση Καινοτομίας 4. Υποστήριξη σε Θέματα Διανοητικής Ιδιοκτησίας 5. Τεχνοδιάγνωση και Σχέδια Καινοτομίας 6. Υποστήριξη Συνεργατικών Σχηματισμών <p>http://www.kainotomia.imegsee.gr/</p>
2.	Πότε ασχοληθήκατε για πρώτη φορά με	2009

	προγράμματα clusters;	
3.	Ποια η οργανωτική τυπική δομή (οργανόγραμμα) μιας συστάδας επιχειρήσεων(cluster);	Δεν υπάρχει τυπική δομή, εξαρτάται από την περίπτωση, τον κλάδο, τη στρατηγική των επιχειρήσεων.
4.	Ποιά η μορφή συμμετοχής σας στα προγράμματα των συστάδων επιχειρήσεων;	Υποστήριξη συστάδων ως ενδιάμεσος φορέας διαμεσολάβησης και παροχής στοχευμένων συμβουλευτικών υπηρεσιών.
5.	Σε πόσα προγράμματα clusters συμμετείχατε, σε ποιούς απευθύνονταν και σε τί τομείς;	Προγράμματα ΕΣΠΑ 2007-2013. Τομείς μεταποίησης, υπηρεσιών.
6.	Ποιοί άλλοι κρατικοί ή ιδιωτικοί φορείς συμμετείχαν ως φορείς διαχειριστικοί, υλοποίησης ή ως εταίροι στα ανωτέρω προγράμματα;	
7.	Για τα clusters που εσείς συμμετείχατε ως φορέας, προσδιορίστε αν προήλθαν από το ΕΣΠΑ 2007-2013, τον εκάστοτε επενδυτικό νόμο (ποιόν;) ή από άλλα συγχρηματοδοτούμενα ευρωπαϊκά προγράμματα;	ΕΣΠΑ 2007-2013
8.	Αντιμετωπίσατε κάποια προβλήματα ή δυσκολίες στον συντονισμό ή στην εφαρμογή των προγραμμάτων clusters, και αν ναι σε ποιο στάδιο και πώς το επιλύσατε;	Καμία δυσκολία.
9.	Αν θα προτείνατε κάποια μέτρα βελτίωσης της απόδοσης των ελληνικών συστάδων επιχειρήσεων	Εμπλοκή περισσότερων επιχειρήσεων, εμβάθυνση συνεργατικών σχέσεων σε περισσότερα επίπεδα επιχειρησιακής λειτουργίας.

	ποιά θα ήταν αυτά; (επιγραμματικά)	
10.	Με βάση τα δικά σας στατιστικά /εκθέσεις πόσες ελληνικές επιχειρήσεις έχουν έως τώρα ενταχθεί σε clusters και κατά πόσο έχουν ωφεληθεί από αυτόν τον θεσμό (σε τοπικό, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο); (μπορείτε να παραπέμψετε σε εκθέσεις απολογισμού/αποδοτικότητας, ακόμα και σε ηλεκτρονικές αναρτήσεις(links))	N.A.
11.	Συγκρίνατε τα ελληνικά clusters με τα αντίστοιχα των λοιπών χωρών του ευρωπαϊκού νότου ως προς την αποδοτικότητα τους στην εθνική οικονομία και εξωστρέφεια (αν θέλετε δώστε παραδείγματα)	N.A.
12.	Με βάση το νέο ΕΣΠΑ 2014-2020, τον νέο επενδυτικό νόμο 4146/2013, τον Ν.4242/2014 για τον ενιαίο φορέα εξωστρέφειας και άλλες διατάξεις και άλλα συγχρηματοδοτούμενα προγράμματα, προβλέπονται νέα προγράμματα clusters και αν ναι ποιά; (μπορείτε να παραπέμψετε σε εκθέσεις, ακόμα και σε ηλεκτρονικές αναρτήσεις(links))	<p>Προβλέπεται να εξειδικευτούν.</p> <p>Εδώ θα βρείτε επικαιροποιημένα στοιχεία για τους τομείς του ΕΣΠΑ, σε όλους σχεδόν από τους οποίους προβλέπεται μεταξύ άλλων η υποστήριξη συνεργατικών σχηματισμών:</p> <p>www.antagonistikotita.gr/imerida_2014/events.asp?cs=10</p>

13.	<p>Κατά τη γνώμη και την εμπειρία σας, μπορεί ο θεσμός των clusters να ενισχύσει την εγχώρια ελληνική οικονομία και τις ελληνικές εξαγωγές, αποτελώντας μια στρατηγική/εργαλείο αντιμετώπισης της πρόσφατης παγκόσμιας οικονομικής κρίσης και αν ναι, με ποιο τρόπο;</p>	<p>Αποτελεί εξαιρετικά σημαντικό εργαλείο, ιδιαίτερα για τις μικρές επιχειρήσεις, με σκοπό την ανάπτυξη οικονομιών κλίμακας, συνεργατικής καινοτομίας και συνεπώς την αντιμετώπιση του διεθνούς ανταγωνισμού μέσα από τη βελτίωση προϊόντων και υπηρεσιών. Η ανάπτυξη δικτύων δεν είναι αυτοσκοπός, οφείλει πάντα να προσανατολίζεται στον στόχο της καινοτομίας και της ανταγωνιστικότητας.</p>
-----	--	--

Ο ΦΟΡΕΑΣ

ΜΟΝΑΔΑ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΚΩΝ ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΩΝ ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ

Α/Α	ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ	ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ-ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ
1.	Τι περιλαμβάνει η αρμοδιότητά σας ως φορέα/υπηρεσία;	Η ΕΥΔ ΕΠΑΕ είναι η διαχειριστική αρχή του Επιχειρησιακού Προγράμματος Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα. Οι αρμοδιότητές της περιγράφονται στο N.3614 και στο Σύστημα Διαχείρισης και Ελέγχου Συγχρηματοδοτούμενων Δράσεων ΣΔΕ
2.	Πότε ασχοληθήκατε για πρώτη φορά με προγράμματα clusters;	Τα clusters ως υπόθεση κρατικών ενισχύσεων υπήρξαν ως υπόθεση κατά τον σχεδιασμό ήδη του προγράμματος. Επίσης clusters υποστήριξε το πρόγραμμα Ανταγωνιστικότητα και κατά το Γ'ΚΠΣ.
3.	Ποια η οργανωτική τυπική δομή (οργανόγραμμα) μιας συστάδας επιχειρήσεων(cluster);	Δεν υπάρχει τυπική δομή. Υπάρχει ο facilitator και οι επιχειρήσεις που αφορούν στο θέμα του cluster. Τα business clusters αλληλοεξαρτώμενων επιχειρήσεων μπορούν να αφορούν είτε σε οριζόντιους είτε σε κάθετους δεσμούς μεταξύ τους.
4.	Ποιά η μορφή συμμετοχής σας στα προγράμματα των συστάδων επιχειρήσεων;	Δεν συμμετέχουμε απευθείας στα clusters αλλά εποπτεύουμε την λειτουργία τους (ροές χρηματοδοτήσεων)
5.	Σε πόσα προγράμματα clusters συμμετείχατε, σε ποιούς απευθύνονταν και	-

	σε τί τομείς;	
6.	Ποιοί άλλοι κρατικοί ή ιδιωτικοί φορείς συμμετείχαν ως φορείς διαχειριστικοί, υλοποίησης ή ως εταίροι στα ανωτέρω προγράμματα;	Η ΓΓΕΤ
7.	Για τα clusters που εσείς συμμετείχατε ως φορέας, προσδιορίστε αν προήλθαν από το ΕΣΠΑ 2007-2013, τον εκάστοτε επενδυτικό νόμο (ποιόν;) ή από άλλα συγχρηματοδοτούμενα ευρωπαϊκά προγράμματα;	Δεν συμμετέχουμε απευθείας στα clusters αλλά εποπτεύουμε την λειτουργία τους
8.	Αντιμετωπίσατε κάποια προβλήματα ή δυσκολίες στον συντονισμό ή στην εφαρμογή των προγραμμάτων clusters, και αν ναι σε ποιο στάδιο και πώς το επιλύσατε;	Η γενικότερη οικονομική δυσπραγία επηρεάζει το σύνολο των επενδυτικών δραστηριοτήτων και πρωτοβουλιών.
9.	Αν θα προτείνατε κάποια μέτρα βελτίωσης της απόδοσης των ελληνικών συστάδων επιχειρήσεων ποιά θα ήταν αυτά; (επιγραμματικά)	Βελτιώσεις στις οικονομικές διευκολύνσεις των επιχειρήσεων για τη συμμετοχή τους (εγγυήσεις, δανειοδοτήσεις κλπ)
10.	Με βάση τα δικά σας στατιστικά /εκθέσεις πόσες ελληνικές επιχειρήσεις έχουν έως τώρα ενταχθεί σε clusters και κατά πόσο έχουν ωφεληθεί από αυτόν τον θεσμό (σε τοπικό, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο); (μπορείτε να παραπέμψετε σε εκθέσεις απολογισμού/αποδοτικότητας)	-

	ητας, ακόμα και σε ηλεκτρονικές αναρτήσεις(links)	
11.	Συγκρίνατε τα ελληνικά clusters με τα αντίστοιχα των λοιπών χωρών του ευρωπαϊκού νότου ως προς την αποδοτικότητα τους στην εθνική οικονομία και εξωστρέφεια (αν θέλετε δώστε παραδείγματα)	-
12.	Με βάση το νέο ΕΣΠΑ 2014-2020, τον νέο επενδυτικό νόμο 4146/2013, τον Ν.4242/2014 για τον ενιαίο φορέα εξωστρέφειας και άλλες διατάξεις και άλλα συγχρηματοδοτούμενα προγράμματα, προβλέπονται νέα προγράμματα clusters και αν ναι ποιά; (μπορείτε να παραπέμψετε σε εκθέσεις, ακόμα και σε ηλεκτρονικές αναρτήσεις(links)	Ναι. Δεν έχουν καθοριστεί ακόμα για το νέο ΕΠΑΕ.
13.	Κατά τη γνώμη και την εμπειρία σας, μπορεί ο θεσμός των clusters να ενισχύσει την εγχώρια ελληνική οικονομία και τις ελληνικές εξαγωγές, αποτελώντας μια στρατηγική/εργαλείο αντιμετώπισης της πρόσφατης παγκόσμιας οικονομικής κρίσης και αν ναι, με ποιο τρόπο;	Η συνεργατικότητα μπορεί να βοηθήσει τις μικρές κυρίως επιχειρήσεις στο να ανταπεξέλθουν στην πολυπλοκότητα, τους ασύμμετρους επιχειρηματικούς κινδύνους που συνεπάγονται κυρίως οι καινοτομικές δραστηριότητες.

Ο ΦΟΡΕΑΣ

***ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ (ΕΠ.)
ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ & ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ-ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ
ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ & ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ***

ΕΤΟΣ 2011												
ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΜΕ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΠΑΝΩ ΑΠΟ 10 ΑΤΟΜΑ												
Αξίες σε ευρώ												
ΚΩΔΙΚΟΣ ΚΛΑΔΟΥ	ΑΡΙΘ. ΕΠΙΧΕΙΡ.	ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΑΣΧ/Ν ΩΝ	ΜΙΣΘΩΤΟΙ & ΗΜΕΡΟΜΙ ΣΘΙΟΙ	ΑΜΟΙΒΕΣ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕ ΝΩΝ	ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΗ ΑΞΙΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ	ΣΥΝΟΛΟ ΑΝΑΛΩΣΕΩΝ	ΠΡΟΣΤΙΘΕΜΕΝΗ ΑΞΙΑ	ΠΩΛΗΣΕΙΣ ΠΑΡΑΧΘΕΝΤΩΝ ΠΡΟΙΟΝΤΩΝ	ΣΥΝΟΛΟ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ	ΤΖΙΡΟΣ	ΚΟΣΤΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	
10	814	53,881	53,218	1,085,664,113	7,783,364,188	5,072,412,913	2,710,951,275	7,395,292,247	262,723,265	9,005,550,305	1,388,469,227	
11	89	8,272	8,230	278,847,132	1,676,857,742	737,037,396	939,820,346	1,621,876,996	81,396,277	1,776,784,607	359,274,814	
12	5	1,865	1,799	79,197,082	417,373,215	202,018,320	215,354,895	382,654,026	5,620,034	456,871,379	98,992,521	
13	130	5,416	5,351	107,080,912	563,526,201	370,680,191	192,846,010	481,674,729	20,329,704	570,116,246	135,889,093	
14	253	7,595	7,413	128,125,152	605,811,007	385,651,907	220,159,101	585,731,967	26,552,796	745,070,530	161,979,507	
15	39	1,007	971	15,458,708	64,764,210	35,285,910	29,478,300	60,426,348	1,336,905	70,422,502	19,856,627	
16	99	3,485	3,415	71,512,681	305,494,124	216,531,692	88,962,433	303,697,458	9,234,701	364,281,760	89,628,608	
17	112	5,854	5,803	131,362,101	834,360,912	547,177,720	287,183,192	800,843,907	46,667,395	889,291,080	167,818,352	
18	165	5,650	5,574	129,270,490	507,636,376	257,016,438	250,619,938	431,059,792	16,824,280	482,357,226	158,042,976	
19	8	4,129	4,129	275,143,054	14,362,964,911	13,350,191,330	1,012,773,582	13,641,765,416	372,827,257	19,181,473,572	355,597,815	
20	140	9,118	9,081	226,329,490	1,573,833,564	996,342,913	577,490,651	1,494,659,489	60,503,313	1,786,079,673	288,645,599	
21	42	6,198	6,187	159,568,630	859,493,005	433,632,436	425,860,569	677,206,806	47,802,162	850,285,416	205,972,514	
22	207	9,159	9,066	197,380,714	1,265,446,543	805,795,207	459,651,337	1,169,233,759	49,066,615	1,328,153,691	250,627,901	
23	301	12,087	11,857	326,699,786	1,427,999,370	862,533,342	565,466,028	1,330,635,622	128,844,545	1,561,144,320	419,709,785	
24	75	9,857	9,814	312,980,931	4,456,267,351	3,837,340,936	618,926,415	4,140,720,941	126,429,058	4,568,097,976	411,236,742	
25	370	14,511	14,269	302,541,061	1,555,571,489	950,325,697	605,245,792	1,351,454,243	71,037,019	1,556,986,015	389,751,396	
26	27	1,715	1,712	42,609,757	210,076,440	119,446,207	90,630,233	185,490,730	9,623,064	220,208,660	54,054,737	
27	112	5,651	5,572	132,789,187	1,003,001,915	733,766,460	269,235,455	893,647,687	41,430,183	1,193,057,492	170,754,369	
28	196	5,628	5,448	107,912,411	457,114,532	247,273,813	209,840,720	408,302,574	25,258,700	517,473,996	138,054,100	
29	28	1,502	1,480	30,529,713	97,026,214	54,476,151	42,550,063	67,965,143	4,808,064	89,837,913	38,933,457	
30	34	3,879	3,877	128,762,678	310,080,916	51,525,724	258,555,192	88,086,840	5,942,993	264,277,997	159,350,211	
31	211	5,543	5,382	86,348,768	321,736,161	177,701,866	144,034,294	294,557,119	13,877,244	372,940,343	109,907,040	
32	83	1,853	1,782	27,629,764	88,854,530	39,688,917	49,165,613	81,502,049	5,968,944	110,451,899	35,369,259	
33	88	3,688	3,617	72,943,872	221,296,946	53,938,711	167,358,235	30,893,378	4,074,474	216,113,767	96,388,758	
ΣΥΝΟΛΟ	3,628	187,543	185,046	4,456,688,187	40,969,951,861	30,537,792,193	10,432,159,668	37,919,379,268	1,438,178,992	48,177,328,363	5,704,305,406	

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β΄

9 στους 10 από τους βασικούς εταίρους είναι Πανεπιστήμια και Ερευνητικά Κέντρα – 4 από αυτά στην Αττική

Greek central role is mainly “Education & Research” based

Organization name	Region	Type	Participations	No of PC
National Technical University of Athens	Attica	Education	177	21
Intraoom S.A.	Attica	Industry	107	29
National and Kapodistrian University of Athens	Attica	Education	74	6
Foundation for Research and Technology - Hellas	Crete	Research	68	13
Aristotle University of Thessaloniki	Thessaloniki	Education	58	1
University of Patras	Patra	Education	52	7
National Centre for Scientific Research “Demokritos”	Attica	Research	50	11
Centre for Research and Technology Hellas	Thessaloniki	Research	49	13
Athens University of Economics and Business	Attica	Education	24	3
Technical University of Crete	Crete	Education	22	1

Athens InnoCenter: Sorou 12, GR-15125 Maroussi | T: +30.210.63.00.770 | Patras InnoHub: Kastritsiou 4, GR-26504 Patras | T: +30.2610.93.40.20 F: +30.210.61.98.818 | E: info@corallia.org | W: www.corallia.org

Credits

© Corallia 2013

Corallia Clusters Initiative

α1•innohub

A: Sorou 12, GR-15125 Maroussi, Athens

T: +30.210.63.00.770

π1•innohub

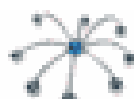
A: Kastritsiou 4, GR-26504 Kastritsi, Patra

T: +30.2610.99.04.07

E: info@corallia.org

W: www.corallia.org

(Ε. Π. Αναγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα (ΕΠΑΝ II), ΠΕΠ Μακεδονίας – Θράκης, ΠΕΠ Κρήτης και Νήσων, Αγιάς, ΠΕΠ Θεσσαλίας – Στερεάς Ε.Μ.δας – Ηπείρου, ΠΕΠ Αττικής)

17
ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΓΓΡΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ

Innovative Supply Chains:
Think Clusters!

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ IV

ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΒΑΘΜΟΛΟΓΗΣΗΣ ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΩΝ ΣΧΕΔΙΩΝ
ΤΟΥ ΕΙΔΙΚΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΕΝΙΣΧΥΣΕΩΝ ΤΗΣ ΣΥΝΕΡΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΔΙΚΤΥΩΣΗΣ
ΤΟΥ Ν. 3908/2011

ΚΡΙΤΗΡΙΑ			ΟΡΙΑ ΒΑΘΜΟΛΟΓΙΑΣ
Δείκτες			
Ομάδα α	Γενικά Κριτήρια Αξιολόγησης του Σχήματος Συνέργειας και Δικτύωσης		0-30
Κριτήριο αα	Συμμετοχή Επιχειρήσεων στην Κοινοπραξία		0-10
Δείκτης 1	Αριθμός Επιχειρήσεων που συμμετέχουν στην Κοινοπραξία (ΕΚ)		0-8
	Περίπτωση που τμήμα των επενδυτικών δαπανών που υπερβαίνει το 50% του επιλέξιμου κόστους υλοποιείται στην Περιφέρεια Αττικής ή και το Νομό Θεσσαλονίκης	ΕΚ >20 20 ≥ ΕΚ ≥ 10 10 > ΕΚ	χορηγούνται βαθμοί χορηγούνται βαθμοί χορηγούνται βαθμοί
	Περίπτωση που τμήμα των επενδυτικών δαπανών που υπερβαίνει το 50% του επιλέξιμου κόστους υλοποιείται στην υπόλοιπη Επικράτεια	ΕΚ >10 10 ≥ ΕΚ ≥ 5 5 > ΕΚ	χορηγούνται βαθμοί χορηγούνται βαθμοί χορηγούνται βαθμοί
Δείκτης 2	Αριθμός Επιχειρήσεων που συμμετέχουν στην Κοινοπραξία και έχουν απασχόληση άνω των 50 εργαζομένων ή /και κύκλο εργασιών άνω των 50 εκατ. Ευρώ Για την απασχόληση λαμβάνονται υπόψη οι εργαζόμενοι στην επιχείρηση με σχέση εξαρτημένης εργασίας υπολογιζόμενοι σε ΕΜΕ. Τα μεγέθη απασχόλησης και κύκλου εργασιών αφορούν την τελευταία κλεισμένη διαχειριστική χρήση. Σε περίοδο υπερ-διωδεκάμηνης χρήσης λαμβάνονται τα στοιχεία του τελευταίου 12μηνου της σχετικής περιόδου. Σε περίπτωση που η επιχείρηση λειτουργεί κατά τη τρέχουσα διαχειριστική περίοδο αλλά δεν έχει κλεισμένη πλήρη διαχειριστική χρήση τα εν λόγω μεγέθη μπορούν να υπολογισθούν με βάση τα υφιστάμενα απολογιστικά ή στοιχεία αναγόμενα σε ετήσια βάση.		0-2
	Αριθμός Επιχειρήσεων με τα ανωτέρω χαρακτηριστικά >2	χορηγούνται βαθμοί	2
	Αριθμός Επιχειρήσεων με τα ανωτέρω χαρακτηριστικά 1 έως 2	χορηγούνται βαθμοί	1
	Καμία επιχείρηση με ανωτέρω χαρακτηριστικά	χορηγούνται βαθμοί	0
Κριτήριο αβ	Κύκλος εργασιών του Σχήματος Συνέργειας και Δικτύωσης		0-3

Δείκτης 3	Μέσος όρος τελευταίας τριετίας του κύκλου εργασιών των επιχειρήσεων που συμμετέχουν στην Κοινοπραξία(ΚΕ)	0-3	
	<p>Για κάθε επιχείρηση (ν) που συμμετέχει στην Κοινοπραξία λαμβάνεται ο μέσος όρος του κύκλου εργασιών (Κν) για τις τρεις τελευταίες πλήρεις κλεισμένες διαχειριστικές χρήσεις αυτής. Σε περίπτωση που η επιχείρηση έχει λιγότερο από τρεις πλήρεις κλεισμένες διαχειριστικές χρήσεις λαμβάνεται ο μέσος όρος του κύκλου εργασιών των πλήρων κλεισμένων διαχειριστικών χρήσεων.</p> <p>Σε περίπτωση υπερπρωτοκλήσεων κλεισμένων διαχειριστικών χρήσεων γίνεται διαχωρισμός του κύκλου εργασιών στις αντίστοιχες δύο διαχειριστικές περιόδους. Σε περίπτωση που η επιχείρηση λειτουργεί παραγωγικά κατά τη τρέχουσα διαχειριστική περίοδο αλλά δεν έχει καμία κλεισμένη καμία πλήρη διαχειριστική χρήση, εκτιμάται με βάση το απολογιστικό στοιχεία δραστηριότητάς της ο προβλεπόμενος επόμενος κύκλος εργασιών.</p> <p>Ο μέσος όρος τελευταίας τριετίας του κύκλου εργασιών των επιχειρήσεων που συμμετέχουν στην Κοινοπραξία ΚΕ υπολογίζεται ως $ΚΕ = \Sigma (Κν \times \text{ποσοτό συμμετοχής της επιχείρησης στο κόστος του επενδυτικού σχεδίου})$</p>		
	ΚΕ > 4 εκατ €	Χορηγούνται βαθμοί	3
	4 εκατ € ≥ ΚΕ > 2 εκατ €	Χορηγούνται βαθμοί	2
	2 εκατ € ≥ ΚΕ ≥ 1 εκατ €	Χορηγούνται βαθμοί	1
	1 εκατ € > ΚΕ	Χορηγούνται βαθμοί	0
Κριτήριο αγ	Διακλάδωση – Διάθρωση Συνεργασίας	0-9	
Δείκτης 4	Συμμετοχή επιχειρήσεων διαφορετικών κλάδων που ενσωματώνουν υποστηρικτικές και συμπληρωματικές στην παραγωγική αλυσίδα τους υπηρεσίες.	0-4	
	Σχετικά με τον ορισμό των κλάδων δραστηριότητας κάθε επιχείρησης ισχύουν τα αναφερόμενα στο Διάκτη 4.		
	Στην κοινοπραξία συμμετέχουν επιχειρήσεις διαφορετικών κλάδων που ενσωματώνουν υποστηρικτικές και συμπληρωματικές υπηρεσίες και εντάσσονται σε περισσότερους από 2 διαφορετικούς κλάδους (ΚΑΔ)	χορηγούνται βαθμοί	4
	Στην κοινοπραξία συμμετέχουν επιχειρήσεις διαφορετικών κλάδων που ενσωματώνουν υποστηρικτικές και συμπληρωματικές υπηρεσίες και εντάσσονται μέχρι και σε 2 διαφορετικούς κλάδους (ΚΑΔ)	χορηγούνται βαθμοί	2
	Δεν ισχύει καμία από τις δύο παραπάνω περιπτώσεις	χορηγούνται βαθμοί	0
Δείκτης 5	Συμμετοχή επιχειρήσεων διαφορετικών κλάδων που ανήκουν στη ίδια παραγωγική αλυσίδα	0-4	
	Οι κλάδοι οικονομικής δραστηριότητας προσδιορίζονται βάσει της «Εθνικής Ονοματολογίας Οικονομικών Δραστηριοτήτων – Κωδικός Αριθμός Δραστηριότητας 2008 σε διψήφιο επίπεδο ταξινόμησης (διψήφιο ΚΑΔ). Για κάθε επιχείρηση λαμβάνεται υπόψη η οικονομική δραστηριότητα της που σχετίζεται με τις οικονομικές δραστηριότητες του «πληρώματος» συνεργασίας – δικτύωσης.		
	Στην Κοινοπραξία συμμετέχουν επιχειρήσεις που αναπτύσσουν δραστηριότητες στην ίδια παραγωγική αλυσίδα οι οποίες εντάσσονται σε περισσότερους από δύο (2) διαφορετικούς κλάδους (διψήφιος ΚΑΔ)	χορηγούνται βαθμοί	4
	Στην Κοινοπραξία συμμετέχουν επιχειρήσεις που αναπτύσσουν δραστηριότητες στην ίδια παραγωγική αλυσίδα οι οποίες εντάσσονται μέχρι και σε δύο (2) διαφορετικούς κλάδους (διψήφιος ΚΑΔ)	χορηγούνται βαθμοί	2
	Δεν ισχύει καμία από τις παραπάνω περιπτώσεις	χορηγούνται βαθμοί	0
Δείκτης 6	Συμμετοχή επιχειρήσεων του ίδιου κλάδου	0-1	
	Στην κοινοπραξία συμμετέχουν επιχειρήσεις του ίδιου κλάδου και εντάσσονται σε κοινό ΚΑΔ	χορηγούνται βαθμοί	1
	Δεν ισχύει καμία από τις παραπάνω περιπτώσεις	χορηγούνται βαθμοί	0
Κριτήριο αδ	Συνεργασία με Εγχώριους και Διεθνείς Φορείς Έρευνας και Καινοτομίας	0-4	
Δείκτης 7	Αριθμός επιχειρήσεων που συμμετέχουν στην Κοινοπραξία και έχουν ερευνητικές συνεργασίες ήτοι συνεργασίες με Πανεπιστημιακά και Ερευνητικά Ιδρύματα κατά την τελευταία πενταετία (ΕΕΣ)	0-4	
	Η ύπαρξη της ανωτέρω συνεργασίας πρέπει να αποδεικνύεται με σύμφωνη παρελθούσα ή τρέχουσα συμφωνία και επίσημο παραστατικό υλοποίησης αυτής.		
	ΕΕΣ < 0	χορηγούνται βαθμοί	0
	ΕΕΣ = 1	χορηγούνται βαθμοί	2
	ΕΕΣ ≥ 2	χορηγούνται βαθμοί	4
Κριτήριο αε	Γεωγραφική Συγκέντρωση Σχήματος Συνέργειας - Δικτύωσης	0-4	
Δείκτης 8	Ποσοστό επιχειρήσεων- μελών της Κοινοπραξίας επί του συνολικού αριθμού των επιχειρήσεων που συμμετέχουν σε αυτήν, οι οποίες αναπτύσσουν δραστηριότητες στην ίδια γεωγραφική περιφέρεια. (ΕΓΠ)	0-4	
	Λαμβάνεται υπόψη η γεωγραφική περιφέρεια στην οποία ο εν λόγω δείκτης έχει τη μεγαλύτερη τιμή.		
	ΕΓΠ ≥ 80%	χορηγούνται βαθμοί	4
	80% > ΕΓΠ ≥ 60%	χορηγούνται βαθμοί	2
	60% > ΕΓΠ	χορηγούνται βαθμοί	0
Ομάδα β	Κριτήρια Ποιότητας και Βιωσιμότητας του Επενδυτικού Σχεδίου	3-46	
Κριτήριο βα	Ποιοτικά Χαρακτηριστικά της πρότασης	1-6	
Δείκτης 9	Ποιότητα επενδυτικού σχεδίου	1-6	
	Η ποιότητα του επενδυτικού σχεδίου αξιολογείται λαμβάνοντας υπόψη τα ποιοτικά χαρακτηριστικά της υποβληθείσας πρότασης που αφορούν την τεκμηρίωση της σκοπιμότητας για τη δημιουργία του σχήματος συνεργασίας – δικτύωσης και την υλοποίηση του επενδυτικού σχεδίου, το βαθμό των συνεργειών που θα αναπτυχθούν, την πρωτοτυπία της επενδυτικής ιδέας, τα αναμενόμενα οφέλη πέρα για τις επιχειρήσεις που συμμετέχουν και τις προοπτικές για περαιτέρω ανάπτυξη και την περαιτέρω διεύρυνση του σχήματος		
	Πολύ υψηλή	χορηγούνται βαθμοί	6
	Υψηλή	χορηγούνται βαθμοί	5
	Αρκστά υψηλή	χορηγούνται βαθμοί	4

	Μέτρια	χορηγούνται βαθμοί	3
	Χαμηλή	χορηγούνται βαθμοί	2
	Πολύ χαμηλή	χορηγούνται βαθμοί	1
Κριτήριο ββ	Οικονομικοί δείκτες επενδυτικού σχεδίου		1-10
Δείκτης 10	Εσωτερικός Βαθμός Απόδοσης επενδυτικού σχεδίου (IRR) Ο δείκτης (IRR) του επενδυτικού σχεδίου υπολογίζεται με βάση τα προβλεπόμενα στοιχεία βιωσιμότητα (εισροές - εκροές) της νέας εταιρείας που θα ιδρυθεί σε περίπτωση που η πρόταση περιλαμβάνει την δημιουργία κοινής υποδομής στο οποίο προστίθεται και το όφελος (αύξηση διαφοράς εισροών - εκροών) που θα προκύψει σε έκαστο εκ των μελών λόγω της συμμετοχής του στην εν λόγω Κοινοπραξία)		0-8
	IRR > 15%	χορηγούνται βαθμοί	8
	15% ≤ IRR < 10%	χορηγούνται βαθμοί	6
	10% ≥ IRR ≥ 5%	χορηγούνται βαθμοί	4
	IRR ≤ 5%	χορηγούνται βαθμοί	0
Δείκτης 11	Λόγος του κύκλου εργασιών των επιχειρήσεων που συμμετέχουν στην Κοινοπραξία ΚΕ (μέσος όρος τελευταίας τριετίας) προς το κόστος των επιλέξιμων δαπανών του επενδυτικού σχεδίου Ο υπολογισμός του Κύκλου Εργασιών γίνεται σύμφωνα με τα αναφερόμενα στο δείκτη 3		1-2
	ΚΕ/ΕΠ < 1	χορηγούνται βαθμοί	1
	ΚΕ/ΕΠ ≥ 1	χορηγούνται βαθμοί	2
Κριτήριο βγ	Προοπτικές Κλάδου		0-2
Δείκτης 12	Κατηγορία Κλάδου στον οποίο υλοποιείται η επένδυση Για την διάκριση των κλάδων χρησιμοποιείται η ταξινόμηση κατά ΚΑΔ (διψήφιοι κωδικοί). Ως αγορά αναφοράς θεωρείται η Ελληνική Επικράτεια. Η μέση ετήσια αύξηση των πωλήσεων υπολογίζεται με βάση τα διαθέσιμα ιστορικά στοιχεία τελευταίας τετραετίας, του κλάδου δραστηριότητας της επένδυσης (στοιχεία Ελληνικής Στατιστικής Αρχής). Εάν η επένδυση αφορά περισσότερους του ενός κλάδους η βαθμολογία χορηγείται βάσει του κύριου κλάδου δραστηριότητας (κλάδος στον οποίο αντιστοιχεί το μεγαλύτερο ύψος επιλέξιμων δαπανών ή, σε περίπτωση που δεν είναι δυνατός ο διαχωρισμός των δαπανών, ο κλάδος στον οποίο αντιστοιχεί το μεγαλύτερο ποσοστό προβλεπόμενων πωλήσεων του επενδυτικού σχεδίου). Ανερχόμενος χαρακτηρίζεται ο κλάδος με μέση ετήσια αύξηση πωλήσεων τριετίας ≥ 0, Στάσιμος χαρακτηρίζεται ο κλάδος με μέση ετήσια μείωση πωλήσεων τριετίας έως και -10%, και Φθίνων χαρακτηρίζεται ο κλάδος με μέση ετήσια μείωση πωλήσεων τριετίας > -10%.		0-2
	Κλάδος Φθίνων/ ΜΕΜΠ3 > -10%	χορηγούνται βαθμοί	0
	Κλάδος Στάσιμος/ -10% ≤ ΜΕΜΠ3 < 0	χορηγούνται βαθμοί	1

	Κλάδος Ανερχόμενος/ ΜΕΑΠ3 ≥ 0	χορηγούνται βαθμοί	2
Κριτήριο βδ	Χαρακτηριστικά παραγωγής - Τεχνολογική Ανάπτυξη και Καινοτομία		0-21
Δείκτης 13	Το επενδυτικό σχέδιο αφορά στην παραγωγή προϊόντος ή υπηρεσίας υψηλής εξειδίκευσης ή πρωτοτυπίας δύσκολο να αντιγραφεί		0 ή 4
	Όταν συμβαίνει το παραπάνω γεγονός χορηγούνται 4 βαθμοί σε αντίθετη περίπτωση χορηγούνται 0 βαθμοί.		0 ή 4
Δείκτης 14	Το επενδυτικό σχέδιο αφορά στην παραγωγή προϊόντος ή υπηρεσίας με εθνικό brand ή άλλου είδους branding, προϊόντα ΠΟΠ κ.α.		0 ή 4
	Όταν συμβαίνει το παραπάνω γεγονός χορηγούνται 4 βαθμοί σε αντίθετη περίπτωση χορηγούνται 0 βαθμοί.		0 ή 4
Δείκτης 15	Το επενδυτικό σχέδιο περιλαμβάνει δαπάνες για ανάπτυξη συστημάτων διασφάλισης ποιότητας (ISO 9001, HACCP, ISO 22000, EMAS, ISO 14001, ISO 18001 κ.α.) στην νέα εταιρεία που θα ιδρυθεί σε περίπτωση δημιουργίας κοινής υποδομής ή και σε ένα ή περισσότερα μέλη της Κοινοπραξίας		0 ή 2
	Όταν συμβαίνει το παραπάνω γεγονός χορηγούνται 2 βαθμοί σε αντίθετη περίπτωση χορηγούνται 0 βαθμοί.		0 ή 2
Δείκτης 16	Ένα τουλάχιστον από τα μέλη της Κοινοπραξίας έχει κατοχυρώσει δίπλωμα ευρεσιτεχνίας το οποίο σχετίζεται με το αντικείμενο του επενδυτικού σχεδίου		0 ή 2
	Όταν συμβαίνει το παραπάνω γεγονός χορηγούνται 2 βαθμοί σε αντίθετη περίπτωση χορηγούνται 0 βαθμοί.		0 ή 2
Δείκτης 17	Ένα τουλάχιστον από τα μέλη της Κοινοπραξίας έχει προβεί κατά την τελευταία δεκαετία σε αγορά τεχνονγνωσίας με τη μορφή αναγνωρισμένων από την Ευρωπαϊκή Ένωση πατεντών		0 ή 4
	Όταν συμβαίνει το παραπάνω γεγονός χορηγούνται 4 βαθμοί σε αντίθετη περίπτωση χορηγούνται 0 βαθμοί.		0 ή 4
Δείκτης 18	Ποσοστό επιλέξιμων δαπανών του επενδυτικού σχεδίου που αφορούν έργα Έρευνας Ανάπτυξης και Καινοτομίας (ΔΕΑΚ)		0-3
	5% > ΔΕΑΚ	χορηγούνται βαθμοί	0
	10% > ΔΕΑΚ ≥ 5%	χορηγούνται βαθμοί	1
	20% ≥ ΔΕΑΚ ≥ 10%	χορηγούνται βαθμοί	2
	ΔΕΑΚ > 20%	χορηγούνται βαθμοί	3
Δείκτης 19	Ποσοστό Πτυχιούχων στη δημιουργούμενη πρόσθετη απασχόληση(ΠΤ) Η δημιουργούμενη πρόσθετη απασχόληση υπολογίζεται σύμφωνα με τα αναφερόμενα στο δείκτη 2		0-2
	20% > ΠΤ	χορηγούνται βαθμοί	0
	40% > ΠΤ ≥ 20%	χορηγούνται βαθμοί	1

	ΠΤ ≥ 40%	χρησιμοποιούνται βαθμοί	2
Κριτήριο βε	Δίκτυα Πωλήσεων		1-7
Δείκτης 20	Μία τουλάχιστον από τις επιχειρήσεις που συμμετέχουν στην Κοινοπραξία έχει συνεργασία με αντιπροσώπους σε δύο ή περισσότερες γεωγραφικές περιφέρειες εκτός αυτών στις οποίες ασκεί παραγωγική δραστηριότητα		0 ή 1
	Όταν συμβαίνει το παραπάνω γεγονός χορηγείται 1 βαθμός σε αντίθετη περίπτωση χορηγούνται 0 βαθμοί.		0 ή 1
Δείκτης 10	Σε μία τουλάχιστον από τις επιχειρήσεις που συμμετέχουν στην Κοινοπραξία ή/και στην νέα εταιρεία η οποία θα ιδρυθεί, σε περίπτωση που στο επενδυτικό σχέδιο περιλαμβάνεται κοινή υποδομή, λειτουργεί η προβλεπόμενη δημιουργία ηλεκτρονικού σημείου πώλησης (π.χ e-shop).		0 ή 1
	Όταν συμβαίνει το παραπάνω γεγονός χορηγείται 1 βαθμός σε αντίθετη περίπτωση χορηγούνται 0 βαθμοί.		0 ή 1
Δείκτης 22	Ένα τουλάχιστον από τα μέλη της Κοινοπραξίας έχει συνεργασία με άλλους συνεργατικούς σχηματισμούς (clusters)		0 ή 2
	Όταν συμβαίνει το παραπάνω γεγονός χορηγούνται 2 βαθμοί σε αντίθετη περίπτωση χορηγούνται 0 βαθμοί.		0 ή 2
Δείκτης 23	Ποσοστό συμμετοχής στην Κοινοπραξία επιχειρήσεων με αντιπροσώπους σε άλλες χώρες (Σ). <i>Λαμβάνεται αθροιστικό το ποσοστό συμμετοχή στην Κοινοπραξία όλων των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται μέσω αντιπροσώπων σε άλλες χώρες</i>		1-3
	10% > Σ	χρησιμοποιούνται βαθμοί	1
	20% > Σ > 10%	χρησιμοποιούνται βαθμοί	2
	Σ ≥ 20%	χρησιμοποιούνται βαθμοί	3
Ομάδα γ	Κριτήρια συμβολής στην οικονομία και στην περιφερειακή ανάπτυξη		0 - 24
Κριτήριο γα	Εξωστρέφεια του Σχήματος Συνέργειας - Δικτύωσης		0-5
Δείκτης 24	Ποσοστό του Κύκλου Εργασιών ένα χρόνο μετά την έναρξη λειτουργίας του επενδυτικού σχεδίου το οποίο αφορά στις αγορές του εξωτερικού (ΕΞ).		0-5
	ΕΞ ≥ 50%	χρησιμοποιούνται βαθμοί	5
	50% > ΕΞ ≥ 40%	χρησιμοποιούνται βαθμοί	4
	40% > ΕΞ ≥ 30%	χρησιμοποιούνται βαθμοί	3
	30% > ΕΞ ≥ 20%	χρησιμοποιούνται βαθμοί	2
	20% > ΕΞ ≥ 10%	χρησιμοποιούνται βαθμοί	1
	10% > ΕΞ	χρησιμοποιούνται βαθμοί	0
Κριτήριο γβ	Αειφόρος και Πράσινη Ανάπτυξη		0-4
Δείκτης 25	Ποσοστό των επιλέξιμων δαπανών του επενδυτικού σχεδίου που αφορούν εξοικονόμηση ενέργειας, εφαρμογή καθαρών τεχνολογιών ή και διαχείριση αποβλήτων (ΔΕΚΤΑ)		0-4
	10% > ΔΕΚΤΑ	χρησιμοποιούνται βαθμοί	0
	20% > ΔΕΚΤΑ ≥ 10%	χρησιμοποιούνται βαθμοί	1
	35% > ΔΕΚΤΑ ≥ 20%	χρησιμοποιούνται βαθμοί	2
	35% > ΔΕΚΤΑ ≥ 50%	χρησιμοποιούνται βαθμοί	3
	ΔΕΚΤΑ ≥ 50%	χρησιμοποιούνται βαθμοί	4
Κριτήριο γγ	Δημιουργία Πρόσθετης Απασχόλησης.		0-5
Δείκτης 26	Αριθμός νέων θέσεων εξαρτημένης εργασίας που δημιουργούνται λόγω του σχήματος Συνέργειας - Δικτύωσης και της υλοποίησης του επενδυτικού σχεδίου στα μέλη της Κοινοπραξίας ή/και στη νέα εταιρεία που θα ιδρυθεί σε περίπτωση που το επενδυτικό σχέδιο περιλαμβάνει κοινή υποδομή (ΝΘ) . <i>Λαμβάνεται ο αριθμός των θέσεων εργασίας που θα δημιουργηθούν μετά το 2ο έτος από την έναρξη λειτουργίας του επενδυτικού σχεδίου υπολογιζόμενες σε ΕΜΕ</i>		0-5
	5 > ΝΘ	χρησιμοποιούνται βαθμοί	0
	10 > ΝΘ ≥ 15	χρησιμοποιούνται βαθμοί	2
	15 > ΝΘ ≥ 10	χρησιμοποιούνται βαθμοί	3
	20 > ΝΘ ≥ 15	χρησιμοποιούνται βαθμοί	4
	ΝΘ ≥ 20	χρησιμοποιούνται βαθμοί	5
Κριτήριο γδ	Τόπος εγκατάστασης επενδυτικού σχεδίου		0-10
Δείκτης 27	Κατά κεφαλή ΑΕΠ Νομού/ Νομών Εγκατάστασης του επενδυτικού σχεδίου σε σχέση με το Εθνικό ΑΕΠ (ΑΕΠ) <i>Προκειμένου να ενταχθεί το επενδυτικό σχέδιο σε μία από τις τρεις περιπτώσεις της παρακάτω κλίμακας θα πρέπει τουλάχιστον το 50% των επιλέξιμων δαπανών του επενδυτικού σχεδίου να πραγματοποιούνται σε Νομούς με ΑΕΠ εντός των ορίων της εν λόγω περίπτωσης</i>		0-3
	75% ≥ ΑΕΠ	χρησιμοποιούνται βαθμοί	3
	75% > ΑΕΠ ≥ 100%	χρησιμοποιούνται βαθμοί	2
	ΑΕΠ > 100%	χρησιμοποιούνται βαθμοί	0

Δείκτης 28	Εγκατάσταση σε νησιά του Αιγαίου και Ιονίου Πελάγους Προκειμένου να θεωρηθεί ότι ισχύει η παραπάνω γεγονός θα πρέπει τουλάχιστον το 50% των επιλέξιμων δαπανών που επενδυτικού σχεδίου να πραγματοποιούνται στα εν λόγω νησιά	0 ή 2
	Όταν συμβαίνει το παραπάνω γεγονός 2 βαθμοί σε αντίθετη περίπτωση 0 βαθμοί.	0 ή 2
Δείκτης 29	Εγκατάσταση σε οργανωμένους χώρους υποδοχής (ΒΙΠΕ, ΒΙΟΠΑ, ΒΕΠΕ, Τεχνολογικά Πάρκα, Επιχειρηματικά πάρκα κ.α.) Προκειμένου να θεωρηθεί ότι ισχύει η παραπάνω γεγονός θα πρέπει τουλάχιστον το 50% των επιλέξιμων δαπανών που επενδυτικού σχεδίου να πραγματοποιούνται σε οργανωμένους χώρους υποδοχής.	0 ή 5
	Όταν συμβαίνει το παραπάνω γεγονός 5 βαθμοί σε αντίθετη περίπτωση 0 βαθμοί.	0 ή 5
ΣΥΝΟΛΟ ΒΑΘΜΩΝ ΚΡΙΤΗΡΙΩΝ ΟΜΑΔΩΝ α + β+γ+δ		3 -100

Figure 13: Localisation of M&A firms (blue) in Europe

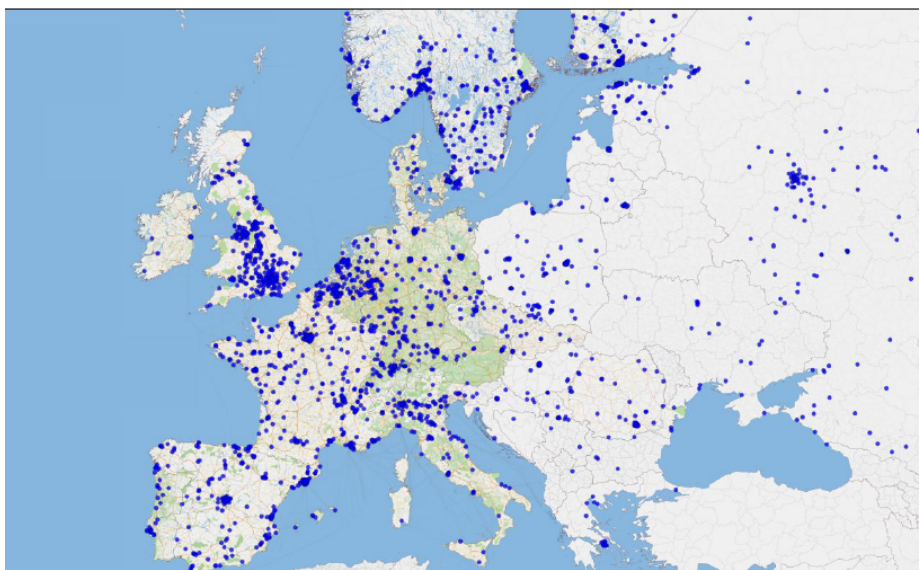
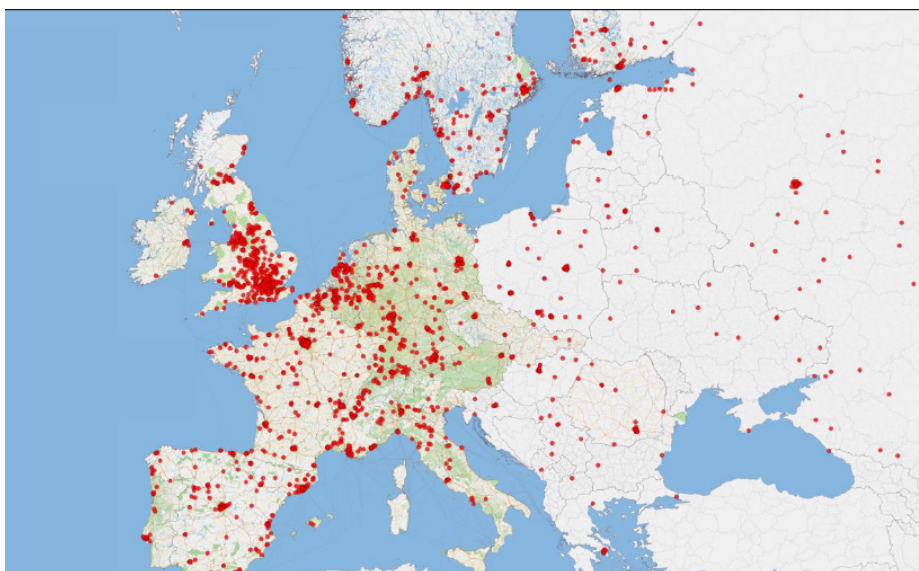
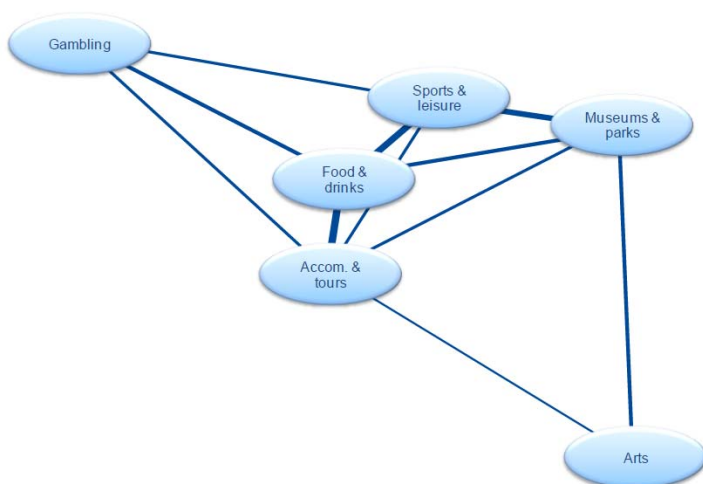

Figure 14: Localisation of equity firms (red) in Europe

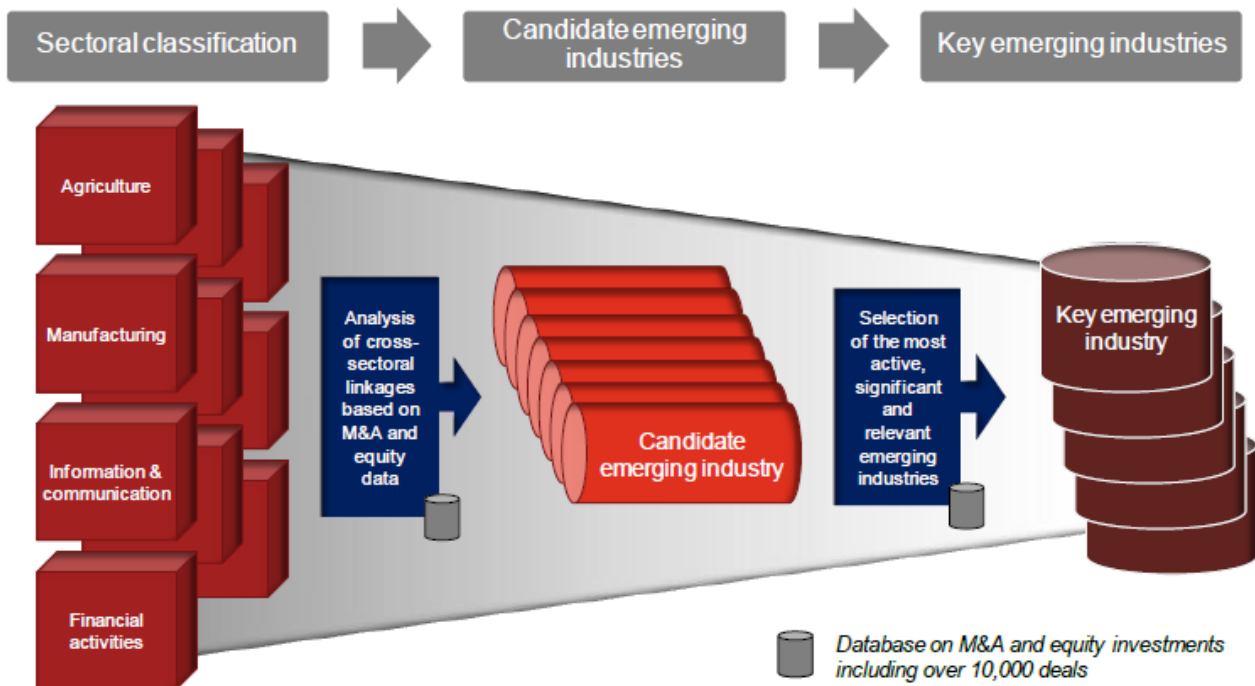

Table 12: Merging the initial 18 to 13 candidate emerging industries

	18 candidate emerging industries	Changes	13 candidate emerging industries
1	Construction		Construction
2	Creative		Creative
3	Eco industries	<i>Part of Sensors included</i>	Eco industries
4	Energy	<i>Part included in Eco</i>	
5	Experience		Experience
6	Finance		Finance
7	Food		Food
8	Geoengineering		Geoengineering
9	Personalised Medicine	<i>Wellbeing and Active Ageing included</i>	Personalised medicine
10	Management and Business Services	<i>Parts of Security and Sensors included</i>	Management and Business Services
11	Maritime		Maritime
12	Mobile Services	<i>Parts of Security and Sensors included</i>	Mobile Services
13	Mobility	<i>Space Included</i>	Mobility
14	New Materials		New Materials
15	Security	<i>Included in Mobile Services, Management and Business Services</i>	
16	Sensors	<i>Included in Eco, Mobile Services, Mobility and Management and Business Services</i>	
17	Space	<i>Included in Mobility</i>	
18	Wellbeing and Active Ageing	<i>Included in Personalised Medicine</i>	

Figure 1. Regional specialisation in Experience Industries

Figure 23: From sectors to key emerging industries

What are today's mega-trends in industrial transformation and how to spot them

Table 17: Results of the Gini index calculation

Emerging Industry	M&A	Equity
Personalised medicine	0.077	0.096
Maritime	0.085	0.199
Creative industries	0.131	0.133
Mobile services	0.219	0.186
Mobility industries	0.343	0.332
Eco industries	0.434	0.602
Experience industries	0.753	0.103

Figure 33: Eco industries: M&A and equity deals by activity (EU27)

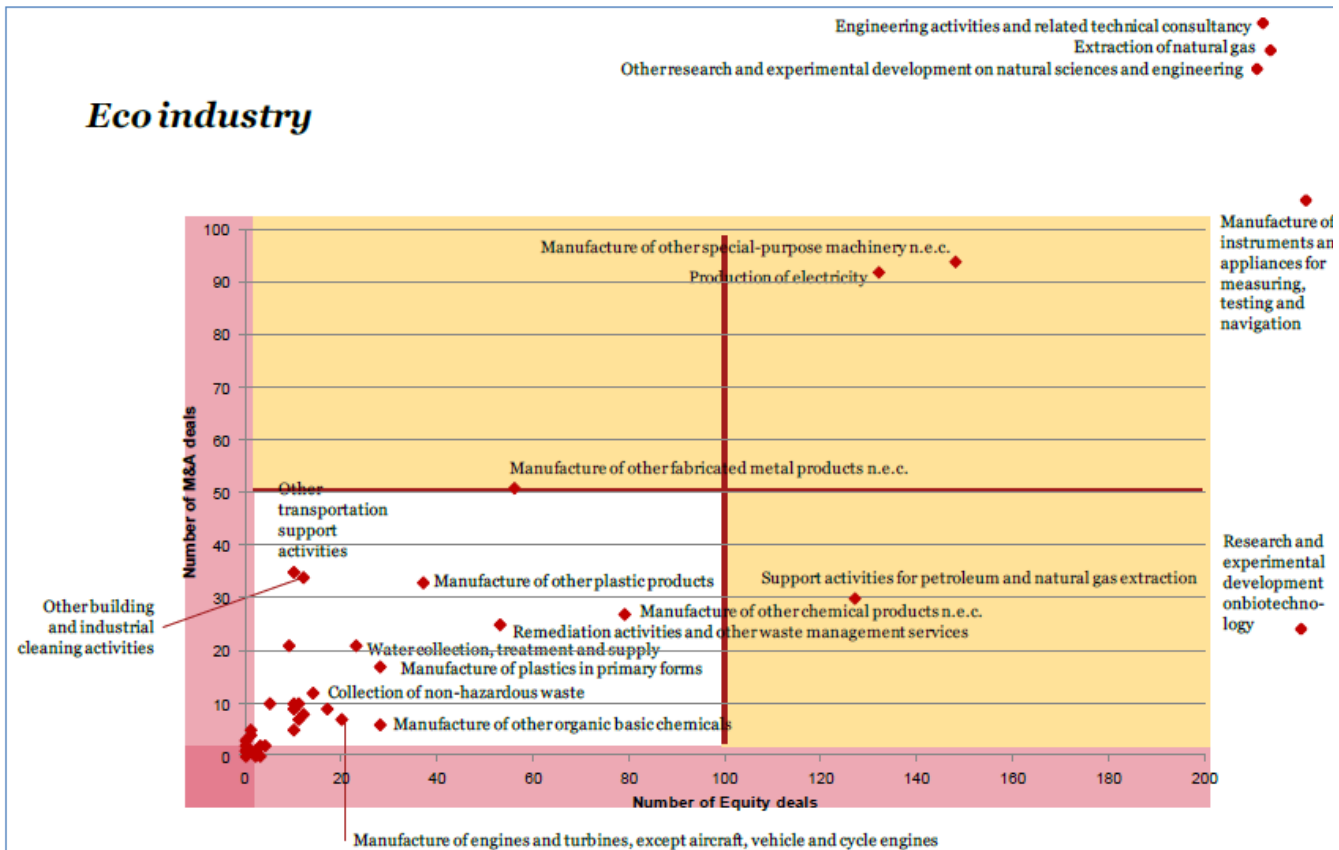

Figure 34: Experience industry: M&A and equity deals by activity (EU27)

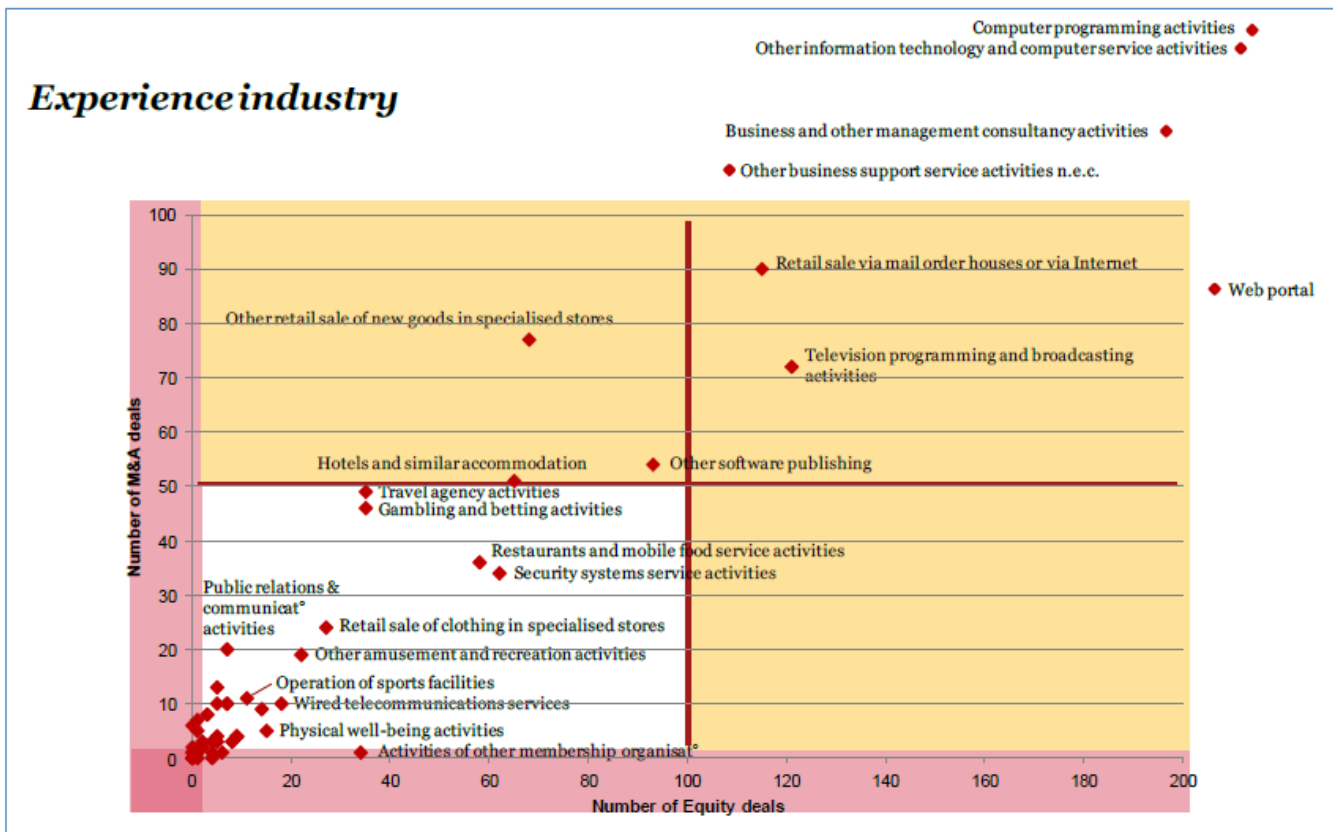

Figure 35: Maritime: M&A and equity deals by activity (EU27)

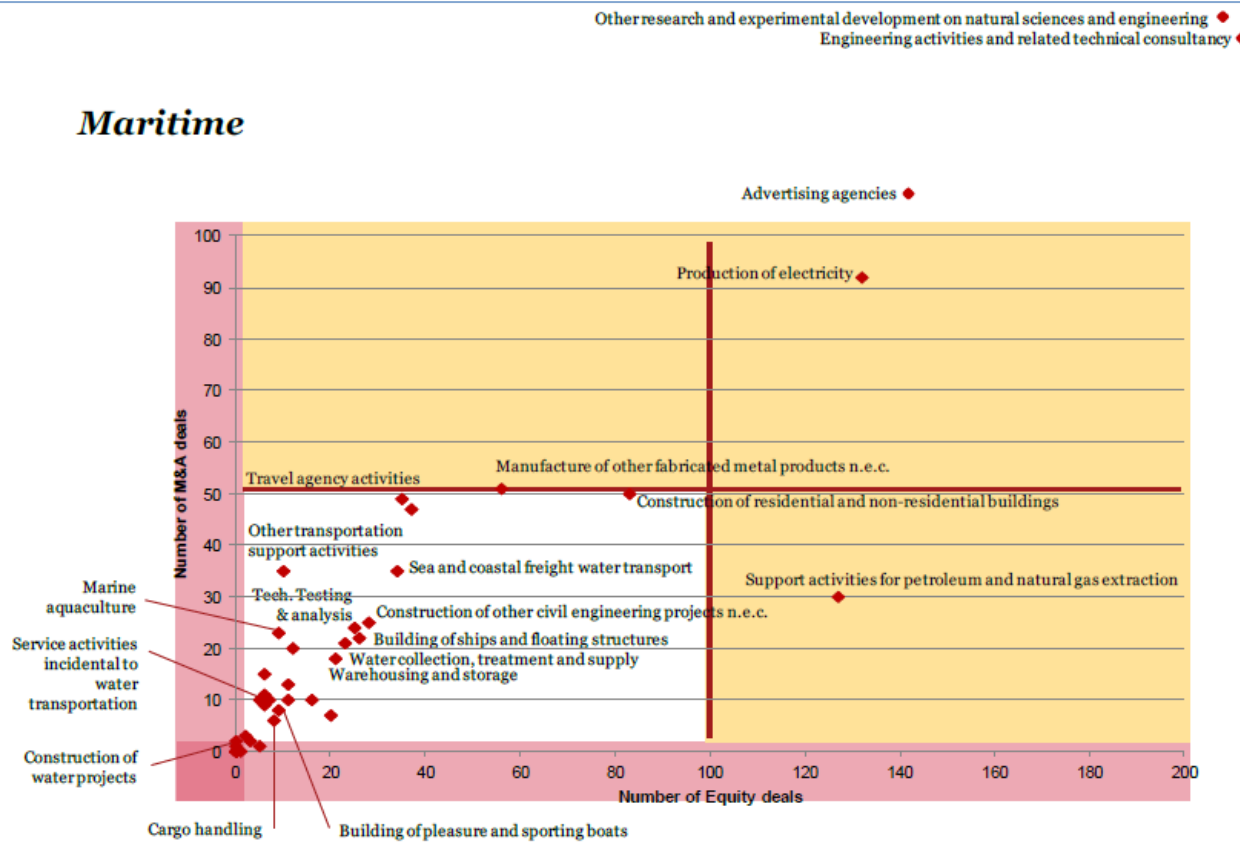

Figure 36: Mobile services: M&A and equity deals by activity (EU27)

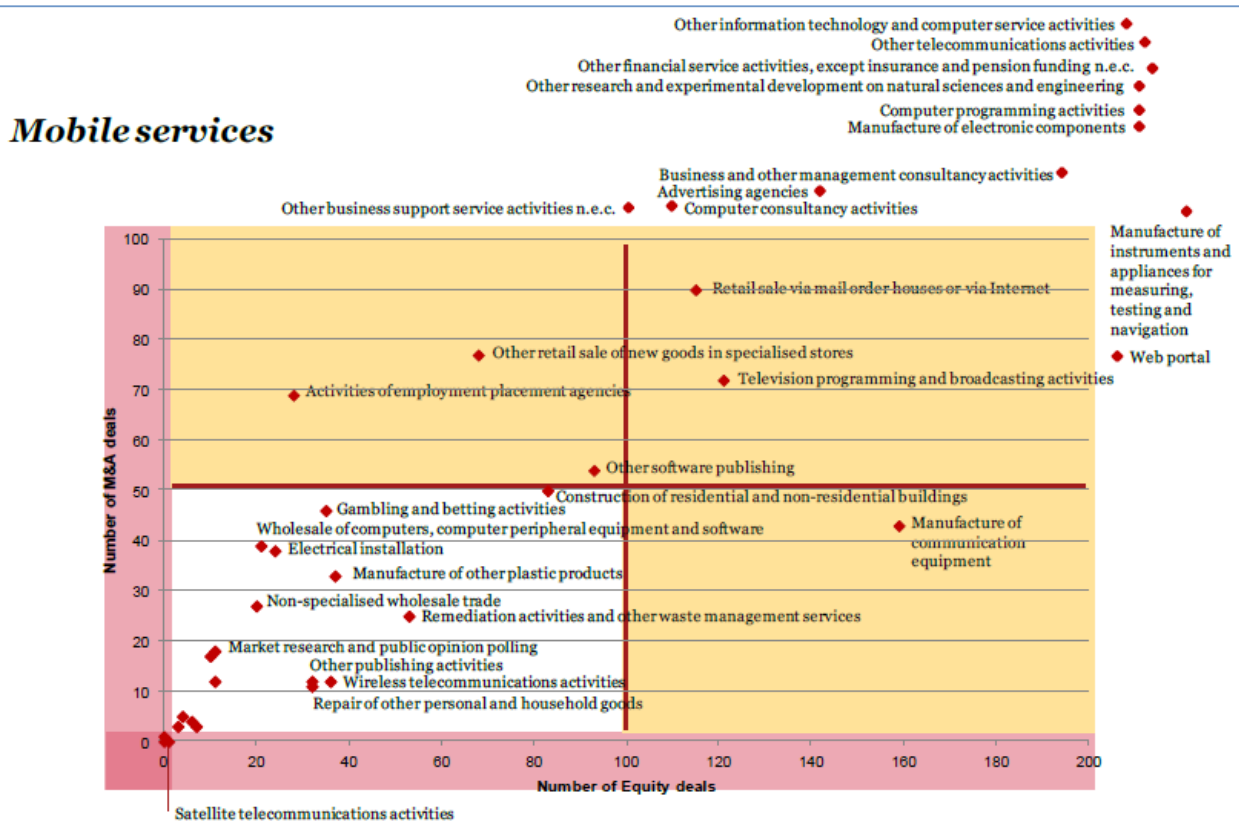

Figure 37: Mobility industry: M&A and equity deals by activity (EU27)

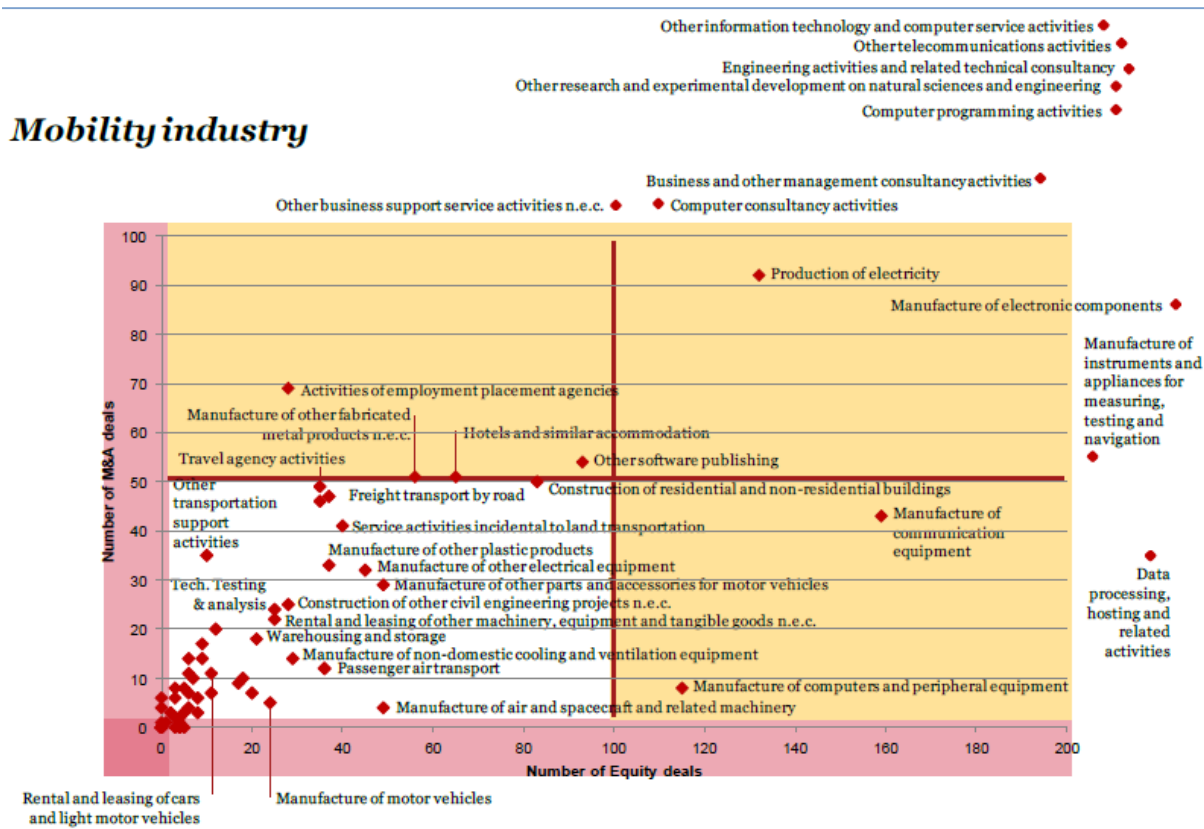
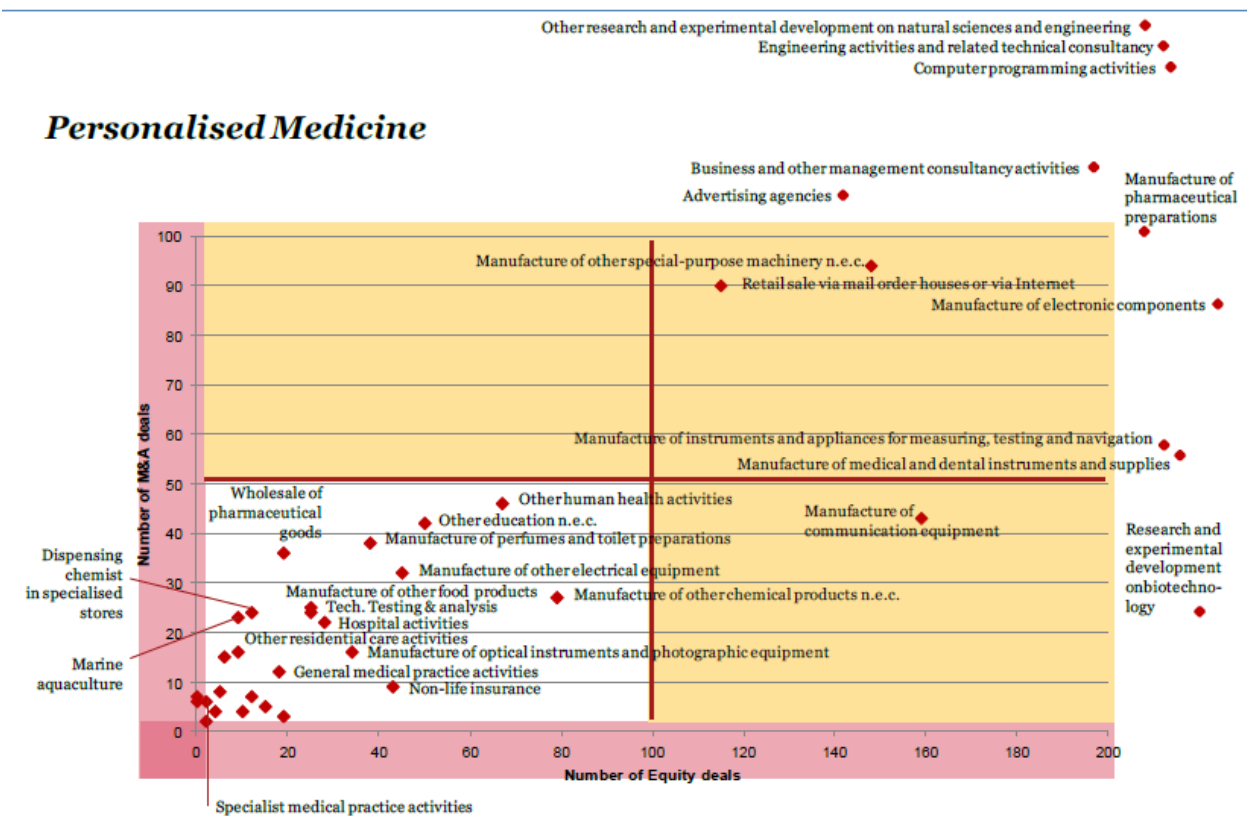
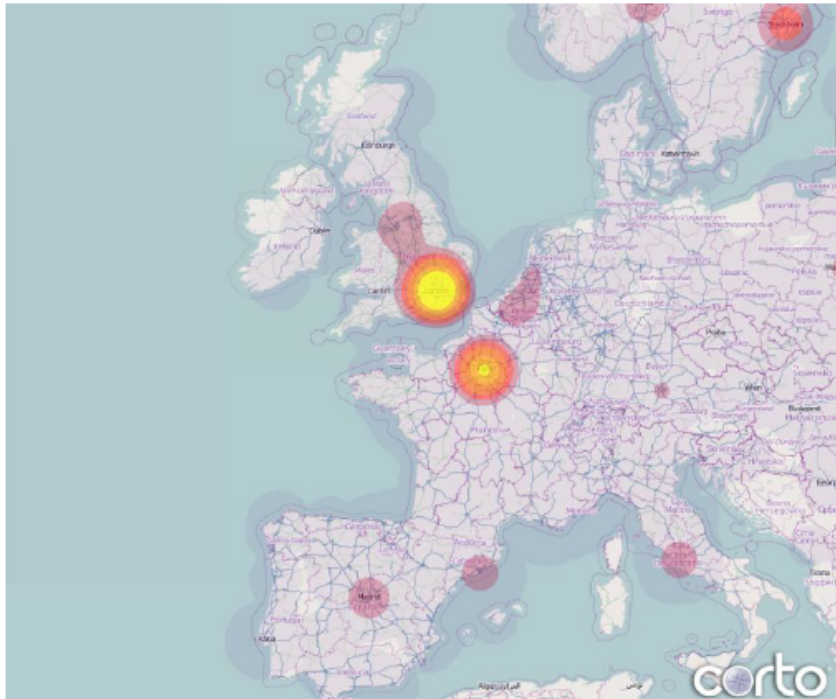

Figure 38: Personalised medicine: M&A and equity deals by activity (EU27)

Figure 54: Experience industries: European and International localisations of companies raising funds, measured in terms of deal intensity

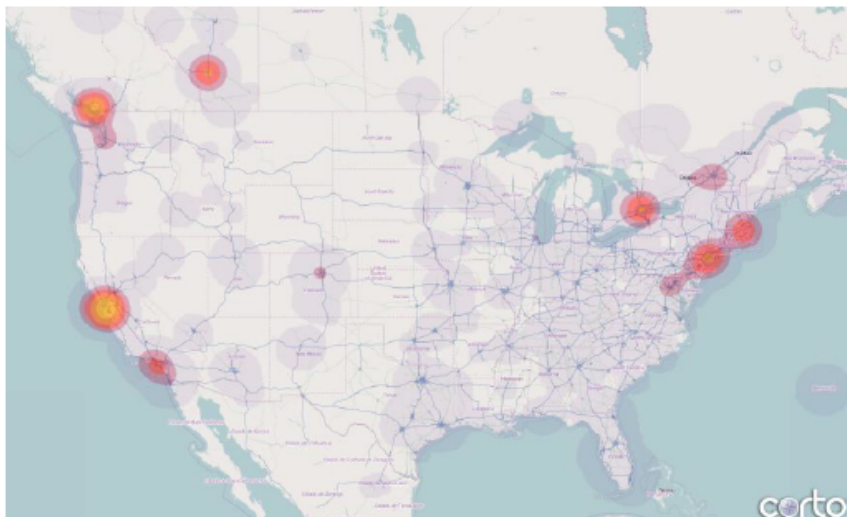
Intensity of fundraising in Western Europe

Fundraising activities occur in the following main cities and regions:

- UK (whole southern region)
- Ile de France
- Stockholm (Sweden)
- Oslo (Norway)
- NL
- Lazio (I)
- Catalonia, Madrid (ES)

Intensity of fundraising in US and Canada

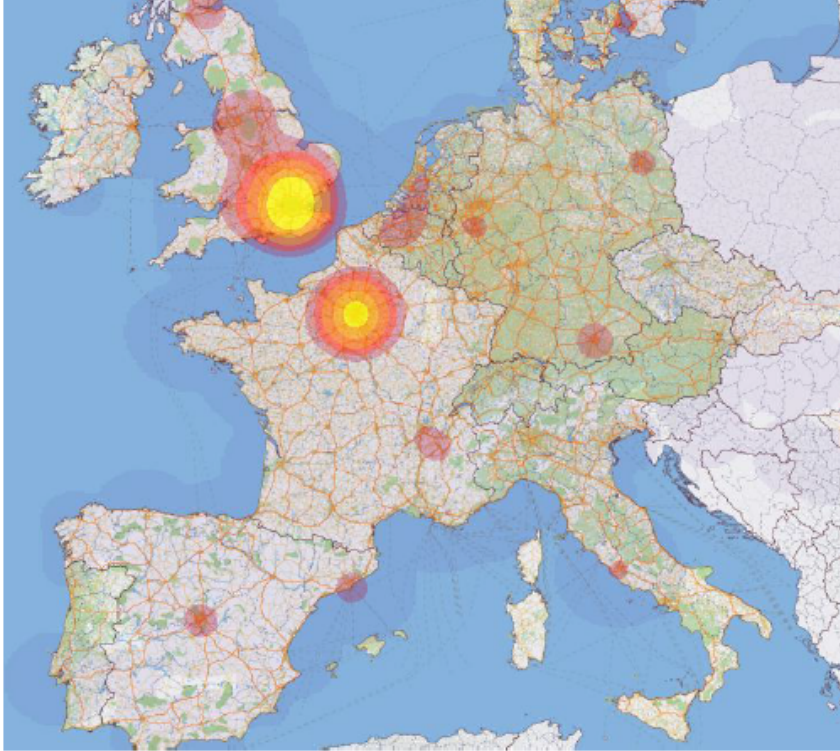
Fundraising activities occur in the following main cities and regions:

- In the US: Massachusetts, New Jersey, Washington DC, LA, S. Francisco, Chicago, Seattle.
- In Canada: Vancouver, Calgary, Toronto, Ottawa

Figure 55: Maritime industries: European and International localisations of companies raising funds, measured in terms of deal intensity

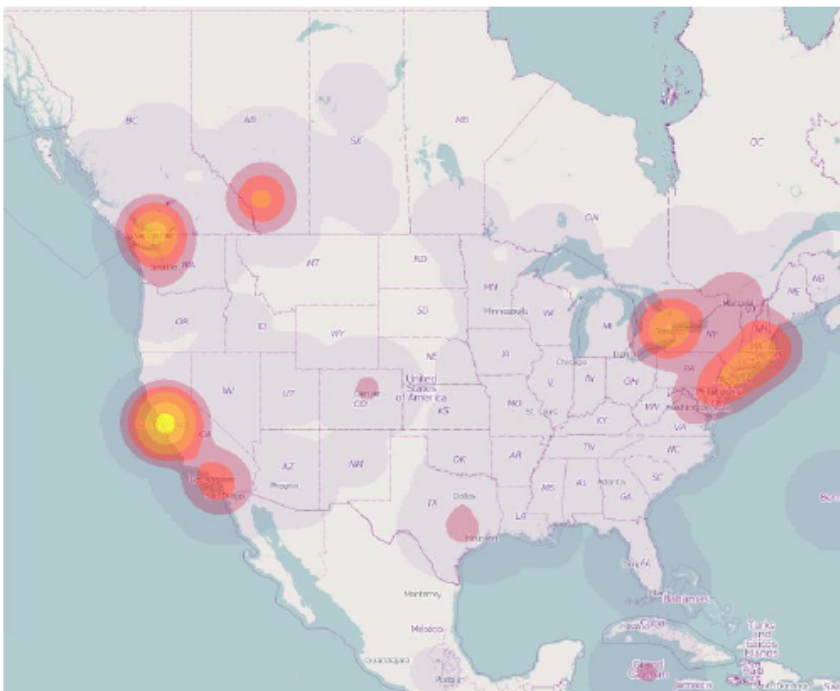
Intensity of fundraising in Western Europe

Fundraising activities occur in the following main cities and regions:

- UK: southern region and Scotland
- Ile de France and Lyon
- Netherlands and Flanders
- Copenhagen (DK)
- Catalonia, Madrid (ES)
- Berlin, Munich, Cologne (DE)
- Rome (IT)

Intensity of fundraising in US and Canada

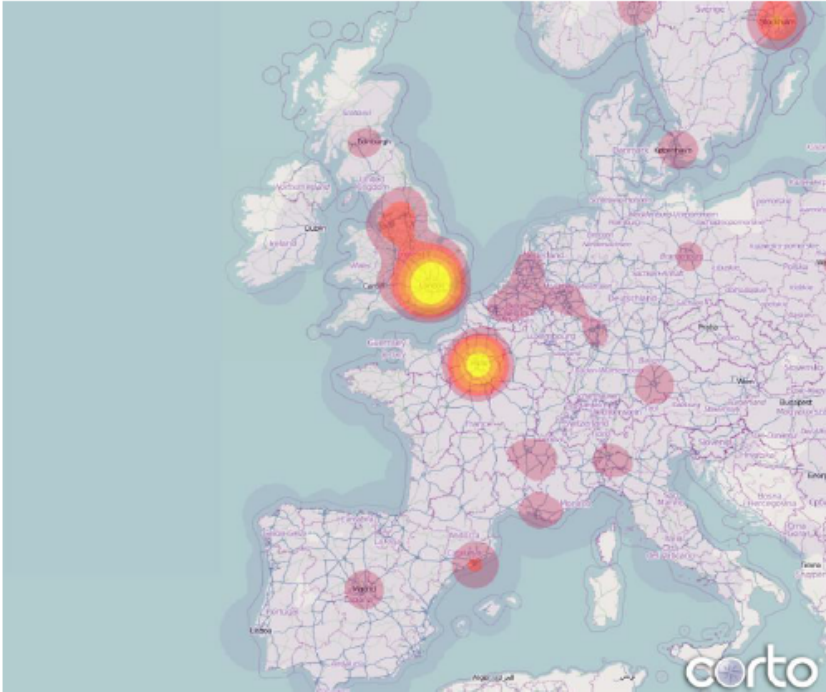

Fundraising activities occur in the following main cities and regions:

- In the US: Massachusetts, New Jersey, Los Angeles, San Francisco.
- In Canada: Vancouver, Calgary, Toronto

Figure 57: Mobile services industries: European and international localisations of companies raising funds, measured in terms of deal intensity

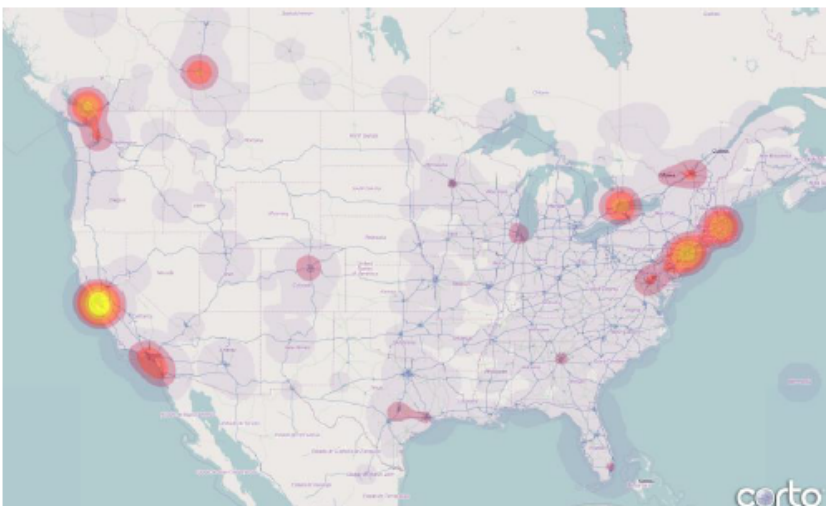
Intensity of fundraising in Western Europe

Fundraising activities occur in the following main cities and regions:

- UK (whole southern region)
- Ile de France, Lyon (F)
- Stockholm (Sweden)
- Oslo (Norway)
- Copenhagen (DK)
- NL
- Flanders (B)
- Northern Westfalia, Brandenburg, Hessern, Bayern
- Warszawa (Poland)
- Lombardia (I)
- Catalonia, Madrid (ES)

Intensity of fundraising in US and Canada

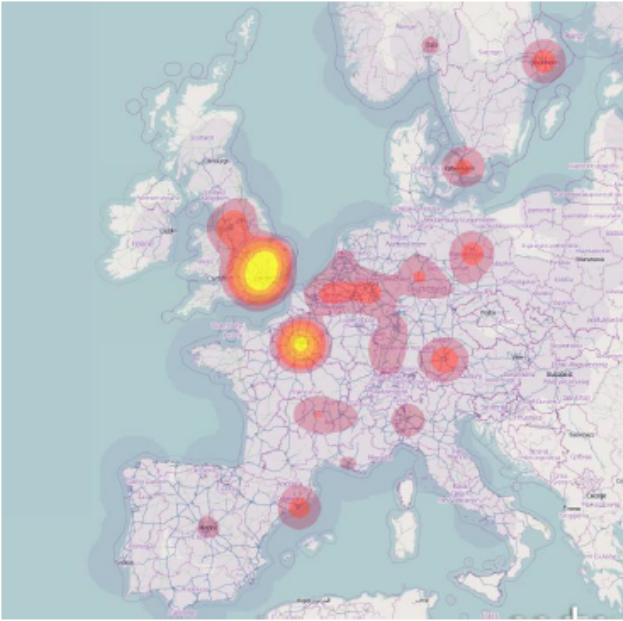
Fundraising activities occur in the following main cities and regions:

- In the US: Massachusetts, New Jersey, LA, S. Francisco, Chicago, Seattle, Colorado, Huston, and Austin.
- In Canada: Vancouver, Calgary, Toronto, Ottawa

Figure 61: Personalised medicine industries: European and international localisations of companies raising funds, measured in terms of deal intensity

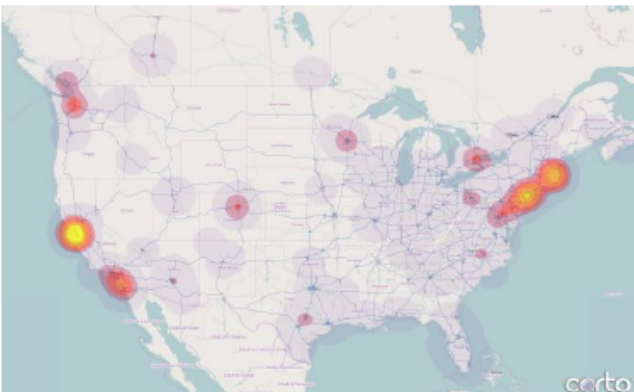
Intensity of fundraising in Western Europe

Fundraising activities occur in the following main cities and regions:

- UK (whole southern region)
- Ile de France
- NL
- Flanders (B)
- Bavaria, Saxonia, and Westfalia for Germany
- Stockholm (Sweden)
- Oslo (Norway)
- Copenhagen (Denmark)

Intensity of fundraising in US and Canada

Fundraising activities occur in the following main cities and regions:

- In the US: Massachusetts, New Jersey, LA, S. Francisco, Pennsylvania (Pittsburgh), Minnesota (Minneapolis), Washington (Seattle) and Colorado.
- In Canada: Toronto and Vancouver

Table 2: Key assumptions and related approaches for classifying emerging industries

	Assumptions	Approaches
1	Firms in emerging industries attract risk capital	Classification system based on <i>firm capital raising data</i>
2	Firms in emerging industries attract interest from companies in previously un-related sectors	Classification system based on <i>cross-sector investment data</i>
3	Firms in emerging industries are highly innovative	Classification system based on <i>firm patenting data</i>
4	Firms in emerging industries grow fast	Classification system based on <i>sector growth potential</i>

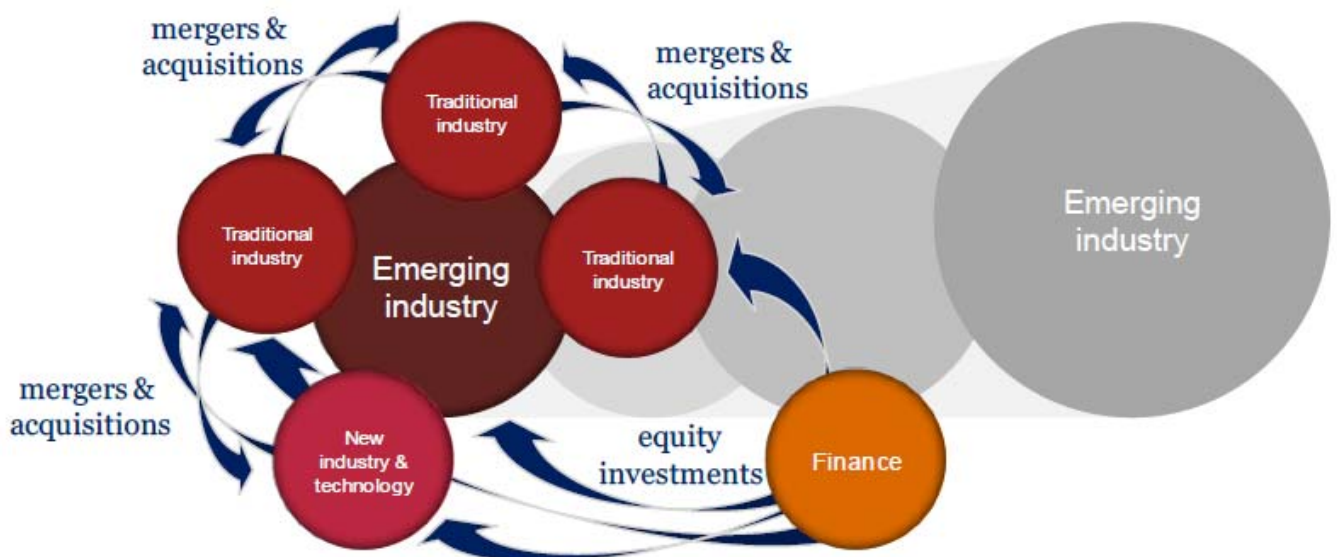
Table 3: Allocation of emerging industries by patent records

2.4 Type of industry	2.5 Custom codes not dominated by either large or small firms	2.6 Custom codes dominated by small firms
Manufacturing	<ul style="list-style-type: none"> • Fluid handling machines • Alternative energy • Defence contractor • Filtration equipment • Gaming machines • Radio frequency identification (RFID) • Semiconductor assembly and testing outsourcing • Contract manufacturing, various 	<ul style="list-style-type: none"> • Photonics, optical components • Imaging and display • Nanotechnology • Power supplies • Quirky Technology Seeking Market (QTSM)
Information	<ul style="list-style-type: none"> • Digital Security • Electronic design automation (EDA) • Positioning information, services, devices 	<ul style="list-style-type: none"> • Biomedical pipeline: drug and device • Biotech pipeline: non-biomedical • Communications technology design and market • Fabless semiconductor • Pure play licensing • Unclassified

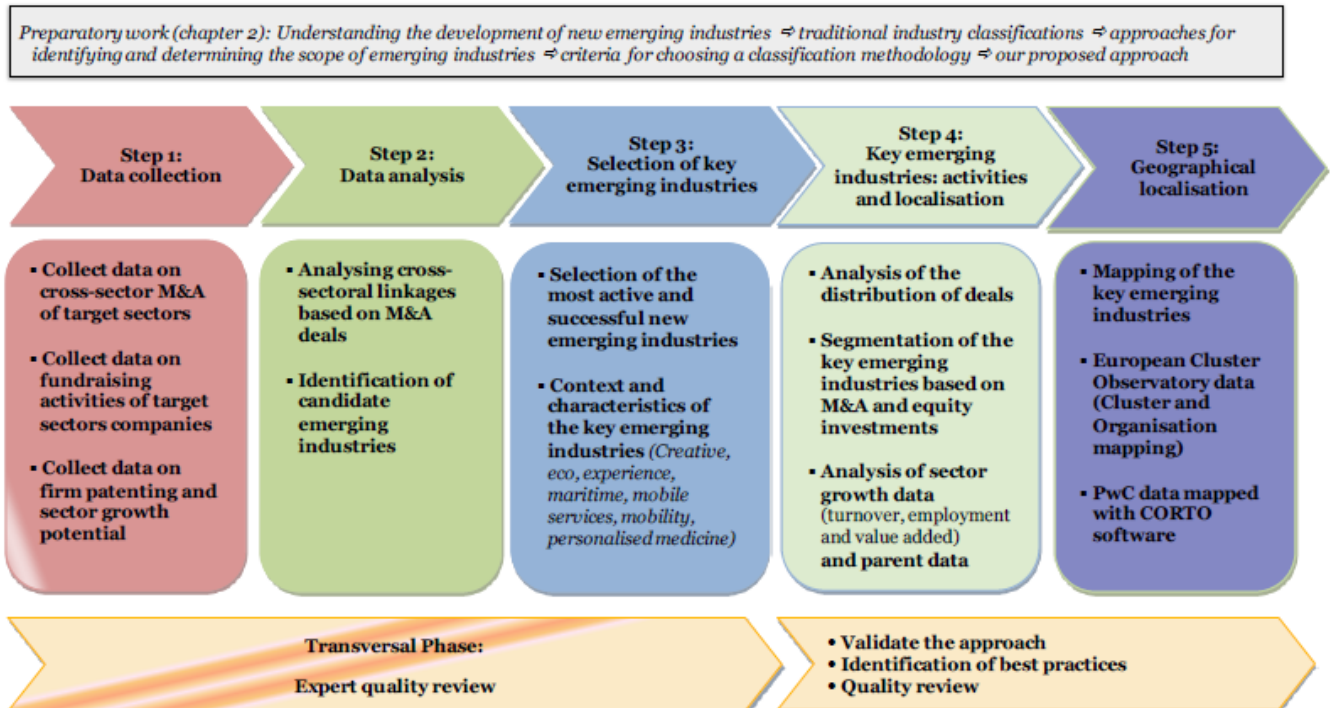
Table 4: Division of emerging industries by theme

2.7 Demand growth themes	2.8 Solutions provider growth themes
<ul style="list-style-type: none"> • Emerging Markets Consumer • Global Consumer Preferences • Global Food Production • Medical Devices & Services • Global Medical Therapies • Global Infrastructure 	<ul style="list-style-type: none"> • Agricultural Productivity • Resources Exploration & Services • Alternative Energy Technology • Alternative Power Generation & Alternative Fuels • Energy Efficiency • Waste, Recycling & Environmental Services • Water Services & Solutions • HR Solutions • Technology & New Media

Figure 5: The two market signals (equity investments and M&A deals)

Figure 6: Approach for identifying and classifying emerging industries

Figure 7: Data collection from different sources

Table 5: Criteria for selecting deals from the Zephyr database

Criteria		Filter
1	Deal target must be an SME	<ul style="list-style-type: none"> • Number of employees of target companies below 250 • Operating revenue/turnover of target companies must not exceed €50 M
2	Deal target must be a young company	<ul style="list-style-type: none"> • Target companies incorporated after 2000
3	Deal must be recent to be representative	<ul style="list-style-type: none"> • Deals completed between 01/01/2005 – present

Table 6: Separation of Database for Equity and M&A deals by NACE codes

	Equity	M&A
Name of the NACE codes	<p>Equity deals were identified by isolating all deals in which the acquirer NACE code was one of the following:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Code 64: Financial service activities, except insurance and pension funding; • Code 65.3: Pension funding; • Code 66: Activities auxiliary to financial services and insurance activities; 	M&A deals were identified by all the remaining NACE codes, which are not part of Equity deals.
Financing classification (no NACE codes)	<ul style="list-style-type: none"> • venture capital (VC), • private Equity, • business angel, • development capital, or • an individual person. 	All the others, which does not fit into Equity deals

Table 9: Number of M&A and equity deals by region/country

	Europe (27)	USA	Canada	Russia	Japan
Number of M&A deals	6,559	4,027	4,422	2,020	455
Number of Equity deals	7,505	5,284	2,127	718	208
Total	14,064	9,311	6,549	2,738	663
Number of companies having raised funds	4,058	3,792	1,270	438	127

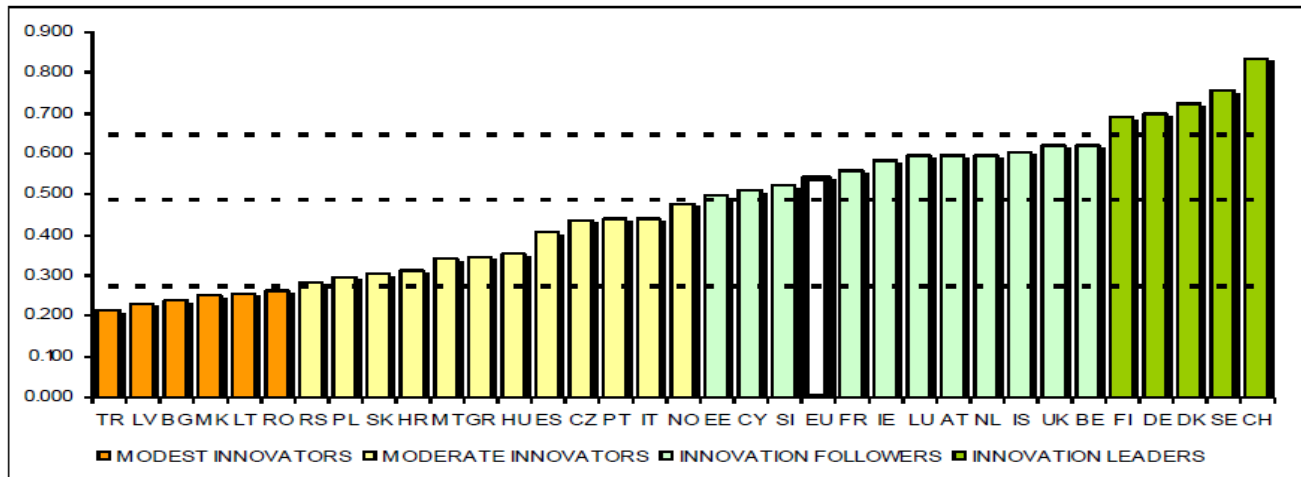
Table 12: Merging the initial 18 to 13 candidate emerging industries

18 candidate emerging industries	Changes	13 candidate emerging industries
1 Construction		Construction
2 Creative		Creative
3 Eco industries	<i>Part of Sensors included</i>	Eco industries
4 Energy	<i>Part included in Eco</i>	
5 Experience		Experience
6 Finance		Finance
7 Food		Food
8 Geoengineering		Geoengineering
9 Personalised Medicine	<i>Wellbeing and Active Ageing included</i>	Personalised medicine
10 Management and Business Services	<i>Parts of Security and Sensors included</i>	Management and Business Services
11 Maritime		Maritime
12 Mobile Services	<i>Parts of Security and Sensors included</i>	Mobile Services
13 Mobility	<i>Space Included</i>	Mobility
14 New Materials		New Materials
15 Security	<i>Included in Mobile Services, Management and Business Services</i>	
16 Sensors	<i>Included in Eco, Mobile Services, Mobility and Management and Business Services</i>	
17 Space	<i>Included in Mobility</i>	
18 Wellbeing and Active Ageing	<i>Included in Personalised Medicine</i>	

ΠΙΝΑΚΑΣ Α - Η Ελληνική συμμετοχή στο 7^ο Πρόγραμμα Πλαίσιο της ΕΕ (FP7)

Πηγή: Ε. Ε. (Περίοδος: Ιαν. 2007- Φεβρ. 2012)

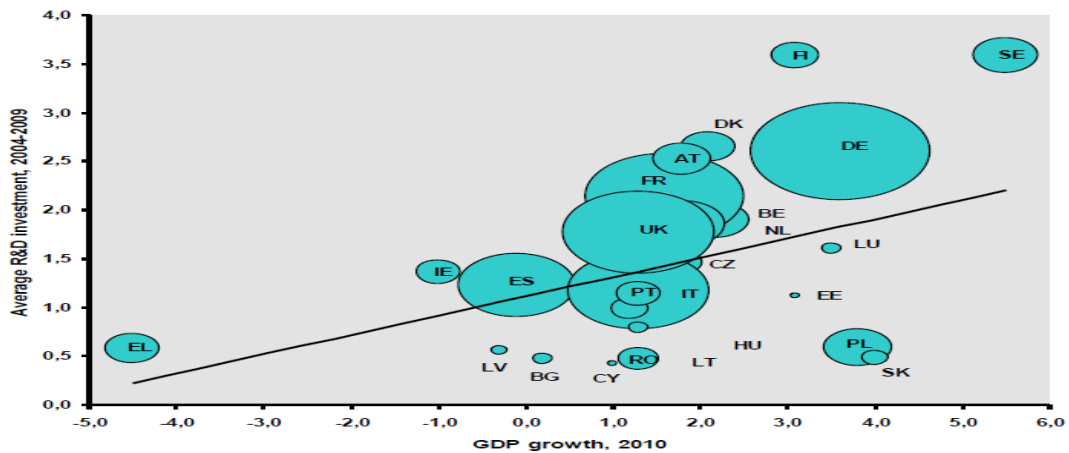
All Funding Schemes / Όλοι οι τύποι έργων		Έργα / συμβόλαια με συμμετοχή τουλάχιστον ενός ελληνικού φορέα Grant Agreements with at least one participation in selection (GR)		Οικονομική συνεισφορά/χρηματοδότηση της ΕΕ προς τους Ελληνικούς φορείς/ EC financial contribution to partners in selection (GR)
Priority Area/Θεματική Προτεραιότητα-Υποπρόγραμμα		Number/αρ.	%	Euros
COOPERATION	Health	77	4,89%	31.624.830
	Food, Agriculture and Fisheries, and Biotechnology	80	5,08%	20.340.986
	Information and Communication Technologies	378	24,02%	211.268.824
	Nanosciences, Nanotechnologies, Materials and new Production Technologies - NMP	84	5,34%	40.732.248
	Energy	50	3,18%	30.317.092
	Environment (including Climate Change)	101	6,42%	29.916.841
	Transport (including Aeronautics)	119	7,56%	38.689.165
	Socio-economic sciences and Humanities	22	1,40%	5.800.362
	Space	28	1,78%	8.012.247
	Security	39	2,48%	22.229.316
	General Activities	4	0,25%	526.855
Total for COOPERATION		982		439.458.765
IDEAS	European Research Council	23	1,46%	35.048.613
Total for IDEAS		23	1,46%	35.048.613
PEOPLE	Marie-Curie Actions	251	15,95%	49.524.513
Total for PEOPLE		251	15,95%	49.524.513
CAPACITIES	Research Infrastructures	105	6,67%	32.242.554
	Research for the benefit of SMEs	115	7,31%	22.699.185
	Regions of Knowledge	8	0,51%	2.101.236
	Research Potential	35	2,22%	45.719.674
	Science in Society	24	1,52%	3.463.850
	Support for the coherent development of research policies	1	0,06%	220.130
	Activities of International Cooperation	22	1,40%	3.762.366
Total for CAPACITIES		310		110.208.994
EURATOM	Fusion Energy	2	0,13%	108.428
	Nuclear Fission and Radiation Protection	6	0,38%	731.349
Total for EURATOM		8	0,51%	839.777
Total for all Specific Programmes		1.574	100%	635.080.662

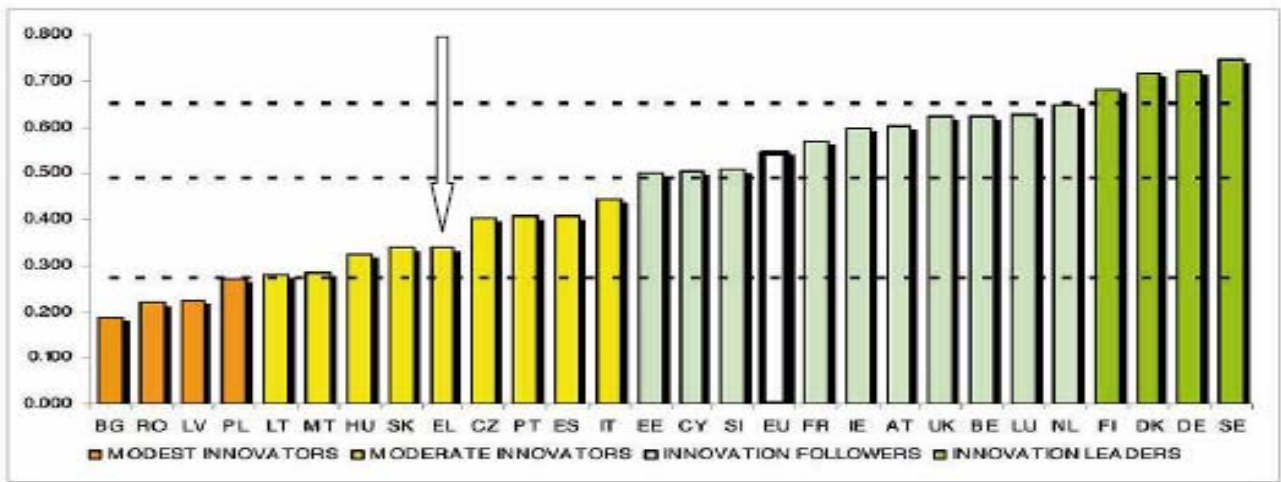
Σχήμα 3: Innovation Performance of the EU27 Member States, (Πηγή: Innovation Union Scoreboard 2011)

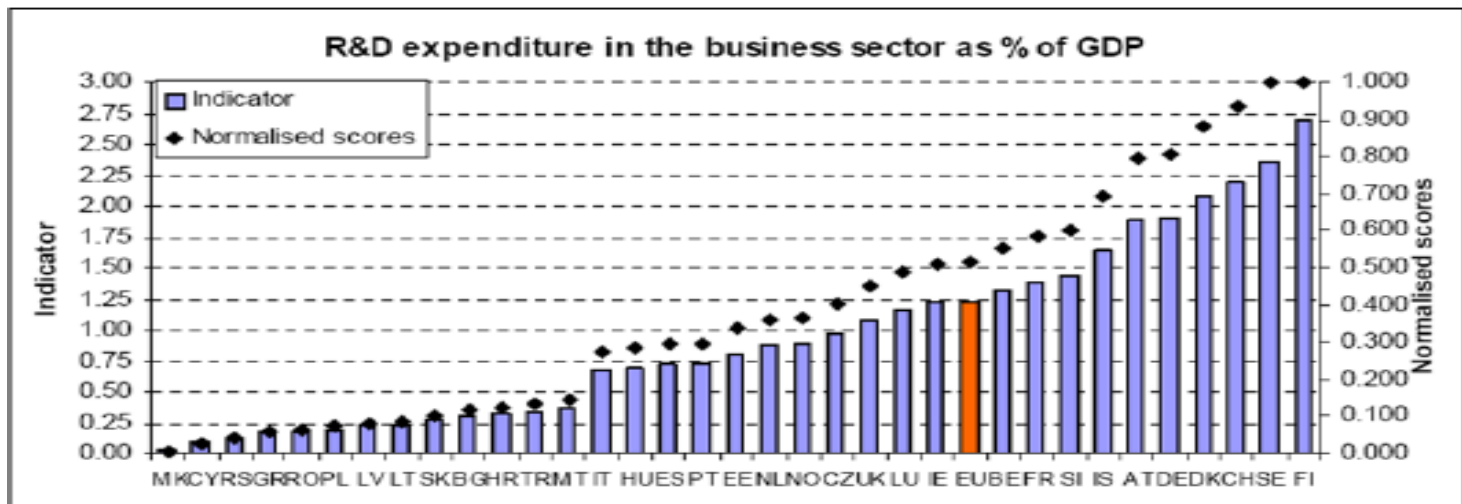
Το παρακάτω διάγραμμα - **Σχήμα 5** - απεικονίζει την **χαμηλή** επίδραση των επενδύσεων σε Ε&Τ (με στοιχεία περιόδου 2004-2009) για την Ελλάδα και την αύξηση του ΑΕΠ της, σε σχέση με τις άλλες χώρες της Ε27.

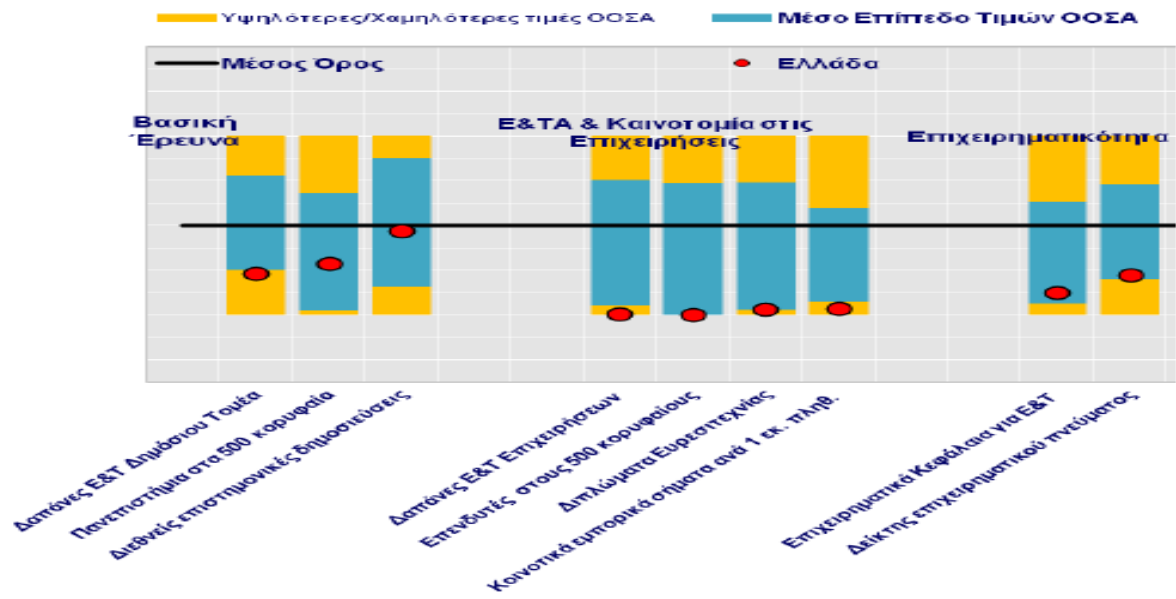
Σχήμα 5: Relationship of average R&D investment, 2004-2009 on GDP growth, E27 (Πηγή: ΕΕ, Ορίζοντας 2020)

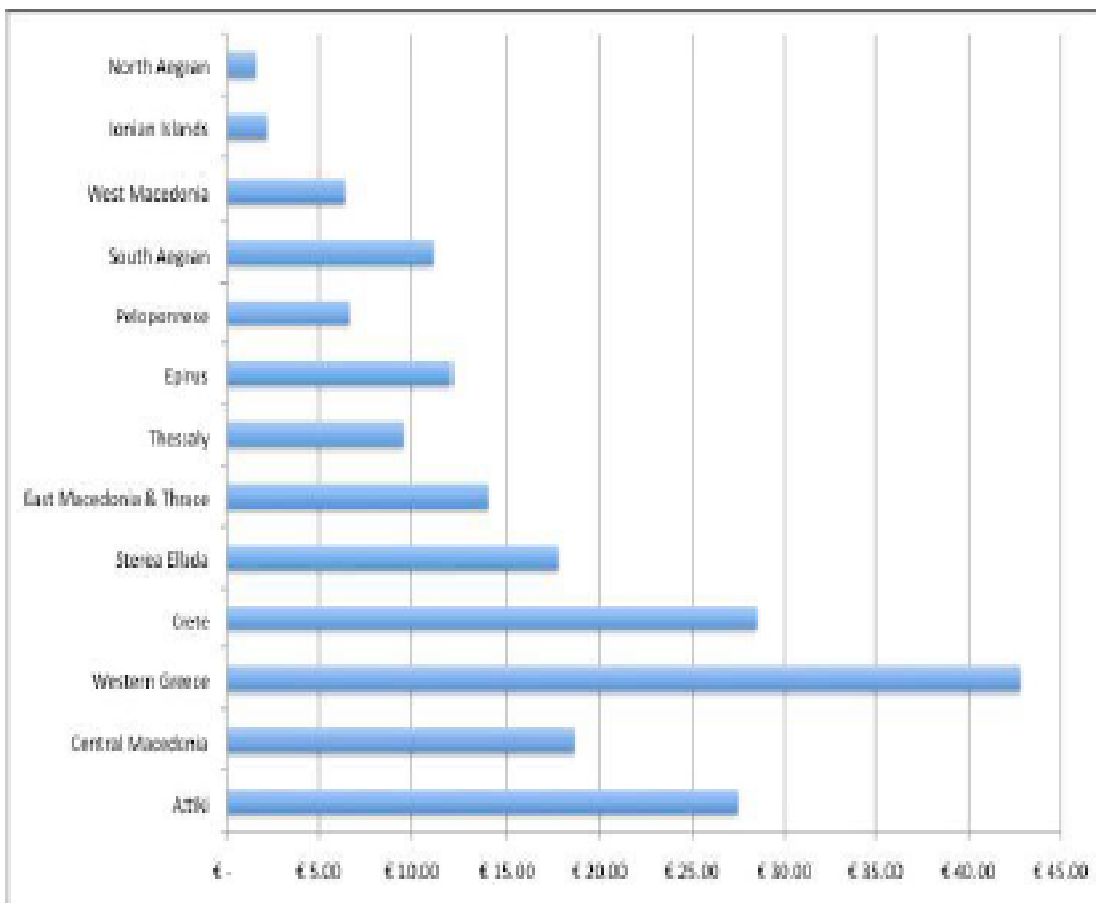
Εικόνα 2. EU Member States' Innovation Performance (Innovation Union Scoreboard 2013)

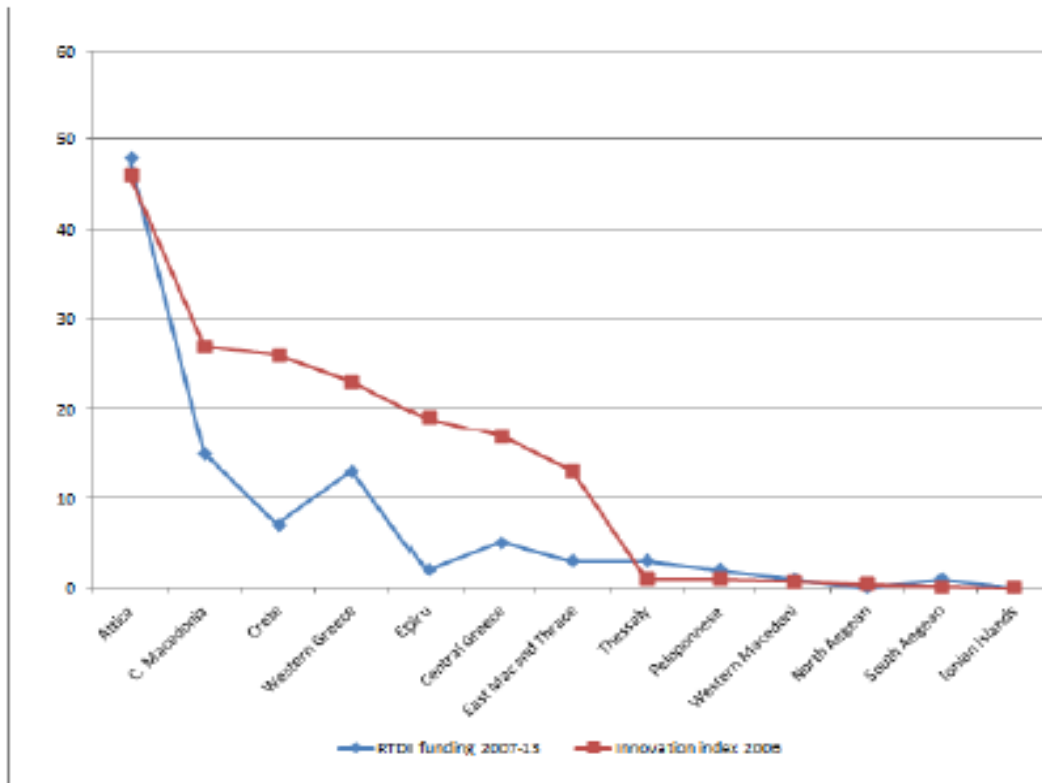
Εικόνα 5. Δαπάνες ιδιωτικού τομέα για ΕΤΑ ως ποσοστό του ΑΕΠ (Ευρωπαϊκή Επιτροπή-Παρουσίαση Δ. Κορπακής-DG Research)

Εικόνα 3: Η Θέση της Ελλάδας σε σχέση με τις χώρες Ο.Ο.Σ.Α. σε επιλεγμένους Δείκτες Ε & Τ και Καινοτομίας
 Πηγή: OECD Science, Technology and Industry Outlook 2012

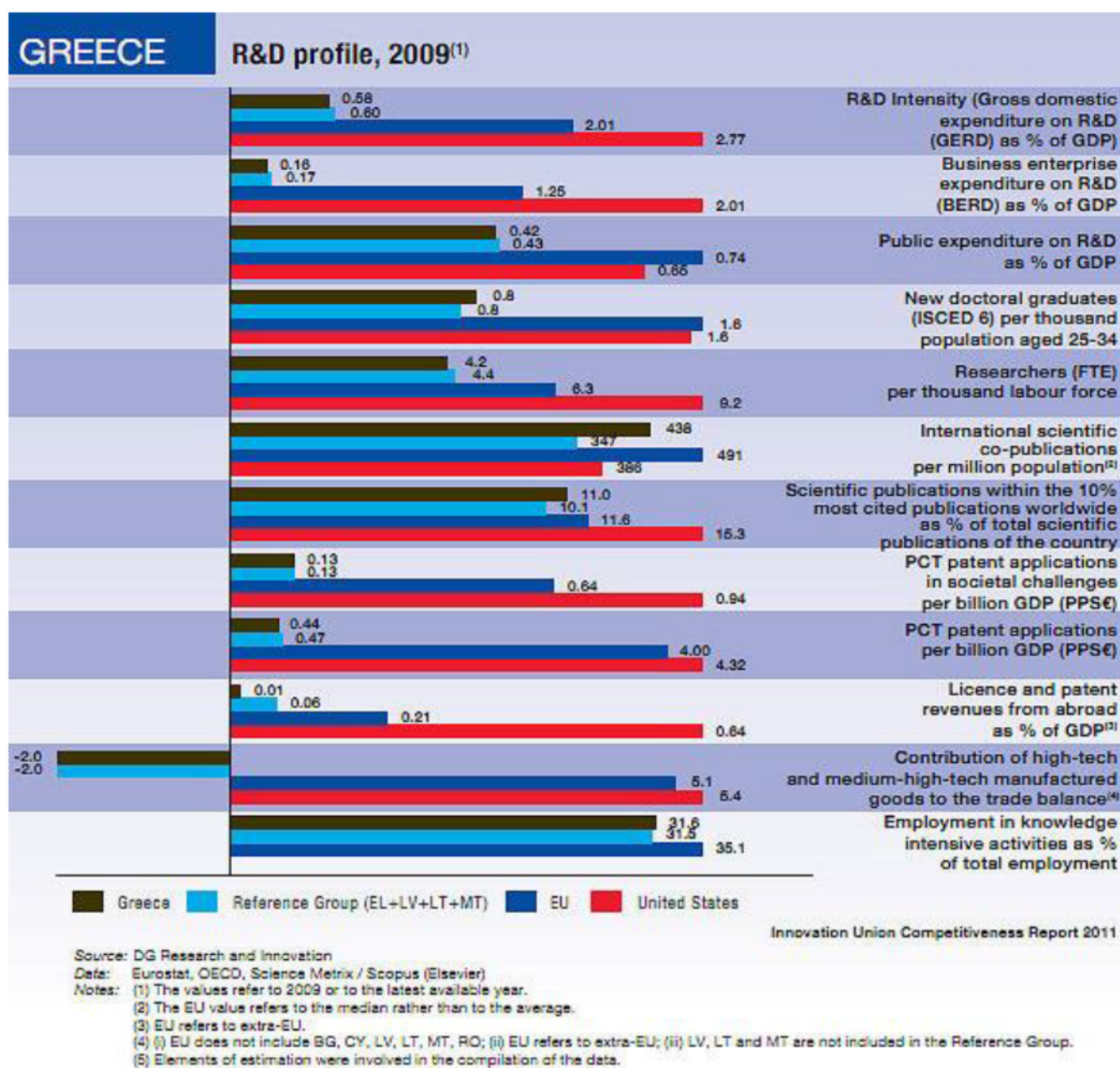

Εικόνα 6. Επιδόσεις περιφερειών στη καινοτομία (N: Κομνηνός, A. Reid, J. Sanchez, Π. Τσανάκας, RIS National assessment Greece)

Εικόνα 7. Τιμές δεικτών σχετικών με την καινοτομία - έτος 2011. (European Commission, "Regional Innovation Scoreboard 2012")

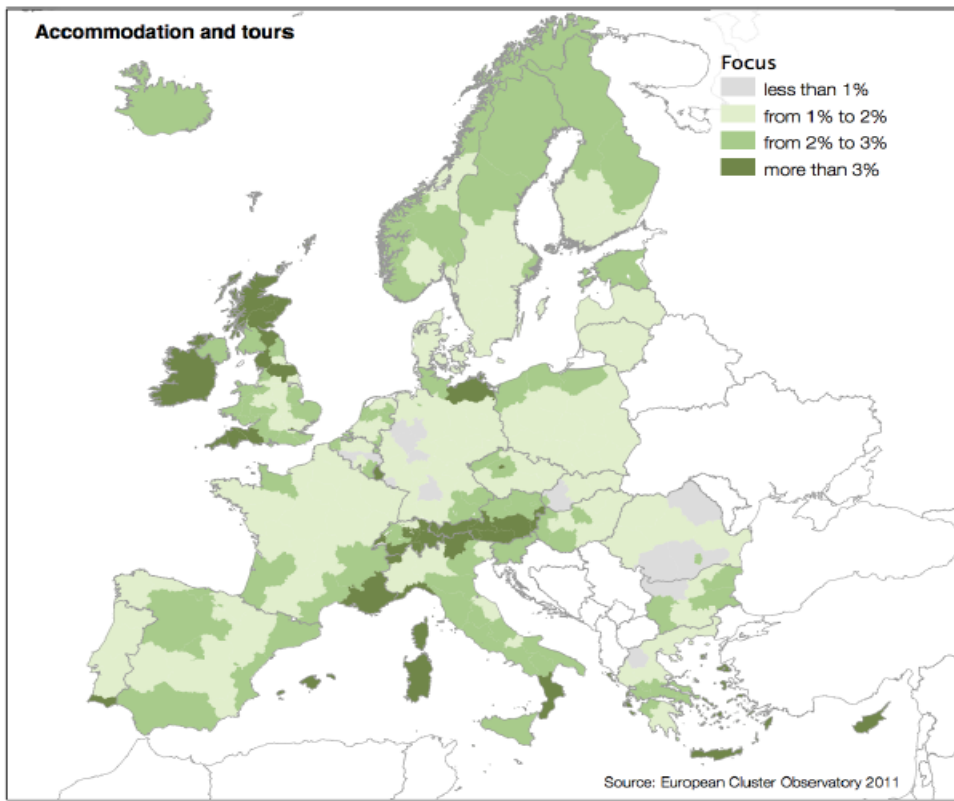
Το πιο πρόσφατα τεκμηριωμένο προφίλ E&T της Ελλάδας απεικονίζεται στο **Σχήμα 2**:

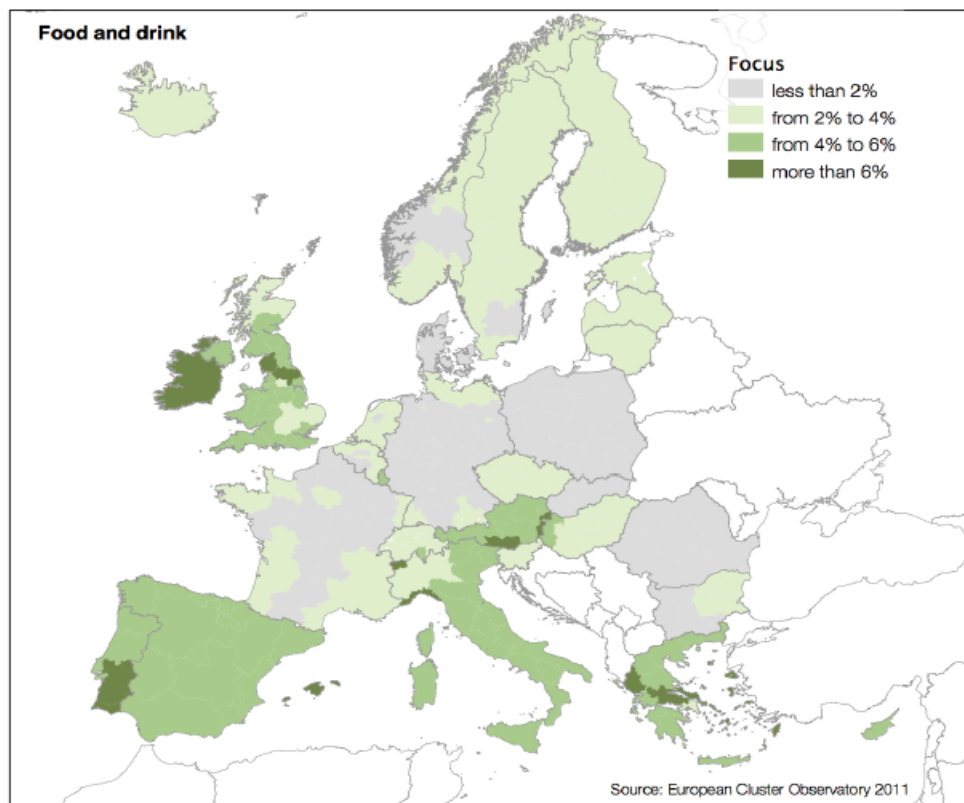
Σχήμα 2: R&D profile, 2009, Innovation Union Competitive Report 2011 (Πηγή: DG Research & Innovation)

Παράρτημα 1: Σύγκριση των αποτελεσμάτων της έρευνας και της ανάπτυξης (R&D) μεταξύ της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης (EU) για το 2009.

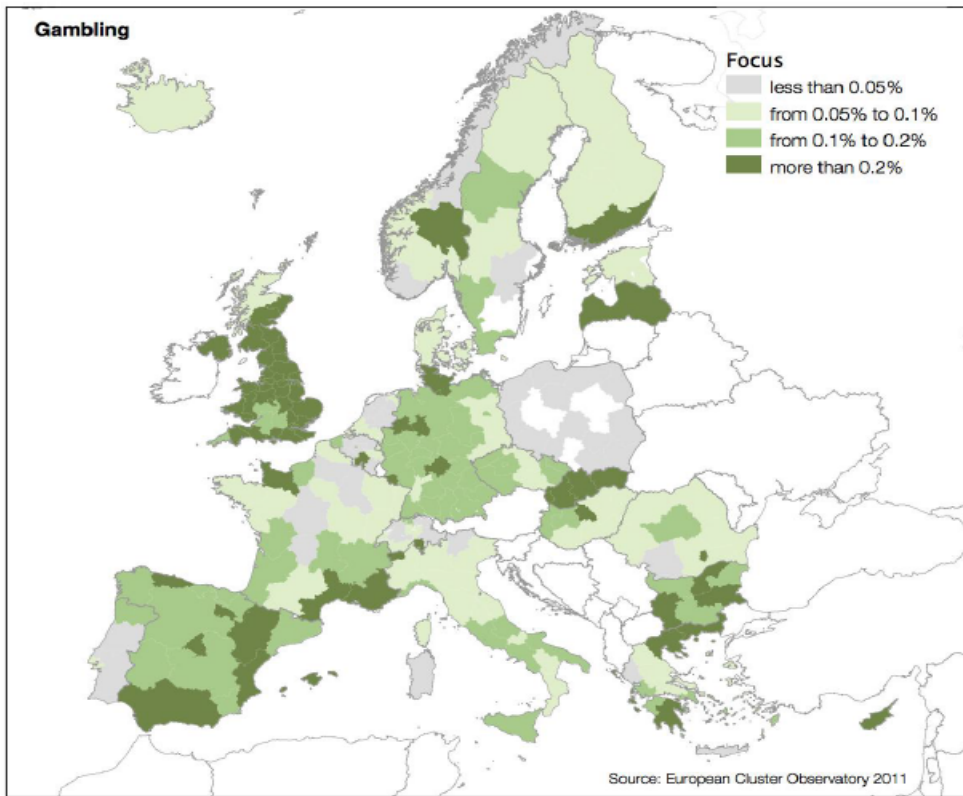
Figure 4. Regional specialisation in Accommodation and tours

Figure 5. Regional specialisation in Food and drink

Figure 6. Regional specialisation in Gambling

Figure 7. Regional specialisation in Museums and parks

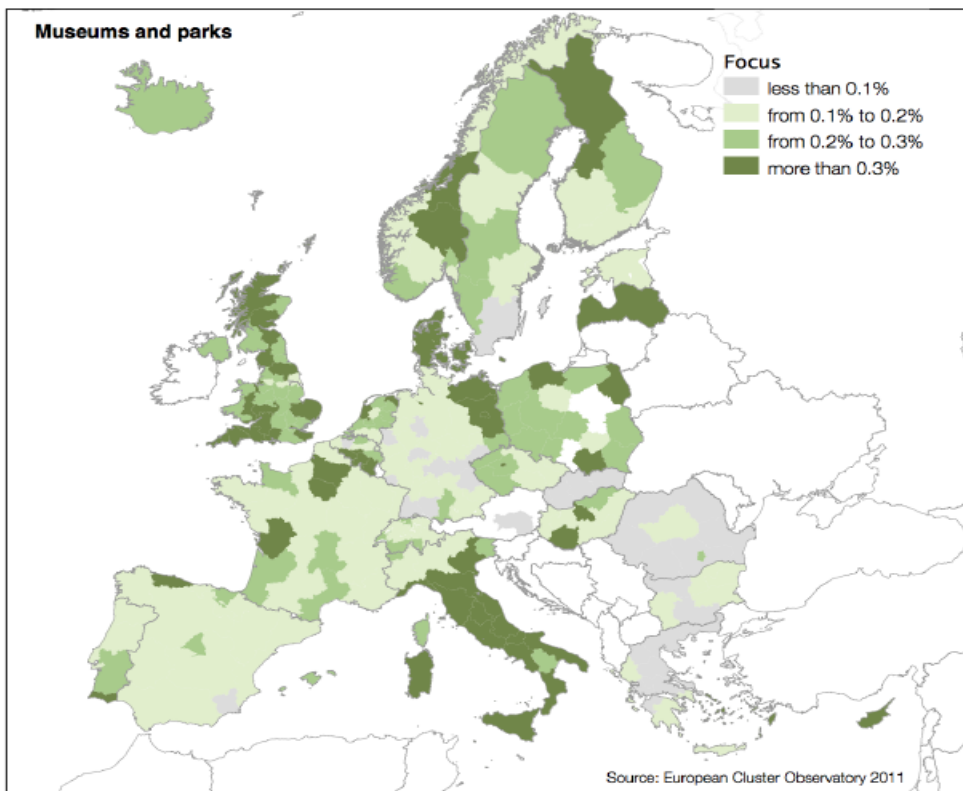

Figure 8. Regional specialisation in Sports and leisure

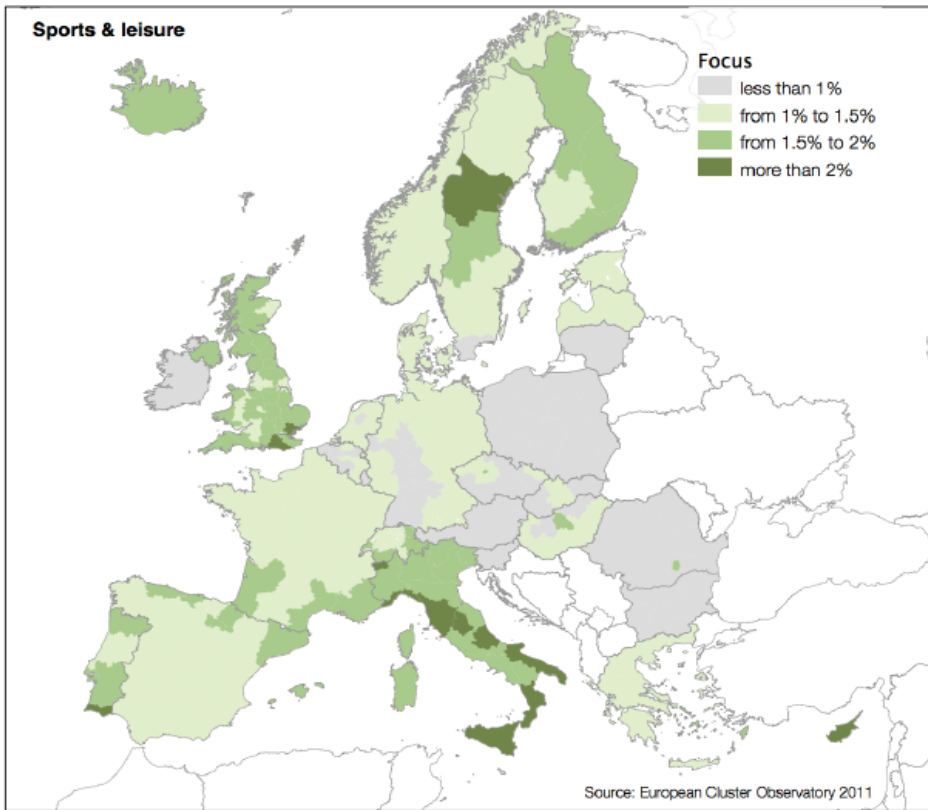
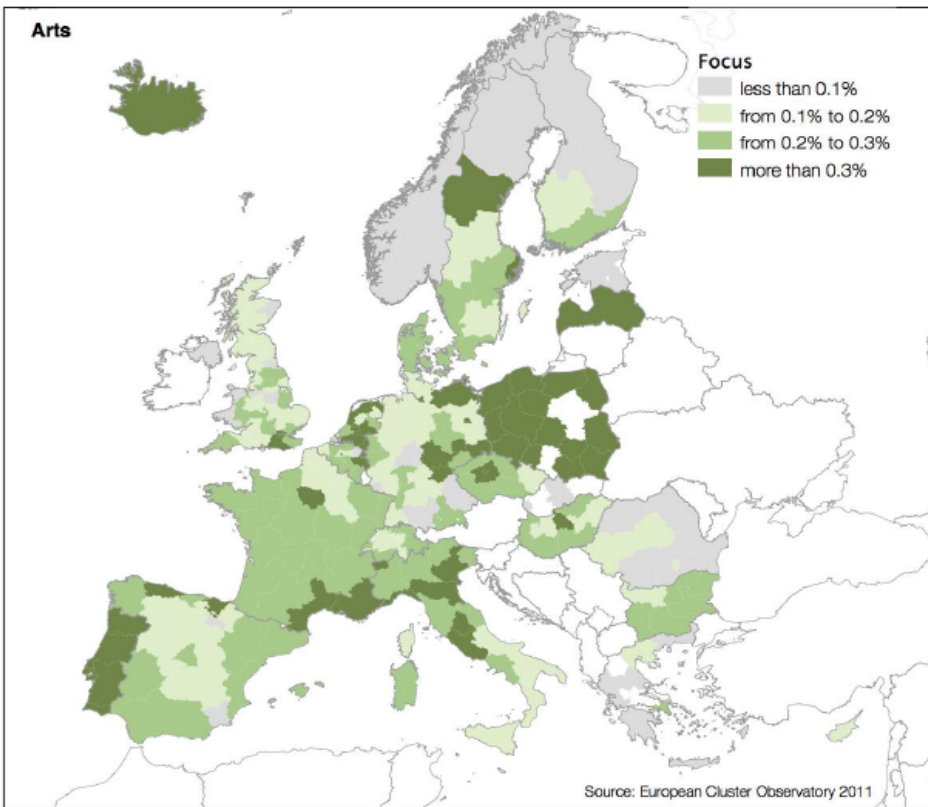

Figure 9. Regional specialisation in Arts

22@Barcelona

- Το 2001, το Δημοτικό Συμβούλιο της πόλης αποφάσισε:
  - Την ανάπτυξη και αναβάθμιση της παλιάς και σε παρακμή βιομηχανικής περιοχής Ροβλεπού (1.982 στρ.) και
  - Τη δημιουργία ενός **cluster καινοτομίας περιβαλλοντικά φιλικού και ενεργειακά αποτελεσματικού** για χωροθέτηση δραστηριοτήτων που βασίζονται στην ένταση γνώσης και τεχνολογίας.

Ελληνική παρουσία με υψηλή γεωγραφική συγκέντρωση → Συμμετοχή Αττικής >70%

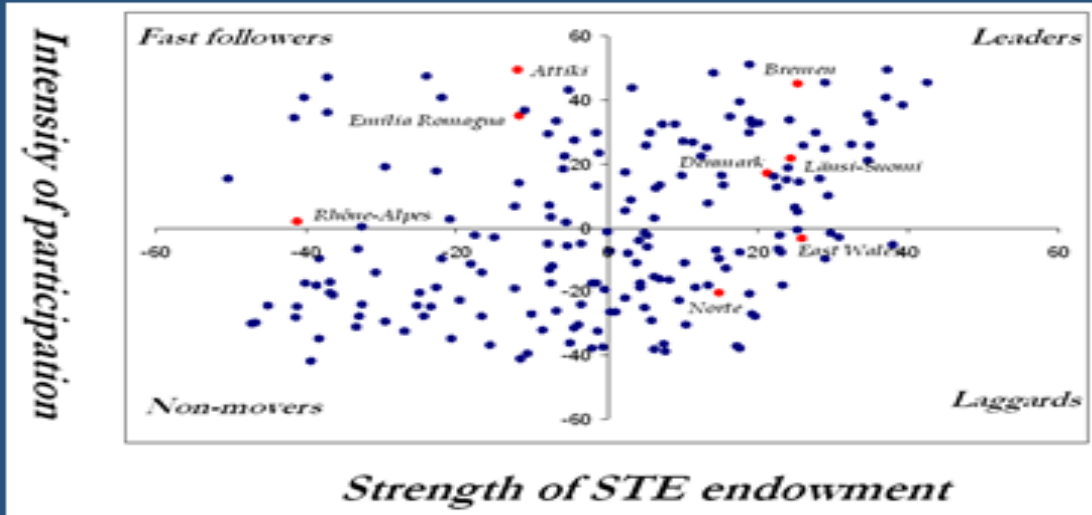
Region	Entities	% of Entities	Participations	% of Participations	Prime contractor	% of PC
Attica	391	71,70%	1418	71,30%	198	74,20%
Thessaloniki	54	9,90%	211	10,60%	25	9,40%
Patra	22	4,00%	133	6,70%	17	6,40%
Crete	19	3,50%	139	7,00%	17	6,40%
Aegean	18	3,30%	19	1,00%	1	0,40%
Macedonia	10	1,80%	12	0,60%		0,00%
Ipeiros	10	1,80%	27	1,40%	6	2,20%
Stereá Elláda	7	1,30%	13	0,70%	3	1,10%
Thessalia	4	0,70%	5	0,30%		0,00%
Peloponissos	4	0,70%	4	0,20%		0,00%
Thrake	3	0,60%	4	0,20%		0,00%
Ionian	3	0,60%	3	0,20%		0,00%
Total	545	100%	1988	100%	267	100%

Η πλειοψηφία Ελλήνων εταιρών με κεντρικό ρόλο στο RJV-IST Network, από την Περιφέρεια Αττικής

Region	Top 1% most central actors	%	Top 5% most central actors	%
Attica	6	54,5%	31	70,5%
Crete	2	18,2%	4	9,1%
Thessaloniki	2	18,2%	5	11,4%
Patra	1	9,1%	4	9,1%
Other	0	0%	0	0%
TOTAL	11	100%	44	100%

RJV Networks – η περίπτωση της Αττικής

Ταξινόμηση περιφερειών

Σημερινή κατάσταση

Μέχρι το Δεκέμβριο του 2009

- Είχαν εγκατασταθεί **1500 επιχειρήσεις** (45% νέες)
- **44.600 Εργαζόμενοι** (αύξηση 72%)

Table 1: Countries having carried out a cluster mapping study

Country	Number of clusters identified	Studies and references
Belgium	Flanders: 14 VIS Wallonia: 9 economic and technological clusters	“ICT-clusters in Flanders, co-operation in innovation in the New Network Economy” . Flemish contribution to the Focus Group “Cluster Analysis and Cluster-based Policy (TIP/OECD), Jan Larosse et al, IWT-Studies nr35, April 2001. “Cadre conceptuel et opérationnel pour une politique de clusters en Wallonie” , Merit and Ernst & Young (2001) (http://mrw.wallonie.be/dgee/dpe/dia/fr/01Nouveau-Site/01PolEco/PolEco-Territoires/Analyses-Etudes/clusters-resume-050901.pdf)
Denmark	12 mega-clusters 29 clusters of competence	“Studies of Clusters as the Basis for Industrial and Technology Policy in the Danish Economy”, Ina Drejer, Frank Skov Kristensen and Keld Laursen, OECD Book on Clusters (Chapter 12) “A New Economy and its New Clusters” (http://www.ebst.dk)
France	100 existing clusters + 80 emerging clusters	Datar (http://www.datar.gouv.fr)
Spain	Hundreds of clusters	-
Austria	45 clusters	SMEs, clusters and competitiveness – The Austrian experience, Michaela Hajek, Jürgen Janger, Silvia Macek, Project Lead: Werner Clement – Institute for Industrial Research (IWI). Working paper for the Bologna Conference of the OECD on “Enhancing the Competitiveness of SMEs in the Global Economy: Strategies and Policies”, 2000
Finland	10 national clusters Several regional and local clusters	National Industrial Strategy for Finland. Ministry of Trade and Industry. Publications 3/1993 “Assessment of the additional appropriation for research”, Prihti – Georghiou – Helander – Juusela – Meyer-Krahmer – Roslin – Santamäki-Vuori – Gröhn. Sitra Reports (2001) (http://www.sitra.fi)
United Kingdom	154 clusters	Business Clusters in the UK – A first Assessment (http://www2.dti.gov.uk/clusters/map/)
Estonia	1 cluster	“Evikings” (http://www.esis.ee/eVickings/evaluation/)
Hungary	19 clusters	Ipagazdasági Kutató Intézet, Consulting & Rsearch for Industrial Economics Ltd (http://www.ikt.hu)
Latvia	4 clusters	“Support to Industrial Cluster Restructuring”, EU Phare Programme (October 2000)
Poland	20-30 + some in Free Economic Zones which are sometimes treated as clusters themselves	-
Slovenia	9 potential clusters (production/services systems) + 12 which need more time/support	“Enhancing of networking , specialisation in production chains and common international market developing”, Ministry of Economy, Iteo, Mateja Dermastia, 2000
Norway	6 national clusters 62 regional clusters	“Et Verdiskapnede Norge”, T. Reve and E.W. Jacobsen, Universitetsforlaget, 2001 “Regionalisation and regional clusters as development strategies in a global economy”, A. Isaksen, STEP Report 0198. STEP Groupe. Oslo (1998)

Source: Data provided by the expert group members based on a questionnaire compiled by the Enterprise Directorate-General and approved by the experts⁴.

More detailed information is provided in the SME Observatory report on regional clusters in Europe 2002/No 3

Figure 41: Number of patents per million inhabitants (worldwide)

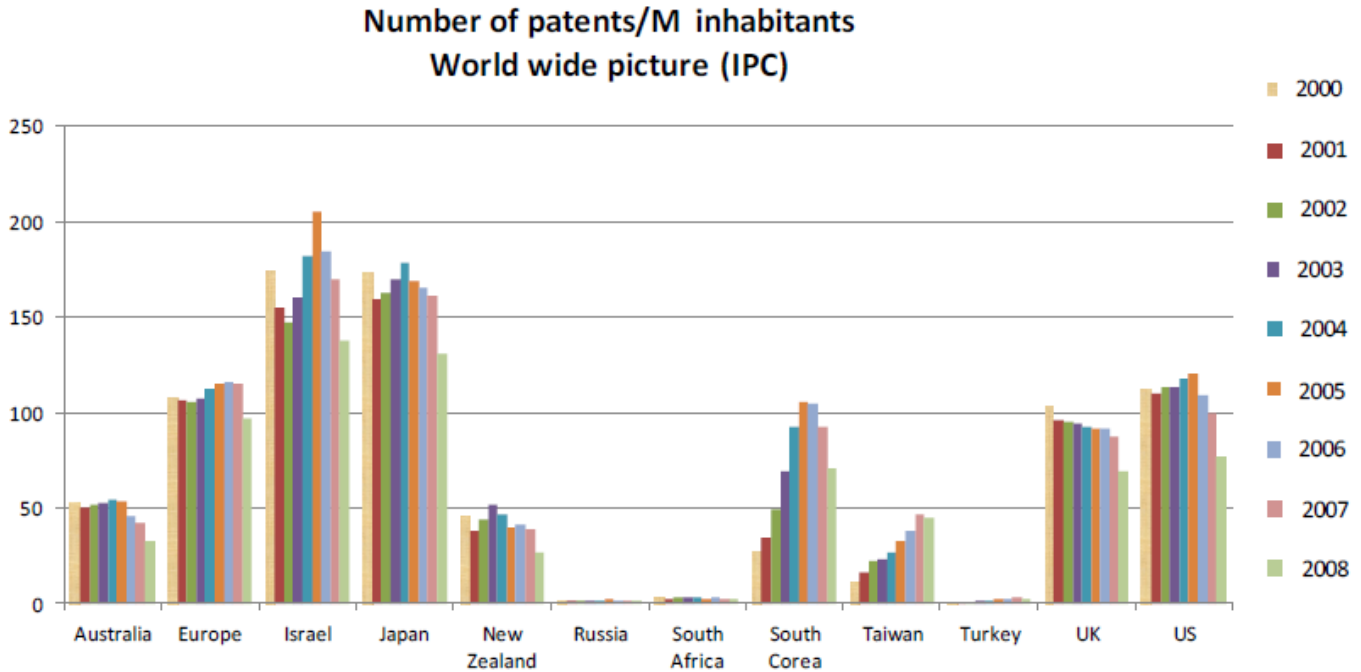
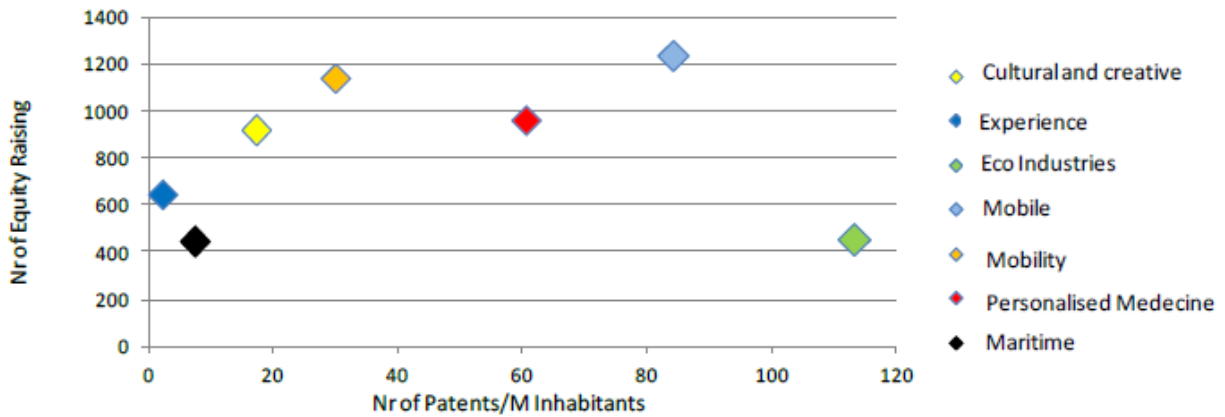

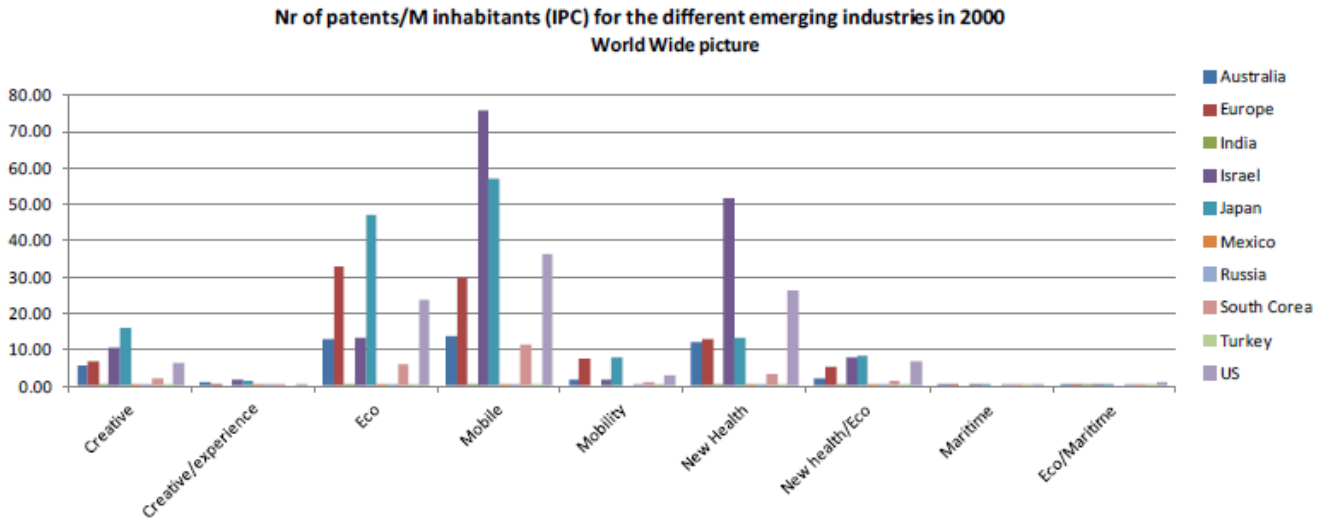
Figure 47: Number of patents per million inhabitants and equity deals for the key emerging industries

Comparison between Nr of patents/M inhabitants (IPC)* and fundraising deals* for the different emerging industries European picture

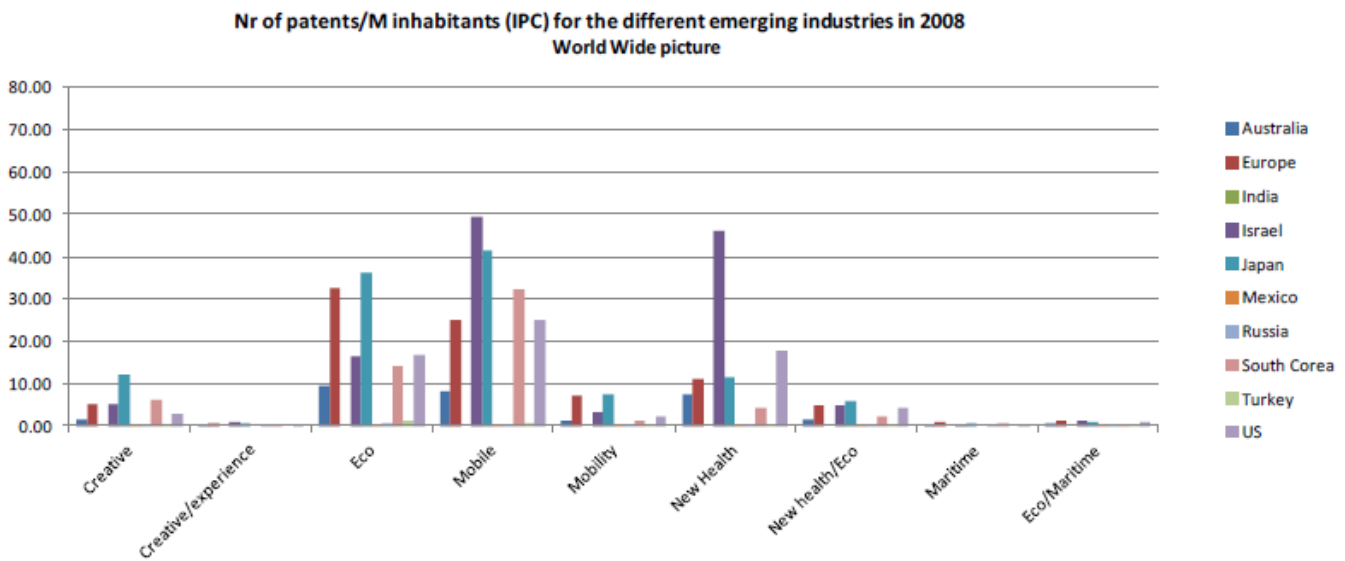

*Nr of patents refer to 2005 to 2008, and sourced from IPC, Nr of deals refer to 2005 to 2010, and are sourced from the PwC database described in the methodology

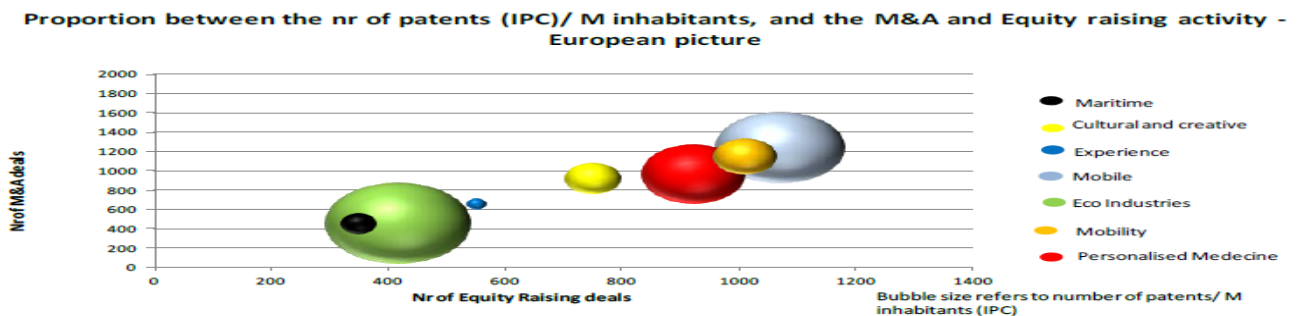
Figure 43: Number of patents per million inhabitants by country and key emerging industry (2000)

Figure 44: Number of patents per million inhabitants by country and key emerging industry (2008)

Figure 48: Number of equity deals and number of M&A deals for the key emerging industries

* Nr of patents refer to 2005 to 2008, and sourced from IPC, Nr of deals refer to 2005 to 2010, and are sourced from the PwC database described in the methodology

Παράρτηματα

Παράρτημα Ι: Χαρτογράφηση πολιτικών / προγραμμάτων cluster στις ευρωπαϊκές χώρες (2005)

Χώρες	Αρμόδιοι φορείς	Πολιτικές / Πρωτοβουλίες cluster	Βασικοί Στόχοι	Τομείς εστίασης	Οικονομική Ενίσχυση	Ενδεικτικά αποτελέσματα / παραδείγματα cluster
Βέλγιο	Flemish Region Walloon Region	VIS Flemish Συνεργατικά Δίκτυα για Καινοτομία (2002 -2012) Contrat d' Avenir pour la Wallonie Promethee Programme (clusters τεχνολογίας)	<ul style="list-style-type: none"> • Προώθηση εφαρμοσμένης έρευνας και καινοτομίας • Ανάπτυξη περιφερειακής βιομηχανικής δυναμικής • Τεχνολογική Ανάπτυξη 	<ul style="list-style-type: none"> • Ενθάρρυνση δημιουργίας cluster • Παροχή στρατηγικών συμβουλών • Σχήματα συνεργασίας σε θέματα έρευνας και ανάπτυξης • Εκπαίδευση & κατάρτιση • Ηλεκτρονική πλατφόρμα ανταλλαγής πληροφοριών 	Παροχή δημόσιας χρηματοδότησης μέσω πρόσκλησης υποβολής προτάσεων	<ul style="list-style-type: none"> • Digital Signal Processing Valley- (DSP) • Walloon Aeronautical Cluster (EWA)
Δανία	Υπουργείο Οικονομίας και Επιχειρήσεων (Υλοποίηση: τοπική αυτοδιοίκηση)	Clusters of Competence	<ul style="list-style-type: none"> • Υποστήριξη cluster με υψηλή δυναμική ανάπτυξης 	<ul style="list-style-type: none"> • Δικτύωση και πλατφόρμες συνεργασίας • Επενδύσεις σε υποδομές • Κοινές προωθητικές ενέργειες και branding • Προσέλκυση χρηματοδοτικών κεφαλαίων (V.C funds) • Κίνητρα για την προσέλκυση ξένων επιχειρήσεων 		<ul style="list-style-type: none"> • Medicon Valley • NorCom Wireless Communication Cluster

Χώρες	Αρμόδιοι φορείς	Πολιτικές / Πρωτοβουλίες cluster	Βασικοί Στόχοι	Τομείς εστίασης	Οικονομική Ενίσχυση	Ενδεικτικά αποτελέσματα / παραδείγματα cluster
Γερμανία	Υπουργείο Εκπαίδευσης & Έρευνας	Διαγωνισμός BioRegio (1996, 2001)	<ul style="list-style-type: none"> • Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας του κλάδου βιοτεχνολογίας σε προηγμένες περιοχές 	<ul style="list-style-type: none"> • Ερευνητικά προγράμματα • Επενδύσεις σε υποδομές • Προσέλκυση χρηματοδοτικών κεφαλαίων (V.C funds) 	Παροχή δημόσιας χρηματοδότησης μέσω πρόσκλησης υποβολής προτάσεων	BioRegio München
	Υπουργείο Εκπαίδευσης & Έρευνας	EXIST University based start-ups (1998-2001)	<ul style="list-style-type: none"> • Προώθηση της επιχειρηματικότητας στα ανώτερα εκπαιδευτικά ιδρύματα 	<ul style="list-style-type: none"> • Δικτύωση μεταξύ επιχειρήσεων και ανώτερων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων 	Παροχή δημόσιας χρηματοδότησης μέσω πρόσκλησης υποβολής προτάσεων	5 περιοχές
Ισπανία	Περιφερειακή κυβέρνηση της Γαλικίας (Galicia)	Galician Cluster Policy	<ul style="list-style-type: none"> • Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της Περιφέρειας • Προώθηση της σύστασης cluster 	<ul style="list-style-type: none"> • Διαχείριση cluster • Συνεργατικά έργα έρευνας και ανάπτυξης • Εκπαίδευση & κατάρτιση • Κοινές ενέργειες έρευνας αγοράς 	Περιφερειακοί πόροι	4 clusters, π.χ.: Galician Automotive Industry (CEAGA)
Γαλλία	Εθνική κυβέρνηση (DATAR) (Υλοποίηση: τοπική αυτοδιοίκηση)	SPL ⁸³ Policy (1997-2000)	<ul style="list-style-type: none"> • Ανάπτυξη περιφερειακής ευημερίας • Εντοπισμός και ενθάρρυνση ανάπτυξης Τοπικών Παραγωγικών Συστημάτων 	<ul style="list-style-type: none"> • Διαχείριση cluster • Δίκτυα και συνεργατικές πλατφόρμες • Κοινά συστήματα παραγωγής • Ηλεκτρονικές πλατφόρμες ανταλλαγής πληροφοριών 	Παροχή δημόσιας χρηματοδότησης μέσω πρόσκλησης υποβολής προτάσεων	100 έργα cluster, π.χ.: Bresle Glass Valley, Spectacle Manufacturers of Jura

⁸³ Système Productif Local

Χώρες	Αρμόδιοι φορείς	Πολιτικές / Πρωτοβουλίες cluster	Βασικοί Στόχοι	Τομείς εστίασης	Οικονομική Ενίσχυση	Ενδεικτικά αποτελέσματα / παραδείγματα cluster
				<ul style="list-style-type: none"> Κοινές δράσεις μάρκετινγκ & branding 		
Ιρλανδία	Enterprise Ireland & Industrial Development Agency (Υλοποίηση: τοπική αυτοδιοίκηση)	Βιομηχανική Πολιτική	<ul style="list-style-type: none"> Εστίαση σε τομείς ανάπτυξης Προσέλκυση ξένων επιχειρήσεων 	<ul style="list-style-type: none"> Παροχή στρατηγικής συμβουλευτικής υποστήριξης Έρευνα Εκπαίδευση & κατάρτιση Επενδύσεις σε υποδομές Εξορθολογισμός διαδικασιών παραγωγής Διεθνές μάρκετινγκ Πρόσβαση σε πηγές χρηματοδότησης 	Δημόσια χρηματοδότηση	
Λουξεμβούργο	Υπουργείο Οικονομίας	Technology Policy (Πρωτοβουλία για τη συσπείρωση ομάδων επιχειρήσεων σε τεχνολογικά cluster (2000)	<ul style="list-style-type: none"> Ενθάρρυνση ανταγωνιστικότητας επιχειρήσεων μέσω τεχνολογικής αναβάθμισης 	<ul style="list-style-type: none"> Εντοπισμός καίριων τεχνολογιών Διαχείριση cluster (Luxembourg Agency for Innovation & Research) Πρόγραμμα προώθησης της καινοτομίας Διεθνή δίκτυα και συμπράξεις επιχειρήσεων Ηλεκτρονικές πλατφόρμες ανταλλαγής πληροφοριών 	Δημόσια χρηματοδότηση	SurfMat

Σελ. 126

Χώρες	Αρμόδιοι φορείς	Πολιτικές / Πρωτοβουλίες cluster	Βασικοί Στόχοι	Τομείς εστίασης	Οικονομική Ενίσχυση	Ενδεικτικά αποτελέσματα / παραδείγματα cluster
Κάτω Χώρες	Υπουργείο Οικονομικών Υποθέσεων	Ad-hoc πολιτικές cluster	<ul style="list-style-type: none"> Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των cluster Αύξηση καινοτομικών επιδόσεων των επιχειρήσεων – μελών cluster 	<ul style="list-style-type: none"> Διαμεσολάβηση για την ενθάρρυνση σύστασης cluster Εξασφάλιση πολιτικής στήριξης Δημόσιες σχέσεις - lobbying 	Δεν προβλέπεται χρηματοδότηση	Genomics Katalyse
Αυστρία	Ομοσπονδιακή κυβέρνηση (Υλοποίηση: περιφερειακές κυβερνήσεις)	Στρατηγικό Πρόγραμμα Upper Austria 2000+ Στρατηγικό Πρόγραμμα Vorarlberg 2005+	<ul style="list-style-type: none"> Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των cluster Αύξηση καινοτομικών επιδόσεων των επιχειρήσεων – μελών cluster Πρόωθηση διαπεριφερειακών συνεργασιών μεταξύ cluster σε όμορες επαρχίες 	<ul style="list-style-type: none"> Διαχείριση cluster Συνεργασία μεταφοράς τεχνολογίας έρευνας & ανάπτυξης και τεχνολογίας Δράσεις εκπαίδευσης & κατάρτισης 	Δημόσια χρηματοδότηση	Automobile Cluster
Ηνωμένο Βασίλειο	Εθνική κυβέρνηση (Υλοποίηση: περιφερειακές αναπτυξιακές εταιρίες)	Πολιτικές για την ανάπτυξη cluster & καινοτομίας (2000)	<ul style="list-style-type: none"> Ανάπτυξη περιφερειακής ευημερίας 	<ul style="list-style-type: none"> Σύσταση Steering Committee με τη συμμετοχή των αρμόδιων υπουργείων για τον 		The East Midland Clothing and Textile Cluster

Σελ. 126

Χώρες	Αρμόδιοι φορείς	Πολιτικές / Πρωτοβουλίες cluster	Βασικοί Στόχοι	Τομείς εστίασης	Οικονομική Ενίσχυση	Ενδεικτικά αποτελέσματα / παραδείγματα cluster
				<p>εντοπισμό εμποδίων στη σύσταση clusters και την υποβολή προτάσεων νέων πολιτικών cluster</p> <ul style="list-style-type: none"> • Διαχείριση cluster • Χαρτογράφηση cluster • Προγράμματα ενθάρρυνσης καινοτομίας • Εκπαίδευση & κατάρτιση • Επενδύσεις σε υποδομές • Ηλεκτρονικές πλατφόρμες ανταλλαγής πληροφοριών • Έρευνα αγοράς 		Encluster
Βουλγαρία	Υπουργείο Οικονομικών Υποθέσεων	Μελέτη: «Ενδυνάμωση ικανοτήτων για την επιτάχυνση της ανάπτυξης των ΜΜΕ στη Βουλγαρία» στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού προγράμματος PHARE	<ul style="list-style-type: none"> • Ανάπτυξη στρατηγικής για cluster • Προσδιορισμός ώριμων κλάδων για τη σύσταση clusters • Διαμόρφωση θεσμικού πλαισίου • Εκπαίδευση & κατάρτιση 			Εντοπισμός 5 clusters

Χώρες	Αρμόδιοι φορείς	Πολιτικές / Πρωτοβουλίες cluster	Βασικοί Στόχοι	Τομείς εστίασης	Οικονομική Ενίσχυση	Ενδεικτικά αποτελέσματα / παραδείγματα cluster
Τσεχία	Εθνική Κυβέρνηση	Πρόγραμμα Συνεργασίας στο πλαίσιο του προγράμματος ενίσχυσης των ΜΜΕ	<ul style="list-style-type: none"> • Σύσταση και ανάπτυξη clusters 	<ul style="list-style-type: none"> • Εντοπισμός καίριων κλάδων • Εκπαίδευση • Οργάνωση κοινών προμηθειών, πωλήσεων, μάρκετινγκ και κατάρτισης 	Δημόσια χρηματοδότηση	39 projects υποστηρίχθηκαν το 2002
Εσθονία	Υπουργείο Οικονομικών Υποθέσεων & Επικοινωνιών	Competence Centre Programme (έναρξη 2003)	<ul style="list-style-type: none"> • Δημιουργία κέντρων συνεργασίας επιχειρήσεων - έρευνας 	<ul style="list-style-type: none"> • Σε εξάρτηση από την πρόσκληση 	Δημόσια / ιδιωτική χρηματοδότηση	
		Technology Programmes (planning phase)	<ul style="list-style-type: none"> • Έμφαση σε καίριες τεχνολογίες και ερευνητικά πεδία 	<ul style="list-style-type: none"> • Τρία βασικά πεδία: βιοτεχνολογική πληροφορική & τεχνολογία υλικών) 	Λοιποί μηχανισμοί	
Λετονία	Εθνική κυβέρνηση	Εκπόνηση μελέτης «Υποστήριξη της αναδιάρθρωσης βιομηχανικών cluster» στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού προγράμματος PHARE (2000-2001)	<ul style="list-style-type: none"> • Ενίσχυση βιομηχανικής ανταγωνιστικότητας • Έναρξη διαλόγου μεταξύ βιομηχανίας και πολιτείας 	<ul style="list-style-type: none"> • Παροχή στρατηγικής συμβουλευτικής υποστήριξης • Εντοπισμός και βελτίωση αδυναμιών στη αγορά • Δικτύωση και συνεργασίες • Ηλεκτρονικές πλατφόρμες ανταλλαγής πληροφοριών 	Δημόσια χρηματοδότηση	Εντοπισμός 4 clusters
Λιθουανία	Υπουργείο Οικονομικών	Προπαρασκευαστική εργασία: «Ανάλυση των απαιτούμενων	<ul style="list-style-type: none"> • Εντοπισμός ώριμων κλάδων • Ανάδειξη της 			

Χώρες	Αρμόδιοι φορείς	Πολιτικές / Πρωτοβουλίες cluster	Βασικοί Στόχοι	Τομείς εστίασης	Οικονομική Ενίσχυση	Ενδεικτικά αποτελέσματα / παραδείγματα cluster
		συνθηκών για clustering και κατευθύνσεις ανάπτυξης» (2002)	ανάγκης και των πλεονεκτημάτων σύστασης cluster			
Πολωνία	Ίδρυμα για την ανάπτυξη και προώθηση των ΜΜΕ	SME Clustering and Networking Programme (1998) στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού προγράμματος PHARE	<ul style="list-style-type: none"> Ενθάρρυνση σύστασης cluster 	<ul style="list-style-type: none"> Εκπαίδευση μεσιτών δικτύωσης 	Δημόσια χρηματοδότηση	Προετοιμασία σχεδίων cluster σε 16 επαρχίες της χώρας
Ρουμανία	Εθνική κυβέρνηση	Μελέτη – σχέδιο δράσης για την ανάπτυξη clusters	<ul style="list-style-type: none"> Ανάπτυξη του τομέα των ΜΜΕ 	<ul style="list-style-type: none"> Εντοπισμός αδυναμιών στην αγορά Απλοποίηση διοικητικών διαδικασιών και φορολογικού συστήματος Πρόσβαση σε πηγές χρηματοδότησης και πληροφόρησης 		
Σλοβακία	Υπουργείο Οικονομικών Υποθέσεων	Μελέτη για τη δημιουργία σχεδίου δράσης στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Χάρτη για τις μικρές επιχειρήσεις (2000)	<ul style="list-style-type: none"> Αναβάθμιση των τεχνολογικών ικανοτήτων των ΜΜΕ Εντοπισμός αναδυόμενων cluster 			
Σλοβενία	Υπουργείο Οικονομικών	Πρόγραμμα Cluster (2000-2003) στο	<ul style="list-style-type: none"> Ανάδειξη της ανάγκης και 	<ul style="list-style-type: none"> Ανάπτυξη κλίματος επιχειρηματικής 	Δημόσια Χρηματοδότηση	15 έργα cluster το 2002, π.χ.:

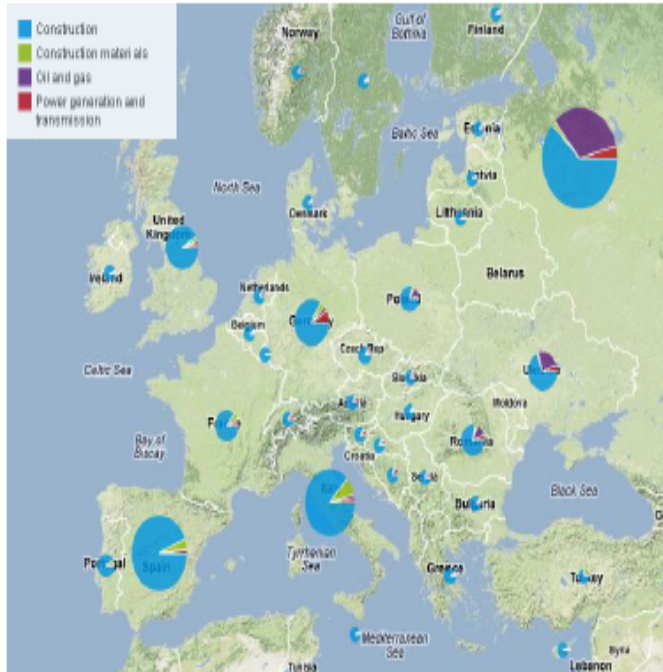
Χώρες	Αρμόδιοι φορείς	Πολιτικές / Πρωτοβουλίες cluster	Βασικοί Στόχοι	Τομείς εστίασης	Οικονομική Ενίσχυση	Ενδεικτικά αποτελέσματα / παραδείγματα cluster
	Υποθέσεων	πλαίσιο της βιομηχανικής πολιτικής	<p>των πλεονεκτημάτων σύστασης cluster</p> <ul style="list-style-type: none"> Ενδυνάμωση της εθνικής πολιτικής cluster 	<p>συνεργασίας και δικτύωσης</p> <ul style="list-style-type: none"> Αναβάθμιση προμηθευτικής και παραγωγικής αλυσίδας Σχήματα συνεργασίας σε έρευνα και ανάπτυξη Κοινές δράσεις μάρκετινγκ & branding Επενδύσεις σε οργάνωση και σε υποδομές πληροφορικής 		Toolmakers Cluster of Slovenia (TCS)

Πηγή: IRE subgroup 'Regional clustering and networking as innovation drivers' Design of cluster initiatives – An overview of policies and praxis in Europe – Learning module 1 – Ενεργειακή SPEED ΑΕ

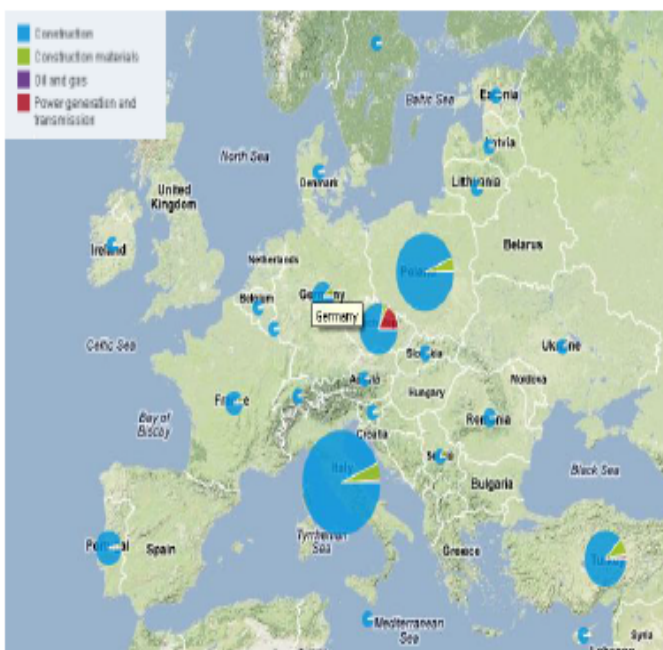
Figure 51: Eco industries: geographical localisation based on data from the European Cluster Observatory website

Number of Employees

Employees concentrate mainly in the UK, Germany, Spain, and Italy. Russia is also shown to have a high concentration of employees.

Number of Enterprises (no UK data)

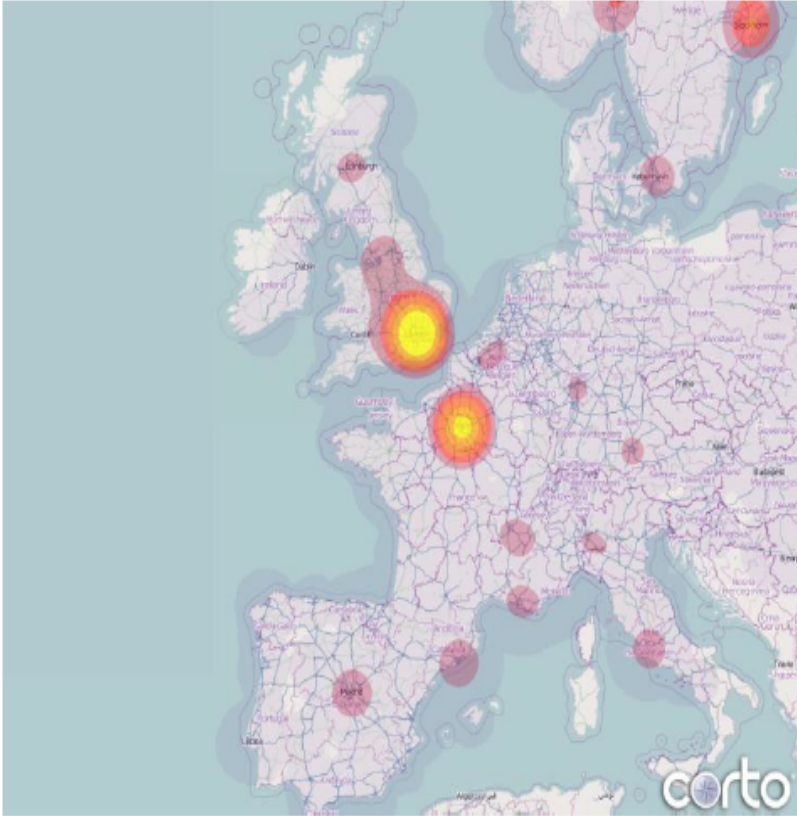

Concentration of companies is mainly in Italy, Germany, France, Poland, Czech Republic, and Turkey. Data for UK are unfortunately not available.

Figure 50: Creative industries: European and international localisations of companies raising funds, measured in terms of deal intensity

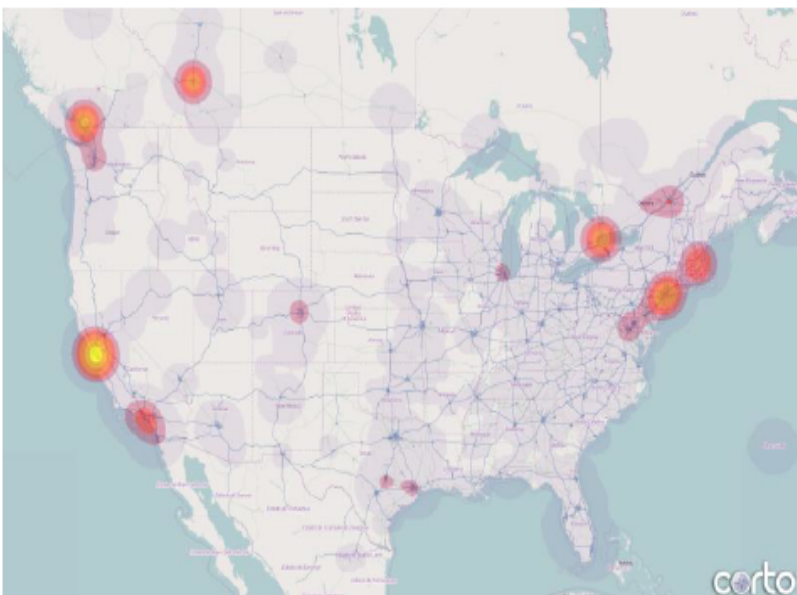
Intensity of fundraising in Western Europe

Fundraising activities occur in the following main cities and regions:

- UK (whole southern region)
- Ile de France
- Stockholm (Sweden)
- Oslo (Norway)

Intensity of fundraising in US and Canada

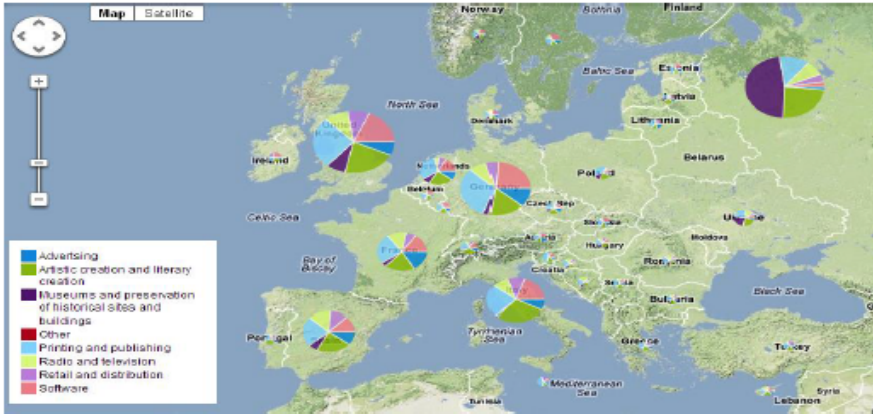
Fundraising activities occur in the following main cities and regions:

- In the US: Massachusetts, New Jersey, LA, S. Francisco, Chicago, Seattle, Colorado, Huston, and Austin.

In Canada: Vancouver, Calgary, Toronto, Ottawa

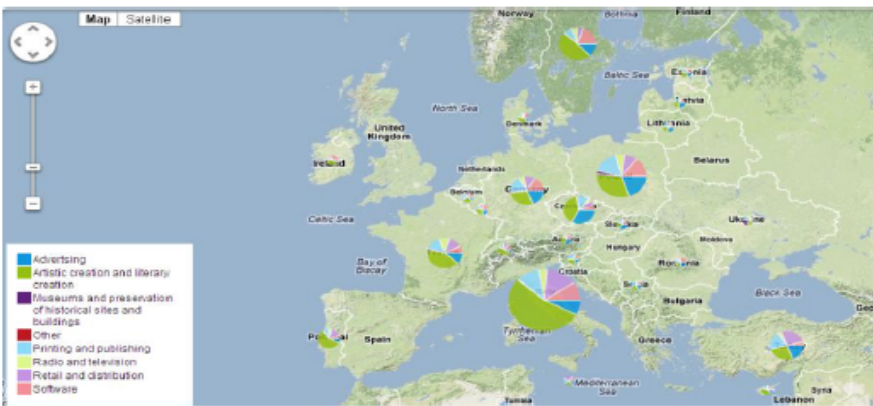
Figure 49: Creative industries: geographical localisation based on data from the European Cluster Observatory website

Number of Employees

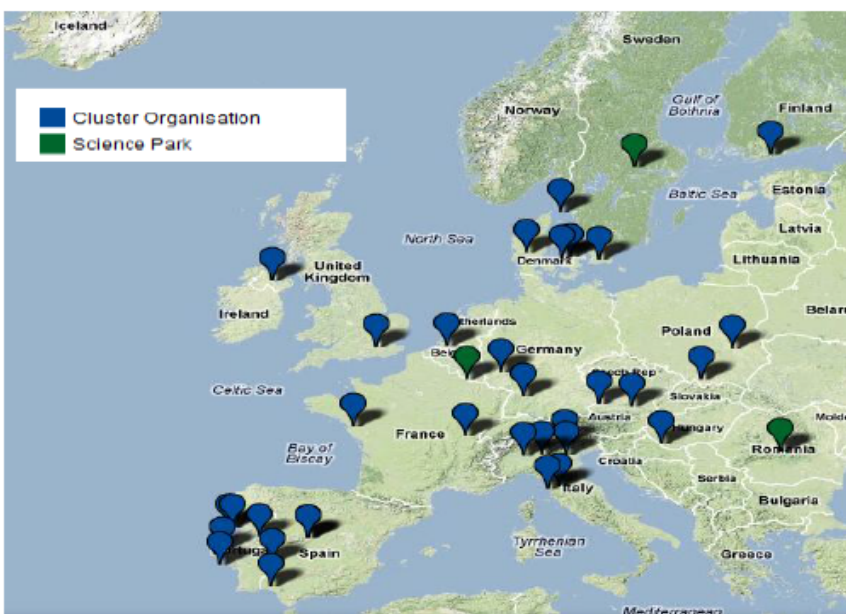
Employees concentrate mainly in the EU-15, and especially in UK, Germany, France, Spain and Italy. Russia is also shown in the figure to have a strong concentration of employees.

Number of Enterprises (no UK data)

Concentration of companies is mainly in Italy, Germany, France, and Poland. Data for UK are unfortunately not available

Cluster organizations and Science Parks

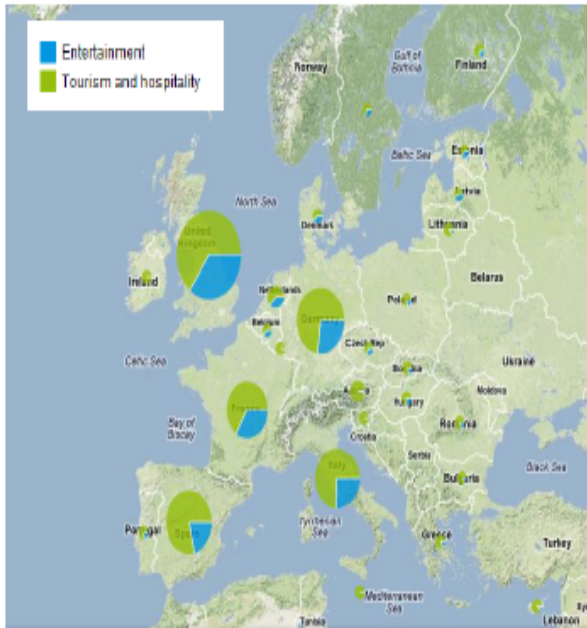

In the 'Creative and Cultural' sector cluster organisations are spread around Europe, focusing in Northern Italy and Spain/Portugal.

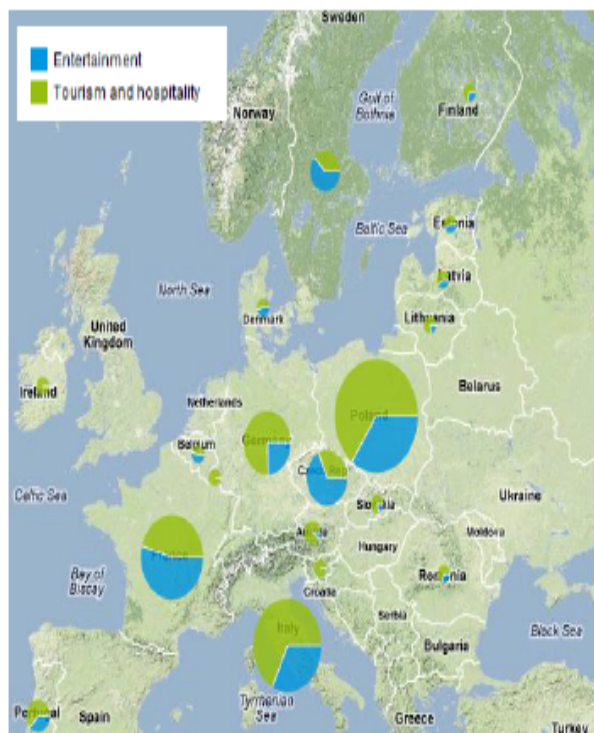
Figure 53: Experience industries: geographical localisation based on data from the European Cluster Observatory website

Number of Employees

Employees concentrate mainly in the UK, Germany, France, Spain and Italy.

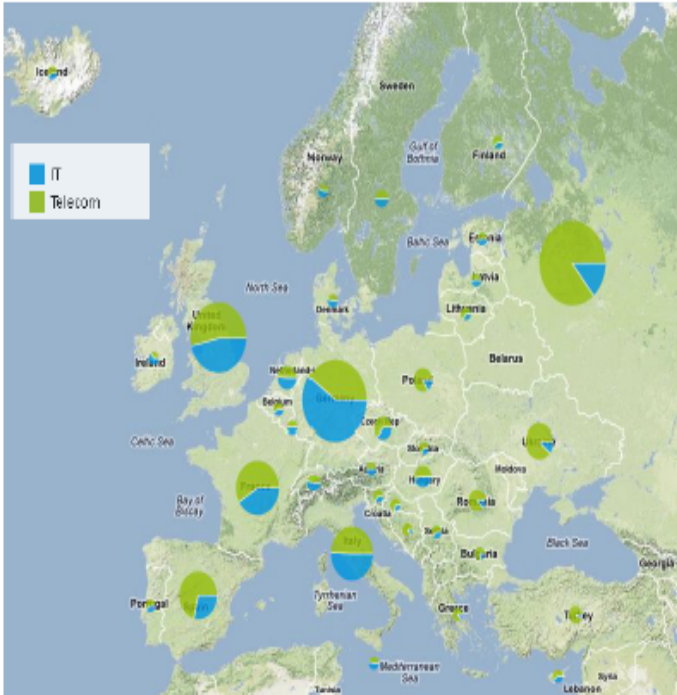
Number of Enterprises (no UK data)

Concentration of companies is mainly in Italy, Germany, France, Czech Republic, and Poland. Data for UK are unfortunately not available

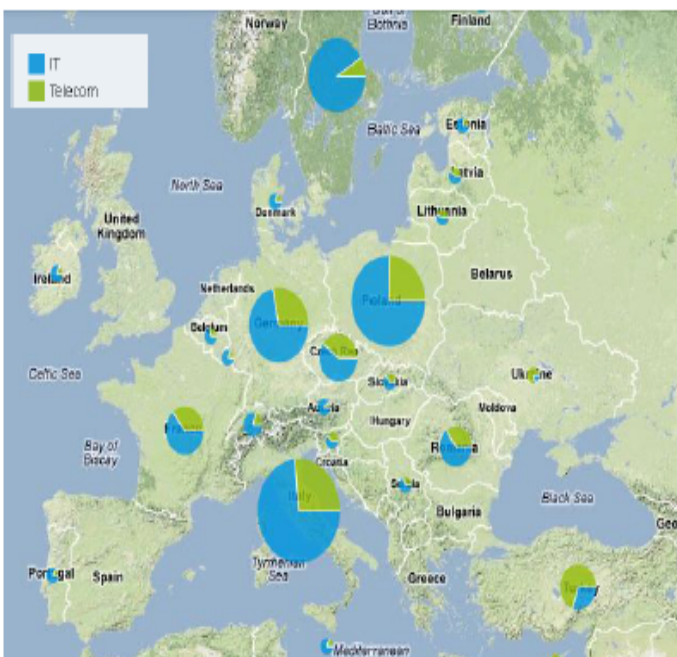
Figure 56: Mobile services industries: geographical localisation based on data from the European Cluster Observatory website

Number of Employees

Employees concentrate mainly in UK, Germany, France, Spain and Italy. Ukraine and Russia are also shown in the figure to have a strong concentration of employees.

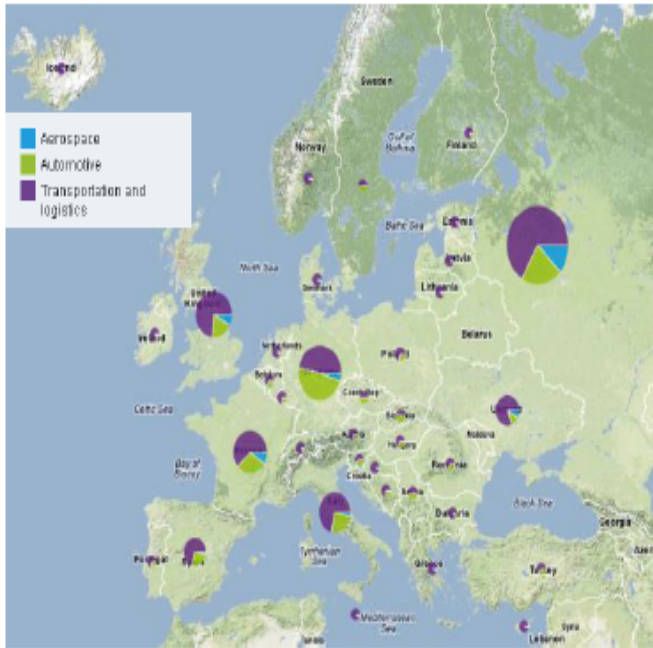
Number of Enterprises (no UK data)

Concentration of companies is mainly in Italy, Germany, France, Czech Republic, and Poland. Data for UK are unfortunately not available

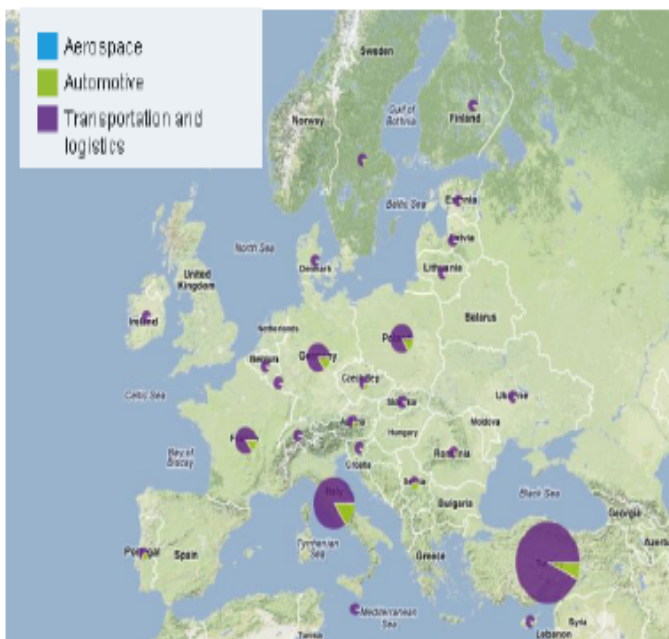
Figure 58: Mobility industries: geographical localisation based on data from the European Cluster Observatory website

Number of Employees

Employees concentrate mainly in the UK, Germany, France, and Italy. Russia is also shown to have a high concentration of employees.

Number of Enterprises (no UK data)

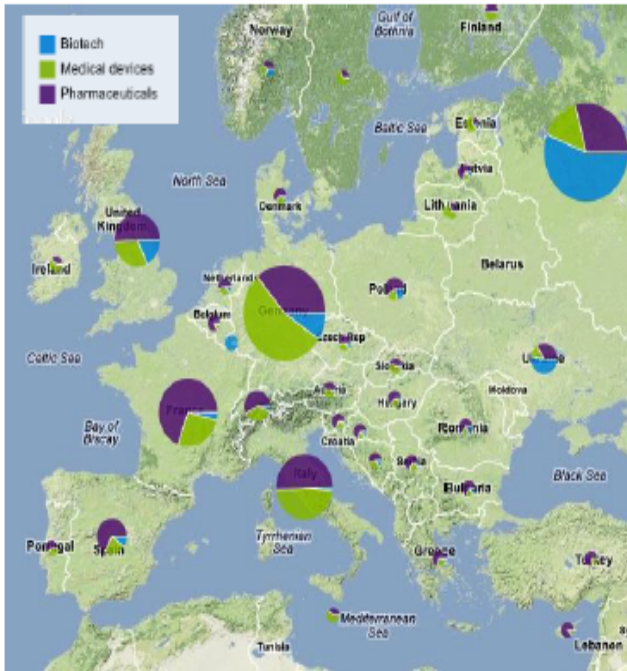

Concentration of companies is mainly in Italy, Germany, France, Poland and Turkey. Data for UK are unfortunately not available.

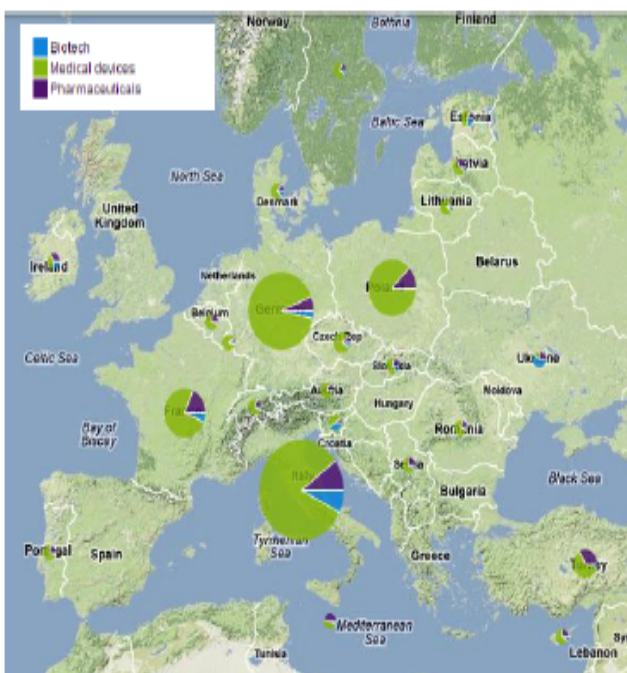
Figure 60: Personalised medicine industries: geographical localisation based on data from the European Cluster Observatory website

Number of employees

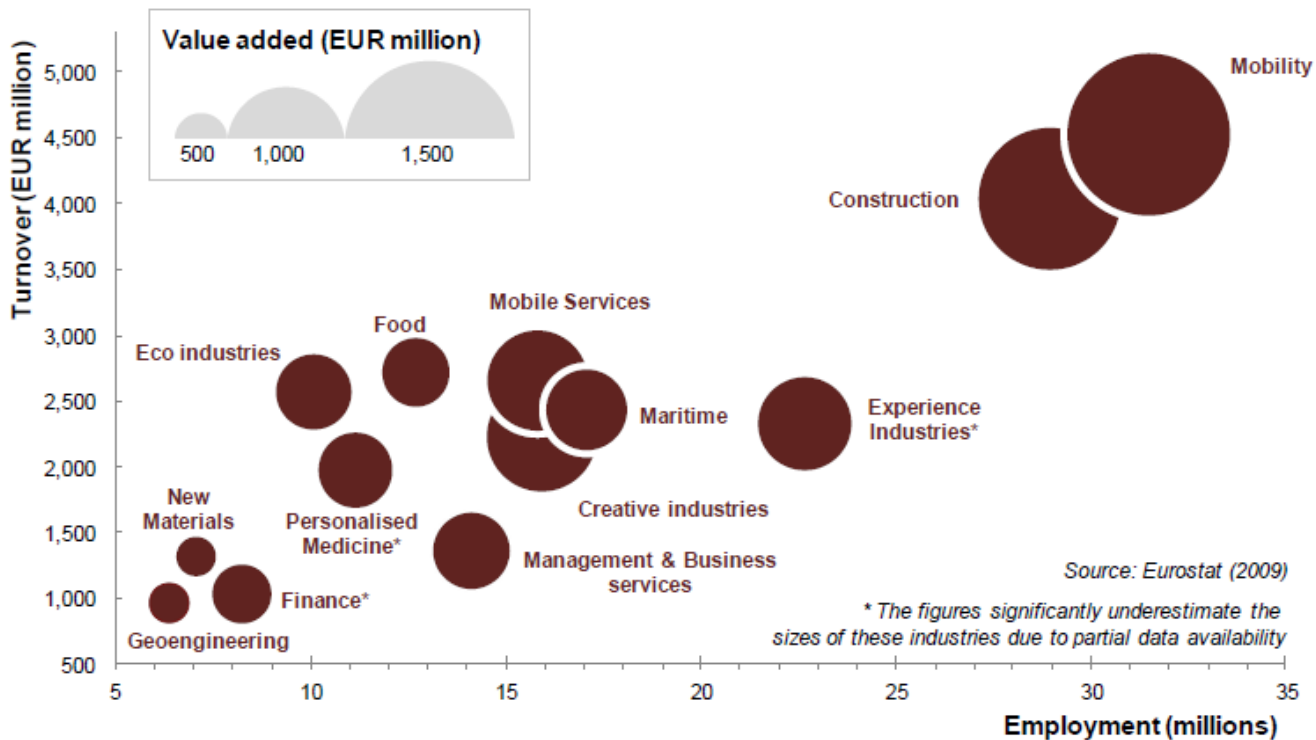
Employees are concentrated in Germany (EU-15), Italy, France, and in the UK, but also in the new MS (EU-12), such as Poland, and Hungary. Ukraine and Russia result with a high density of employees.

Number of enterprises (no UK data)

Companies are highly concentrated in Italy and Germany, France and Poland. Unfortunately, no UK data is available.

Figure 19: Employment, turnover and value added for candidate emerging industries

Table 13: Ranking the candidate emerging industries

Emerging Industry	Rank - M&A	Rank - Equity	Rank - Turnover	Rank - Value added	Rank - Employment	Average rank
Construction	3	3	2	2	2	2.4
Creative industries	2	2	5	3	4	3.2
Eco industries	9	9	3	6	8	7.0
Experience industries	7	7	8	5	3	6.0
Finance	6	5	11	8	9	7.8
Food	10	10	6	10	11	9.4
Geoengineering	13	13	13	12	13	12.8
Management & Business services	5	6	9	7	5	6.4
Maritime	11	11	10	11	7	10.0
Mobile services	1	1	4	4	6	3.2
Mobility industries	4	8	1	1	1	3.0
New Materials	12	12	12	13	12	12.2
Personalised medicine	8	4	7	9	10	7.6

Table 1. Average wage per cluster category in Europe

Aerospace	44,718 €	Paper products	24,995 €
Financial services*	43,930 €	Sporting and children's goods	23,498 €
Biotech	42,384 €	Building fixtures	22,827 €
Pharmaceuticals	40,735 €	Stone quarries	21,183 €
Analytical instruments	39,519 €	Processed food	20,993 €
Chemical products	38,381 €	Construction	20,894 €
Information technology	37,360 €	Construction materials	20,063 €
Oil and gas	36,073 €	Textiles	17,902 €
Telecommunication equipment	35,960 €	Jewelry and precious metals	16,303 €
Production technology	32,371 €	Furniture	16,131 €
Automotive	29,399 €	Leather products	15,594 €
Plastics	29,066 €	Maritime	14,274 €
Medical devices	28,928 €	Tourism and hospitality	13,961 €
Power generation and transmission	28,927 €	Agricultural products	13,852 €
Lighting and electrical equipment	28,767 €	Tobacco	13,567 €
Transportation and logistics	27,462 €	Education and knowledge creation	13,132 €
Heavy Machinery	26,393 €	Apparel	11,885 €
Metal manufacturing	26,269 €	Footwear	11,238 €
Business services	25,964 €	Entertainment	11,034 €
Distribution	25,888 €	Farming and animal husbandry	3,859 €
Media and publishing	25,556 €		

* Financial services data only reflect 75 out of 255 regions that provided such information in Austria, Bulgaria, Finland, France, Hungary, Latvia and Slovenia.

Πίνακας 4: Ανάπτυξη καινοτομιών

Τομέας	1994-1996	1997-1998	Μεταβολή (%)
	% επιχειρήσεων που καινοτομούν	% επιχειρήσεων που καινοτομούν	
Μεταποίηση	16,9	18,4	8,9
Υπηρεσίες	10,1	11,2	11,1

Πηγή: ΓΤΕΤ, 2001

Figure 11. Growth rates of Experience Industries sub-sectors

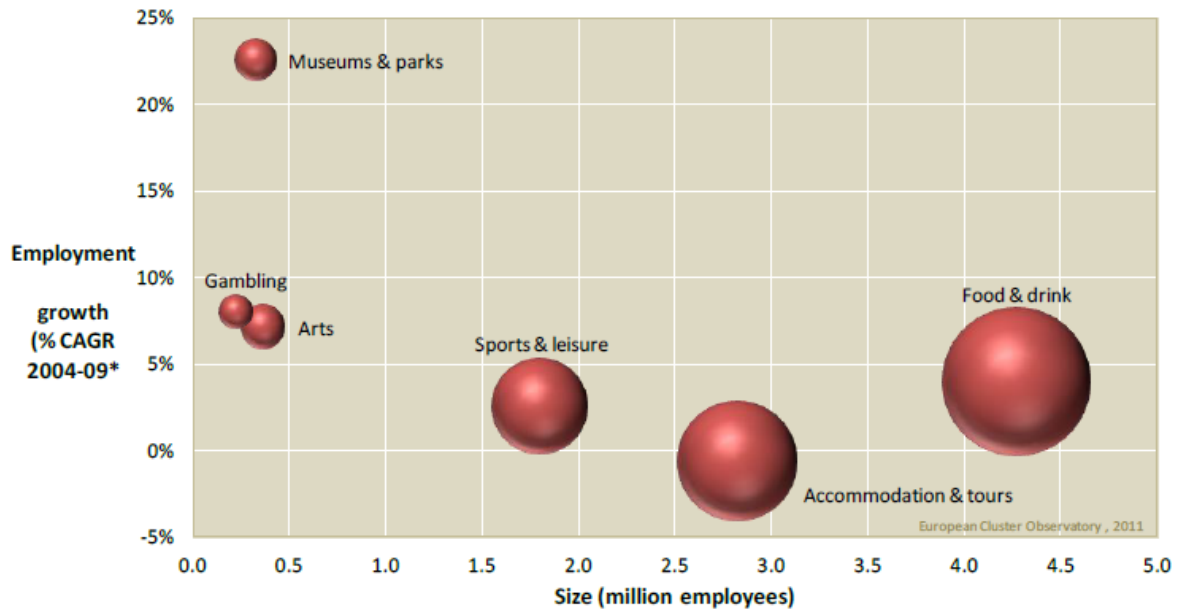
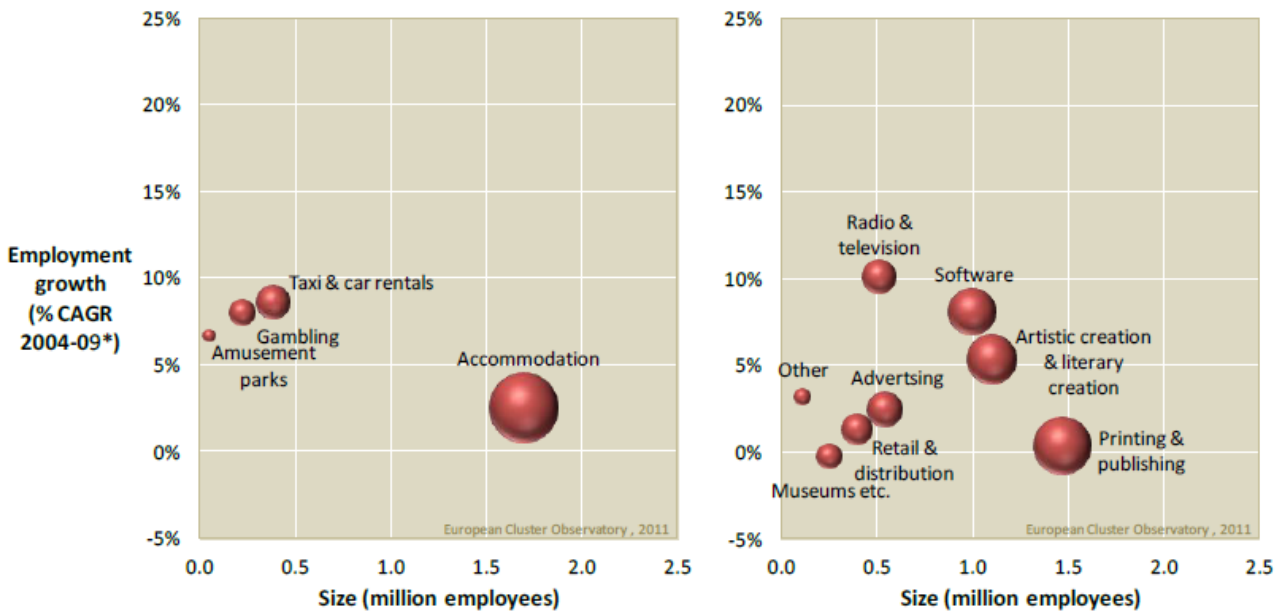

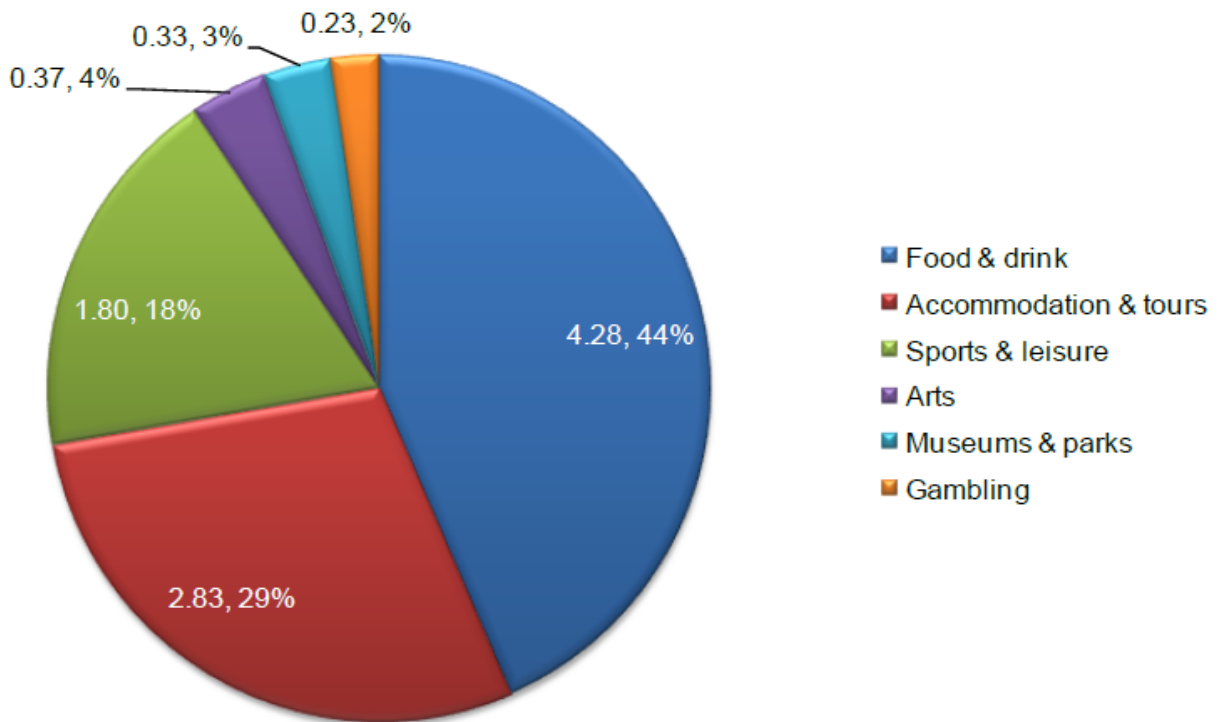
Figure 12. Growth rates of Tourism and hospitality/Creative and Cultural Industries sub-sectors

* Note: growth rates are calculated between 2004 and 2009, or the closest preceding year for which data is available.

The largest sub-sector is Food and drink, with over four million employees, followed by accommodation and tours. Regional specialisation patterns are shown in Figure 4-9.

Figure 3. Size of Experience Industries sub-sectors (million employees, percentage)

Experience Industries employ about 9.8 million people in EU-27 and EFTA. The largest sub-sectors are Food and drink and Accommodation and tours. During the period 2004-2009, employment in Experience Industries grew by on average 3.13% annually. Museums and parks was the sub-sector with the highest growth rate, at 22% annually.

7 Appendix B: Key emerging industries NACE codes

7.1 Creative industries

NACE code	Level 4 NACE description	# ER deals	# M&A deals	Turnover (m EUR)	Value-added (m EUR)	Employment (million)
1811	Printing of daily newspapers	1	2	4,474	1,755	296
1812	Other printing	15	11	69,342	24,422	6,164
1813	Pre-press and pre-media services	3	3	9,898	4,234	1,126
1814	Bookbinding industry	0	0	3,961	1,817	610
1820	Reproduction of recorded media	0	3	5,000	-	-
2012	Manufacture of dyes and pigments	0	1	8,549	1,983	329
2229	Manufacture of other plastic products	37	33	62,901	20,599	5,293
2630	Manufacture of communication equipment	159	43	-	-	2,259
2640	Manufacture of consumer electronics	154	12	27,502	4,075	844
2670	Manufacture of optical instruments and photographic equipment	34	16	6,210	2,433	451
2680	Manufacture of magnetic and optical media	0	2	282	75	21
2732	Manufacture of other electronic and electric wires and cables	6	4	20,000	4,000	981
2829	Manufacture of other general-purpose machinery n.e.c.	11	7	52,327	17,228	3,159
2899	Manufacture of other special-purpose machinery n.e.c.	148	94	39,962	12,542	2,610
3220	Industry of musical instruments	2	0	-	-	200
4618	Agents specialised in the sale of other particular products	2	2	25,816	7,502	2,005
4666	Wholesale of other office machinery and equipment	0	9	24,403	5,350	1,025
4761	Retail sale of books in specialised stores	1	7	15,751	3,291	1,475
4762	Retail sale of newspapers and stationery in specialised stores	0	1	21,590	4,118	2,458
4763	Retail sale of music and video recordings in specialised stores	0	1	3,608	579	247
4791	Retail sale via mail order houses or via Internet	115	90	68,326	11,352	2,635
5811	Book publishing	15	13	29,075	9,888	1,674
5812	Publishing of directories and mailing lists	0	0	3,900	2,069	-
5813	Publishing of newspapers	19	22	41,961	15,747	3,127
5814	Publishing of journals and periodicals	41	43	36,159	14,513	2,333
5819	Other publishing activities	32	12	6,233	2,427	790
5821	Publisher of computer games	0	0	2,025	-	91
5829	Other software publishing	93	54	-	12,083	1,340
5911	Motion picture, video and television programme production activities	52	33	30,053	9,572	2,237
5912	Motion picture, video and television programme post-production activities	2	1	5,225	2,292	396
5913	Motion picture, video and television programme distribution activities	12	16	12,625	4,520	-
5914	Motion picture projection activities	3	3	7,267	2,374	885
5920	Sound recording and music publishing activities	13	3	5,740	1,864	-
6010	Radio broadcasting	5	6	-	-	-
6020	Television programming and broadcasting activities	121	72	45,068	20,821	1,831
6110	Wired telecommunications activities	18	10	165,925	82,650	5,963
6120	Wireless telecommunications activities	36	12	137,467	53,956	2,037
6190	Other telecommunications activities	229	217	103,011	39,734	3,463

NACE code	Level 4 NACE description	# ER deals	# M&A deals	Turnover (m EUR)	Value-added (m EUR)	Employment (million)
6201	Computer programming activities	1448	315	129,748	62,496	9,605
6202	Computer consultancy activities	120	114	129,092	66,247	9,829
6209	Other information technology and computer service activities	241	144	48,803	23,471	3,624
6311	Data processing, hosting and related activities	278	36	35,029	17,572	3,507
6312	Web portals	204	86	14,260	3,131	387
6391	News agency activities	4	5	6,545	3,997	382
6910	Legal activities	45	20	112,835	77,671	13,884
7021	Public relations and communication activities	7	20	-	-	-
7022	Business and other management consultancy activities	194	179	155,084	79,990	14,022
7111	Architect's office	6	6	41,603	23,598	5,982
7112	Engineering activities and related technical consultancy	1029	174	214,371	99,681	19,189
7311	Advertising agencies	137	122	89,379	27,638	7,999
7312	Media representation	0	1	44,212	8,805	1,479
7410	Specialised design activities	3	5	15,091	6,927	1,829
7420	Photographic activities	16	6	9,000	3,800	-
7430	Translation and interpretation activities	4	7	3,951	2,029	822
7722	Renting of video tapes and disks	0	0	2,193	600	418
7810	Activities of employment placement agencies	28	69	19,011	12,627	4,447
8230	Organisation of conventions and trade shows	1	5	18,273	5,481	1,400
8299	Other business support service activities n.e.c.	104	107	98,493	37,180	8,990
8552	Cultural education	0	0	-	-	-
8559	Other education n.e.c.	50	42	-	-	-
9001	Performing artists and producers of artistic and literary work	0	0	-	-	-
9002	Support activities to performing arts	0	6	-	-	-
9003	Artists, writers, journalists and others	0	0	-	-	-
9004	Theatre and concert hall companies etc.	4	0	-	-	-
9101	Libraries and archives	0	0	-	-	-
9102	Museums	1	0	-	-	-
9103	Institutions for the preservation of historical sites and buildings and similar visitor attractions	0	0	-	-	-

7.2 Eco industries

NACE code	Level 4 NACE description	# ER deals	# M&A deals	Turnover (m EUR)	Value-added (m EUR)	Employment (million)
1621	Manufacture of veneer sheets and wood-based panels	3	0	20,547	4,051	1,085
1629	Manufacture of other products of wood; manufacture of articles of cork, straw and plaiting materials	12	8	9,675	2,591	1,181
1722	Manufacture of household and sanitary goods and of toilet requisites	2	0	23,808	4,971	789
2014	Manufacture of other organic basic chemicals	28	6	96,721	17,298	1,600
2015	Manufacture of fertilisers and nitrogen compounds	10	5	16,224	2,487	554
2016	Manufacture of plastics in primary forms	28	17	84,032	15,651	1,733
2059	Manufacture of other chemical products n.e.c.	79	27	45,477	10,177	1,299
2229	Manufacture of other plastic products	37	33	62,901	20,599	5,293
2349	Manufacture of other ceramic products	4	2	585	247	80

NACE code	Level 4 NACE description	# ER deals	# M&A deals	Turnover (m EUR)	Value-added (m EUR)	Employment (million)
2351	Manufacture of cement	1	4	18,503	7,373	570
2410	Manufacture of basic iron and steel and of ferro-alloys	10	10	-	15,000	3,673
2521	Manufacture of central heating radiators and boilers	17	9	10,204	2,824	590
2530	Manufacture of steam generators, except central heating hot water boilers	0	0	5,815	1,766	353
2599	Manufacture of other fabricated metal products n.e.c.	56	51	41,235	13,210	3,797
2651	Manufacture of instruments and appliances for measuring, testing and navigation	207	55	54,312	20,189	3,432
2811	Manufacture of engines and turbines, except aircraft, vehicle and cycle engines	20	7	71,315	17,860	2,522
2829	Manufacture of other general-purpose machinery n.e.c.	11	7	52,327	17,228	3,159
2899	Manufacture of other special-purpose machinery n.e.c.	148	94	39,962	12,542	2,610
3511	Production of electricity	132	92	285,587	86,846	4,205
3513	Distribution of electricity	10	9	199,708	49,097	3,205
3514	Trade of electricity	1	1	342,852	20,425	930
3521	Manufacture of gas	2	1	-	-	-
3522	Distribution of gaseous fuels through mains	9	21	62,606	18,622	1,046
3600	Water collection, treatment and supply	23	21	56,824	-	-
3700	Sewerage	0	2	21,354	12,646	1,396
3811	Collection of non-hazardous waste	14	12	39,131	16,327	4,012
3812	Collection of hazardous waste	0	1	-	665	-
3821	Treatment and disposal of non-hazardous waste	0	1	23,772	9,457	1,284
3822	Treatment and disposal of hazardous waste	0	2	-	2,046	-
3832	Recovery of sorted materials	11	10	34,789	6,803	1,437
3900	Remediation activities and other waste management services	53	25	4,000	1,637	382
4312	Site preparation	1	5	36,473	13,554	3,339
4621	Wholesale of grain, unmanufactured tobacco, seeds and animal feeds	0	3	153,477	10,608	2,250
4622	Wholesale of flowers and plants	2	1	23,390	3,299	860
4677	Wholesale of waste and scrap	0	3	39,200	4,983	1,386
4776	Retail sale of flowers, plants, seeds, fertilisers, pet animals and pet food in specialised stores	3	2	32,654	8,238	4,325
4950	Transport via pipeline	0	1	11,839	7,427	229
5222	Service activities incidental to water transportation	5	10	-	-	-
5229	Other transportation support activities	10	35	198,144	43,175	9,184
7112	Engineering activities and related technical consultancy	1029	174	214,371	99,681	19,189
7211	Research and experimental development on biotechnology	444	22	-	-	465
7219	Other research and experimental development on natural sciences and engineering	916	287	42,193	19,003	3,982
8122	Other building and industrial cleaning activities	12	34	10,289	6,186	2,741
0620	Extraction of natural gas	1040	312	71,214	14,505	253
0910	Support activities for petroleum and natural gas extraction	127	30	12,514	5,036	391

7.3 Experience industries

NACE code	Level 4 NACE description	# ER deals	# M&A deals	Turnover (m EUR)	Value-added (m EUR)	Employment (million)
4618	Agents specialised in the sale of other particular products	2	2	25,816	7,502	2,005

NACE code	Level 4 NACE description	# ER deals	# M&A deals	Turnover (m EUR)	Value-added (m EUR)	Employment (million)
4642	Wholesale of clothing and footwear	7	10	120,215	22,331	4,152
4649	Wholesale of other household goods	5	13	164,490	26,546	5,844
4719	Other retail sale in non-specialised stores	2	3	115,877	22,672	10,068
4764	Retail sale of sporting equipment in specialised stores	0	1	40,402	8,342	3,256
4765	Retail sale of games and toys in specialised stores	0	2	11,797	2,202	1,030
4771	Retail sale of clothing in specialised stores	27	24	178,426	44,535	18,980
4772	Retail sale of footwear and leather goods in specialised stores	5	4	39,698	9,640	4,370
4778	Other retail sale of new goods in specialised stores	68	77	77,609	18,837	8,531
4791	Retail sale via mail order houses or via Internet	115	90	68,326	11,352	2,635
4799	Other retail sale not in stores, stalls or markets	9	4	30,000	6,000	2,575
4939	Other passenger land transport n.e.c.	4	1	31,572	17,274	5,409
5222	Service activities incidental to water transportation	5	10	-	-	-
5223	Service activities incidental to air transportation	7	10	34,494	20,107	2,595
5510	Hotels and similar accommodation	65	51	107,981	52,099	19,437
5520	Holiday and other short-stay accommodation	0	0	13,146	5,370	2,410
5530	Camping grounds, recreational vehicle parks and trailer parks	5	3	7,129	3,336	859
5590	Other accommodation	8	3	2,069	1,000	404
5610	Restaurants and mobile food service activities	58	36	191,569	76,600	45,562
5621	Event catering activities	3	8	15,941	7,021	3,936
5630	Beverage serving activities	1	7	79,752	28,124	20,837
5829	Other software publishing	93	54	-	12,083	1,340
6020	Television programming and broadcasting activities	121	72	45,068	20,821	1,831
6110	Wired telecommunications activities	18	10	165,925	82,650	5,963
6201	Computer programming activities	1448	315	129,748	62,496	9,605
6209	Other information technology and computer service activities	241	144	48,803	23,471	3,624
6312	Web portals	204	86	14,260	3,131	387
7021	Public relations and communication activities	7	20	-	-	-
7022	Business and other management consultancy activities	194	179	155,084	79,990	14,022
7911	Travel agency activities	35	49	70,837	11,496	2,813
7912	Tour operator activities	4	3	-	7,000	-
7990	Other reservation service and related activities	0	1	7,504	2,251	545
8020	Security systems service activities	62	34	5,872	3,257	1,479
8230	Organisation of conventions and trade shows	1	5	18,273	5,481	1,400
8299	Other business support service activities n.e.c.	104	107	98,493	37,180	8,990
9004	Operation of arts facilities	4	0	-	-	-
9102	Museums activities	1	0	-	-	-
9103	Operation of historical sites and buildings and similar visitor attractions	0	0	-	-	-
9104	Botanical and zoological gardens and nature reserves activities	1	1	-	-	-
9200	Gambling and betting activities	35	46	-	-	-
9311	Operation of sports facilities	11	11	-	-	-
9312	Activities of sports clubs	9	4	-	-	-
9313	Fitness Facilities	0	0	-	-	-
9319	Other sports activities	14	9	-	-	-

NACE code	Level 4 NACE description	# ER deals	# M&A deals	Turnover (m EUR)	Value-added (m EUR)	Employment (million)
9321	Activities of amusement parks and theme parks	4	0	-	-	-
9329	Other amusement and recreation activities	22	19	-	-	-
9499	Activities of other membership organisations n.e.c.	34	1	-	-	-
9602	Hairdressing and other beauty treatment	2	2	-	-	-
9604	Physical well-being activities	15	5	-	-	-
9609	Other personal service activities n.e.c.	6	1	-	-	-
5030	Inland passenger water transport	0	0	-	-	-
5040	Inland freight water transport	1	0	-	-	-
9001	Performing arts	0	0	-	-	-
9002	Support activities to performing arts	0	6	-	-	-
9003	Artistic creation	0	0	-	-	-

7.4 Maritime industries

NACE code	Level 4 NACE description	# ER deals	# M&A deals	Turnover (m EUR)	Value-added (m EUR)	Employment (million)
1020	Processing and preserving of fish, crustaceans and molluscs	11	10	21,795	3,917	4,844
2219	Manufacture of other rubber products	6	9	-	8,090	2,142
2599	Manufacture of other fabricated metal products n.e.c.	56	51	41,235	13,210	3,797
2811	Manufacture of engines and turbines, except aircraft, vehicle and cycle engines	20	7	71,315	17,860	2,522
2822	Manufacture of lifting and handling equipment	6	15	46,444	13,818	2,711
3011	Building of ships and floating structures	26	22	27,622	5,903	1,544
3012	Building of pleasure and sporting boats	9	8	8,898	1,949	528
3320	Installation of industrial machinery and equipment	3	2	50,000	17,000	-
3511	Production of electricity	132	92	285,587	86,846	4,205
3600	Water collection, treatment and supply	23	21	56,824	-	-
4120	Construction of residential and non-residential buildings	83	50	495,751	133,469	39,326
4213	Construction of bridges and tunnels	0	0	12,198	2,984	-
4221	Construction of utility projects for fluids	0	2	26,807	8,600	2,421
4291	Construction of water projects	0	1	15,413	5,433	959
4299	Construction of other civil engineering projects n.e.c.	28	25	56,577	13,762	3,341
4313	Test drilling and boring	2	3	6,733	1,706	292
4399	Other specialised construction activities n.e.c.	11	13	103,494	39,601	12,353
4519	Sale of other motor vehicles	12	20	44,446	5,350	1,212
4614	Agents involved in the sale of machinery, industrial equipment, ships and aircraft	0	0	15,790	5,998	1,049
4931	Urban and suburban passenger land transport	6	11	49,659	30,841	8,438
4941	Freight transport by road	37	47	264,631	93,774	28,778
5210	Warehousing and storage	21	18	50,000	-	-
5222	Service activities incidental to water transportation	5	10	-	-	-
5223	Service activities incidental to air transportation	7	10	34,494	20,107	2,595
5224	Cargo handling	8	6	22,724	10,725	2,599
5229	Other transportation support activities	10	35	198,144	43,175	9,184
7112	Engineering activities and related technical consultancy	1029	174	214,371	99,681	19,189
7120	Technical testing and analysis	25	24	32,467	18,805	3,892

NACE code	Level 4 NACE description	# ER deals	# M&A deals	Turnover (m EUR)	Value-added (m EUR)	Employment (million)
7219	Other research and experimental development on natural sciences and engineering	916	287	42,193	19,003	3,982
7311	Advertising agencies	137	122	89,379	27,638	7,999
7732	Rental and leasing of construction and civil engineering machinery and equipment	16	10	19,257	9,175	1,433
7734	Rental and leasing of water transport equipment	0	0	3,445	1,800	110
7911	Travel agency activities	35	49	70,837	11,496	2,813
0311	Marine fishing	5	1	-	-	-
0312	Freshwater fishing	0	0	-	-	-
0321	Marine aquaculture	9	23	-	-	-
0322	Freshwater aquaculture	0	0	-	-	-
0910	Support activities for petroleum and natural gas extraction	127	30	12,514	5,036	391
5010	Sea and coastal passenger water transport	0	0	-	-	-
5020	Sea and coastal freight water transport	34	35	-	-	-
5030	Inland passenger water transport	0	0	-	-	-
5040	Inland freight water transport	1	0	-	-	-

7.5 Mobile services industries

NACE code	Level 4 NACE description	# ER deals	# M&A deals	Turnover (m EUR)	Value-added (m EUR)	Employment (million)
2221	Manufacture of plastic plates, sheets, tubes and profiles	6	4	51,182	13,779	2,697
2222	Manufacture of plastic packing goods	10	17	39,449	11,324	2,406
2223	Manufacture of builders' ware of plastic	7	3	29,384	8,918	2,468
2229	Manufacture of other plastic products	37	33	62,901	20,599	5,293
2611	Manufacture of electronic components	430	87	43,795	11,151	2,229
2630	Manufacture of communication equipment	159	43	-	-	2,259
2651	Manufacture of instruments and appliances for measuring, testing and navigation	207	55	54,312	20,189	3,432
3900	Remediation activities and other waste management services	53	25	4,000	1,637	382
4120	Construction of residential and non-residential buildings	83	50	495,751	133,469	39,326
4321	Electrical installation	24	38	145,989	56,907	16,087
4651	Wholesale of computers, computer peripheral equipment and software	21	39	208,810	27,854	3,516
4690	Non-specialised wholesale trade	20	27	219,775	28,220	6,856
4754	Retail sale of electrical household appliances in specialised stores	11	12	44,953	6,612	2,898
4778	Other retail sale of new goods in specialised stores	68	77	77,609	18,837	8,531
4779	Retail sale of second-hand goods in stores	1	0	7,186	1,817	1,148
4791	Retail sale via mail order houses or via Internet	115	90	68,326	11,352	2,635
5819	Other publishing activities	32	12	6,233	2,427	790
5829	Other software publishing	93	54	-	12,083	1,340
5914	Motion picture projection activities	3	3	7,267	2,374	885
6020	Television programming and broadcasting activities	121	72	45,068	20,821	1,831
6120	Wireless telecommunications activities	36	12	137,467	53,956	2,037
6130	Satellite telecommunications activities	0	0	-	-	-
6190	Other telecommunications activities	229	217	103,011	39,734	3,463
6201	Computer programming activities	1448	315	129,748	62,496	9,605

NACE code	Level 4 NACE description	# ER deals	# M&A deals	Turnover (m EUR)	Value-added (m EUR)	Employment (million)
6202	Computer consultancy activities	120	114	129,092	66,247	9,829
6203	Computer facilities management activities	4	5	28,462	12,276	1,569
6209	Other information technology and computer service activities	241	144	48,803	23,471	3,624
6312	Web portals	204	86	14,260	3,131	387
6499	Other financial service activities, except insurance and pension funding n.e.c.	720	210	-	-	-
7022	Business and other management consultancy activities	194	179	155,084	79,990	14,022
7219	Other research and experimental development on natural sciences and engineering	916	287	42,193	19,003	3,982
7311	Advertising agencies	137	122	89,379	27,638	7,999
7320	Market research and public opinion polling	11	18	17,000	8,000	2,000
7810	Activities of employment placement agencies	28	69	19,011	12,627	4,447
8299	Other business support service activities n.e.c.	104	107	98,493	37,180	8,990
9200	Gambling and betting activities	35	46	-	-	-
9512	Repair of communication equipment	0	1	3,000	1,053	347
9529	Repair of other personal and household goods	32	11	2,497	1,078	625

7.6 Mobility industries

NACE code	Level 4 NACE description	# ER deals	# M&A deals	Turnover (m EUR)	Value-added (m EUR)	Employment (million)
2229	Manufacture of other plastic products	37	33	62,901	20,599	5,293
2453	Casting of light metals	0	6	9,183	2,972	798
2521	Manufacture of central heating radiators and boilers	17	9	10,204	2,824	590
2594	Manufacture of fasteners and screw machine products	3	2	-	-	642
2599	Manufacture of other fabricated metal products n.e.c.	56	51	41,235	13,210	3,797
2611	Manufacture of electronic components	430	87	43,795	11,151	2,229
2612	manufacture of loaded electronic boards	0	0	10,000	-	-
2620	Manufacture of computers and peripheral equipment	115	8	37,406	5,452	947
2630	Manufacture of communication equipment	159	43	-	-	2,259
2651	Manufacture of instruments and appliances for measuring, testing and navigation	207	55	54,312	20,189	3,432
2731	Manufacture of fibre optic cables	0	0	3,167	614	-
2732	Manufacture of other electronic and electric wires and cables	6	4	20,000	4,000	981
2790	Manufacture of other electrical equipment	45	32	26,392	9,002	1,865
2811	Manufacture of engines and turbines, except aircraft, vehicle and cycle engines	20	7	71,315	17,860	2,522
2813	Manufacture of other pumps and compressors	5	8	27,896	9,014	1,483
2814	Manufacture of other taps and valves	3	8	23,967	8,187	1,319
2823	Manufacture of office machinery and equipment (except computers and peripheral equipment)	0	0	4,413	1,464	286
2825	Manufacture of non-domestic cooling and ventilation equipment	29	14	39,901	11,440	2,345
2829	Manufacture of other general-purpose machinery n.e.c.	11	7	52,327	17,228	3,159
2910	Manufacture of motor vehicles	24	5	-	57,228	10,345
2920	Manufacture of bodies (coachwork) for motor vehicles; manufacture of trailers and semi-trailers	4	0	24,934	6,303	1,700
2932	Manufacture of other parts and accessories for motor vehicles	49	29	132,282	30,685	8,119
3020	Manufacture of railway locomotives and rolling stock	0	4	21,435	6,136	1,095

NACE code	Level 4 NACE description	# ER deals	# M&A deals	Turnover (m EUR)	Value-added (m EUR)	Employment (million)
3030	Manufacture of air and spacecraft and related machinery	49	4	86,670	25,929	3,552
3040	Manufacture of military fighting vehicles	0	0	3,616	841	114
3091	Manufacture of motorcycles	5	0	5,483	1,070	254
3099	Manufacture of other transport equipment n.e.c.	0	0	644	201	63
3316	Repair and maintenance of aircraft and spacecraft	1	1	15,896	5,423	697
3511	Production of electricity	132	92	285,587	86,846	4,205
4120	Construction of residential and non-residential buildings	83	50	495,751	133,469	39,326
4299	Construction of other civil engineering projects n.e.c.	28	25	56,577	13,762	3,341
4329	Other construction installation	6	7	38,867	14,630	4,012
4511	Sale of cars and light motor vehicles	3	6	668,541	59,593	15,537
4519	Sale of other motor vehicles	12	20	44,446	5,350	1,212
4520	Maintenance and repair of motor vehicles	9	17	118,963	37,424	15,236
4719	Other retail sale in non-specialised stores	2	3	115,877	22,672	10,068
4910	Passenger rail transport, interurban	0	0	55,820	24,000	5,471
4920	Freight rail transport	6	14	14,461	-	1,653
4931	Urban and suburban passenger land transport	6	11	49,659	30,841	8,438
4932	Taxi operation	4	2	17,252	10,770	7,258
4939	Other passenger land transport n.e.c.	4	1	31,572	17,274	5,409
4941	Freight transport by road	37	47	264,631	93,774	28,778
5110	Passenger air transport	36	12	102,512	21,647	3,599
5121	Freight air transport	0	1	-	1,318	-
5210	Warehousing and storage	21	18	50,000	-	-
5221	Service activities incidental to land transportation	40	41	61,302	38,860	4,819
5223	Service activities incidental to air transportation	7	10	34,494	20,107	2,595
5224	Cargo handling	8	6	22,724	10,725	2,599
5229	Other transportation support activities	10	35	198,144	43,175	9,184
5320	Other postal and courier activities	9	14	44,937	20,473	6,751
5510	Hotels and similar accommodation	65	51	107,981	52,099	19,437
5520	Holiday and other short-stay accommodation	0	0	13,146	5,370	2,410
5530	Camping grounds, recreational vehicle parks and trailer parks	5	3	7,129	3,336	859
5590	Other accommodation	8	3	2,069	1,000	404
5821	Publishing of computer games	0	0	2,025	-	91
5829	Other software publishing	93	54	-	12,083	1,340
6110	Wired telecommunications activities	18	10	165,925	82,650	5,963
6120	Wireless telecommunications activities	36	12	137,467	53,956	2,037
6130	Satellite telecommunications activities	0	0	-	-	-
6190	Other telecommunications activities	229	217	103,011	39,734	3,463
6201	Computer programming activities	1448	315	129,748	62,496	9,605
6202	Computer consultancy activities	120	114	129,092	66,247	9,829
6209	Other information technology and computer service activities	241	144	48,803	23,471	3,624
6311	Data processing, hosting and related activities	278	36	35,029	17,572	3,507
7022	Business and other management consultancy activities	194	179	155,084	79,990	14,022
7112	Engineering activities and related technical consultancy	1029	174	214,371	99,681	19,189

NACE code	Level 4 NACE description	# ER deals	# M&A deals	Turnover (m EUR)	Value-added (m EUR)	Employment (million)
7120	Technical testing and analysis	25	24	32,467	18,805	3,892
7219	Other research and experimental development on natural sciences and engineering	916	287	42,193	19,003	3,982
7711	Rental and leasing of cars and light motor vehicles	11	11	43,777	20,417	1,414
7712	Rental and leasing of trucks	3	0	-	-	-
7735	Rental and leasing of air transport equipment	0	0	4,718	2,375	48
7739	Rental and leasing of other machinery, equipment and tangible goods n.e.c.	25	22	30,795	15,874	1,340
7810	Activities of employment placement agencies	28	69	19,011	12,627	4,447
7911	Travel agency activities	35	49	70,837	11,496	2,813
8299	Other business support service activities n.e.c.	104	107	98,493	37,180	8,990
9200	Gambling and betting activities	35	46	-	-	-
9321	Activities of amusement parks and theme parks	4	0	-	-	-

7.7 Personalised medicine industries

NACE code	Level 4 NACE description	# ER deals	# M&A deals	Turnover (m EUR)	Value-added (m EUR)	Employment (million)
1041	Manufacture of oils and fats	10	4	38,637	3,300	532
1089	Manufacture of other food products n.e.c.	25	25	42,451	10,373	1,652
2042	Manufacture of perfumes and toilet preparations	38	38	29,428	7,809	1,322
2059	Manufacture of other chemical products n.e.c.	79	27	45,477	10,177	1,299
2120	Manufacture of pharmaceutical preparations	251	96	192,230	68,678	4,811
2611	Manufacture of electronic components	430	87	43,795	11,151	2,229
2630	Manufacture of communication equipment	159	43	-	-	2,259
2651	Manufacture of instruments and appliances for measuring, testing and navigation	207	55	54,312	20,189	3,432
2670	Manufacture of optical instruments and photographic equipment	34	16	6,210	2,433	451
2790	Manufacture of other electrical equipment	45	32	26,392	9,002	1,865
2813	Manufacture of other pumps and compressors	5	8	27,896	9,014	1,483
2822	Manufacture of lifting and handling equipment	6	15	46,444	13,818	2,711
2899	Manufacture of other special-purpose machinery n.e.c.	148	94	39,962	12,542	2,610
3250	Manufacture of medical and dental instruments and supplies	292	54	57,178	24,066	4,545
4646	Wholesale of pharmaceutical goods	19	36	372,501	56,595	5,895
4773	Dispensing chemist in specialised stores	12	24	167,083	33,812	8,947
4791	Retail sale via mail order houses or via Internet	115	90	68,326	11,352	2,635
6201	Computer programming activities	1448	315	129,748	62,496	9,605
6209	Other information technology and computer service activities	241	144	48,803	23,471	3,624
6511	Life insurance	19	3	-	-	-
6512	Non-life insurance	43	9	-	-	-
7022	Business and other management consultancy activities	194	179	155,084	79,990	14,022
7112	Engineering activities and related technical consultancy	1029	174	214,371	99,681	19,189
7120	Technical testing and analysis	25	24	32,467	18,805	3,892
7211	Research and experimental development on biotechnology	444	22	-	-	465
7219	Other research and experimental development on natural sciences and engineering	916	287	42,193	19,003	3,982
7311	Advertising agencies	137	122	89,379	27,638	7,999

NACE code	Level 4 NACE description	# ER deals	# M&A deals	Turnover (m EUR)	Value-added (m EUR)	Employment (million)
8559	Other education n.e.c.	50	42	-	-	-
8610	Hospital activities	28	22	-	-	-
8621	General medical practice activities	18	12	-	-	-
8622	Specialist medical practice activities	2	6	-	-	-
8623	Dental practice activities	12	7	-	-	-
8690	Other human health activities	67	46	-	-	-
8730	Residential care activities for the elderly and disabled	4	4	-	-	-
8790	Other residential care activities	9	16	-	-	-
8810	Social work activities without accommodation for the elderly and disabled	0	7	-	-	-
8899	Other social work activities without accommodation n.e.c.	0	6	-	-	-
9602	Hairdressing and other beauty treatment	2	2	-	-	-
9604	Physical well-being activities	15	5	-	-	-
0321	Marine aquaculture	9	23	-	-	-

3.2 ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΕΣ

3.2.1 ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΗ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ 1

Αντικείμενο

Σύμφωνα με το Κοινό Στρατηγικό Πλαίσιο των Διαρθρωτικών Ταμείων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και τις Κατευθύνσεις του ΥπΑνΥπ για το ΣΕΣ, μια από τις επενδυτικές προτεραιότητες στις χρηματοδοτήσεις δράσεων της Προγραμματικής Περιόδου 2014-2020, για την επίτευξη του Θεματικού Στόχου 1 είναι η ακόλουθη:

ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΗ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ 1: «Ενίσχυση υποδομών έρευνας και καινοτομίας και ικανοτήτων ανάπτυξης αριστείας στον τομέα της έρευνας και καινοτομίας και προαγωγή κέντρων ικανότητας, ιδίως των κέντρων ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος» (ΕΤΠΑ).

Ιδιαίτερη έμφαση δίδεται στην ενίσχυση – αναβάθμιση των ερευνητικών υποδομών σε τομείς στρατηγικού ενδιαφέροντος για τη χώρα και ειδικούς στόχους:

ΤΥΠΟΣ ΔΡΑΣΕΩΝ Δ2α

Τίτλος: «Πρώθηση δικτύωσης / συστάδων καινοτομίας / γνώσης»

Σύντομη περιγραφή: Η δημιουργία δικτύων και συστάδων επιχειρήσεων και ερευνητικών φορέων (clusters), με σκοπό τη δόμηση ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων σε τομείς με υψηλή εγχώρια προστιθέμενη αξία, αποτελεί κεντρική επιλογή της τομεακής πολιτικής για την έρευνα, τεχνολογική ανάπτυξη και καινοτομία. Στο πλαίσιο αυτό, εκτός από τη συνέχιση των επιτυχημένων δράσεων ενίσχυσης συστάδων κάθε μορφής με έμφαση στην καινοτομία⁷, προτείνεται ο παράλληλος αναπροσανατολισμός των ενισχύσεων προς νέες μορφές πρώιμης της ανάπτυξης «**συστάδων καινοτομίας**» (innovation clusters), σύμφωνα και με τις πλέον διαδεδομένες πρακτικές στην ΕΕ. Ειδικότερα θα ενισχυθεί:

1. Η ανάδειξη νέων καινοτομικών συστάδων οπωσδήποτε όμως με απλοποίηση του υπάρχοντος σχήματος (θα εξεταστεί το μοντέλο των **poles de competitivite** με 1) χαρτογράφηση/ προσδιορισμό της συστάδας στη βάση **αλυσίδας προστιθέμενης αξίας/ προσδιορισμός αναγκών clustering /επιχειρηματικό σχέδιο** και χρηματοδότηση μόνον του facilitator και 2) σε μεταγενέστερη φάση υποβολή από την συστάδα, **συνεργατικών έργων** μεταξύ επιχειρήσεων και ερευνητικών φορέων με προέγκρισή τους από τα όργανα διοίκησης της συστάδας και χρηματοδότησή τους ύστερα από αξιολόγηση στο πλαίσιο προκηρύξεων).
2. η υλοποίηση δράσεων για την μεγέθυνση/ ανάπτυξη clusters ώστε να εξελιχθούν σε **world class clusters** (με VCs, συμμετοχή νέων μελών, διεθνή δικτύωση & προβολή, αξιοποίηση ερευνητικών αποτελεσμάτων, ίδρυση spin offs, coaching νέων επιχειρηματιών, κλπ)

Ειδικότερα, προτείνεται η **παροχή ενισχύσεων σε ενδιάμεσους φορείς ή/και στην ανάπτυξη/εκπαίδευση στελεχών** τύπου cluster managers, τεχνομεσιτών, auditors με σκοπό την ανάπτυξη και παροχή ενός πλέγματος υπηρεσιών για την υποστήριξη συλλογικών επιχειρηματιών σχεδίων που υλοποιούνται από δίκτυα και συστάδες επιχειρήσεων σε κλάδους υψηλής προστιθέμενης αξίας ή / και σε κλάδους ταχείας ανάπτυξης ή / και σε κλάδους με ενσωμάτωση υψηλής τεχνολογίας και εφαρμοσμένης καινοτομίας.

Στα περισσότερα κράτη μέλη της ΕΕ, η λειτουργία **υποστηρικτικών δομών** αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο της πολιτικής πρώιμης των cluster, κυρίως με τη παροχή υπηρεσιών υποστήριξης εκκολλητόμενων clusters, όπως ενέργειες στοχευμένης προσέγγισης ομάδων και μεμονωμένων επιχειρήσεων, διάχυση πληροφόρησης και καλών πρακτικών, καθώς και εξατομικευμένη συμβουλευτική υποστήριξη, με έμφαση στην

⁷ Δράση «Δημιουργία Καινοτομικών Συστάδων Επιχειρήσεων – Ένα Ελληνικό Προϊόν, μια αγορά: ο Πλανήτης» της ΓΓΕΤ (2011), Δράση «Συνεργασία 2011 - Συμπράξεις παραγωγικών και ερευνητικών φορέων σε εστιασμένους ερευνητικούς & τεχνολογικούς τομείς» (2011), Δράση «Συνεργασία 2009» της ΓΓΕΤ (2009), Δράση «Ενίσχυση Ελληνικών Τεχνολογικών Συνεργατικών Σχηματισμών (cluster) στη Μικροηλεκτρονική» του Υπουργείου Ανάπτυξης (2008 και 2009).

καινοτομία και την τεχνολογική αριστεία των υποστηριζόμενων clusters. Στο πλαίσιο αυτό μπορεί να συνδυαστεί ειδικότερα η ανάπτυξη πλατφόρμων μεταφοράς / διάχυσης τεχνολογιών και τεχνογνωσίας, η παροχή υπηρεσιών «τεχνο-μεσιτείας» για τη μεταφορά τεχνολογίας / τεχνογνωσίας στο επίπεδο των εκκολλαπτόμενων clusters, η δημιουργία διαυλών / δικτύων συνεργασίας μεταξύ της έρευνας και της παραγωγής (Technology & Knowledge Transfer Networks), καθώς και ο συντονισμός κοινών έργων E&K μεταξύ επιχειρήσεων και ερευνητικών φορέων.

Βασικά χαρακτηριστικά της σχετικής δράσης ενίσχυσης φορέων παροχής υποστηρικτικών υπηρεσιών σε innovation clusters μπορούν να αποτελούν ενδεικτικά:

- η κινητοποίηση της εμπλοκής υφιστάμενων φορέων (π.χ. επιμελητηρίων, συνδέσμων, τεχνολογικών πάρκων) ως δομών παροχής των υποστηρικτικών υπηρεσιών, με σκοπό την οργανωμένη και συστηματική διαχείριση και ανάπτυξη συνεργατικών σχηματισμών καινοτομίας και τη δημιουργία ολοκληρωμένων παραγωγικών και καινοτομικών οικοσυστημάτων,
- η δυνατότητα εστίασης της εφαρμογής τους για την ανάπτυξη περιφερειακών οικονομιών (εστίαση σε συγκεκριμένες γεωγραφικές ενότητες) ή βιομηχανικών κλάδων (εστίαση σε τοπικά παραγωγικά συστήματα καινοτομίας για την αξιοποίηση του τοπικού δυναμικού E&TA και την περαιτέρω ανάπτυξή του σε εθνικό / διεθνές επίπεδο),
- η επιλογή προσανατολισμού της υποστήριξης προς αναδυόμενα / ώριμα cluster ή συγκεκριμένους βιομηχανικούς τομείς, όπου ήδη αναπτύσσονται δυναμικές clustering,
- η έμφαση στην εξωστρέφεια και τον εξαγωγικό προσανατολισμό των εκκολλαπτόμενων clusters, όπως στην προώθηση διεθνών / διασυνοριακών συνεργασιών, την αξιοποίηση διεθνών πηγών καινοτομίας και καναλιών απόκτησης τεχνογνωσίας / τεχνολογίας, την προώθηση εξαγωγικών σχημάτων, καθώς και τη δικτύωσή τους με cluster του εξωτερικού,
- και τέλος, ο προσανατολισμός της παρεχόμενης υποστήριξης σε συνεργατικές πρωτοβουλίες / cluster μικρομεσαίων επιχειρήσεων με χαμηλό βαθμό τεχνολογικής εξειδίκευσης ή / και διασύνδεσης με το ερευνητικό / ακαδημαϊκό περιβάλλον.

Βασικοί ωφελούμενοι: Οι επιχειρήσεις και ιδιαίτερα οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις, Περιφέρειες

Ενδεικτικοί Δικαιούχοι: Φορείς και δομές στο χώρο του clustering

ΕΝΟΤΗΤΑ 2 : «ΕΚ ΤΩΝ ΠΡΟΤΕΡΩΝ ΑΙΡΕΣΙΜΟΤΗΤΕΣ»

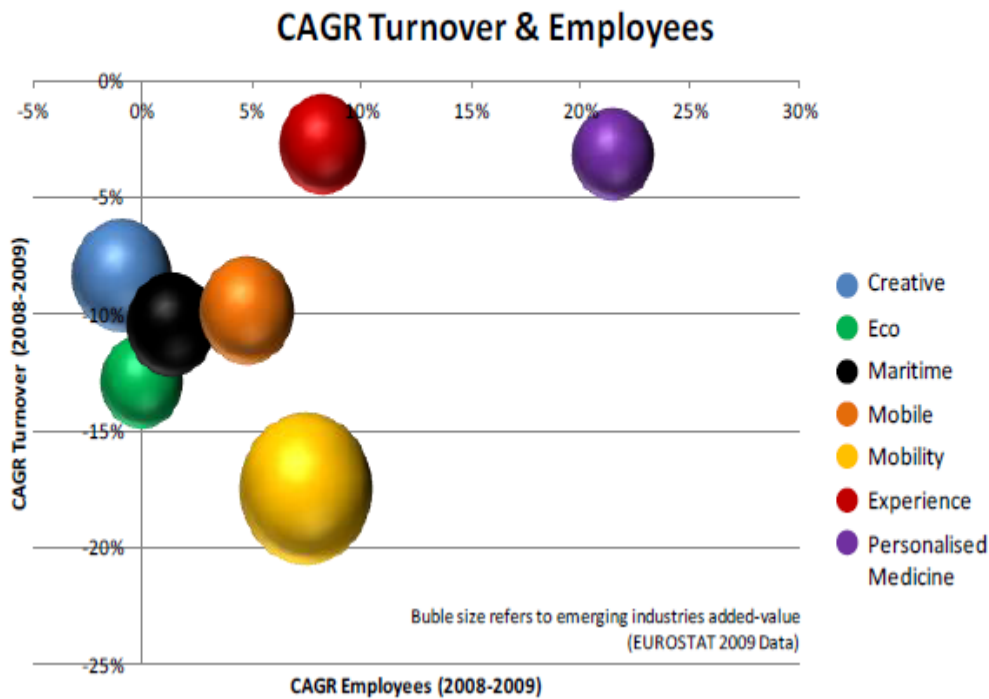
5. ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΠΛΗΡΩΣΗ ΤΩΝ ΑΙΡΕΣΙΜΟΤΗΤΩΝ - ΣΧΕΔΙΟ ΔΡΑΣΗΣ

A.1-1 Research and innovation

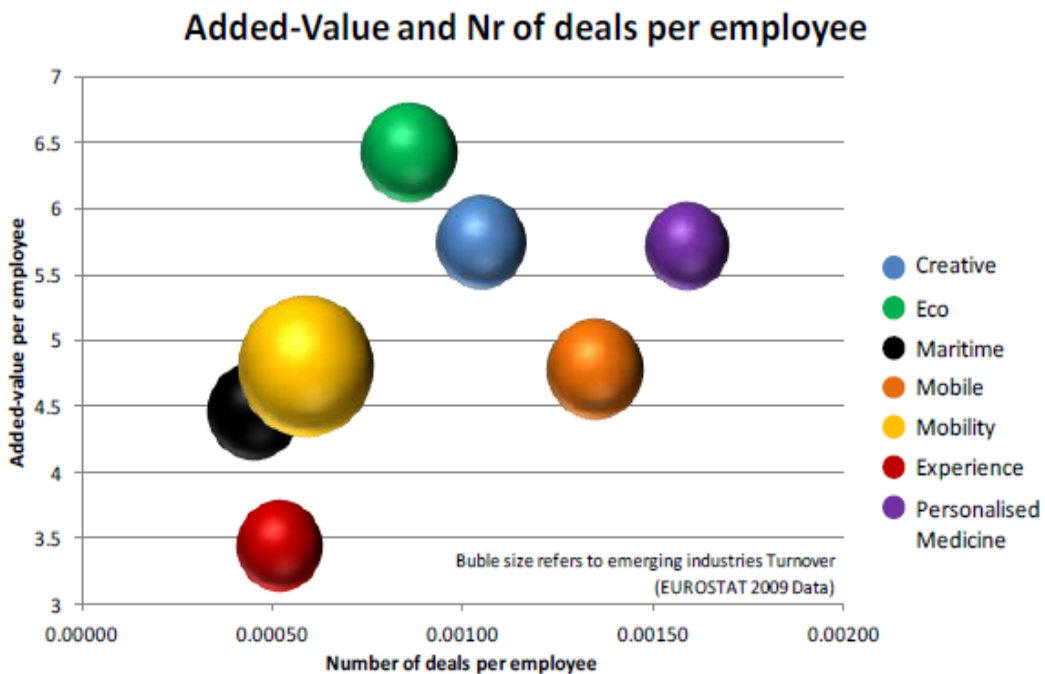
Κριτήρια που πρέπει να εκπληρωθούν	ΝΑΙ/ΟΧΙ	Στοιχεία που δεν εκπληρούνται	Ενέργειες που πρέπει να ολοκληρωθούν	Ημερομηνία ολοκλήρωσης της ενέργειας
------------------------------------	---------	-------------------------------	--------------------------------------	--------------------------------------

<p><i>-outlines measures to stimulate private RTD investment</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • there is a description of the policy-mix planned to be used for the implementation of smart specialisation7 and indication which programme/instrument will be used for their funding, • there is an explanation on how these measures are tailored to the needs of enterprises, in particular SMEs (e.g. description of the "entrepreneurial discovery process" used for the strategy development), and other private R&I investors and/or which other measures are undertaken to 	<p>Έχουν ήδη εντοπισθεί ενδεικτικές δράσεις/μέτρα που θα μπορούσαν να υλοποιηθούν στο πλαίσιο της κινητοποίησης του ιδιωτικού τομέα, και της ενίσχυσης της ιδιωτικής συμμετοχής & της αξιοποίησης της γνώσης. Προέκυψαν από την σημαντική εμπειρία της ΓΓΕΤ σε τέτοιου τύπου Δράσεις, από μελέτες που έχει αναθέσει για διερεύνηση συγκεκριμένων ζητημάτων αλλά και τη μελέτη της διεθνούς βιβλιογραφίας.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ενίσχυση των Συνεργασιών του Δημόσιου και Ιδιωτικού Τομέα – ΣΔΙΤ (Public Private Partnerships - PPP) μεταξύ ερευνητικών φορέων, ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και επιχειρήσεων, ιδιαίτερα όσον αφορά στην ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών, τη μεταφορά τεχνολογίας, την κοινωνική καινοτομία, όπως, για παράδειγμα, με δράσεις τύπου Joint Technology Initiatives (JTIs) . • Ισχυρά κίνητρα για στροφή του ιδιωτικού τομέα στην έρευνα και καινοτομία. Η συγκεκριμένη διαδικασία απαιτεί 	<p>Εκκρεμεί η αξιολόγηση και επιλογή των κατάλληλων εργαλείων, καθώς και ο κατάλληλος συσχετισμός τους με την κάθε προτεραιότητα/τομέα έξυπνης εξειδίκευσης</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ολοκλήρωση εργασιών της Ομάδας για την Καινοτομία με εκπροσώπους επιχειρηματικών φορέων, αλλά και των διαβουλεύσεων που περιγράφηκαν παραπάνω με επιχειρήσεις όπου, παράλληλα με τις θεματικές προτεραιότητες, θα διερευνηθούν και εντοπισθούν τα κατάλληλα προγράμματα/εργαλεία για κάθε τομέα έξυπνης εξειδίκευσης 	
<p>incentivise private research and innovation investments.</p>	<p>ουσιαστική απλοποίηση διαδικασιών, φορολογικές ελαφρύνσεις και άλλα κίνητρα, καθώς και ενίσχυση του ρυθμιστικού πλαισίου σε περιοχές αιχμής, ξεκινώντας από εκείνες που συνδέονται με το «eco-innovation» και με «European Innovation Partnerships», ενώ προτείνεται η δημιουργία ειδικών ταμείων για τα ΣΔΙΤ (PPPs) με βάση την επέκταση ρυθμιστικών πλαισίων.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Η υποστήριξη πλατφορμών στρατηγικού σχεδιασμού σε επιλεγμένους τομείς οι οποίοι θα προσδιορισθούν με ευρεία διαβούλευση και συμμετοχή των stakeholders • Υποστήριξη παραγωγής και διάδοσης και αξιοποίησης «βασικών τεχνολογιών γενικής εφαρμογής» (Key Enabling Technologies - KETs) για την αντιμετώπιση των κρίσιμων κοινωνικών προκλήσεων που αντιμετωπίζει η χώρα μας • Ενίσχυση νέων, καινοτομικών επιχειρήσεων, κατά την αρχική φάση της λειτουργίας τους με δημόσια και ιδιωτικά κεφάλαια και υποστήριξή τους μέσω "Business friendly action plans" που θα διαγνώσουν και θα απομακρύνουν εμπόδια για την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας σε τομείς E&T. • Προώθηση της δικτύωσης των επιχειρήσεων μεταξύ τους και με ερευνητικούς φορείς (μεταξύ άλλων και μέσω συνεργατικών σχηματισμών (clusters), ή δράσεων τύπου ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ). • Βελτίωση της εμπορικής εκμετάλλευσης των ερευνητικών αποτελεσμάτων μέσω της 			

Figure 39: CAGRs for turnover and employees for the key emerging industries (2008-2009)

Figure 40: Added value and number of deals per employee for the key emerging industries

ΠΙΝΑΚΑΣ Β - Στόχοι & συσχετισμοί πλαισίων αναφοράς με τα θέματα Ε.ΤΑ.Κ

Πλαίσιο	Ορισμός	Στόχος για δαπάνες Έρευνας και Τεχνολογικής Ανάπτυξης
Στρατηγική «Ευρώπη 2020»	Αντιπροσωπεύει την αναπτυξιακή στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την τρέχουσα δεκαετία, με έμφαση στην έξυπνη, βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς οικονομία	Οι ακαθάριστες δαπάνες για Έρευνα και Τεχνολογική Ανάπτυξη (ΕΤΑ) σε επίπεδο ΕΕ να πλησιάσουν το 3% του ΑΕΠ ⁶ (από το Μ.Ο. 1,85% που είναι σήμερα). Ο στόχος αυτός θα πρέπει να εναρμονιστεί με την εθνική στρατηγική για την Έρευνα και Καινοτομία (κύρια στόχευση ως προς τον πυλώνα «Έξυπνη Ανάπτυξη»)
Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρύθμισης 2012 - 2015⁷	Έγγραφο που προσδιορίζει τις πολιτικές και τα μέτρα της χώρας για την υποστήριξη της ανάπτυξης και των θέσεων εργασίας, προκειμένου να υλοποιηθούν οι στόχοι του Europe 2020	Ανάγκη αναθεώρησης εθνικού στόχου, ώστε οι δαπάνες για Ε & ΤΑ να αναπροσαρμοστούν σε σχέση με το στόχο του 2% του ΑΕΠ έως το 2020, με 40% συμμετοχή εκ μέρους του ιδιωτικού τομέα
«Ορίζοντας 2020»	Το πρόγραμμα πλαίσιο της ΕΕ για την έρευνα και καινοτομία με τρεις προτεραιότητες: Άριστη Επιστήμη, Βιομηχανική ηγεμονία και ανταπόκριση σε Κοινωνικές Προκλήσεις	Η ΕΕ με δεδομένη την αναπτυξιακή προοπτική της επένδυσης στη έρευνα, προτείνει την αύξηση των άμεσων δαπανών της ΕΕ για Ε&Τ σε 80 δις ευρώ (από 50 δις κατά την τρέχουσα περίοδο) – 2.4 δις Ευρώ για ερευνητικές υποδομές
Πολιτική συνοχής 2020⁸	Προσδιορίζει τους άξονες περιφερειακής επενδυτικής πολιτικής στην Ευρώπη, με κύριο στόχο την καταπολέμηση των περιφερειακών ανισοτήτων	Σύνδεση εργαλείων πολιτικής συνοχής (ΕΤΠΑ, ΕΚΤ) με δράσεις των Διαρθρωτικών Ταμείων (βλ. 5 ^η Έκθεση Συνοχής)
Κοινό Στρατηγικό Πλαίσιο	Η Επιτροπή παρουσίασε στις 14 Μαρτίου 2012 το σχέδιο «Κοινού Στρατηγικού Πλαισίου» (ΚΣΠ), το οποίο έχει ως στόχο να συμβάλει στον καθορισμό στρατηγικής κατεύθυνσης για την επόμενη δημοσιονομική προγραμματική περίοδο 2014-2020 στα Κράτη Μέλη και τις περιφέρειές τους. Το πλαίσιο αυτό παρέχει μια μοναδική βάση καθοδήγησης για τα πέντε μελλοντικά Ταμεία (Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, Ταμείο Συνοχής, Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Ευρωπαϊκό Ταμείο Θαλάσσιας και Αλιευτικής Πολιτικής), ενισχύοντας την ολοκλήρωση των πολιτικών της ΕΕ και εξασφαλίζοντας καλύτερα αποτελέσματα για τους πολίτες και τις επιχειρήσεις.	Το Κοινό Στρατηγικό Πλαίσιο ενισχύει τη συμβολή της σύνδεσης έρευνας και καινοτομίας, που θα μεγιστοποιήσει τον αντίκτυπο των αντίστοιχων επενδύσεων της ΕΕ μέσω των αντίστοιχων Διαρθρωτικών Ταμείων των επιμέρους πολιτικών, τόσο σε εθνικό όσο και σε περιφερειακό επίπεδο. Οι εθνικές και περιφερειακές αρχές θα χρησιμοποιήσουν αυτό το πλαίσιο ως βάση για να διαμορφώσουν το προσχέδιο των δικών τους «συμβάσεων εταιρικής σχέσης» με την Επιτροπή, δεσμευόμενοι να επιτύχουν τους στόχους ανάπτυξης και θέσεων εργασίας της Ευρώπης για το 2020.

⁶ Διατήρηση του φιλόδοξου στόχου της Στρατηγικής της Λισσαβόνας το 2000

⁷ Η πολιτική συνοχής για το διάστημα 2020 θα επικεντρωθεί σε πόρους που αφορούν λίγες προτεραιότητες που συνδέονται στενά με την στρατηγική της Ε2020, προσδιορίζοντας ξεκάθαρους και μετρήσιμους στόχους, με ενδυνάμωση θεσμικών και ρυθμιστικών πλαισίων

⁸ Στο Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων αναφέρεται ότι απαιτείται μεταστροφή σε μια πολιτική Ε&Τ βάσει αποτελέσματος ενώ μια πιο στοχευμένη και αποτελεσματική χρήση των υπαρχόντων πόρων είναι εφικτή και μπορεί να λειτουργήσει προληπτικά, ώστε να διατηρήσει το τεχνολογικό υπόβαθρο της Ελλάδας και να προωθήσει τις αναπτυξιακές προοπτικές της χώρας. Στην περίπτωση αυτή τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά Ταμεία μπορούν να είναι σημαντικές πηγές χρηματοδότησης προκειμένου να επιτρέψουν την συνέχιση των επενδύσεων του ιδιωτικού τομέα και την ενεργό συμμετοχή των Ερευνητικών Κέντρων και των Πανεπιστημίων. Στο παρόν πλαίσιο, η ΓΓΕΤ θα συντονίσει την κατανομή των διαθέσιμων πόρων της Ε.Ε. για την Ε&Τ, μέσω των Τομεακών και Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων.